

Journal of Chandrakasemsarn จันทร์เกษมสาร

ปีที่ 29 ฉบับที่ 01 (มกราคม - มิถุนายน 2566)

Vol.29 No.01 [January - June 2023]

ISSN (Online) : 2651-1975, ISSN (Print) : 0858-0006

ผลงาน Life Trap ของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธีระชัย สุขสวัสดิ์
ได้รับรางวัล Special Award 2023 จาก jiji Japan International Watercolor Institute

วารสารจันทร์เกษมสาร มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ปีที่ 29 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2566

บรรณาธิการแถลง

วารสารจันทร์เกษมสาร มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ปีที่ 29 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน) พ.ศ. 2566 เป็นวารสารระดับชาติ ซึ่งปัจจุบันอยู่ในฐานข้อมูลของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) กลุ่มที่ 1 โดยวารสารจันทร์เกษมสารมีความมุ่งหวังเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ข้อมูลทางการวิจัย และข้อมูลทางวิชาการสำหรับคณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย นิสิต นักศึกษา และบุคคลทั่วไป ที่มีความสนใจ วารสารฉบับนี้ได้นำเสนอบทความทั้งหมด 10 เรื่อง ที่มีประโยชน์ต่อวงวิชาการ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ประกอบไปด้วย

บทความวิชาการ จำนวน 1 เรื่อง คือ “พระศยามตาราโพธิสัตว์: ที่มา ประติมานวิทยา ความเชื่อของชาวพุทธทิเบตและไทย” ที่ได้นำเสนอเรื่องราวของพระศยามตาราโพธิสัตว์พระโพธิสัตว์ ในรูปของสตรีที่ได้รับความนิยมเคารพศรัทธาเป็นอย่างยิ่ง ผ่านการศึกษาโดยสืบค้นประวัติ การวิเคราะห์ ความหมายของสัญลักษณ์และภาพจิตรกรรม รวมไปถึงร่องรอยการบูชาพระโพธิสัตว์ในสังคมไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

บทความวิจัย จำนวน 9 เรื่อง ดังนี้

1) เรื่อง “การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร ในพื้นที่จังหวัด อุบลราชธานี” ที่ได้สะท้อนให้เห็นระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนและปัญหาอุปสรรคในการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำมูลตอนล่างของจังหวัดอุบลราชธานี

2) เรื่อง “อิทธิพลของปัจจัยองค์กรที่มีผลต่อประสิทธิภาพการขนส่งของวิสาหกิจ ขนาดกลาง และขนาดย่อม ในระบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก” ที่ได้นำเสนอลักษณะขององค์กรและปัจจัยองค์กร ที่จะส่งผลต่อประสิทธิภาพการขนส่งสินค้าของ SMEs ที่ตั้งอยู่ในระบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก

3) เรื่อง “ทัศนคติของกลุ่มคน Generation Z ต่อการทำงานในระบบราชการ” ได้สะท้อนมุมมอง ของคนเจนเนอเรชัน Z ที่เป็นกลุ่มนักศึกษาในระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง ต่อการทำงานในระบบราชการ

4) เรื่อง “การพัฒนานวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาการอ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้ แบบบูรณาการ ความร่วมมือสำหรับนักเรียนในระดับประถมศึกษา” ที่ได้นำเสนอวัตกรรมการอ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้ แบบบูรณาการความร่วมมือสำหรับนักเรียนในระดับประถมศึกษา มาใช้เพื่อพัฒนาทักษะการอ่าน และการเขียนของนักเรียนระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 1-6

5) เรื่อง “ภาษาในป้ายห้ามของไทย: การศึกษาตามแนวภูมิทัศน์ภาษา” สะท้อนให้เห็นอิทธิพล ของภาษาอังกฤษที่เข้ามามีบทบาทในป้ายห้ามหรือป้ายประกาศสาธารณะของประเทศไทย

6) เรื่อง “กลวิธีทางภาษาที่สื่อภาพตัวแทนครูผ่านมุมมองและน้ำเสียงของรัฐในวาทกรรมหนังสือพิมพ์รายวันไทย” ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษาและภาพตัวแทนครู โดยวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่สื่อภาพตัวแทนครูจากข่าวที่นำเสนอผ่านมุมมองและน้ำเสียงของรัฐที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์รายวันไทย

7) เรื่อง “การพัฒนาระบบและกลไกการบริหารจัดการงานวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมและเครือข่าย” สะท้อนให้เห็นรูปแบบการบริหารการวิจัยและพันธกิจสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ที่มุ่งเน้นการพัฒนาท้องถิ่นเพื่อให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นระยะ 20 ปี โดยใช้หลักการ PDCA และ ABC

8) เรื่อง “ความคิดเห็นและการปรับตัวของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนในจังหวัดหนึ่ง ในภาคตะวันออกของประเทศไทย ต่อประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง บัญชีรายชื่อวัตถุดิบอันตราย (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2563” ศึกษาความคิดเห็นและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรต่อการใช้สารเคมีตามประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง บัญชีรายชื่อวัตถุดิบอันตราย (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2563

9) เรื่อง “ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต” ที่ได้มีการศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตระหว่างประเทศไทยและประเทศแคนาดา เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้มาใช้ในการพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตในประเทศไทยให้มีความเหมาะสม

ทางกองบรรณาธิการขอขอบคุณเจ้าของบทความวิชาการและบทความวิจัยทุกท่านที่ให้ความสนใจลงเผยแพร่ในวารสารจันทรเกษมสาร รวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ในการพิจารณา กลั่นกรอง และให้ข้อเสนอแนะแก่เจ้าของบทความ เพื่อให้วารสารจันทรเกษมสารได้บทความที่มีคุณภาพสำหรับผู้สนใจจะได้นำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณพัชญ์ปภา สว่างนุวัตรกุล

บรรณาธิการ

สารบัญ

หน้า

บทความวิชาการ

พระศยามตาราโพธิสัตว์: ที่มา ประติมานวิทยา ความเชื่อของชาวพุทธทิเบตและไทย	<i>Green Tara: The Historical Background, Iconography, Belief of Tibetan and Thai Buddhists</i>	A01 1
---	---	-------

บทความวิจัย

การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำเพื่อ การเกษตรในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี	<i>Participation of Farmers in Agricultural Water Management in Ubon Ratchathani Province</i>	R01 1
อิทธิพลของปัจจัยองค์กรที่มีผลต่อประสิทธิภาพ การขนส่งของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมใน ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก	<i>Influence of Organizational Factors on Transportation Efficiency of SMEs in the Eastern Economic Corridor</i>	R02 17
ทัศนคติของกลุ่มคน Generation Z ต่อการทำงานใน ระบบราชการ	<i>Generation Z's Attitude towards Working in the Bureaucracy</i>	R03 33
การพัฒนานวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาการอ่านไม่ออก และเขียนไม่ได้ แบบบูรณาการความร่วมมือสำหรับ นักเรียนในระดับประถมศึกษา	<i>Developing Innovations to Solve the Problem of Illiteracy and Inability to Write: Integrated Cooperation for learners in Elementary School</i>	R04 49
ภาษาในป้ายห้ามของไทย: การศึกษาตามแนวภูมิ ทัศน์ภาษา	<i>Language in Thai Forbidding Signs: A Linguistic Landscape Study</i>	R05 65
กลวิธีทางภาษาที่สื่อภาพตัวแทนครูผ่านมุมมองและ น้ำเสียงของรัฐในวาทกรรมหนังสือพิมพ์รายวันไทย	<i>Linguistics Strategy of Teacher Representation Through Views and Languages of Government Officials in Discourse of Thai Daily Newspapers</i>	R06 81
การพัฒนาระบบและกลไกการบริหารจัดการ งานวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราช ภัฏจันทรเกษมและเครือข่าย	<i>The Development of a Research Management System and Mechanisms for Local Development in ChandraKasem Rajabhat University and Area Networks</i>	R07 97

สารบัญ (ต่อ)

		หน้า
ความคิดเห็นและการปรับตัวของเกษตรกร ผู้ปลูกทุเรียนในจังหวัดหนึ่ง ในภาคตะวันออก ของประเทศไทย ต่อประกาศกระทรวง อุตสาหกรรม เรื่อง บัญชีรายชื่อวัตถุอันตราย (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2563	<i>Opinions and Adaptations of Durian Farmers in One of the Provinces in Eastern Thailand in Response to the Notification of the Ministry of Industry Re: List of Hazardous Substances (No. 6) B.E. 2563 (2020)</i>	R08 113
ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกลั่นแกล้งทาง อินเทอร์เน็ต	<i>Legal Problems in Relation to Cyber Bullying</i>	R09 129
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิในการพิจารณาบทความ		A
หลักเกณฑ์การลงตีพิมพ์ในวารสารจันทร์เกษมสาร		B
คำแนะนำการเตรียมต้นฉบับ		C
เกี่ยวกับกองบรรณาธิการ		G

พระศยามตาราโพธิสัตว์: ที่มา ประติมานวิทยา ความเชื่อของชาวพุทธทิเบตและไทย

ภาณุเดช จริยฐิตินันท์¹ และ ผ่องพิชญ์ สวงรัมย์²

¹สาขาวิชาภาษาศาสตร์และนิรุกติศาสตร์จีน คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สาธารณรัฐประชาชนจีน

²สาขาวิชาภาษาจีนเพื่ออุตสาหกรรม คณะศิลปศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอเรื่องราวของพระศยามตาราโพธิสัตว์ พระโพธิสัตว์ในรูปของสตรีที่ได้รับความนิยมเคารพศรัทธาเป็นอย่างยิ่งองค์หนึ่งในพระพุทธศาสนานิกายวัชรยาน โดยในเบื้องต้นได้ทำการสืบค้นถึงประวัติของพระโพธิสัตว์จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ที่บ่งบอกถึงความคล้ายคลึงกันของแหล่งข้อมูลต่าง ๆ จากนั้นได้วิเคราะห์ความหมายของสัญลักษณ์ตามหลักประติมานวิทยาที่แฝงไว้ในการสร้างรูปเคารพ และจิตรกรรมทั้งจากคัมภีร์ศิลปศาสตร์อันมีคัมภีร์การสร้างรูปเคารพ และอรรถาธิบายเสริมคัมภีร์การสร้างรูปเคารพ เป็นต้น ท้ายที่สุดของการศึกษาได้นำเสนอความเชื่อของพุทธศาสนิกชนชาวทิเบตที่มีต่อพระโพธิสัตว์ ตลอดจนถึงร่องรอยการบูชาพระโพธิสัตว์ที่ปรากฏในสังคมไทยตั้งแต่อดีตต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ: พระศยามตาราโพธิสัตว์ พระพุทธศาสนานิกายวัชรยาน ประติมานวิทยา ความเชื่อชาวพุทธทิเบตและไทย

Green Tara: The Historical Background, Iconography, Belief of Tibetan and Thai Buddhists

Phanudet Jariyathitinant¹ and Phongpitch Sawongram²

¹Literature College, Heilongjiang University, P.R. China

²School of Liberal Arts, King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang

Abstract

This academic article aims to present the story of Green Tara, Shayama Tara which was highly respected female Bodhisattva in Vajrayana Buddhism. First part of this article discusses the history of the Bodhisattva which has been revealed after studying various sources and mainly explains the similarities from the different data sources. The second part, the analysis of Iconography symbols in the creation of idols and Tangga paintings presents the analysis according to Shilpa Shastras' scriptures including with the original scriptures of idol creation and the explanation adhered to the scriptures. For the last part, the belief of Tibetan Buddhists forwards Green Tara presents the trail of Bodhisattva worship which has been continued in Thai society from past to present.

Keywords: Green Tara, Vajrayana Buddhism, Iconography, Belief, Tibetan and Thai Buddhists

บทนำ

พุทธศาสนานิกายตันตรยานหรือวัชรยาน เป็นพุทธศาสนานิกายหนึ่งที่เจริญรุ่งเรืองมากในราวพุทธศตวรรษที่ 15 ในรัฐพิหารและแคว้นเบงกอลภาคตะวันออกเฉียงเหนือของสาธารณรัฐอินเดียยุคปัจจุบัน โดยมีมูลเหตุการณำเนิดนิกายนี้ในราวพุทธศตวรรษที่ 10 เมื่อศาสนาฮินดูลัทธิภักติมีอิทธิพลค่อนข้างมาก ทำให้พุทธนิกายมหายานในขณะนั้นจำเป็นต้องปรับตัว แต่งพระสูตรอันมีเนื้อหาเกี่ยวเนื่องกับความภักติในพระอมิตายพุทธะ รวมทั้งแนวคิดด้านมंत्रยานเพื่อรักษาและแย่งชิงพื้นที่แห่งศรัทธาของปวงชน โดยแนวคิดด้านมंत्रยานนี้นับเป็นต้นกำเนิดของพุทธศาสนานิกายวัชรยาน ต่อมาเมื่อศาสนาฮินดูลัทธิคักติ อันมีแนวคิดเกี่ยวกับการกับบูชาเทวีผู้เป็นชายาของเทพเจ้ามีผู้ศรัทธาเพิ่มมากขึ้น จึงก่อเกิดนิกายตันตระในศาสนาฮินดู เรียกว่า “ฮินดูตันตระ” ซึ่งการปฏิบัติบูชาในนิกายตันตระนี้ถึงแม้จะมีพิธีกรรมการบูชาที่ลึกลับ ซับซ้อน แต่ก็ครอบครองพื้นที่ศรัทธาของศาสนิกชน ดังนั้นเพื่อการดำรงอยู่ของพระพุทธรูปศาสนา คณะสงฆ์และนักปราชญ์จึงรับเอาหลักธรรมของฮินดูตันตระ มาประยุกต์กับหลักธรรมในพระพุทธรูปศาสนาจนก่อเกิดเป็นพุทธศาสนานิกายตันตรยานหรือวัชรยาน

พุทธศาสนานิกายวัชรยานมีการบูชาพระโพธิสัตว์ในรูปของสตรีจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระศยามตาราโพธิสัตว์จะได้รับความนิยมในพื้นที่ประเทศแถบเทือกเขาหิมาลัยมากเป็นพิเศษ ดังที่ เสริมกิจ ชัยมงคล (2558) ได้ให้ข้อมูลไว้ว่า “นับตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ 13 เป็นต้นมา ประเทศมองโกเลียได้ยกย่องพระนางว่าเป็นมารดาของพระพุทธรูปเจ้าและพระโพธิสัตว์ทั้งหลายในด้านของความกรุณา ส่วนชาวทิเบตนั้นเชื่อว่าพระนางคุ้มครองให้ปลอดภัยจากอุปสรรคอันตรายโดยเฉพาะสำหรับผู้หญิงและเด็ก ด้วยเหตุนี้รูปเคารพของพระนางจึงได้รับความนิยมสูงสุดไม่แพ้รูปเคารพพระโพธิสัตว์พระองค์อื่น ๆ” เป็นต้น

ความเป็นมาของพระศยามตาราโพธิสัตว์

พระศยามตาราโพธิสัตว์มีพระนามเรียกกันหลายพระนาม เช่น อารยตารา ขทิรวินิตารา และตาราเขียว เป็นต้น ความเป็นมาของพระศยามตาราโพธิสัตว์นั้นมีบันทึกไว้ในหลายคัมภีร์ซึ่งสามารถจำแนกได้ 7 ความเป็นมา ดังนี้

1. พระโพธิสัตว์ถือชาติกำเนิดเป็นพระธิดาของพระมหากษัตริย์ในอินเดียโบราณ ดังที่ Zhuoma (2006) ได้กล่าวไว้ว่า ในคัมภีร์กำเนิดพระโพธิสัตว์ตารา (度母源流) ได้บันทึกถึงตำนานการตั้งปณิธานของพระโพธิสัตว์โดยมีเนื้อความโดยสังเขป ดังนี้ ในอดีตกาลสมัยของพระทิวทวนทุกิเมขนิโรธพุทธเจ้า ในพื้นที่อินเดียโบราณมีราชอาณาจักรหนึ่งชื่อว่าประภาส พระมหากษัตริย์มีพระราชธิดานามว่า จันทรปัญญา พระนางทรงมีพระสิริโฉมงดงามดังเทพธิดา มีปัญญาเฉลียวฉลาดเปรียบดุจดั่งพระมัญชุศรีโพธิสัตว์ ทั้งยังมีจิตเมตตาต่อมวลสัตว์อย่างหาที่สุดมิได้ พระนาง

ทรงมีพระทัยศรัทธาในพระรัตนตรัย ได้ทรงสดับพระธรรมจากพระทิวทนต์ทุกิเมษนิโรธพุทธเจ้า อยู่ไม่ขาด พระนางได้บำเพ็ญบุญกุศลกริยาวัดถุถวายกับปิยภันต์ต่อพระพุทเจ้าและพระสาวก ทั้งยังให้ทานแก่มวลสัตว์ทั้งหลายอยู่มิขาด ด้วยอาณิสสในการบำเพ็ญกุศลมาอย่างยาวนานนั้น ได้คลบ้นดาลให้พระนางเข้าถึงธรรมพร้อมทั้งคุณสมบัติพิเศษ พระนางจึงได้ตั้งจิตปรารถนา ซึ่งโพธิญาณ ในขณะนั้นคณะสงฆ์ได้พร้อมใจกันกล่าวขึ้นว่า “ด้วยกุศลที่พระนางได้บำเพ็ญมา อย่างยาวนานนี้ทำให้ท่านได้เข้าถึงธรรม ทั้งยังได้รับคุณสมบัติพิเศษอีกนานัปการ หากแม้ว่า ท่านปรารถนาที่จะกลับกลายเป็นบุรุษก็จักสมปรารถนาดังหวัง” เมื่อพระนางได้สดับ คำปรารภของคณะสงฆ์ดังนั้นแล้ว จึงกล่าวแก่คณะสงฆ์ว่า “ในโลกนี้ผู้ที่เข้าถึงธรรมพร้อมทั้ง บรรลุถึงคุณสมบัติพิเศษแล้วปรารถนาซึ่งโพธิญาณมีเป็นจำนวนมาก แต่ผู้ที่จะดำรงซึ่งรูปราย แห่งสตรีในการโปรดมวลสัตว์นั้นกลับไม่มีปรากฏมาก่อน ตราบใดที่สังสารวัฏนี้ยังมีการเวียนว่าย ตายเกิด มวลสรรพสัตว์ยังไม่หลุดพ้นจากความทุกข์ หม่อมฉันจะขอใช้รูปรายแห่งสตรีนี้ ในการสงเคราะห์อนุเคราะห์มวลสัตว์ตลอดไป”

2. พระโพธิสัตว์ถือกำเนิดจากรัศมีสีเขียวอันแผ่ออกมาจากพระเนตรของพระอมิตาย พุทธะ (ผาสุข อินทราวุธ, 2543)

3. พระโพธิสัตว์เป็นเทพีในตระกูลสมยะแห่งพระอโฆสสิทธิพุททะ (พระเทพวัชรบัณฑิต (สมจินต์ สมมาปญโญ), 2564)

4. พระโพธิสัตว์ถือกำเนิดจากรัศมีอันแผ่ออกมาจากพระเนตรข้างขวาของพระอวโลกิเต ศวรโพธิสัตว์ ดังที่ Zhuoma (2006) ได้กล่าวไว้ว่า พระไตรปิฎกภาษาจีนฉบับไทโซ ในมหาไวปุลย มัญจุศรีสูตร ภาคพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ (佛说大方广曼殊室利经 观自在菩萨授记品) ได้บันทึก โดยมีใจความโดยสังเขปว่า พระโพธิสัตว์ถือกำเนิดจากรัศมีอันแผ่ออกมาจากพระเนตรข้างขวา ของพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ เมื่อพระนางได้บังเกิดขึ้นแล้วจึงได้ปฏิญาณว่า จะทรงสงเคราะห์ โอบอุ้มมวลสรรพสัตว์ให้พ้นจากความทุกข์ในสังสารวัฏ ทั้งเมตตาให้มวลสัตว์ประสบความสุข สมหวังในการทั้งปวงด้วยความเสมอภาคและความรักดูมารดาที่มีต่อบุตรในอุทร

5. พระโพธิสัตว์เป็นเทพีที่ถือกำเนิดจากน้ำตาของพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ เมื่อเห็น สัตว์โลกมีแต่ความทุกข์ น้ำตาของพระองค์ที่หลั่งออกมาจำนวนมากนั้นรวมกันกลายเป็น ทะเลสาบ กลางทะเลสาบนั้นบังเกิดมีดอกบัวดอกหนึ่งผุดอยู่ เมื่อดอกบัวผลิบานออกก็ปรากฏ มีพระศยามดาราโพธิสัตว์บังเกิดขึ้น (สมเกียรติ โล่ห์เพชรรัตน์, 2561)

6. พระโพธิสัตว์ถือกำเนิดจากหยดน้ำตาข้างขวาของพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ โดย Zeng (2014) ได้ให้ความเห็นไว้ดังนี้ มีตำนานกล่าวไว้ว่า ในขณะที่พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ ได้เมตตาโปรดมวลสัตว์อยู่นั้น พระองค์ทรงพบว่า มวลสัตว์ที่จมอยู่ในห้วงทะเลแห่งทุกข์ จากการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏทั้งหกยังมีอยู่อีกเป็นจำนวนมาก ด้วยความเวทนามวลสัตว์

ทั้งหลาย พระโพธิสัตว์จึงได้หลั่งน้ำตาออกมา น้ำตาที่หลั่งมาจากดวงตาเบื้องซ้ายได้กลายเป็นพระสิตตาราโพธิสัตว์ น้ำตาที่หลั่งออกมาจากดวงตาเบื้องขวาได้กลายเป็นพระศยามตาราโพธิสัตว์ พระโพธิสัตว์ตาราทั้งสองต่างประนมกรต่อหน้าพระพักตร์พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ พลางกล่าวว่า “ข้าแต่พระมหาโพธิสัตว์ ขอพระองค์อย่าได้ทรงปริวิตกเลย หม่อมฉันทั้งสองขอปฏิญาณว่าจะเป็นการช่วยเหลือพระมหาโพธิสัตว์ในการโปรดมวลสรรพสัตว์ทั้งหลายให้พ้นจากทุกข์”

7. พระโพธิสัตว์ถือกำเนิดจากหยดน้ำตาของพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ ดังที่ Huo (2011) ได้กล่าวไว้ว่า ตามคัมภีร์ปฐมกำเนิดพระโพธิสัตว์ตารา (度母本源记) ได้บันทึกไว้ว่า ในขณะที่พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ได้ตรวจสอบเวไนยสัตว์ในสังสารวัฏทั้งหกอยู่นั้น พบว่า ยังมีมวลสัตว์ที่ประสบความทุกข์ตกค้างอยู่เป็นจำนวนมาก ด้วยความเวทนามวลสัตว์ทั้งหลาย จึงได้หลั่งน้ำตาออกมา น้ำตาแต่ละหยดที่หลั่งออกมานั้นได้กลายเป็นดอกบัวจำนวนมาก ในดอกบัวทั้งหลายเหล่านั้นได้ปรากฏพระโพธิสัตว์ตาราที่มีลักษณะและสิริวรรณะแตกต่างกัน พระโพธิสัตว์ตาราเหล่านั้นต่างพากันถวายปฏิญาณต่อพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ว่าจะเป็นการช่วยเหลือพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ในการโปรดมวลสรรพสัตว์

จากการสืบค้นถึงความเป็นมาทั้ง 7 แหล่งข้อมูลนี้ชี้ให้เห็นว่า พระโพธิสัตว์ตารามีรูปลักษณะที่ปรากฏเป็นจำนวนมาก ดังที่ Zhuoma (2006) และ Zeng (2014) ได้กล่าวไว้ว่ามี 21, 108 หรือมากถึง 500 ลักษณะ รวมทั้งมีสิริวรรณะที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นสีเขียว ขาว เหลือง แดง น้ำเงิน และดำ เป็นต้น แต่ที่นับว่าเป็นที่นิยมของชาวทิเบต คือ พระโพธิสัตว์ตารา 21 ลักษณะ โดยพระศยามตาราโพธิสัตว์ทรงมีวรรณะเป็นสีเขียวและทรงเป็นประธาน อีก 20 ลักษณะล้วนแต่เป็นการแบ่งภาคของพระศยามตาราโพธิสัตว์ทั้งสิ้น ด้วยเหตุนี้ธารณีประจำพระศยามตาราโพธิสัตว์จึงนับได้ว่าเป็นธารณีหลักในการบูชาพระโพธิสัตว์ตาราทั้ง 21 ลักษณะ (Yin, 2005) พระศยามตาราโพธิสัตว์มีความเป็นมาที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็นความเป็นมาในลักษณะที่เกิดจากการเป็นพระธิดาของพระมหากษัตริย์ ราชอาณาจักรประกาศ อันปรากฏรูปเป็นมนุษย์ในอินเดียโบราณที่ผ่านการบำเพ็ญเพียรจนได้บรรลุถึงความเป็นพระโพธิสัตว์ รวมทั้งคติการเป็นเทพีในตระกูลของพระอโมฆสิทธิพุทธะตามหลักพุทธศาสนานิกายวัชรยาน ตลอดจนความเป็นมาอันเกิดจากทิพยบุคคลไม่ว่าจะเป็นพระอมิตาภพุทธะ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำเนิดอันเกี่ยวเนื่องกับพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ที่นับได้ว่ามีตำนานเกี่ยวข้องกับกล่าวถึงในหลายสำนวนและแพร่หลายมากที่สุด แต่ไม่ว่าพระศยามตาราโพธิสัตว์จะมีที่มาในรูปลักษณะใด สิ่งหนึ่งที่มีความคล้ายคลึงกันในทุกความเป็นมาก็คือ พระศยามตาราโพธิสัตว์เป็นพระโพธิสัตว์ที่ดำรงสถานะสตรีเพศในการโปรดสรรพสัตว์ และกำเนิดมาเพื่อสงเคราะห์มวลสัตว์ให้พ้นจากทุกข์ทั้งปวงจากการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ ตลอดจนอุบถุมมวลสัตว์ให้ประสบความสุขสมหวัง

ในสิ่งที่ตั้งใจไว้ทั้งทางโลกและทางธรรม ดุจมารดาที่โอบอุ้มบุตร จนได้รับสมญานามว่า “มารดาผู้การุณย์ ผู้รื้อขนมवलสรรพสัตว์”

ภาพที่ 1 จิตรกรรมทังกา ผงสีบนผ้าฝ้าย พุทธศตวรรษที่ 18 ขนาด 52.4 x 43.2 ซม.

หมายเหตุ: จาก <https://www.clevelandart.org/art/1970.156>

ความหมายของสัญลักษณ์ตามหลักประติมานวิทยาอันเกี่ยวเนื่องกับพระศยามตาราโพธิสัตว์

การสร้างประติมากรรมหรือจิตรกรรมทังกาในพุทธศาสนานิกายวัชรยานนั้น ผู้สร้างจำเป็นต้องมีความเข้าใจในคัมภีร์ศิลปศาสตร์ต่าง ๆ โดยในราวพุทธศตวรรษที่ 12-13 พุทธศาสนาเริ่มแผ่จากอาณาจักรใกล้เคียง ไม่ว่าจะเป็น อินเดีย เนปาล และจีน เข้าสู่พื้นที่ที่ทิเบต จึงเกิดการผสมผสานหลอมรวมศิลปะทั้งจากวัฒนธรรมต่างถิ่นและความเชื่อดั้งเดิมพื้นถิ่นมากขึ้น โดยเฉพาะอิทธิพลของคัมภีร์ศิลปศาสตร์ที่แผ่เข้ามาทางอินเดียและเนปาล เช่น คัมภีร์ประติมามานลักษณะ คัมภีร์จิตรลักษณะ และคัมภีร์มัญชุศรีมูลกัลป์ เป็นต้น (สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, 2560) คัมภีร์เหล่านี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับการกำหนดรูปลักษณะตลอดจนลำดับส่วนการสร้างรูปเคารพที่มีความละเอียดและชัดเจน โดยช่างผู้สร้างเดิมมักเป็นพระภิกษุที่เคยได้รับการเรียนรู้หลักการสร้างรูปเคารพจากคัมภีร์ต่าง ๆ อันสืบทอดมาจากครูบาอาจารย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติภาวนาในแบบพุทธตันตระหรือวัชรยานนั้นเน้นการตั้งภาพนิมิตและการสลายภาพนิมิต การสร้างประติมากรรม และจิตรกรรมทังกาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการปฏิบัติภาวนา ผู้สร้างจึงให้

ความสำคัญในรายละเอียดของการสร้างเป็นอย่างยิ่ง โดยการสร้างประติมากรรมและจิตรกรรม
ทั้งภาพพระศยามตาราโพธิสัตว์นั้น Sheng (2011) ได้รวบรวมข้อมูลจากหลากหลายคัมภีร์ เช่น
คัมภีร์การสร้างรูปเคารพ (造像量度经) และอรรถาธิบายเสริมคัมภีร์การสร้างรูปเคารพ (造像量
度经读补) เป็นต้น โดยจัดแบ่งได้ 3 หมวด ดังนี้

1. หมวดนรลักษณ์และรูปร่าง

1.1 นรลักษณ์ พระโพธิสัตว์มีรูปร่างหน้าคล้ายเมลิศงา แสดงถึงญาติมิตรได้รับการ
การคุ้มครองรักษา สุขภาพแข็งแรง มวยผมขมวดม้วนสูงชันฐานตั้งร่วมทางกัน มวลสรรพสัตว์
ได้รับการปกป้องรักษา เจริญในโภคทรัพย์ หน้าผากและคิ้วมีความสมดุล ขนคิ้วงามโค้งงอคันศร
ประทานความเป็นสิริมงคลทั้งปวง ดวงตาชันฐานตั้งกลีบบัว นัยน์ตาขาวดำแบ่งชัด แสดงความเป็น
ผู้บริสุทธิ์แห่งกายใจ เปี่ยมพร้อมด้วยปัญญาและอิสรภาพ ใบหูตั้งเปลือกหอยโค้งคล้ายวงพระจันทร์
รูหูเล็กใหญ่พอดี หมายถึง การรับฟังเสียงเพียรกร้องของมวลสรรพสัตว์ทั้งใกล้ไกล ปากยิ้มเล็กน้อย
พองาม มอบความสุขและชัยชนะ รูปคางกลมมนสะท้อนความสมบูรณ์พูนสุข จมูกโค้งเข้ากับรูปตา
แสดงถึงความไม่อาภัพในกาลทั้งปวง

1.2 รูปร่าง พระโพธิสัตว์มีถันกลมมนไม่หย่อนคล้อย ยอดถันชันฐานกลมรูปทรง
สวยงาม นิ้วมือเรียวยาว ฝ่ามือกลมเรียบอวบอ้อม มีสัญลักษณ์อันเป็นมงคล เช่น ลายอักษรมงคล
8 ประการ อันประกอบด้วย ฉัตร ปลาหัว สันข์ ดอกบัว ธง แจกัน จักร และยันต์มงคล สันเท้า
ฝ่าเท้ากลมเต็ม นิ้วเท้าเรียวยาวกัน สันเท้าอวบอ้อมดังหลังเต่า ทั้งหมดนี้แสดงถึงความสมบูรณ์
ความสำเร็จสมประสงค์และความเป็นมงคลทั้งปวง

2. หมวดอาสนะและมุทรา

2.1 อาสนะ พระโพธิสัตว์ประทับนั่งลีลาสนะ คือ การนั่งสมาธิครึ่งบัลลังก์ ขาขวา
เลื่อนออกมาด้านหน้า แสดงถึงการกำราบซึ่งความชั่วร้ายทั้งปวงและความพร้อม ในการก้าว
ออกไปเพื่อโปรดมวลสรรพสัตว์ ขาข้างซ้ายนั่งขัดสมาธิ แสดงถึงการดำรงซึ่งสติและการตั้งมั่น
แห่งสมาธิ ตลอดจนความสำเร็จสมหวังในกุศลกรรมทั้งปวง

2.2 มุทรา พระโพธิสัตว์หัตถ์ซ้ายแสดงวิตรรกมุทรา ยกสูงเสมอระดับอก โดยมุทรา
นี้แสดงความหมายดังนี้ นิ้วชี้ คือ พุทธรัตนะ นิ้วกลาง คือ ธรรมรัตนะ นิ้วก้อย คือ สังฆรัตนะ นิ้วโป้ง
กับนิ้วนางสัมผัสกัน หมายถึง ความสัมพันธ์กันระหว่างปัญญากับความกรุณา หัตถ์ขวาแสดงวรท
มุทราวางไว้เหนือเข่าขวา แสดงถึงการประทานพรให้มวลสัตว์สมหวังในสิ่งที่ตั้งใจ

3. หมวดเครื่องแต่งกาย ฐานประทับและศาสนูปกรณ์

3.1 เครื่องแต่งกาย พระโพธิสัตว์มีศิราภรณ์เป็นเทริดขนนก มีตาบอยู่ด้วยกัน
5 ตาบ อันมีความหมายอยู่ด้วยกัน 3 นัยยะ คือ 1) พระธยานิพุทธะทั้ง 5 พระองค์ อันได้แก่
พระไวโรจนาพุทธะ พระอภัยภูพุทธะ พระรัตนสมภพพุทธะ พระอมิตาภพุทธะและพระอโฆส

สิทธิพุทธะ 2) ธาตุทั้ง 5 อันประกอบขึ้นเป็นโลก คือ ดิน น้ำ ลม ไฟและอากาศ 3) ชั้นทั้ง 5 อันเป็นกองแห่งรูปธรรมและนามธรรม คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ พระโพธิสัตว์คล่องกรงศอ (สร้อยคอ) 3 เส้น หมายถึง พระรัตนตรัย ทั้งยังมีผ้าคล้องแขนและผ้าถุงยาวหลากสีโดยชาวทิเบตนิยมสี 5 สี ได้แก่ เขียว เหลือง แดง ขาว น้ำเงิน (ดำ) อันเป็นสัญลักษณ์เปรียบเทียบกับธาตุทั้ง 5 พระโพธิสัตว์ ยังประดับด้วยเครื่องประดับอีกมากมาย ไม่ว่าจะเป็น กุณฑล (ต่างหู) พาทูร์ด (กำไลต้นแขน) ทองกร (กำไลข้อมือ) ทองพระบาท (กำไลข้อเท้า) เป็นต้น เครื่องประดับเหล่านี้ย่อมแสดงถึงพระโพธิสัตว์มีความสมบูรณ์ และบริบูรณ์ในทุกด้าน

3.2 ฐานประทับ พระโพธิสัตว์ประทับนั่งอยู่บนปัทมาสน์ ประกอบด้วยกลีบบัวคว่ำและกลีบบัวหงาย โดยดอกบัวนับเป็นดอกไม้สำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นสัญลักษณ์ของกายทั้ง 3 คือ นิรมาณกาย สัมภเวศกาย และธรรมกายของพระพุทธเจ้า ทั้งยังมีความหมายโดยนัยยะหลายลักษณะ เช่น ดอกบัวที่ยังตูมอยู่แสดงถึงโพธิจิตที่แฝงไว้ในจิตใจของมวลสรรพสัตว์ เมื่อเริ่มผลิบานแสดงถึงโพธิจิตแรกเริ่มในการบำเพ็ญบุญบารมี เมื่อบานเต็มที่หมายถึงการบรรลุถึงธรรมและเปี่ยมพร้อมด้วยปัญญา เมื่อพระโพธิสัตว์ประทับนั่งบนปัทมาสน์ ย่อมหมายถึง พระโพธิสัตว์ทรงถึงพร้อมด้วยปัญญาแล้วนั่นเอง

3.3 ศาสนูปกรณ์ พระโพธิสัตว์ทั้ง 2 หัตถ์ ถือดอกบัวอุตปลະ (บัวประเภทบัวก้านอ่อน เช่น ดอกบัวสาย (เด่นดาว ศิลปานนท์, ม.ป.ป.) โดยก้านบัวจะยาวหนาแบน ชูดอกสูงขึ้นเสมอหูทั้งสองข้าง ซึ่งมีลักษณะการสร้างอยู่ด้วยกัน 2 รูปแบบ คือ 1) ดอกบัวข้างหนึ่งมีลักษณะบานเต็มที่อันเป็นสัญลักษณ์แทนอดีตพระพุทธเจ้าจำนวนนับไม่ถ้วนที่ได้ตรัสรู้จนตรัสสมาธิโพธิญาณไปแล้ว อันรวมถึงพระศากยมุนี พระพุทธเจ้าในยุคปัจจุบัน ดอกบัวอีกข้างหนึ่งมีลักษณะที่ตูมอันเป็นสัญลักษณ์แทนอนาคตพระพุทธเจ้าอีกนับจำนวนไม่ถ้วน รวมทั้งพระศรีอริยเมตไตรย อนาคตพระพุทธเจ้าที่จะเสด็จตรัสรู้หลังจากที่พระศาสนาของพระศากยมุนีได้สิ้นไป และ 2) ดอกบัวทั้ง 2 ดอกทำในลักษณะบานและมีสีน้ำเงินทั้ง 2 ข้าง โดยมีความหมายแสดงถึงเวลากลางคืนตามคติที่ว่าพระศากยมุนีโพธิสัตว์เป็นเทพประจำเวลากลางคืน

จากความหมายของสัญลักษณ์อันเกี่ยวเนื่องกับพระโพธิสัตว์สามารถแบ่งได้ 3 นัยยะ คือ 1) ความหมายอันเกี่ยวเนื่องกับความเป็นทิพยบุคคลของพระโพธิสัตว์ที่ปรากฏในรูปของสตรี โดยส่วนหนึ่งจินตนาการมาจากพระนางสิริมหามายา มารดาของพระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบัน (เสริมกิจ ชัยมงคล, 2558) โดยสตรีเพศนั้นเกี่ยวเนื่องกับความเป็นมารดาผู้ให้กำเนิด จึงสามารถแสดงออกถึงคุณธรรมในเรื่องของความเมตตากรุณาได้เด่นชัดมากกว่าบุรุษเพศ 2) ความหมายในเรื่องของความเป็นสิริมงคล โดยจากการจัดหมวดทั้ง 3 ส่วนข้างต้น มีการแฝงไว้ซึ่งความหมายในเรื่องของความเป็นสิริมงคลในทุกส่วน โดยความเป็นสิริมงคลที่แฝงไว้เหล่านี้ย่อมเป็นสิ่ง ที่ปรารถนาในอุดมคติของผู้สัการะบูชาเพื่อความสมบูรณ์ในทางโลกอันเกี่ยวเนื่องกับความราบรื่น

ในการดำรงชีวิต และ 3) ความหมายทางด้านพุทธปรัชญาที่แฝงไว้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของพระธยานิพุทธะทั้ง 5 พระองค์ พระรัตนตรัยทั้ง 3 ประการ ธาตุทั้ง 5 ชั้นทั้ง 5 ความสัมพันธ์ระหว่างปัญญาและกรุณา เรื่องของโพธิจิตและเรื่องของการบำเพ็ญกุศลสร้างบารมี เป็นต้น หากผู้ปฏิบัติธรรมในแบบวัชรยานสามารถน้อมนำคติหรือหลักธรรมที่แฝงไว้มาเป็นอุบายในการปฏิบัติภาวนาหรือพิจารณาธรรมย่อมจะยังประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัตินั้นเป็นอย่างยิ่ง

ความเชื่อของชาวพุทธต่อพระศยามตาราโพธิสัตว์ในทิเบตและไทย

พระศยามตาราโพธิสัตว์ นับเป็นพระโพธิสัตว์ในรูปสตรีที่ได้รับความนิยมมากองค์หนึ่งในพุทธศาสนิกายวัชรยาน โดยมีผู้นับถือจำนวนมากในช่วงที่พุทธศาสนิกายวัชรยานเจริญรุ่งเรืองในแถบอินเดียเหนือ ต่อมาจึงได้แพร่หลายไปยังประเทศต่าง ๆ ใกล้เคียงไม่ว่าจะเป็นประเทศแถบเทือกเขาหิมาลัย ได้แก่ เนปาล ภูฏาน มองโกเลียรวมถึงจีน ทั้งยังได้เผยแผ่เรื่อยมาจนถึงประเทศในแถบภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น อินโดนีเซีย และไทยอีกด้วย

ในส่วนของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าไปยังพื้นที่ทิเบตนั้น ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล (2558) ได้ให้ข้อมูลไว้ว่า ทิเบตมีตำนานพื้นถิ่นที่กล่าวถึงการเผยแผ่เข้ามาของพระพุทธศาสนาเป็นครั้งแรกในรัชสมัยของพระเจ้าลาทัวทัวหรือเหนียนจั้น (เอกสารภาษาไทยถอดเสียงพระนามได้หลายแบบ เช่น พระเจ้าลา เทอเทอริ เฌนเซ้น และพระเจ้าลาโ โธรี นเยนต์เซ้น บทความฉบับนี้ได้ใช้เกณฑ์การถอดเสียงภาษาจีนแมนดารินด้วยอักขรวิธีไทย สำนักนายกรัฐมนตรี (2543) โดยถอดเสียงได้ว่า “พระเจ้าลาทัวทัวหรือเหนียนจั้น”) กษัตริย์พระองค์ที่ 28 แห่งราชวงศ์ยาลุง และเจริญรุ่งเรืองอย่างมากในพุทธศตวรรษที่ 12 ตรงกับรัชสมัยของพระเจ้าซงจั้นกัณบู (บ้างถอดเสียงพระนามว่า พระเจ้าชรอนซันกัมโป พระเจ้าซงซันกัมโป พระเจ้าสรองตะสันคัมโป เป็นต้น บทความฉบับนี้ถอดเสียงได้ว่า “พระเจ้าซงจั้นกัณบู”) กษัตริย์ราชวงศ์ยาลุงพระองค์ที่ 33 ผู้ได้รับการยกย่องให้เป็น “ธรรมราชา” พระองค์แรกแห่งทิเบต โดยในช่วงนี้พระพุทธศาสนาได้รับการสนับสนุนให้เผยแผ่เข้ามาในพระราชอาณาจักรมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากความสัมพันธ์ทางการทูตกับอาณาจักรใกล้เคียงไม่ว่าจะเป็นพื้นที่อินเดีย เนปาลและจีนในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเสด็จมาของพระมเหสี 2 พระองค์ คือ เจ้าหญิงชือจวิน (บ้างถอดเสียงพระนามว่า เจ้าหญิงภริกฤติเทวี เจ้าหญิงภฤกฤฏี และเจ้าหญิงภริคุติ เป็นต้น บทความฉบับนี้ถอดเสียงได้ว่า “เจ้าหญิงชือจวิน”) พระราชธิดา ของพระเจ้าอังศวรมันแห่งเนปาล และเจ้าหญิงเหวินเฉิง (บ้างถอดเสียงพระนามว่า เจ้าหญิงเวนเซิงและบุนเซ็งกงจู้ บทความฉบับนี้ถอดเสียงได้ว่า “เจ้าหญิงเหวินเฉิง”) เจ้าหญิงจากราชสำนักถังแห่งจีน

โดยทั้ง 3 พระองค์ทรงมีคุณูปการกับทิเบตเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เจ้าหญิงเหวินเฉิง พระนางทรงดำรงตำแหน่งพระมเหสี ทั้งยังเป็นทูตสันถวไมตรีเชื่อมความสัมพันธ์

ระหว่างสองแผ่นดิน คุณูปการที่พระนางมีต่อทิเบตนั้นสรุปได้หลากหลายด้าน ดังที่ สุรสิทธิ์ อมรวิชช์ศักดิ์ (2561) ได้รวบรวมไว้มี 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านความมั่นคงระหว่างประเทศ การสมรสกันระหว่างพระนางกับพระเจ้าซงจั้นกัณบู เป็นการสร้างความสัมพันธ์ฉันเครือญาติระหว่างสองประเทศ นำไปสู่ความสงบและลดข้อพิพาทตามแนวตะเข็บชายแดน

2. ด้านความรู้ภูมิปัญญา พระนางทรงนำวิทยาการมากมายหลายแขนงจากราชสำนักถังไปเผยแพร่ให้กับประชาชนในราชอาณาจักร เช่น วิชาการหมักสุรา การผลิตกระดาษและน้ำหมึก เป็นต้น

3. ด้านอักษรและการศึกษา สังคมทิเบตในตอนนั้นมีเพียงภาษาพูด ไม่มีภาษาเขียน การจะถ่ายทอดความรู้เพื่อพัฒนาประเทศนั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาด้านอักษรวิธีและการศึกษา พระนางจึงทูลเสนอขอคิดเห็นแต่พระราชสวามีในเรื่องนี้ พระเจ้าซงจั้นกัณบูทรงเห็นพ้องกับพระนาง จึงส่งข้าราชการบริพารเดินทางไปศึกษาอักษรวิธีที่ประเทศอินเดีย จากนั้นจึงได้นำรูปแบบจากตัวอักษรเทวนาครีมาประยุกต์ให้เป็นตัวอักษรทิเบตที่ใช้กันมาจนถึงปัจจุบัน ด้วยความสัมพันธ์ฉันเครือญาติระหว่างสองแผ่นดิน ราชสำนักถังจึงอนุญาตให้ราชสำนักทิเบตส่งข้าราชการบริพารและเชื้อพระวงศ์เดินทางไปศึกษาวิทยาการต่าง ๆ ยังนครฉงชาน เมืองหลวงของราชสำนักถังได้เป็นกรณีพิเศษ

4. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระนางทรงเป็นพุทธมามกะ ผู้ทรงให้การสนับสนุนพระพุทธศาสนาในหลากหลายด้าน เช่น นิมนต์พระภิกษุชาวจีนมาเผยแผ่พระพุทธศาสนา พร้อมทั้งให้การสนับสนุนในการแปลพระคัมภีร์ที่สำคัญจากภาษาจีนเป็นภาษาทิเบต และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อตอนพระนางได้เสด็จมายังทิเบตนั้น จักรพรรดิถังไท่จงทรงพระราชทานพระพุทธรูปเหมือนองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตอนที่ทรงมีพระชนมายุได้ 12 พรรษา มาพร้อมกับพระนาง โดยกษัตราภรรยานี้ เมธาวิกุล (2561) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับพระพุทธรูปไว้ว่า พระพุทธรูปองค์นี้เป็นรูปหล่อพระศากยมุนีในปางสัมโภคกาย ตกแต่งด้วยเครื่องประดับอันวิจิตร เป็นพระพุทธรูปที่เป็นศูนย์กลางทางจิตใจของชาวทิเบต มีนามพิเศษเรียกว่า “โจโว รีมโปเซ” แปลว่า พระผู้ประเสริฐพระองค์หลัก ประดิษฐานยังอารามต้าเจาหรือวัดโจคัง นครลาซา เมืองเอกของเขตปกครองตนเองทิเบต

ด้วยคุณูปการดังกล่าวของพระนางที่มีต่อประชาชนในราชอาณาจักร ชาวทิเบตจึงเชื่อว่าเจ้าหญิงเหวินเฉิงทรงเป็นนิรมานกายของพระศยามตาราโพธิสัตว์ที่เสด็จมาโปรดชาวทิเบตนั่นเอง (Zeng, 2014)

ทั้งนี้พุทธศาสนิกชนชาวทิเบตยังเชื่อว่าพระศยามตาราโพธิสัตว์เป็นพระโพธิสัตว์ที่ทรงช่วยเหลือมวลสรรพสัตว์ให้พ้นจากทุกข์ภัยอันตรายโดยตรง โดยในช่วงแรกนั้นเชื่อว่า

พระโพธิสัตว์ทรงโปรดสัตว์ให้พ้นจากภัย 8 ประการ ดังนี้ 1) ภัยจากราชสีห์ 2) ภัยจากช้าง 3) 악คิภัย 4) ภัยจากอสรพิษ 5) โจรภัย 6) ภัยจากการถูกจองจำคุมขัง 7) อุทกภัย และ 8) ภัยจากมนุษย์ ต่อมาได้มีการขยายความภัยภายนอก 8 ประการนั้น โดยอธิบายเพิ่มเติมในอีกส่วนหนึ่งว่าเป็นการสื่อความหมายทางสัญลักษณ์ที่แสดงถึงคุณธรรมอันเป็นปฏิปทาประจำพระโพธิสัตว์เพื่อระงับกุศลจากภัยภายใน 8 ประการ ได้แก่ 1) ไม่มีความถือตัวอวดดี 2) ไม่มีความโง่เขลา 3) ไม่มีความอาฆาตพยาบาท 4) ไม่มีความอิจฉาริษยา 5) ไม่มีความคิดเห็นที่ผิด 6) ไม่มีความโลภ 7) ไม่มีความยึดมั่นถือมั่น และ 8) ไม่มีความเคลือบแคลงสงสัยในธรรมทั้งปวง ทั้งนี้การช่วยสงเคราะห์ให้พ้นจากภัยภายนอก 8 ประการตามข้างต้นนั้น ทำให้พระโพธิสัตว์ได้รับสมญานามว่า พระมารดาผู้ช่วยให้รอดพ้นจากภัย 8 ประการ (เสถียรธรรมสถาน, ม.ป.ป. ก; Zeng, 2014)

พุทธศาสนานิกายวัชรยานได้แผ่เข้ามาในพื้นที่เอเชียอาคเนย์และเจริญรุ่งเรืองมากในช่วงราวพุทธศตวรรษที่ 13-18 โดยเฉพาะในพื้นที่ของอาณาจักรศรีวิชัยเดิม คือ บริเวณแหลมมลายู เกาะชวา เกาะสุมาตรา ช่องแคบมะละกา ช่องแคบซุนดา และบริเวณพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย เช่น เมืองไชยา เมืองยะรัง เมืองสทิงพระ เป็นต้น โดยมีหลักฐานการขุดค้นพบทางโบราณคดีอันมี โบราณสถาน โบราณวัตถุ เป็นจำนวนมากในพื้นที่ดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีการขุดค้นพบรูปเคารพพระศยามตาราโพธิสัตว์ ศิลปะศรีวิชัย มีอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 14 ในพื้นที่อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา อีกทั้งยังพบร่องรอยการบูชาพระศยามตาราโพธิสัตว์ในพื้นที่อื่น เช่น ในวัฒนธรรมล้านนา พื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย ดังที่ พระพงษ์ระวี อุตตรภทฺโท (2565) ได้ให้ความเห็นไว้ว่า ในล้านนามีพระธรรมเทศนาบทหนึ่งชื่อ “มหารัตนจักรี (ไชยชนะน้อย)” อันเป็นพระธรรมเทศนาพื้นเมืองล้านนา โดยมีเนื้อหากล่าวถึงมนต์ที่ใช้สวดในพิธีปัดรังควานบ้านเมือง วัตถุอาราม และสถานที่ต่าง ๆ โดยในเนื้อมนต์ดังกล่าว มีการแทรกธารณีประจำพระศยามตาราโพธิสัตว์ ว่า “โอม ตาเร ตูตาเร ตูเร โซฮา” ไว้ในท้ายบทมนต์ ซึ่งจุดนี้เป็นจุดหนึ่งที่บ่งบอกได้ว่าวัฒนธรรมล้านนาได้รับเอาธารณี ตลอดจนคติความเชื่อในพุทธศาสนานิกายวัชรยานมาปรับใช้อย่างยาวนานแล้ว

ในปัจจุบันพุทธศาสนิกชนชาวไทยมีผู้ให้ความสนใจในวิถีการปฏิบัติภาวนาในแบบวัชรยานเพิ่มมากขึ้น โดยเห็นได้จากการสร้างพุทธสถานตลอดจนสถานปฏิบัติธรรมเพื่อใช้เป็นสถานที่เผยแผ่วิถีการปฏิบัติในรูปแบบวัชรยานด้วยกัน 3 แห่ง ดังนี้

1. วัดโพธิ์เย็น จังหวัดกาญจนบุรี วัดในสังกัดคณะสงฆ์จีนนิกาย อันมีพระมหาคณาจารย์ จินธรรมสมาธิวัตร (โพธิ์แจ้ง) อดีตเจ้าคณะใหญ่ คณะสงฆ์จีนนิกายแห่งประเทศไทย ผู้ที่ได้ไปศึกษา การปฏิบัติภาวนาแบบวัชรยานที่แคว้นคาม ทิเบตตะวันออกกับพระสังฆราชานอรา रिโมเปเช (Nora Rinpoche) เมื่อพระมหาคณาจารย์จินธรรมสมาธิวัตร (โพธิ์แจ้ง) แดกฉานในธรรมแล้ว จึงได้รับการอภิเษกเป็นวัชรธรรมาจารย์ ลำดับที่ 26 สืบต่อจากพระสังฆราชานอรา रिโมเปเช

เมื่อท่านกลับมายังประเทศไทยจึงได้สร้างวัดโพธิ์เย็นให้เป็นศูนย์กลางในการปฏิบัติภาวนาในรูปแบบวัชรยาน (วัดโพธิ์แมนคุณาราม, ม.ป.ป.)

2. มุลนิตีพันดารา ก่อตั้งโดย รศ. ดร.กฤษดาวรรณ เมธาวิกุล ที่ได้รับแรงบันดาลใจจากพระศยามตาราโพธิสัตว์ โดยชื่อของมุลนิตีที่กล่าวถึง “พันดารา” อันมีความหมาย 2 นัยยะ คือ

2.1 “ดารา” มาจากรากศัพท์เดียวกับคำว่า “ดารา”

2.2 “พันดารา” แปลว่า ดวงดาว 1,000 ดวง

ซึ่งเป็นชื่อบทสรรเสริญพระโพธิสัตว์ตาราทั้ง 21 พระองค์ โดยมีมุลนิตินี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิจัยเกี่ยวกับภาษา ศิลปะ และวัฒนธรรมทิเบต ทั้งยังมีการก่อสร้างพระคานติตารามหาสถูป ณ ศูนย์ชิววัน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อใช้เป็นสถานที่ในการปฏิบัติภาวนา และจัดกิจกรรมในรูปแบบวัชรยาน (เสริมกิจ ชัยมงคล, 2558)

3. เสถียรธรรมสถาน ก่อตั้งโดยแม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุด โดยท่านได้รับรูปเคารพพระศยามตาราโพธิสัตว์ อายุราว 2,000 ปี ซึ่งขุดค้นพบที่ประเทศมองโกเลียจากคุณสง แสงอดีตผู้อำนวยการกองบรรเทาทุกข์ องค์การสหประชาชาติ ที่ประเทศแคนาดา เมื่ออาราธนากลับมายังประเทศไทยแล้ว จึงได้สร้างถ้ำอารยตารามหาโพธิสัตว์หมื่นพระองค์เพื่อประดิษฐานรูปเคารพดังกล่าว พร้อมทั้งยังมีการสร้างพระศยามตาราโพธิสัตว์ขนาดใหญ่ที่สุดในโลก หน้าตักกว้าง 12 เมตร สูง 21 เมตร เพื่อประดิษฐานยังตารามหาสถูป เสถียรธรรมสถาน หุบเขาโพธิสัตว์อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี อีกด้วย (“ชวนไปอธิษฐานจิต...ภาวนา ณ ถ้ำอารยตารามหาโพธิสัตว์หมื่นพระองค์”, 2558)

พระศยามตาราโพธิสัตว์นับเป็นพระโพธิสัตว์ในรูปของสตรีซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของพุทธศาสนิกชนในพุทธศาสนานิกายวัชรยานเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะประเทศในแถบเทือกเขาหิมาลัย ประติมากรรมรูปเคารพ ตลอดจนทั้งจิตรกรรมทั้งสามสามารถพบเห็นได้ทั่วไปไม่ว่าจะอยู่ในวัดหรือในบ้านเรือนประชาชน ส่วนการบูชาพระศยามตาราโพธิสัตว์นั้น แม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุด (2563) ได้แนะนำการบูชาตามหลักในพระพุทธรูปอยู่ด้วยกัน 2 รูปแบบ กล่าวคือ 1) อามิสบูชาเพื่อระลึกถึงพระคุณของพระองค์ด้วยการบูชาด้วยดอกไม้ในวันธรรมสวนะประจำสัปดาห์ และทุกวันที่ 25 ของเดือน โดยเป็นวันที่รำลึกถึงการอุบัติขึ้นของพระโพธิสัตว์ 2) ปฏิบัติบูชาด้วยการสวดธารณีประจำพระองค์ เพื่อเป็นการน้อมระลึกถึงพระโพธิสัตว์ในทุกขณะที่ต้องการกำลังใจ หรือการพักผ่อนเพื่อความสงบทางจิตใจ ตลอดจนน้อมนำปฏิบัติบูชาประจำพระโพธิสัตว์ในเรื่องของการระงับอกุศลจากภัยภายในทั้ง 8 ประการ รวมทั้งปณิธานในการสงเคราะห์มวลสัตว์ทั้งหลาย เป็นต้น มาเป็นคุณธรรมประจำใจ เป็นพลังใจในการกระทำกิจการ การงานต่าง ๆ ดังที่ แม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุด ได้กล่าวโดยสรุปไว้ว่า “เมื่อคุณธรรมของพระองค์มาประทับอยู่ในจิตใจ เรากับพระองค์ก็เป็นหนึ่งเดียวกัน ในทุกการทำงาน ทำหน้าที่ในทุกการกระทำ คำพูด

และความคิด ที่สุจริตด้วยปัญญา การทำหน้าที่ในสิ่งที่ควรทำโดยไม่ปฏิเสธการช่วยเหลือตัวเอง ทำให้เราได้เห็นถึงการทำงานที่ยาก แต่ไม่ใช่สิ่งสุดวิสัยที่เราจะทำได้”

ในเรื่องของการกำเนิดพุทธศิลป์แบบพุทธศาสนานิกายวัชรยานในพื้นที่ประเทศไทยนั้น กรมศิลปากร (2563) ได้ให้ข้อมูลไว้ว่า มีประวัติสืบเนื่องมาจากราชวงศ์ไศเลนทร์ที่ปกครองอาณาจักรศรีวิชัยได้มีการติดต่อสัมพันธ์กันกับราชวงศ์ปาละแถบรัฐพิหารและเบงกอลของอินเดีย จึงรับเอาวัฒนธรรมรวมทั้งพุทธศิลป์แบบพุทธศาสนานิกายวัชรยานมายังอาณาจักรศรีวิชัย ต่อมาในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 18 กลุ่มรัฐทางภาคใต้ตอนบนของประเทศไทย โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช อันมีพระเจ้าจันทร์ภาณุ แห่งราชวงศ์ศรีธรรมโคกราช พระองค์ทรงมีพระราชศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธรูปปางสมาธิจากลังกา พระองค์ได้ประดิษฐานพระพุทธรูปปางสมาธิปางอหังการในพระราชนิเวศน์วัดพระศรีรัตนศาสดาราม พร้อมทั้งให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ ทำให้การนับถือพระโพธิสัตว์ตามคติพุทธศาสนานิกายวัชรยานเริ่มลดบทบาทลงโดยลำดับ

ถึงกระนั้นคติในพุทธศาสนานิกายวัชรยานก็ไม่ได้สูญหายไปทีเดียว ยังคงหลงเหลือร่องรอยดังกล่าวไว้ข้างต้น จวบจนยุคปัจจุบันได้มีการสร้างพุทธสถานและสถานปฏิบัติธรรมอันมีความเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธรูปปางสมาธิและสร้างรูปเคารพของพระศยามตาราโพธิสัตว์ ไม่ว่าจะเป็นรูปเคารพขนาดเล็กแบบพระเครื่อง รูปเคารพขนาดบูชา ตลอดจนรูปเคารพขนาดใหญ่ที่ประดิษฐานในพุทธสถาน จึงทำให้พุทธศาสนิกชนชาวไทยได้รู้จักกับพระศยามตาราโพธิสัตว์เพิ่มมากยิ่งขึ้น

บทสรุป

พระศยามตาราโพธิสัตว์นับเป็นพระโพธิสัตว์ที่เป็นที่เคารพอย่างยิ่งในพระพุทธรูปปางสมาธิ นิกายวัชรยาน อันมีประวัติความเป็นมานับได้ถึง 7 แหล่งที่มา แต่ในทุกแหล่งที่มาที่มีความสอดคล้องกันตรงที่พระศยามตาราโพธิสัตว์เป็นพระโพธิสัตว์ที่ดำรงสถานะสตรีในการโปรดสรรพสัตว์ การสร้างประติมากรรมและจิตรกรรมทั้งการูปพระศยามตาราโพธิสัตว์นั้น ผู้สร้างมักให้ความสำคัญกับการสร้างที่ต้องสอดคล้องกับคัมภีร์ศิลปศาสตร์ โดยในแต่ละจุดย่อมมีความหมายทางสัญลักษณ์ตามหลักประติมานวิทยา ซึ่งสามารถจัดหมวดความหมายอยู่ร่วมกันได้ 3 นัยยะ คือ

นัยยะที่หนึ่ง ความหมายอันเกี่ยวเนื่องกับความเป็นทิพบุคคลของพระโพธิสัตว์ที่ปรากฏในรูปของสตรี

นัยยะที่สอง ความหมายในเรื่องของความเป็นสิริมงคล และ

นัยยะที่สาม ความหมายทางด้านของพุทธปรัชญาที่แฝงไว้

พระศยามตาราโพธิสัตว์เป็นที่นับถืออย่างยิ่งของชาวทิเบต โดยเชื่อว่าเจ้าหญิงเหวินเฉิง พระมเหสีของพระเจ้าซงจั้นกัณบู ผู้ทรงมีคุณูปการกับทิเบตนั้น เป็นนิรมานกายของพระศยามตาราโพธิสัตว์ที่เสด็จมาโปรดชาวทิเบต ส่วนในประเทศไทยได้มีการขุดค้นพบรูปเคารพพระศยามตาราโพธิสัตว์ ศิลปะศรีวิชัย มีอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 14 ในพื้นที่อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา รวมทั้งพบจารึกประจำพระโพธิสัตว์ในข้อมูลพระธรรมเทศนา “มหารัตนจังกูรี (ไชยยะน้อย)” อันเป็นพระธรรมเทศนาพื้นเมืองล้านนา ซึ่งเป็นจุดที่สามารถบอกได้ว่าพระศยามตาราโพธิสัตว์ทรงเป็นที่เคารพศรัทธาของพุทธศาสนิกชนในพื้นที่ประเทศไทยในอดีต ประจวบกับในยุคปัจจุบันมีการสร้างรูปเคารพของพระศยามตาราโพธิสัตว์ในหลากหลายรูปแบบ จึงทำให้พุทธศาสนิกชนชาวไทยในปัจจุบันได้รับรู้เรื่องราวของพระศยามตาราโพธิสัตว์เพิ่มมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร. (2563, 19 พฤศจิกายน). พระพุทธศาสนาในภาคใต้ของไทย.

<https://www.youtube.com/watch?v=IIA7ZUISyzQ>

กฤษดาภรณ์ เมธาภิกุล. (2561). วัชรยาน: พระพุทธศาสนามหายานแบบทิเบต. ใน ปกรณ์ ลิ้มปูลุสรณ์

(บ.ก.), *พุทธศาสนามหายานในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้* (น. 67-93). ชวนอ่าน.

ชวนไปอธิษฐานจิต...ภาวนา ณ “ถ้ำอารยตารามหาโพธิสัตว์หมื่นพระองค์”. (2558, 1 มีนาคม). ไทยรัฐ.

เด่นดาว ศิลปานนท์. (ม.ป.ป.). *เล่าเรื่องประติมานวิทยา: อัปษะ (Abja)*.

<https://www.finearts.go.th/promotion/view/14502-เล่าเรื่องประติมานวิทยา--อัปษะ--Abja->

ปิยะแสง จันทร์วงศ์ไพศาล. (2558). *ศิลปะทิเบต*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ผาสุข อินทรารุช. (2543). *พุทธปฏิมาฝ่ายมหายาน*. อักษรสมัย.

พระเทพวัชรบัณฑิต (สมจินต์ สมมาปญโญ). (2564, 4 พฤษภาคม). *พระพุทธศาสนาในทิเบต*.

<https://www.mcu.ac.th/article/detail/35360>

พระพงษ์ระวี อุดตฤภโท. (2565, 26 กุมภาพันธ์). *พุทธ พราหมณ์ ผี: พื้นที่ผสมผสานพหุวัฒนธรรม*

ล้านนา. <https://www.youtube.com/watch?fbclid=IwAR3LtEDfe3uW5p0hNgaDnaSt2asEP>

[Vxrs-1JodiQyK8-hZV66WTikWH1RrU&v=B1ncLutarqc&feature=youtu.be](https://www.youtube.com/watch?v=B1ncLutarqc&feature=youtu.be)

แม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุด. (2563, 26 พฤษภาคม). *โอม ตา เร*.

<https://www.youtube.com/watch?v=CgIDHL-5Csw&t=1534s>

วัดโพธิ์แมนคุณาราม. (ม.ป.ป.). *ประวัติพระมหาคณาจารย์จีนธรรมสมาธิวัตรฯ โพธิ์แจ่มมหาเถระ*.

<https://www.pumenbaoensi.com/index.php?lay=show&ac=article&Ntype=7&Id=539054929>

สมเกียรติ โล่ห์เพชรรัตน์. (2561). *พุทธตันตระ พระกษิติครรภ์มหาปณิธานสูตร*. สยามอินเตอร์

เนชั่นเนลบุคส์.

- สำนักนายกรัฐมนตรี. (2543). *เกณฑ์การถ่ายทอดเสียงภาษาจีนแมนดารินด้วยอักขรวิธีไทย*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์. (2560). *พระพุทธรูปล้านนา กับคติพระพุทธรูปศาสนาหายานแบบตันตระ นิกายวัชรยาน*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุรสิทธิ์ อมรวิชช์ศักดิ์. (2561). เจ้าหญิงเหวินเฉิงกับอาณาจักรอู่ปั๋ว. *วารสารจีนศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 11(1), 13-43.
- เสถียรธรรมสถาน. (ม.ป.ป. ก). *ขอเชิญร่วมทำบุญมหาจุฬาลงกรณการดำเนินงาน 25 ปี ของ เสถียรธรรมสถาน*. https://www.sdsweb.org/sdsweb/index.php?option=com_content&view=article&id=362:2011-03-14-10-14-12&catid=36&Itemid=134
- เสถียรธรรมสถาน. (ม.ป.ป. ข). *พิธีหล่อ 'พระอารยตารามหาโพธิสัตว์' ร่วมหนึ่งในประวัติศาสตร์ การสร้าง 'พระอารยตารามหาโพธิสัตว์ที่ใหญ่ที่สุดในโลก'*. <https://www.sdsweb.org/new/view&id=273>
- เสริมกิจ ชัยมงคล. (2558). พระนางตารา. ใน *เด่นดาว ศิลปานนท์ (บ.ก.), เทวสตรี: คติพุทธ พราหมณ์ และความเชื่อในประเทศไทย* (น.68-74). กรมศิลปากร.
- Huo, K. S. (2011). The Faith of Tibetan Buddhism Forward Green Tara. *The Silk Road*, 8, 73-74.
- Sheng, L. (2011). An Analysis of The Symbolic Connotation of The Statue of Green Tara. *Journal of Panzhuhua University*, 28(5), 58-89.
- The Cleveland Museum of Art. (n.d.). *Green Tara*. <https://www.clevelandart.org/art/1970.156>
- Yin, C. (2005). *Hidden Agenda Profound of Thangka*. Chongqing Press.
- Zeng, L. P. (2014). Green Tara as Tibetan of Guanyin Bodhisattva. *Oriental Collection*, 2, 20-21.
- Zhuoma, D. (2006). The Legend of Green Tara and Tibetan Culture. *Tibetan Studies*, 4, 24-29.

การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร ในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี

ยุภาพร อำนาจ¹ ธนสนี สมบูรณ์¹ และ วัฒนาชัย มาลัย¹

¹สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วม และปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพในการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นเกษตรกรที่มีสถานภาพเป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนหัวหน้าครัวเรือน จำนวน 400 ครัวเรือน และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย และการวิเคราะห์การผันแปรทางเดียว ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพทำการเก็บข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมทั้งสิ้น 8 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารหรือผู้แทนหน่วยงานจากหน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานเกษตรอำเภอ สำนักงานชลประทานที่ 7 สำนักงานกรมทรัพยากรน้ำภาค 11 สำนักงานกรมทรัพยากรน้ำบาดาลเขต 11 สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ตัวแทนประธานกลุ่มเกษตรกรชลประทานระบอบทอ และตัวแทนกลุ่มเกษตรกรนาแปลงใหญ่ ทำการวิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในระดับน้อย ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ลักษณะการถือครองที่ดิน การเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ ความรู้เกี่ยวกับการจัดการน้ำ ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการจัดการน้ำ พบว่า มีปัญหาการเข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผน การแสดงความคิดเห็น ไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการน้ำ การขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการจัดการน้ำ ข้อเสนอแนะ คือ หน่วยงานภาครัฐควรเปิดโอกาสให้เกษตรกรได้เข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ร่วมแสดงความคิดเห็น เข้าประชุมและอบรม ควรมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และความรู้เกี่ยวกับการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร โดยมุ่งเน้นให้ทราบถึงประโยชน์ และปัญหาที่เกิดขึ้นกับโครงการพัฒนาแหล่งน้ำให้แก่เกษตรกรได้รับทราบควบคู่ไปกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมการจัดการน้ำที่มีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม การจัดการน้ำเกษตร กลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำ

Participation of Farmers in Agricultural Water Management in Ubon Ratchathani Province

Yupaporn Amnath¹ Thanatsanee Somboon¹ and Wattanachai Malai¹

¹Environmental Science Program, Faculty of Science, Ubon Ratchathani Rajabhat University

Abstract

The objective of this research was to study the participation and factors influencing the participation in water management for agriculture by using quantitative and qualitative research. In the quantitative part of this research study, data were collected using questionnaires with a sample of 400 households who were farmers with the status of being heads of households or representatives of heads of households. The data were analyzed using descriptive statistics, mean comparison and One-way ANOVA. The qualitative data were collected using in-depth interviews with 8 key informants from the Provincial Agriculture Office; District Agriculture Office Irrigation Office 7, Department of Water Resources Region 11 Office, Department of Groundwater Resources District 11, Provincial Natural Resources and Environment Office Ubon Ratchathani Provincial Administrative Organization, a representative of the President of the Pipeline Irrigation Farmers Group, and a representatives of large farmer groups.

The results showed that the sample group participated in water management for agriculture at a low level. Factors influencing participation in water management were statistically significant at the .05 level, including the number of household member nature of land ownership water user group membership knowledge of water management. Problems and obstacles in water management were found including problems with participation in planning, expressing opinions, inadequate information on water management, and lack of proper knowledge and understanding about water management. Recommendations from the research was that government agencies should give farmers the opportunity to participate in every step to share their opinions as well as attending meetings and trainings. Information and knowledge about agricultural water management should be disseminated focusing on the benefits and problems arising from the water resource development project along with organizing activities to promote effective water management.

Keywords: Participation, Agricultural Water Management, Water User Group

Received: 5 August 2022

Revised: 16 November 2022

Accepted: 9 January 2023

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยประสบปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหา การขาดแคลนน้ำ ปัญหาน้ำท่วม ปัญหาน้ำเสีย ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นปัญหาที่สร้างความเสียหาย และส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาภาคเกษตรกรรม ซึ่งถือได้ว่าเป็นเศรษฐกิจหลัก และเป็นเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ ดังนั้นการพัฒนาแหล่งน้ำ และระบบชลประทานจึงเป็นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ ที่จะช่วยสนับสนุนและสร้างความมั่นคงแก่ประชากรที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งมีจำนวนมากกว่า 35 ล้านคน ในพื้นที่ ทั้งหมดประมาณ 140 ล้านไร่ (สุธรรมา จันทรา, 2556) จากการคาดการณ์พื้นที่เกษตรกรรมที่มี โอกาสประสบปัญหาความแห้งแล้ง ปี พ.ศ. 2564 ของกรมพัฒนาที่ดิน พบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีหลายพื้นที่ที่อาจจะประสบปัญหาภัยแล้ง 8.50 ล้านไร่ แยกเป็น พื้นที่เสี่ยงภัยแล้งสูง 4.37 ล้านไร่ พื้นที่เสี่ยงภัยแล้งปานกลาง 2.04 ล้านไร่ และพื้นที่เสี่ยงภัยแล้งน้อย 2.09 ล้านไร่ เฉพาะจังหวัด อุบลราชธานี มีพื้นที่เกษตรกรรมเสี่ยงภัยแล้ง 325,837 ไร่ จากพื้นที่เกษตรทั้งหมด 5,363,735 ไร่ (วิรดา ชื่นสมบัติ, 2565) การทำการเกษตรในพื้นที่อุบลราชธานี พบมีพื้นที่ทำนา 4,342,172 ไร่ และการปลูกพืชไร่อื่น ๆ จึงมีความต้องการน้ำเพื่อการเกษตรปริมาณมาก (ธีรพล พงษ์บัว, 2561) มีแหล่งน้ำสำคัญเพื่อการชลประทาน ได้แก่ แม่น้ำมูล เขื่อนปากมูล เขื่อนสิรินธร และลำน้ำสาขา ของแม่น้ำมูล การใช้น้ำเพื่อการเกษตรกรรมในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี 107.60 ล้านลูกบาศก์ เมตรต่อปี การใช้น้ำเพื่อเพาะปลูกพืชนอกเขตชลประทานในลุ่มน้ำมูล 18,163 ล้านลูกบาศก์เมตร ต่อปี ปริมาณน้ำจัดสรรของกรมชลประทาน มีปริมาณน้ำจัดสรร 504 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี และปริมาณน้ำที่เหลือ 7,449 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี การจัดการน้ำเพื่อการเกษตรกรรมในพื้นที่ จังหวัดอุบลราชธานี มีหน่วยงานที่ส่งเสริม ได้แก่ กรมชลประทาน องค์การบริหารส่วนจังหวัด กรมทรัพยากรน้ำบาดาล กรมทรัพยากรน้ำภาคที่ 11 และกองทหารพัฒนา มีการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ โดยกลุ่มผู้ใช้น้ำจากโครงการชลประทานที่ได้จัดตั้งขึ้นมีบทบาทในการเป็นศูนย์รวม และดำเนินการ เพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้ แต่เมื่อถึงฤดูร้อน ปริมาณน้ำมีจำนวนน้อยก็ส่งผลกระทบต่อเกษตร ถึงฤดูฝนก็เกิดภาวะน้ำท่วมในจังหวัด ซึ่งนับว่าเป็นปัญหาสำคัญของจังหวัดอุบลราชธานี นอกจากนี้ยังพบว่า จากการดำเนินงานที่ผ่านมา พบว่าบางกลุ่มผู้ใช้น้ำยังคงประสบปัญหาด้านการบริหารจัดการภายในกลุ่ม จึงได้มีการส่งเสริม ให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการน้ำในทุกขั้นตอนของการดำเนินการอย่างจริงจัง สอดคล้องกับนโยบายการกระจายอำนาจของรัฐบาลรวมทั้งเป็นการตอบสนองต่อรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 66 เป้าหมายการจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตร ที่เพียงพอจึงเป็นหนึ่งในกลไกสำคัญที่จะนำพาประเทศไทยไปสู่การพัฒนา และการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและยั่งยืน ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

ในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร สามารถช่วยให้เกิดการเข้าใจและการเคารพกฎกติกาของกลุ่มในการจัดสรรน้ำให้กับทุกคน วงศ์ นัยวิจิตร และคณะ (2558) ได้ศึกษาปัญหาและผลกระทบของชุมชนท้องถิ่นเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรกรรมในจังหวัดอุบลราชธานี พบปัญหาด้านคุณภาพน้ำ การบริหารจัดการน้ำชลประทานและนอกเขตชลประทาน การไม่เข้าใจกฎหมาย และขาดการปฏิบัติตามกฎหมายน้ำเพื่อการเกษตร การบริหารจัดการที่ไม่เป็นรูปธรรม การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำของประชาชนในชุมชน เพื่อการป้องกันควบคุมดูแลและแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำ การเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร การเพิ่มรายได้ สร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับเกษตรกร การพัฒนาแหล่งน้ำและระบบชลประทานจึงเป็นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ โครงการชลประทานระบบท่อขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี มีจำนวน 1,109 กลุ่ม (กองช่าง องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี, 2564) โดยจะมีการเลือกคณะกรรมการเพื่อทำการบริหารจัดการน้ำ และมีเจ้าหน้าที่ชลประทานเป็นที่ปรึกษาและประสานระหว่างองค์กรผู้ใช้น้ำกับโครงการชลประทานที่รับผิดชอบ เพื่อให้ผู้ใช้น้ำสามารถช่วยเหลือตนเองและรู้จักทำงานร่วมกันอย่างเพียงพอ ตลอดจนรู้จักการใช้น้ำอย่างถูกวิธีและประหยัด การบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรแบบมีส่วนร่วมเป็นการช่วยประสานคนหมู่มากให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

จากเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะทำการศึกษาศึกษาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรกรรมในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำมูลตอนล่าง บริเวณจังหวัดอุบลราชธานี ทำการศึกษาในพื้นที่ตั้งแต่แม่น้ำมูลไหลเข้าจุดแรกในพื้นที่อำเภอวารินชำราบจนกระทั่งถึงอำเภอโขงเจียมที่เป็นจุดสิ้นสุดแม่น้ำมูลที่ไหลบรรจบกับแม่น้ำโขง มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบถึงระดับการมีส่วนร่วม เปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรกรรม ตลอดจนปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะแนวทางที่จะช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการทรัพยากรน้ำ โดยผลจากการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยคาดหวังว่าจะสามารถก่อให้เกิดประโยชน์แก่อนุชนกที่เกี่ยวเนื่องในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรกรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรกรรมในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในพื้นที่ลุ่มน้ำมูลตอนล่าง บริเวณพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี โดยทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพและการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงคุณภาพได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) คัดเลือกประชากรในการศึกษาหรือกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ มีส่วนร่วมในการจัดการน้ำและมีความรู้เกี่ยวกับโครงการชลประทาน การจัดสรรน้ำเพื่อการเกษตรในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 8 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารหรือผู้แทนหน่วยงานจากหน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานเกษตรอำเภอ สำนักงานชลประทานที่ 7 สำนักงานกรมทรัพยากรน้ำภาค 11 สำนักงานกรมทรัพยากรน้ำบาดาล เขต 11 สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ตัวแทนประธานกลุ่มเกษตรกรชลประทานระบบท่อ และตัวแทนกลุ่มเกษตรกรนาแปลงใหญ่ สำหรับการศึกษาเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เกษตรกรที่อยู่ในพื้นที่ 8 อำเภอ จำนวน 99,489 ครัวเรือน (ที่ทำการปกครองจังหวัดอุบลราชธานี, 2564) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ทราบจำนวนประชากรใช้สูตรของทาโรยามาเน่ (Yamane, 1973) กำหนดค่าคลาดเคลื่อนของการเลือกกลุ่มตัวอย่าง .05 ใช้กลุ่มตัวอย่าง 400 ครัวเรือน จาก 8 อำเภอที่มีพื้นที่ติดแม่น้ำมูล และมีชื่อเรียกว่าพื้นที่ลุ่มน้ำมูลตอนล่างจังหวัดอุบลราชธานี ประกอบด้วย อำเภอโขงเจียม 26 ครัวเรือน อำเภอดอนมดแดง 16 ครัวเรือน อำเภอตาลสุม 27 ครัวเรือน อำเภอพิบูลย์มังสาหาร 83 ครัวเรือน อำเภอเมืองอุบลราชธานี 100 ครัวเรือน อำเภวารินชำราบ 90 ครัวเรือน อำเภอสว่างวีระวงศ์ 23 ครัวเรือน และอำเภอลิขินธร 36 ครัวเรือน ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยการกำหนดแบบการสุ่มหลายขั้นตอน และผู้ให้ข้อมูลเป็นหัวหน้าครอบครัวหรือตัวแทนที่มีอายุ 20 ปี ขึ้นไป จำนวน 400 คน

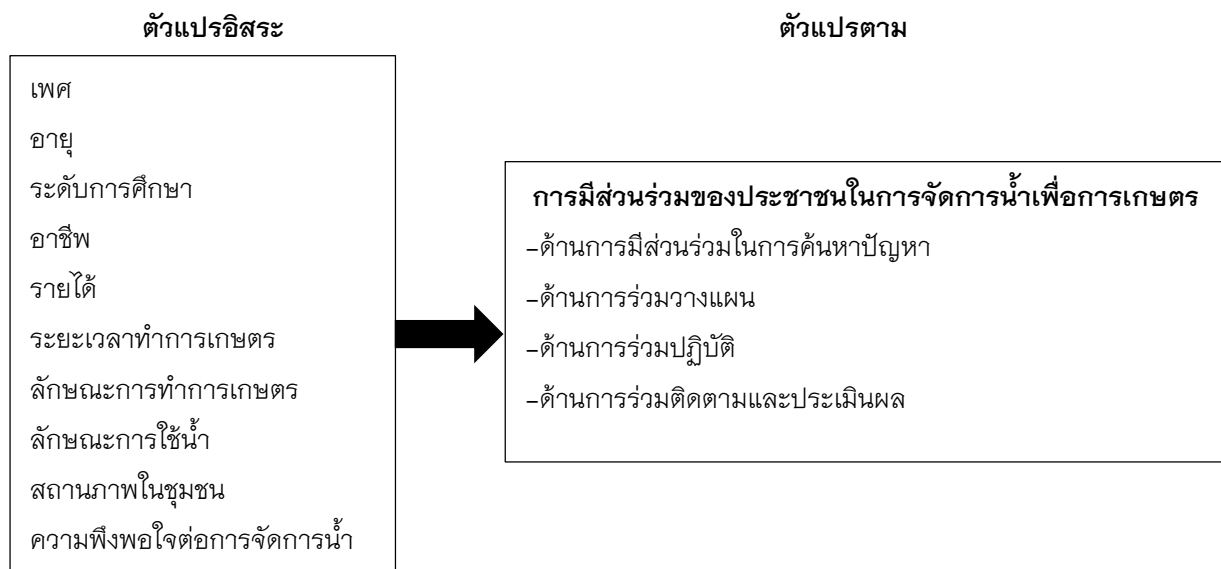
ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1. **ตัวแปรอิสระ** ประกอบด้วย สถานภาพประชากร (เพศ, อายุ, ระดับการศึกษา, ความรู้เกี่ยวกับการจัดการน้ำ) สถานภาพทางเศรษฐกิจ (อาชีพ, รายได้, ระยะเวลาทำการเกษตร) และสถานภาพทางสังคม (ลักษณะการทำการเกษตร, ลักษณะการใช้น้ำ, สถานภาพในชุมชน)

2. **ตัวแปรตาม** ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร ซึ่งมีองค์ประกอบทั้งหมด 4 ด้าน คือ ด้านการค้นหาคำปรึกษา ด้านวางแผน ด้านการปฏิบัติตามแผน และด้านการติดตามและประเมินผล

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในพื้นที่ จังหวัดอุบลราชธานี มีกรอบแนวคิดในการศึกษา ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานของการวิจัย

ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรโดยรวมแตกต่างกันไปตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ความรู้เกี่ยวกับการจัดการน้ำ ระยะเวลาทำการเกษตร ลักษณะการทำการเกษตร ลักษณะการใช้น้ำ ตำแหน่งในชุมชน/กลุ่มผู้ใช้น้ำ และระดับความพึงพอใจในเรื่องการให้ความร่วมมือกับรัฐ

วิธีดำเนินการวิจัย

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือการวิจัย เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert, 1932) วิเคราะห์หาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Item Objective Congruence Index: IOC) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.6-1 ตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach, 1951) $\alpha = 0.77$ และแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับด้านยุทธศาสตร์ นโยบาย แผนงาน งบประมาณ บุคลากร การบริหารจัดการ และเทคโนโลยีที่นำมาใช้ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง การประสานความร่วมมือ และการเสริมสร้างการมีส่วนร่วม ตลอดจนปัญหา อุปสรรค ในการดำเนินการ และความคิดเห็นในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตร

การรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือในการวิจัย ซึ่งได้สร้างตามวัตถุประสงค์ แนวคิดทฤษฎี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิดในการวิจัย มีโครงสร้างแบบสอบถาม ดังนี้ ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล ส่วนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับการจัดการน้ำ ส่วนที่ 3 การรับรู้ข้อมูลข่าวสารการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร ส่วนที่ 4 การให้คุณค่าทรัพยากรน้ำ ส่วนที่ 5 การมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร และส่วนที่ 6 ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร

โดยอ้างอิงแนวคิดระดับของการมีส่วนร่วมของ Cohen & Uphoff (1981) ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา การมีส่วนร่วมในการร่วมวางแผน การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ และการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์ และมีความรู้เกี่ยวกับโครงการชลประทาน การจัดสรรน้ำเพื่อการเกษตร จำนวน 8 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารหรือผู้แทนหน่วยงานจากหน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานเกษตรอำเภอ สำนักงานชลประทานที่ 7 สำนักงานกรมทรัพยากรน้ำภาค 11 สำนักงานกรมทรัพยากรน้ำบาดาล เขต 11 สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ตัวแทนประธานกลุ่มเกษตรกรชลประทานระบอบทอ และตัวแทนกลุ่มเกษตรกรนาแปลงใหญ่ แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสาร หนังสือ บทความ สิ่งพิมพ์รายงานการศึกษารายงาน แนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ รวมถึงนโยบายแผนงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ลุ่มน้ำมูลตอนล่างทั้งในอดีต ปัจจุบันและแผนงานในอนาคต

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์ประมวลผลโดยคอมพิวเตอร์ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างใช้อัตราส่วนร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) การแจกแจงความถี่ (Frequency) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการวิเคราะห์การผันแปรทางเดียว (One-way Analysis of Variance : One-way ANOVA) และการทดสอบความแตกต่างระหว่างกลุ่ม (t-test) ส่วนข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกนำเสนอโดยใช้วิธีการเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

1.1 ปัจจัยทางด้านบุคคล เศรษฐกิจและสังคม จากการศึกษาปัจจัยทางด้านบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 55.90 มีอายุระหว่าง 51-60 ปี ร้อยละ 37.90 มีระดับการศึกษาประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ ร้อยละ 53.20 มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 92.70 มีอาชีพทำนา ร้อยละ 73.10 จากการศึกษาปัจจัยเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีสถานภาพทางสังคม ร้อยละ 58.80 มีรายได้ครอบครัวต่อปี ต่ำกว่า 10,000 บาท ร้อยละ 30.70 มีระยะเวลาทำการเกษตรกรรม 16-30 ปี มีขนาดพื้นที่เพาะปลูก 1-5 ไร่ แยกออกเป็น ทำนาปี ร้อยละ 34.80 ทำนาปรัง ร้อยละ 9.40 เลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 11.50 ประมง ร้อยละ 15.10 ปลูกมันสำปะหลัง ร้อยละ 9.10 ยางพารา ร้อยละ 11.30 หนุ่ยเนเปียร์ ร้อยละ 5.00 และผักสวนครัว ร้อยละ 14.60 ลักษณะการถือครองที่ดินแยกเป็นโฉนด ร้อยละ 90.20 สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (สปก.) ร้อยละ 2.60 นส.3ก. ร้อยละ 5.00 และเช่า ร้อยละ 2.20 ลักษณะการใช้น้ำเพื่อการเกษตร พบว่า ใช้น้ำฝนตามฤดูกาล ร้อยละ 62.60 รองลงมาคือ ใช้น้ำจากแม่น้ำมูล ร้อยละ 20.40 ใช้น้ำจากเขื่อนสิรินธร ร้อยละ 6.70 ใช้น้ำจากโครงการชลประทานระบบท่อขององค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) ร้อยละ 1.40 และใช้น้ำจากโครงการชลประทานของทหารพัฒนา ร้อยละ 7.40 ตำแหน่งในชุมชน/กลุ่มผู้ใช้น้ำ ส่วนใหญ่เป็นชาวบ้าน ร้อยละ 94.70 และผู้นำชุมชน ร้อยละ 3.10

1.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการจัดการน้ำ

ผลการศึกษาความรู้เกี่ยวกับการจัดการน้ำของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการน้ำโดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดส่งน้ำ การจัดสรรน้ำ ระเบียบการใช้น้ำ การควบคุมน้ำและการกระจายน้ำจากแหล่งน้ำไปให้พื้นที่เพาะปลูก เพราะเกษตรกรยังไม่มีประสบการณ์ในการจัดการน้ำอย่างเพียงพอ ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐควรเปิดโอกาสให้เกษตรกรได้เข้ามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการมีส่วนร่วม เข้าประชุมและอบรม ควรมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับการจัดการน้ำอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง นอกจากนี้ในพื้นที่ได้มีการทำการข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) การจัดการน้ำเพื่อการเกษตรร่วมกัน พบว่า การจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลัก โดยจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำภาคการเกษตร หรือคณะกรรมการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในพื้นที่ นอกจากนี้ ยังมีการบริหารจัดการแบบผสมผสาน คือ การส่งน้ำด้วยระบบท่อดังกล่าว เป็นการจัดสรรน้ำในลักษณะกลุ่มผู้ใช้น้ำที่เป็นระบบหรือกลุ่มตำบล และมีประสิทธิภาพ โดยการทำข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) การใช้น้ำร่วมกัน ระหว่างพื้นที่ต้นน้ำ พื้นที่กลางน้ำ และพื้นที่

ปลายน้ำ โดยร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัด และโครงการชลประทานอุบลราชธานี เพื่อแก้ปัญหาขาดแคลนน้ำให้กับเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีอย่างยั่งยืน

1.3 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ค่าเฉลี่ย 2.43 พิจารณารายข้อ พบว่า เคยเข้าร่วมประชุมวางแผนการบริหารจัดการน้ำในชุมชน มีค่าเฉลี่ย 2.76 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.13 อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาคือ เคยมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาและแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในชุมชน มีค่าเฉลี่ย 2.55 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.97 อยู่ในระดับน้อย และมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือมีส่วนร่วมในการประเมินผลการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในชุมชนและเคยมีส่วนร่วมในการนำผลการประเมินไปปรับปรุงแก้ไขการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในชุมชน มีค่าเฉลี่ย 2.09 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.09 อยู่ในระดับน้อย ซึ่งสามารถอธิบายผลรายประเด็น มีส่วนร่วมในการอธิบายปัญหาของการบริหารจัดการน้ำในชุมชน มีค่าเฉลี่ย 2.41 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.99 มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาการบริหารจัดการน้ำในชุมชน มีค่าเฉลี่ย 2.45 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.00 มีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาในการบริหารจัดการน้ำในชุมชน มีค่าเฉลี่ย 2.34 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.08 มีส่วนร่วมตัดสินใจในการเลือกปัญหาและแนวทางในการบริหารจัดการน้ำในชุมชน มีค่าเฉลี่ย 2.22 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.06 มีส่วนร่วมในการเลือกแผนงานกิจกรรมโครงการในการบริหารจัดการน้ำในชุมชน มีค่าเฉลี่ย 2.22 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.04 มีส่วนร่วมในการกำหนดทรัพยากรที่จะใช้ในการบริหารจัดการน้ำในชุมชน มีค่าเฉลี่ย 2.11 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.08 มีส่วนร่วมในการดำเนินการตามแผนงานโครงการกิจกรรมในการบริหารจัดการน้ำในชุมชน มีค่าเฉลี่ย 2.39 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.98 มีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์แผนงานกิจกรรม การบริหารจัดการแหล่งน้ำในหมู่บ้าน มีค่าเฉลี่ย 2.43 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.94 และมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการประเมินผลการบริหารจัดการน้ำในชุมชน มีค่าเฉลี่ย 2.10 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.09 ซึ่งอยู่ในระดับน้อยทุกประเด็น

1.4 ความพึงพอใจต่อการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร

ความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในชุมชน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในระดับมาก จำนวน 384 คน ร้อยละ 96.00 ไม่พึงพอใจ จำนวน 6 คน ร้อยละ 1.50 และไม่แน่ใจ จำนวน 10 คน ร้อยละ 2.50 จึงสรุปได้ว่ากลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรที่ดำเนินการในปัจจุบัน

1.5 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร

การวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยเศรษฐกิจและสังคมกับการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในพื้นที่ลุ่มน้ำมูลตอนล่าง จังหวัดอุบลราชธานี

ของกลุ่มตัวอย่างนำเสนอโดยใช้สถิติวิเคราะห์การผันแปรทางเดียว (One-way Analysis of Variance) และการทดสอบความแตกต่างระหว่างกลุ่ม (t-test) ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างปัจจัยทางด้านบุคคลกับการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า เพศแตกต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรไม่แตกต่างกัน (Sig. .129) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 โดยเพศชายจะมีค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมมากกว่าเพศหญิง โดยเฉพาะในขั้นตอนการค้นหาปัญหา มีค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมเท่ากับ 2.56 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.99 จัดอยู่ในระดับน้อย ส่วนปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ภาพรวมไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำ ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างปัจจัยเศรษฐกิจและสังคมกับการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ลักษณะการถือครองที่ดินที่แตกต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสถานภาพในชุมชนที่แตกต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่ รายได้ครอบครัวต่อเดือน ในขั้นตอนการค้นหาปัญหา ขั้นตอนการวางแผนแก้ไขปัญหา ขั้นตอนการปฏิบัติงานตามแผนและขั้นตอนการติดตามและประเมินผล และภาพรวมในทุกขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชนพบว่ามีความแตกต่างกัน (Sig. .002) อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ลักษณะการทำเกษตร ลักษณะการใช้น้ำเพื่อการเกษตร (Sig. .262) สถานภาพในชุมชน (Sig. .559) ไม่มีความแตกต่างต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างปัจจัยกระตุ้นกับการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ความรู้เกี่ยวกับการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรที่แตกต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และการให้คุณค่าทรัพยากรน้ำที่แตกต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่ การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ในด้านการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในพื้นที่วิจัย การเกิดเป็นเครือข่ายภาคประชาชน มีการทำงานที่มีกระบวนการคิดไตร่ตรองตัดสินใจและลงมือทำร่วมกัน ภายใต้การบริหารจัดการของชุมชนเอง โดยที่ผ่านมามีชุมชนต่าง ๆ ทั่วประเทศประสบความสำเร็จในการจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม บนพื้นฐานการพึ่งตนเองของชุมชนเป็นหลัก

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

จากการศึกษาโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์และมีความรู้ด้านการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 8 คน พบว่า หน่วยงานภาครัฐมีนโยบายและแผนงานด้านการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรให้กับเกษตรกร มีโครงการเกษตรกรรมแปลงใหญ่ กลุ่มชลประทานระบบท่อ การพัฒนาแหล่งน้ำผิวดิน

และใต้ดิน กลุ่มผู้ใช้น้ำเชื่อมสิรินธรและกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำชลประทานของหน่วยงานทหารพัฒนา เกษตรกรส่วนใหญ่เข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนการปฏิบัติและรับผลประโยชน์ รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ยกเว้น กลุ่มเกษตรกรชลประทานระบบท่อขององค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) อุบลราชธานี ที่กลุ่มผู้ใช้น้ำต้องมีการวางแผนกิจกรรมพัฒนาแหล่งน้ำในพื้นที่ตนเองก่อนที่จะเสนอเข้าสู่กระบวนการรับการสนับสนุนจากภาครัฐ ทั้งนี้การมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรหลังจากภาครัฐมีโครงการชลประทานแล้วจึงสมัครสมาชิกเกษตรกรที่จะใช้ผลประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นการใช้น้ำเพื่ออุปโภคบริโภค การใช้น้ำเพื่อการเกษตร ปศุสัตว์และประมง ใช้เป็นเส้นทางคมนาคม การขาดแคลนนํ้าลดลงในพื้นที่ส่วนกลางและส่วนตะวันตกของจังหวัดแต่ยังคงขาดแคลนนํ้าในช่วงหน้าแล้งของพื้นที่ฝั่งตะวันออกของจังหวัด แม้ว่าจะมีพื้นที่ติดกับแม่น้ำโขง ซึ่งมีสาเหตุมาจากพื้นที่เกษตรกรอยู่ในพื้นที่ราบเชิงเขาลักษณะภูมิประเทศสูงกว่าแม่น้ำโขงจะไหลผ่านเข้ามาได้ รวมทั้งเกษตรกรมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการทำงานของภาคีรัฐ นอกจากนี้ในส่วนของการรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้วยการส่งข่าวสารผ่านแอปพลิเคชันไลน์ เฟซบุ๊ก และเสียงตามสายประจำหมู่บ้าน แต่ขาดการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารทางด้านอื่น ๆ ทำให้เกษตรกรไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างทั่วถึง นอกจากนี้ในส่วนของความรู้เกี่ยวกับการจัดการน้ำและกฎหมายเกี่ยวกับการใช้น้ำของประชาชน พบว่า เกษตรกรขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการน้ำโดยเฉพาะการจัดการสรรน้ำ การควบคุมน้ำและการแพร่กระจายน้ำอย่างเพียงพอและเป็นธรรม เพราะเกษตรกรยังไม่มีประสบการณ์ในการจัดสรรน้ำอย่างถูกต้อง กฎ ระเบียบกติกา ในการบริหารงานของกลุ่มและธรรมชาติของกลุ่มผู้ใช้น้ำยังไม่ดีต้องมีพี่เลี้ยงจากหน่วยงานภาครัฐคอยช่วยเหลือ

จากการศึกษายังพบปัญหา อุปสรรคในการมีส่วนร่วมผลจากการศึกษาที่ได้จากการวิจัย สามารถสรุปประเด็นปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี ได้ดังนี้

- 1) เกษตรกรขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรและยังไม่มีประสบการณ์ในการจัดการน้ำอย่างเพียงพอ จึงทำให้ไม่เข้าร่วมกิจกรรม
- 2) เกษตรกรไม่ให้ความร่วมมือในกิจกรรมที่เกี่ยวกับการดูแลรักษาและซ่อมแซมคลองชลประทาน เนื่องจากคิดว่าไม่ใช่น้ำของตนเอง
- 3) การขาดความร่วมมือและประสานกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐและเกษตรกรในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการร่วมกัน
- 4) เกษตรกรขาดโอกาสที่จะเข้าร่วมประชุม เพราะบางครั้งมีแต่กรรมการเท่านั้นที่เข้าร่วมประชุมกับหน่วยงานภาครัฐ ทำให้เกษตรกรไม่สามารถรับรู้ข้อปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างทั่วถึง
- 5) สมาชิกของกลุ่มผู้ใช้น้ำไม่ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อปฏิบัติที่กลุ่มตั้งไว้

6) เจ้าหน้าที่ไม่เปิดโอกาสให้เกษตรกรได้เข้าไปมีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็น ทำให้เกษตรกรเกิดความเบื่อหน่ายและไม่อยากเข้าไปมีส่วนร่วมกิจกรรม

นอกจากนี้ จากการศึกษายังพบว่า การบริหารจัดการน้ำของภาครัฐยังคงประสบปัญหาหลายประการ ทั้งประสิทธิภาพของระบบการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตร ขาดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนโดยเฉพาะภาคประชาชน ความสำเร็จในการจัดการทรัพยากรน้ำที่ผ่านมาเกิดจากความเข้มแข็งของชุมชนเป็นส่วนใหญ่ ชุมชนเกิดการเรียนรู้และสร้างกระบวนการจัดการน้ำที่เหมาะสมเป็นส่วนสำคัญในการเพิ่มความเข้มแข็ง เกิดเป็นเครือข่ายภาคประชาชน มีการทำงานที่มีกระบวนการคิด ไตร่ตรอง ตัดสินใจและลงมือทำร่วมกัน ภายใต้การบริหารจัดการของชุมชนเอง โดยที่ผ่านมามีชุมชนต่าง ๆ การบริหารจัดการความขัดแย้งและการสร้างความเข้าใจร่วมกัน รวมไปถึงการสร้างข้อตกลงร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้เสียจากการใช้น้ำเพื่อการเกษตร เมื่อสามารถสร้างความเข้าใจและลดความขัดแย้งทั้งภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่มได้แล้ว จะช่วยส่งเสริมให้การบริหารจัดการลุ่มน้ำเป็นไปด้วยความราบรื่น รวมไปถึงแนวทางความสำเร็จและปัจจัยที่คาดว่าจะสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการในพื้นที่

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร สามารถอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้

1. ระดับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร พบว่า เกษตรกรมีระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในระดับน้อย โดยมีความเห็นว่า หน่วยงานภาครัฐยังสร้างการมีส่วนร่วมแก่เกษตรกรไม่มากนัก อาจเนื่องมาจากเกษตรกรยังขาดความรู้ความเข้าใจถึงการมีส่วนร่วมอย่างชัดเจน และการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรจะพัฒนาจากหน่วยงานภาครัฐลงสู่ชุมชน (การพัฒนาจากบนลงล่าง) ทำให้เกษตรกรหรือประชาชนไม่มีโอกาสในการเข้าร่วมในส่วนของการค้นหาปัญหาและการวางแผนการแก้ไขปัญหาแหล่งน้ำ พัฒนาการแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร สอดคล้องกับงานวิจัยของ วันเพ็ญ วรวงศ์พงศ์ และคณะ (2564) พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำระดับปานกลาง การรับรู้คุณค่าระดับมาก ความรู้ระดับปานกลาง และการรับแหล่งข้อมูลข่าวสารระดับน้อย มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรต่อการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรกรรม

จากผลการศึกษาปัจจัยด้านการค้นหาปัญหาต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร พบว่า การตระหนักต่อปัญหาน้ำสำหรับการเกษตรกรรมมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรของประชาชน โดยมีอิทธิพลในระดับสูง สอดคล้องกับ

ผลการศึกษาของ จุฑามาศ อ่อนวงศ์ (2554) ศึกษาเรื่อง ความรู้ ความตระหนักและการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ป่าชายเลน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความตระหนักเกี่ยวกับป่าชายเลนอยู่ในระดับมาก การมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาป่าชายเลนของชุมชนอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับ วัฒนา หวังประดิษฐ์ (2557) ซึ่งทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันมลพิษจากการดำเนินงานของโรงไฟฟ้าพลังงานความร้อน พบว่า ความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักในการป้องกันมลพิษกับการมีส่วนร่วมในการป้องกันมลพิษ มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เช่นกัน แสดงให้เห็นว่า การให้ความรู้ สร้างความเข้าใจให้กับประชาชนจะช่วยส่งเสริมโครงการพัฒนาต่าง ๆ เกิดความร่วมมือในการดำเนินงาน และก่อให้เกิดการจัดการโครงการนั้น ๆ จากประชาชนได้ดีขึ้น

ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการวางแผน มีการให้ประชาชนริเริ่มตัดสินใจดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ องค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ การรวบรวมข้อมูล และปัญหาสำคัญแล้วนำมาวิเคราะห์ศักยภาพเพื่อประเมินการพัฒนาการใช้น้ำเพื่อการเกษตร โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมวางแผนตัดสินใจ ประชาชนมีส่วนร่วมในการนำเสนอข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจดำเนินการ รับฟังความคิดเห็นกันระหว่างประชาชนผู้บริหาร และบุคลากรให้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พันธุ์รักษ์ ผูกพัน (2562) พบว่า ปัจจัยบุคคล ชุมชน และหน่วยงานภายนอก ปัจจัยทั้งหมดส่งผลต่อความเข้มแข็งของการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ การมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร ด้านการปฏิบัติตามแผนงานที่กำหนดไว้ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการน้ำ และด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์การจัดการแหล่งน้ำ และการเกษตร และปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล และมีส่วนร่วมน้อยมากที่จะได้เข้าไปติดตามการดำเนินโครงการการจัดการน้ำที่ได้รับอนุมัติโครงการมา ทำให้ไม่ทราบถึงผลการดำเนินการเป็นอย่างไร รวมทั้งการใช้จ่ายงบประมาณการดำเนินการในการปฏิบัติแท้จริง นอกจากนั้นบางครั้งได้เห็นข้อบกพร่องเกี่ยวกับการจัดการน้ำตามโครงการ และได้นำเสนอให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแต่ก็ได้รับการตอบรับน้อย ซึ่งประชาชนพร้อมที่จะช่วยแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในทุกกิจกรรม ทำให้เมื่อการจัดการน้ำแล้วเสร็จ ในบางโครงการไม่สามารถตอบวัตถุประสงค์ตามความต้องการของชุมชนได้ สอดคล้องกับ สุธรรมา จันทรา (2556) กล่าวว่า หน่วยงานภาครัฐควรเปิดโอกาสให้เกษตรกรหรือชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเข้าประชุม และอบรมรวมทั้งเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง มุ่งเน้นให้เกิดประโยชน์และทราบถึงปัญหาอย่างแท้จริง และสอดคล้องกับ สุชาติพิทย์ อิงบุญ (2556) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำควรมีการสร้างกิจกรรมด้วยการจัดตั้งกลุ่มกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบให้ชัดเจนที่จะต้องการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำซึ่งให้สอดคล้องกับช่วงอายุ

ให้รู้คุณค่าของการบริหารจัดการน้ำในชุมชน รวมทั้งอยากเข้าไปมีส่วนร่วมเกี่ยวกับงบประมาณที่รัฐหรือหน่วยงานราชการได้จัดสรรงบประมาณลงมาในการจัดการแหล่งน้ำ เพื่อได้ทราบถึงวัตถุประสงค์การใช้งบประมาณว่าได้ดำเนินการ และใช้งบประมาณให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการจัดการแหล่งน้ำในชุมชนอย่างเป็นระบบภายใต้พื้นฐานความต้องการของชุมชน

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การจัดการน้ำเพื่อการเกษตรของเกษตรกรที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการกลุ่มทั้งภาคประชาชน ภาครัฐ และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องมาทำงานร่วมกัน
2. กลุ่มผู้ใช้น้ำต้องมีการบริหารจัดการด้วยหลักธรรมาภิบาล โปร่งใส เคารพกฎกติกาของกลุ่ม ไม่ควรใช้อำนาจหน้าที่ และพวกพ้องในการเอารัดเอาเปรียบสมาชิกในกลุ่ม เพื่อสมาชิกของกลุ่มได้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรอย่างเพียงพอและเป็นธรรม
3. ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนการปฏิบัติตามแผน และใช้ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น รวมทั้งเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตาม และประเมินผลซึ่งสามารถนำข้อได้เปรียบในด้านนี้ไปช่วยพัฒนาโครงการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรให้มีประโยชน์เพิ่มขึ้น
4. ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนการค้นหาคำปัญหา และสาเหตุของการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร และการวางแผนการบริหารจัดการน้ำร่วมกันระหว่างภาคประชาชนและภาครัฐ โดยผ่านกระบวนการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ
5. ส่งเสริมการบริหารจัดการกลุ่มให้มีประสิทธิภาพมีหน่วยงานภาครัฐเป็นพี่เลี้ยง และตรวจสอบการทำงาน
6. มีการจัดกิจกรรมให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม การจัดทำเวทีชาวบ้านอย่างต่อเนื่องให้ทุกคนทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมทั้งระดับบนและระดับล่างของชุมชน โดยไม่เพียงแต่ตัวแทนมารับฟัง และแสดงความคิดเห็นเพียงคนเดียวหรือกลุ่มเดียว ควรรับฟังทั้งชุมชนเพื่อหาปัญหาที่แท้จริง
7. ควรเลือกกลุ่มสำหรับพัฒนาแหล่งน้ำให้หลากหลาย เพื่อให้ทุกพื้นที่ในจังหวัดอุบลราชธานีเกษตรกรได้รับการพัฒนาแหล่งน้ำและมีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรน้ำทั่วถึง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการดำเนินการวิจัยและพัฒนาในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีข้อมูลสำหรับการพัฒนาทรัพยากรน้ำด้านการเกษตรกรรม และลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงแหล่งน้ำของเกษตรกรในพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

- กองช่าง องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี. (2564, 21 มิถุนายน). รายละเอียดสถานที่ดำเนินงานตามโครงการเอาชนะความแห้งแล้งด้วยชลประทานระบบท่อ.
<https://ubonpao.ubon.go.th/indexg05.php>
- จุฑามาศ อ่อนวงศ์. (2554). ความรู้ ความตระหนักและการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ป่าชายเลน กรณีศึกษา: บ้านธารน้ำร้อน ตำบลเขาถ่าน อำเภอกำแพง จังหวัดสุราษฎร์ธานี [การศึกษาอิสระ ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ที่ทำการปกครองจังหวัดอุบลราชธานี. (2564, 21 มิถุนายน). จำนวนครัวเรือนจังหวัดอุบลราชธานี.
<http://www.ubondopa.com/>
- ธีรพล พงษ์บัว. (2561). เครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตร โดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พันธ์รักษ์ ผูกพัน. (2562). ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชน: กรณีศึกษาการจัดการป่าชุมชนคิลาแลงและป่าชุมชนสะเอียบ. วารสารสังคมวิจัยและพัฒนา, 1(3), 43-63.
- วงศ์ นัยวิจิตร, วันเพ็ญ สุวรรณ, สถิต เสนา, และ ดวงมณี นารีนุช. (2558). กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อพัฒนากลุ่มผู้ใช้น้ำให้สามารถบริหารจัดการน้ำชลประทานระบบท่อได้อย่างมีประสิทธิภาพตำบลบึงมะแลง อำเภอสว่างวีระวงศ์ จังหวัดอุบลราชธานี. วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่, 7(1), 4-18.
- วันเพ็ญ วรวงศ์พงศา, ธิติมา วงษ์ชีรี และ วาสนา มานิช. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชน ต.รางบัว อ.จอมบึง จ.ราชบุรี. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต, 9(1), 170-182.
- วัฒนา หวังประดิษฐ์. (2557). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันมลพิษจากการดำเนินงานโครงการโรงไฟฟ้าพลังความร้อนของโรงไฟฟ้า BLCF นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง [การศึกษาอิสระ ปริญญาโท]. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- วิรดา ชื่นสมบัติ. (2565, 10 กุมภาพันธ์). รายงานการคาดการณ์ภัยแล้งในพื้นที่ทำการเกษตร ปี 2564. http://irw101.1dd.go.th/images/dro_Book64.pdf
- สุชาติพิทย์ อิงบุญ. (2556). การมีส่วนร่วมของเกษตรกรที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ ในตำบลบางเสาธง อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ. วารสารวิทยบริการ, 24(1), 1-11.

สุธรรมา จันทรา. (2556). การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการทรัพยากรน้ำจากโครงการชลประทานแม่น้ำชี กรณีศึกษาโครงการสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าบ้านกุดแซ่ จังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารวิทยบริการ*, 24(1), 72-83.

Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1981). *Rural Development Participation: Concept and Measure For Project Design Implementation and Evaluation: Rural Development Committee Center for international Studies*. Cornell University Press.

Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, 16(3), 297-334.

Likert, R. (1932). A technique for the measurement of attitude. *Archives of Psychology*. 140, 1-55.

Yamane, T. (1973). *Statistics, an Introductory Analysis*. (3th ed). Harper and Row.

อิทธิพลของปัจจัยองค์กรที่มีผลต่อประสิทธิภาพการขนส่งของวิสาหกิจ ขนาดกลางและขนาดย่อมในระบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก

สุคนธ์ทิพย์ วงศ์พันธ์¹ และ สุรรัตน์ อินทร์หม้อ¹

¹สาขาวิชาระบบสารสนเทศ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับปัจจัยองค์กรเพื่อประสิทธิภาพการขนส่ง 2) ระดับประสิทธิภาพของการขนส่ง 3) ลักษณะขององค์กรที่แตกต่างกันที่มีผลต่อประสิทธิภาพการขนส่ง และ 4) อิทธิพลของปัจจัยองค์กรที่มีผลต่อประสิทธิภาพการขนส่งของวิสาหกิจชุมชนขนาดกลางและขนาดย่อมในระบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ประเทศไทย การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์อย่างง่าย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยนี้เป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในระบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก จำนวน 400 ราย สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวและการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณเพื่อการทดสอบสมมติฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับปัจจัยองค์กรเพื่อประสิทธิภาพการขนส่งโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($M = 3.89$, $SD = 0.76$) 2) ระดับประสิทธิภาพของการขนส่งของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในระบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.34$, $SD = 0.77$) 3) ลักษณะขององค์กร ได้แก่ ประเภทของผู้ประกอบการ จำนวนการจ้างงานและจำนวนเงินลงทุนที่แตกต่างกันมีประสิทธิภาพการขนส่งของวิสาหกิจชุมชนขนาดกลางและขนาดย่อมแตกต่างกัน ยกเว้นจำนวนปีที่ดำเนินการขององค์กรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 4) ปัจจัยองค์กร ด้านวัฒนธรรมองค์กร ($\beta = -.250$, $p < .01$) และการกำหนดแนวทางปฏิบัติด้านนวัตกรรม ($\beta = .688$, $p < .01$) ส่งผลต่อประสิทธิภาพการขนส่งของวิสาหกิจชุมชนขนาดกลางและขนาดย่อม ยกเว้นปัจจัยองค์กรด้านการวางแผนการใช้งานเทคโนโลยีเพื่อการขนส่ง ($\beta = -.019$, $p > .01$) ไม่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการขนส่งของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: ปัจจัยองค์กร ประสิทธิภาพการขนส่ง วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ระบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก

Influence of Organizational Factors on Transportation Efficiency of SMEs in the Eastern Economic Corridor

Sukontip Wongpun¹ and Sureerut Inmor¹

¹Information Systems Major, Faculty of Business Administration, Rajamangala University of Technology Thanyaburi

Abstract

The purposes of this research article were to study 1) the practice level of organizational factors for transportation efficiency; 2) the level of transportation efficiency; 3) the transportation efficiency with different organizational characteristics; and 4) the influence of organizational factors on the transportation efficiency of small and medium enterprises (SMEs) in the Eastern Economic Corridor (EEC), Thailand. The data were collected by questionnaire and simple random sampling was employed to derive the sample. The samples used in this research were 400 SME entrepreneurs in the EEC. The statistics used in data analysis were descriptive statistics and inferential statistics. Descriptive statistics, including percentage, mean, and standard deviation were used for basic data analysis. The inferential statistics, including one-way ANOVA and multiple linear regression were used for hypothesis testing.

The research results showed that: 1) the practice level organizational factors for transportation efficiency, overall, was at a high level ($M = 3.89$, $SD = 0.76$); 2) the level of transportation efficiency of SMEs in EEC, overall, was at the highest level ($M = 4.34$, $SD = 0.77$); 3) the different organizational characteristics including the type of entrepreneurs, number of employments, and investment amount were found having different the transportation efficiency of SMEs, except for the operation years of organization at the significant level of .05; and 4) the organizational factors include organizational culture ($\beta = -.250$, $p < .01$) and the practice guidelines setting for innovation ($\beta = .688$, $p < .01$) were found having affected the transportation efficiency of SMEs, except for the organizational factors about the planning of using technology for transportation ($\beta = -.019$, $p > .01$) which did not seem to affect the transportation efficiency of SMEs at the significant level of .01.

Keywords: Organizational Factors, Transportation Efficiency, Small and Medium Enterprises, Eastern Economic Corridor

บทนำ

ประเทศไทยได้มีการกำหนดนโยบายในการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) ที่มีพื้นที่ครอบคลุมจังหวัดในภาคตะวันออกสามจังหวัด ได้แก่ ชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา โดยกำหนดเป็นแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นที่ 09 เขตเศรษฐกิจพิเศษของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะยกระดับการพัฒนาเศรษฐกิจโดยใช้เทคโนโลยีขั้นสูงในการดำเนินงาน เพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันและเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจมวลรวมของประเทศ รวมทั้งพัฒนาและผลักดันให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางในการกระจายสินค้าในฐานะประตูเศรษฐกิจของภูมิภาคเอเชีย (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้ประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมายของภาครัฐได้นั้นจำเป็นต้องพิจารณาให้การส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and Medium Enterprises: SMEs) ซึ่งครอบคลุมกิจการใน 3 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ การผลิต การค้า และการบริการ ที่ตั้งอยู่ในระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ซึ่งธุรกิจ SMEs ถือเป็นพื้นฐานที่สำคัญอันนำไปสู่การพัฒนาประเทศในภาพรวมได้ ดังนั้นการให้การสนับสนุนและหาแนวทางพัฒนาประสิทธิภาพของธุรกิจ SMEs ที่อยู่ในระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกที่เป็นเขตพื้นที่เศรษฐกิจสำคัญของประเทศไทย จะเป็นจุดเริ่มต้นในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยต่อไป

วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) มีความสำคัญต่อกระบวนการในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย เนื่องจากเป็นภาคธุรกิจที่มีการจ้างแรงงานสูงทั้งในและนอกระบบ และยังเป็นแหล่งฝึกอาชีพเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์รวมถึงเป็นแหล่งที่ส่งเสริมให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างได้ประโยชน์สูงสุด ประเทศไทยได้กำหนดลักษณะของ SMEs ว่าหากเป็นกิจการประเภทการผลิตต้องมีการจ้างงานไม่เกิน 200 คน มีรายได้ต่อปีโดยภาพรวมไม่เกิน 500 ล้านบาท ถ้าเป็นกิจการประเภทบริการ คำสั่ง หรือค้าปลีก ต้องมีการจ้างงานไม่เกิน 100 คน มีรายได้ต่อปีโดยภาพรวมไม่เกิน 300 ล้านบาท (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2564) แนวทางหนึ่งในการส่งเสริมธุรกิจ SMEs ที่สำคัญ คือ การการจัดการองค์กรให้เหมาะสมโดยการปรับเปลี่ยนและพัฒนาปัจจัยองค์กรที่เกี่ยวข้อง โดยการศึกษาวิจัยของ วิริณธร לבแย้ม และ สมบูรณ์ สารพัด (2564) พบว่า กระบวนการจัดการ การวางแผนในการดำเนินงาน การจัดการคนส่งเสริมความรู้ จัดการงานให้เหมาะสม รวมทั้งการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่สอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กรจะส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กร รวมทั้งการเสริมสร้างองค์ความรู้ด้านการบริการโลจิสติกส์ของธุรกิจ SMEs และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการกับระบบโลจิสติกส์ โดยเฉพาะเรื่องการขนส่งสินค้าที่มีประสิทธิภาพจะมีอิทธิพลต่อการเพิ่มยอดขาย เนื่องจากหากผู้บริโภคได้รับบริการการจัดส่งสินค้าที่สินค้าเชื่อถือได้ ลูกค้า

มีแนวโน้มที่จะกลับมาซื้อสินค้าซ้ำ ทำให้ช่วยการเพิ่มยอดขาย นอกจากนั้นการบริหารจัดการกลยุทธ์ การขนส่งสินค้าให้มีประสิทธิภาพจะช่วยลดต้นทุนในการขนส่งได้ ตัวอย่างเช่น การกำหนดให้มีการขนส่งสินค้าทั้งเที่ยวไปและกลับ การบริหารจัดการเส้นทางในการขนส่ง การจัดการระบบ การขนถ่ายสินค้า และการจัดการพื้นที่เก็บสินค้า (ธนสิทธิ์ นิตยะประภา และคณะ, 2563) รวมทั้งหากผู้ประกอบการมีความเข้าใจในระบบและกระบวนการจัดส่งเป็นอย่างดีจะทำให้สามารถตัดสินใจได้ว่าสินค้าชนิดใดเหมาะกับการจัดส่งชนิดใดเพื่อเป็นการประหยัดต้นทุนของผู้ประกอบการ แต่หากผู้ประกอบการขาดความรู้ในการเชื่อมโยงเรื่องระบบการตลาดกับระบบการขนส่งโลจิสติกส์ จะทำให้มีต้นทุนในการผลิตที่สูง (ดาริกา แสนพวง และ สุตาพรรณ อากกล้า, 2565) ดังนั้นในการส่งเสริม SMEs ให้มีการขนส่งสินค้าที่มีประสิทธิภาพ กำหนดแนวทางปฏิบัติในการใช้นวัตกรรม และวางแผนการใช้งานเทคโนโลยีเพื่อการขนส่งได้นั้นจึงมีความสำคัญที่จะทำให้ SMEs มีความได้เปรียบในการแข่งขันมากขึ้น (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2564)

การหาแนวทางและปัจจัยที่ส่งผลให้การดำเนินงานในการขนส่งของ SMEs มีประสิทธิภาพ นั้นจะทำให้ได้รับข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาความสามารถในการดำเนินงานและเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของ SMEs ได้ ประสิทธิภาพของการขนส่งสามารถประเมินได้จากความเร็วในการนำสินค้าและบริการต่าง ๆ ไปสู่ตลาดได้อย่างรวดเร็วทันต่อความต้องการ รวมทั้งต้องประหยัดต้นทุนในการขนส่งและราคาค่าบริการ มีความปลอดภัยจากการสูญเสียบรรยากาศ ให้ความสะดวกสบายแก่ผู้ปฏิบัติงาน มีความแน่นอนเชื่อถือได้ สามารถตรวจสอบกำหนดการเดินทางได้ รวมทั้งมีความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนวิธีการขนส่งให้เหมาะสม (ดวงพรรณ กริชชาญชัย และคณะ, 2564) จากงานวิจัยของ Tang et al. (2020) พบว่า การที่องค์กรสร้างวัฒนธรรมองค์กรในเรื่องของการนำเทคโนโลยีด้านโลจิสติกส์มาช่วยในการดำเนินงาน มีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการขนส่ง ส่งผลต่อประสิทธิภาพการขนส่งของธุรกิจ SMEs และงานวิจัยของ Haar et al. (2021) และ Serrasqueiro & Maças (2008) พบว่า ขนาดของกิจการมีผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินธุรกิจ SMEs โดยงานวิจัยแสดงให้เห็นว่า บริษัทที่มีขนาดใหญ่สามารถรับมือกับความเสี่ยงและความเปลี่ยนแปลงของตลาดได้ดี ทำให้สามารถดำเนินการงานต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงต้องการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะขององค์กรและปัจจัยองค์กรที่จะมีผลต่อประสิทธิภาพการขนส่งสินค้าของ SMEs โดยผลการดำเนินการวิจัยสามารถนำไปใช้เพื่อให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางกำหนดนโยบายและการวางแผนแนวปฏิบัติเรื่องการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานด้านการขนส่งสำหรับธุรกิจ SMEs ที่อยู่ในระบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออกให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับปัจจัยองค์กรเพื่อการขนส่งสินค้าที่มีประสิทธิภาพของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในระบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก
2. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพของการขนส่งสินค้าของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในระบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก
3. เพื่อศึกษาลักษณะองค์กรที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการขนส่งสินค้าของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในระบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก
4. เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยองค์กรที่มีผลต่อประสิทธิภาพการขนส่งสินค้าของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในระบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก

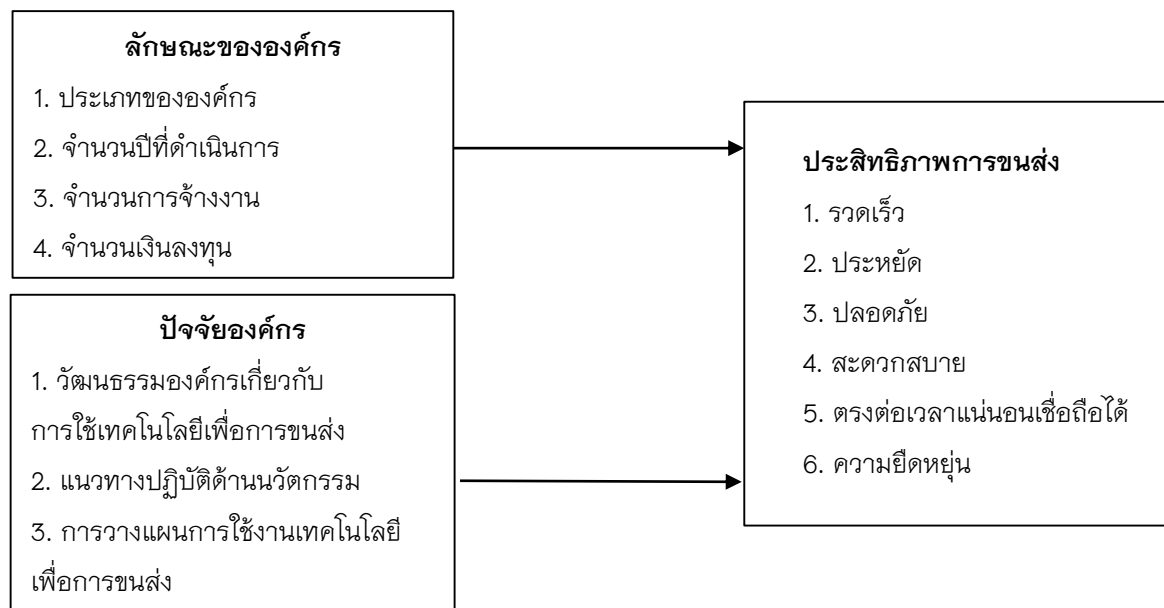
ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้ประกอบการที่เป็น SMEs โดยไม่จำกัดกลุ่มกิจการ โดยจะเป็นกลุ่มกิจการใดก็ได้ ทั้งการค้า ผลิต และบริการ ที่ตั้งอยู่ในจังหวัด ฉะเชิงเทรา ชลบุรี และ ระยอง ประเทศไทย โดยในปี พ.ศ. 2564 จังหวัดฉะเชิงเทรามีจำนวนผู้ประกอบการ SMEs ทั้งหมด 25,025 ราย จังหวัดชลบุรีมีจำนวนผู้ประกอบการ SMEs ทั้งหมด 112,498 ราย และจังหวัดระยอง มีจำนวนผู้ประกอบการ ทั้งหมด 40,367 ราย ดังนั้นรวมผู้ประกอบการที่เป็นกลุ่ม SMEs ในระบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ทั้งหมดเป็นจำนวน 177,890 ราย (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2564) การกำหนดขนาดตัวอย่างของการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการกำหนดตัวอย่างแบบทราบจำนวนประชากรของ Taro Yamane (Yamane, 1973) โดยกำหนดค่าความคลาดเคลื่อนของการประมาณค่า ร้อยละ 5 ดังนั้นขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมจำนวน 400 ราย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่า ตัวแปรต้น ลักษณะขององค์กร ประกอบด้วย 1) ประเภทขององค์กร 2) จำนวนปีที่ดำเนินการ 3) จำนวนการจ้างงาน และ 4) จำนวนเงินลงทุน ตัวแปรปัจจัยองค์กร ประกอบด้วย 1) วัฒนธรรมองค์กร 2) แนวปฏิบัติด้านนวัตกรรม และ 3) การวางแผนการใช้งาน (Haar et al., 2021; Serrasqueiro & Maças, 2008; Tang et al., 2020) และตัวแปรตาม ประสิทธิภาพการขนส่งโดยพิจารณาจากความรวดเร็ว ประหยัด ปลอดภัย สะดวกสบาย ตรงต่อเวลาแน่นอนเชื่อถือได้ และความยืดหยุ่น (ค่านาย อภิปรัชญาสกุล, 2550; ฐานา บุญหล้า, 2559; ดวงพรรณ กริชชาญชัย และคณะ, 2564)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานของการวิจัย

1. ประสิทธิภาพการขนส่งของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม มีความแตกต่างกันเมื่อจำแนกตามประเภทขององค์กร จำนวนปีที่ดำเนินการ จำนวนการจ้างงาน และจำนวนเงินลงทุน
2. ปัจจัยด้านองค์กรมีผลต่อประสิทธิภาพการขนส่งของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

วิธีดำเนินการวิจัย

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามที่สร้างขึ้นมาในการเก็บข้อมูล ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับลักษณะขององค์กร เป็นแบบตรวจรายการ (Check List) คำถามเกี่ยวกับปัจจัยองค์กร และคำถามเกี่ยวกับประสิทธิภาพของการขนส่ง เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วน (Likert Scale) 5 ระดับ เพื่อวัดระดับการปฏิบัติ โดย 1 คือ น้อยที่สุด และ 5 คือ มากที่สุด จากนั้นนำแบบสอบถามฉบับร่างให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) โดยการวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ของแบบสอบถามซึ่งได้ค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหาทั้งฉบับเท่ากับ 0.93 และทำการหาค่าความเชื่อมั่นของข้อมูล (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มผู้ประกอบการที่ไม่ใช่ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นผู้ประกอบการ SMEs ที่ไม่ได้อยู่ในทะเบียนเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก จำนวน 30 ราย โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach, 1970) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.89

การรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลดำเนินการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง ระหว่างเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม 2564 ใช้วิธีการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มแบบอาศัยความน่าจะเป็น (Probability Sampling) โดยคำนึงถึงสัดส่วนองค์ประกอบของประชากร จากแต่ละจังหวัดเท่า ๆ กัน โดยจังหวัดฉะเชิงเทรากำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่าง คือ 133 ตัวอย่าง จังหวัดชลบุรี คือ 135 ตัวอย่าง และจังหวัดระยอง คือ 133 ตัวอย่าง หลังจากนั้นใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) เพื่อรวบรวมข้อมูลให้ครอบคลุมผู้ประกอบการ SMEs ทั้ง 3 จังหวัด

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยใช้ค่าร้อยละ (Percentage) ใช้สำหรับการวิเคราะห์ลักษณะขององค์กร การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (Means) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้สำหรับวิเคราะห์ระดับการปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ปัจจัยองค์กร และประสิทธิภาพของการขนส่ง การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงอนุมาน (Inference Statistics) โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) เพื่อทดสอบเปรียบเทียบความแตกต่างของลักษณะองค์กรที่มีผลต่อประสิทธิภาพการขนส่ง โดยหากพบความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบเชิงซ้อน (Multiple Comparison) ทดสอบรายคู่ โดยใช้การคำนวณวิธีแบบ LSD (Least Significant Difference) และการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะของ SMEs ของกลุ่มตัวอย่างโดยภาพรวมที่เกี่ยวข้องกับประเภทขององค์กร พบว่า โดยส่วนใหญ่เป็นบริษัทจำกัดสูงสุด ร้อยละ 34.50 รองลงมา คือ ลักษณะส่วนบุคคล ร้อยละ 31.80 ตามด้วยผู้ประกอบการที่เป็นกลุ่มสมาชิกชุมชน ร้อยละ 32.50 และห้างหุ้นส่วนน้อยที่สุด ร้อยละ 1.30 ตามลำดับ โดยส่วนใหญ่มีจำนวนปีที่ดำเนินการมาแล้วอยู่ระหว่าง 1-น้อยกว่า 5 ปี ร้อยละ 45.80 รองลงมาเป็นการดำเนินการตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป ร้อยละ 22.80 และดำเนินการน้อยกว่า 1 ปี ร้อยละ 17.30 ตามลำดับ มีจำนวนการจ้างงานอยู่ระหว่าง 1-18 คน สูงที่สุด ร้อยละ 43.30 รองลงมาจะมีจำนวนการจ้างงานอยู่ระหว่าง 19-25 คน ร้อยละ 28.00 และ 26-50 คน ร้อยละ 25.50 ตามลำดับ และพบว่า SMEs จากกลุ่มตัวอย่างมีจำนวนเงินลงทุนและมูลค่าสินทรัพย์อยู่ที่มากกว่า 1 ล้านบาท แต่ไม่เกิน 5 ล้านบาท สูงที่สุด ร้อยละ 40.80 รองลงมาเป็นมากกว่า 5 ล้านบาท แต่ไม่เกิน 10 ล้านบาท ร้อยละ 26.50 และน้อยกว่าหรือเท่ากับ 1 ล้านบาท ร้อยละ 22.00 ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ระดับการปฏิบัติปัจจัยองค์กรเกี่ยวกับเรื่องการใช้เทคโนโลยีเพื่อการขนส่ง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($M = 3.89$, $SD = 0.76$) และหากพิจารณารายด้าน

พบว่า ระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการกำหนดแนวทางปฏิบัติด้านนวัตกรรม มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดอยู่ในระดับมาก ($M = 4.03$, $SD = 0.76$) รองลงมาเป็นระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนการใช้งานเทคโนโลยีเพื่อการขนส่ง อยู่ในระดับมาก ($M = 3.86$, $SD = 0.76$) และเรื่องการสร้างวัฒนธรรมองค์กรเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีเพื่อการขนส่ง อยู่ในระดับมาก ($M = 3.78$, $SD = 0.76$) ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับการปฏิบัติปัจจัยด้านองค์กรเพื่อประสิทธิภาพของการขนส่ง

ระดับการปฏิบัติด้านปัจจัยองค์กร	M	SD	แปลผล
1. วัฒนธรรมองค์กรเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีเพื่อการขนส่งสินค้า	3.78	0.76	มาก
2. การกำหนดแนวทางปฏิบัติด้านนวัตกรรม	4.03	0.76	มาก
3. การวางแผนการใช้งานเทคโนโลยีเพื่อการขนส่งสินค้า	3.86	0.76	มาก
รวม	3.89	0.76	มาก

ผลการวิเคราะห์ระดับประสิทธิภาพของการขนส่งของ SMEs ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.34$, $SD = 0.77$) และหากพิจารณาประสิทธิภาพรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีระดับประสิทธิภาพอยู่ในระดับมากที่สุด โดยประสิทธิภาพของการขนส่งด้านความประหยัด ($M = 4.40$, $SD = 0.76$) ความแน่นอนเชื่อถือได้ ($M = 4.40$, $SD = 0.77$) และความยืดหยุ่น ($M = 4.40$, $SD = 0.76$) มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาเป็นประสิทธิภาพด้านความรวดเร็ว ($M = 4.31$, $SD = 0.78$) ลำดับถัดไปเป็นประสิทธิภาพด้านความสะดวกสบาย ($M = 4.29$, $SD = 0.76$) และประสิทธิภาพด้านความปลอดภัยมีค่าน้อยที่สุดในทุกด้าน ($M = 4.24$, $SD = 0.77$) ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ระดับประสิทธิภาพของการขนส่ง

ระดับประสิทธิภาพของการขนส่ง	M	SD	แปลผล
1. ประหยัด	4.40	0.76	มากที่สุด
2. รวดเร็ว	4.31	0.78	มากที่สุด
3. ปลอดภัย	4.24	0.77	มากที่สุด
4. ความสะดวกสบาย	4.29	0.76	มากที่สุด
5. ความแน่นอนเชื่อถือได้	4.40	0.77	มากที่สุด
6. ความยืดหยุ่น	4.40	0.76	มากที่สุด
รวม	4.34	0.77	มากที่สุด

การทดสอบสมมุติฐานที่ 1 ประสิทธิภาพการขนส่งของ SMEs มีความแตกต่างกันเมื่อจำแนกตามประเภทของผู้ประกอบการ จำนวนปีที่ดำเนินการ จำนวนการจ้างงาน และจำนวนเงินลงทุน โดยใช้สถิติ One-Way ANOVA F-test ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% แสดงผลการทดสอบสมมุติฐานที่ 1 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ความแตกต่างของลักษณะองค์กรกับประสิทธิภาพของการขนส่ง

ลักษณะขององค์กร	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
1. ประเภทของผู้ประกอบการ	ระหว่างกลุ่ม	49.995	3	16.665	51.441	.000*
	ภายในกลุ่ม	128.291	396	0.324	–	–
2. จำนวนปีที่ดำเนินการ	ระหว่างกลุ่ม	2.720	3	0.907	2.045	.107
	ภายในกลุ่ม	175.566	396	0.443	–	–
3. จำนวนการจ้างงาน	ระหว่างกลุ่ม	32.355	4	8.089	21.895	.000*
	ภายในกลุ่ม	145.930	395	.369	–	–
4. จำนวนเงินลงทุน	ระหว่างกลุ่ม	36.152	3	12.051	33.574	.000*
	ภายในกลุ่ม	142.134	396	.359	–	–

จากตารางที่ 3 ผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า จำนวนปีที่ดำเนินการ มีค่า P-value = .107 ซึ่งเกินกว่า .05 ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ดังนั้นจำนวนปีที่ดำเนินการที่แตกต่างกันมีประสิทธิภาพของการขนส่งที่ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในขณะที่ลักษณะขององค์กร ซึ่งได้แก่ ประเภทของผู้ประกอบการ จำนวนการจ้างงาน และจำนวนเงินลงทุน มีค่า P-value = .000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ดังนั้นประเภทของผู้ประกอบการ จำนวนการจ้างงาน และจำนวนเงินลงทุนที่แตกต่างกันมีประสิทธิภาพของการขนส่งที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงต้องนำไปหาค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธี LSD ผลการเปรียบเทียบแสดงดังตารางที่ 4-6

ตารางที่ 4 การทดสอบค่าเฉลี่ยรายคู่ระหว่างประเภทผู้ประกอบการต่อประสิทธิภาพของการขนส่ง

ประเภทของผู้ประกอบการ	M	ส่วนบุคคล	ห้างหุ้นส่วน	บริษัทจำกัด	กลุ่มสมาชิกชุมชน
		3.97	4.80	4.21	4.81
1. ส่วนบุคคล	3.97	–	.002*	.001*	.000*
2. ห้างหุ้นส่วน	4.80	–	–	.023	.945
3. บริษัทจำกัด	4.21	–	–	–	.000*
4. กลุ่มสมาชิกชุมชน	4.81	–	–	–	–

จากตารางที่ 4 ผลการทดสอบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธีของ LSD พบว่า ลักษณะผู้ประกอบการที่เป็นส่วนบุคคลกับห้างหุ้นส่วน บริษัทจำกัด และกลุ่มสมาชิกชุมชน รวมถึงผู้ประกอบการที่เป็นบริษัทจำกัดกับกลุ่มสมาชิกชุมชน มีประสิทธิภาพของการขนส่งแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 5 การทดสอบค่าเฉลี่ยรายคู่ระหว่างจำนวนการจ้างงานต่อประสิทธิภาพของการขนส่ง

จำนวนการจ้างงาน (คน)	M	1-18 คน	19-25 คน	26-50 คน	51-200 คน
		4.59	4.08	4.31	3.20
1. 1-18 คน	4.59	-	.000*	.000*	.000*
2. 19-25 คน	4.08	-	-	.007*	.000*
3. 26-50 คน	4.31	-	-	-	.000*
4. 51-200 คน	3.20	-	-	-	-

จากตารางที่ 5 ผลการทดสอบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธีการของ LSD พบว่า จำนวนการจ้างงาน (คน) ระหว่าง 1-18 คน กับ 19-25 คน 26-50 คน 51-200 คน รวมทั้ง จำนวนการจ้างงาน (คน) ระหว่าง 19-25 คน กับ 26-50 คน และ 51-200 คน และจำนวนการจ้างงาน (คน) ระหว่าง 26-50 คน กับ 51-200 คน มีประสิทธิภาพของการขนส่งสินค้าที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 6 การทดสอบค่าเฉลี่ยรายคู่ระหว่างจำนวนเงินลงทุนต่อประสิทธิภาพของการขนส่ง

จำนวนเงินลงทุนและ มูลค่าสินทรัพย์ (บาท)	M	<= 1 ล้าน	> 1 ล้านบาท แต่ไม่เกิน 5 ล้านบาท	> 5 ล้านบาท แต่ไม่เกิน 10 ล้านบาท	> 10 ล้านบาท
		4.11	4.10	4.70	4.79
1. <= 1 ล้าน	4.11	-	.850	.000*	.000*
2. >1 ล้านบาท แต่ไม่เกิน 5 ล้านบาท	4.10	-	-	.000*	.000*
3. > 5 ล้านบาท แต่ไม่ เกิน 10 ล้านบาท	4.70	-	-	-	.426
4. > 10 ล้านบาท	4.79	-	-	-	-

จากตารางที่ 6 ผลการทดสอบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธีของ LSD ระหว่างตัวแปรจำนวนเงินลงทุนต่อประสิทธิภาพของการขนส่ง พบว่า จำนวนเงินลงทุนและมูลค่าสินทรัพย์ (บาท) ที่น้อยกว่าหรือเท่ากับ 1 ล้าน กับ จำนวนเงินลงทุนและมูลค่าสินทรัพย์ (บาท) มากกว่า 5 ล้านบาท แต่ไม่เกิน 10 ล้านบาท และ มากกว่า 10 ล้านบาท รวมทั้ง จำนวนเงินลงทุน และมูลค่าสินทรัพย์ (บาท)

ที่มากกว่า 1 ล้านบาท แต่ไม่เกิน 5 ล้านบาท กับมากกว่า 5 ล้านบาท แต่ไม่เกิน 10 ล้านบาท และมากกว่า 10 ล้านบาท มีประสิทธิภาพของการขนส่งที่แตกต่างกัน

การทดสอบสมมติฐานที่ 2 ปัจจัยด้านองค์กรมีผลต่อประสิทธิภาพการขนส่งของ SMEs โดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ซึ่งได้มีการทดสอบความเป็นอิสระของตัวแปร โดยค่า VIF (Variance Inflation Factor) ผลที่ได้ค่า VIF อยู่ที่ 1.273 ซึ่งต่ำกว่า 10 แสดงให้เห็นว่าตัวแปรอิสระที่นำมาทดสอบไม่มีความสัมพันธ์กัน ไม่พบปัญหาในเรื่อง Multicollinearity (Hair et al., 2010) ผลการศึกษาปัจจัยองค์กรที่สามารถรวมกันแล้วส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการขนส่ง จำนวน 3 ตัวแปร ได้แก่ วัฒนธรรมองค์กรเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีเพื่อการขนส่ง (X_1) การกำหนดแนวทางปฏิบัติด้านนวัตกรรม (X_2) และการวางแผนการใช้งานเทคโนโลยีเพื่อการขนส่ง (X_3) พบว่า มีเพียง 2 ตัวแปร คือ วัฒนธรรมองค์กรเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีเพื่อการขนส่ง (X_1) และการกำหนดแนวทางปฏิบัติด้านนวัตกรรม (X_2) ที่ร่วมกันแล้วส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการขนส่ง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ เป็น .552 ซึ่งตัวแปรทั้งสองสามารถอธิบายการผันแปรของประสิทธิภาพการขนส่งได้ร้อยละ 30.20 ($R^2 = .302$) โดยปัจจัยเรื่องการวางแผนการใช้งานเทคโนโลยีเพื่อการขนส่งไม่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการขนส่ง ($\beta = -.019$, $P\text{-value} = .770$) โดยมีค่า $P\text{-value} > .01$ จึงถูกคัดออกจากสมการ ดังแสดงในตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบ Stepwise ปัจจัยองค์กรส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการขนส่ง

ตัวแปร	Unstandardized		Standardized	t	Sig.	VIF
	Coefficients		Coefficients			
	B	Std. Error	Beta			
1. วัฒนธรรมองค์กรเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีเพื่อการขนส่ง (X_1)	-.250	.045	-.265	-5.607	.000*	1.273
2. การกำหนดแนวทางปฏิบัติด้านนวัตกรรม (X_2)	.688	.052	.623	13.194	.000*	1.273
ค่าคงที่ (Constant)	2.515			12.502	.000*	

$R = .552$ Adj.R2 = .302 $F = 87.202$ SEest = $\pm .558$ $p\text{-value} < .05$

จากตารางที่ 7 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวพยากรณ์ พบว่า ปัจจัยองค์กรเกี่ยวกับการกำหนดแนวทางปฏิบัติด้านนวัตกรรม สามารถพยากรณ์ประสิทธิภาพของการขนส่งได้สูงสุด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย

ของการพยากรณ์ (Beta) เท่ากับ .688 รองลงมาเป็นวัฒนธรรมองค์กรเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีเพื่อการขนส่ง ที่สามารถพยากรณ์ประสิทธิภาพของการขนส่งได้ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของการพยากรณ์ (Beta) เท่ากับ -.250 ดังนั้นสมการพยากรณ์ประสิทธิภาพการขนส่ง สามารถแสดงในรูปคะแนนดิบ ได้ดังนี้

$$Y = 2.515 + .688 (X_1) - .250 (X_2)$$

จากสมการข้างต้นจะเห็นได้ว่า ในขณะที่ปัจจัยด้านอื่น ๆ คงที่ หากระดับการปฏิบัติในการกำหนดแนวทางปฏิบัติด้านนวัตกรรมมีค่าเพิ่มสูงขึ้น ประสิทธิภาพการขนส่งของ SMEs จะเพิ่มขึ้น .688 หน่วย และหากระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์กรเรื่องเทคโนโลยีเพื่อการขนส่งมีค่าเพิ่มสูงขึ้น ประสิทธิภาพการขนส่งของ SMEs จะลดลง .250 หน่วย

อภิปรายผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับปัจจัยองค์กรเพื่อการดำเนินการขนส่งที่มีประสิทธิภาพของ SMEs พบว่า SMEs จากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับการปฏิบัติปัจจัยองค์กรเกี่ยวกับเรื่องการใช้เทคโนโลยีเพื่อการขนส่ง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($M = 3.89$, $SD = 0.76$) และหากพิจารณารายด้านพบว่า ระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการกำหนดแนวทางปฏิบัติด้านนวัตกรรม มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดอยู่ในระดับมาก ($M = 4.03$, $SD = 0.76$) ซึ่งการที่ SMEs มีการกำหนดแนวทางด้านนวัตกรรมจะทำให้เกิดการดำเนินการขนส่งที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อารยา อึ้งโพนุลย์กิจ (2559) ที่พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับนวัตกรรมองค์กรถือเป็นเรื่องสำคัญ และมีอิทธิพลต่อขีดความสามารถเชิงพลวัตของ SMEs รวมถึงการวางแผนการใช้งานเทคโนโลยีเพื่อการขนส่ง และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีเพื่อการขนส่งที่พบว่า SMEs ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นส่วนส่งผลให้การดำเนินการขนส่งมีประสิทธิภาพ

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพการขนส่งสินค้าของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พบว่า ประสิทธิภาพของการขนส่งทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านความประหยัด ความแน่นอนเชื่อถือได้ ความยืดหยุ่น ด้านความรวดเร็ว ความสะดวกสบาย และด้านความปลอดภัยอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญในการพัฒนาประสิทธิภาพของการขนส่ง SMEs ที่ตั้งอยู่ในระบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านความประหยัดต้นทุน ($M = 4.40$, $SD = 0.76$) ความแน่นอนเชื่อถือได้ ($M = 4.40$, $SD = 0.77$) และความยืดหยุ่น ($M = 4.40$, $SD = 0.76$) ในการขนส่งที่เป็นสิ่งที่ SMEs ดำเนินการได้มีประสิทธิภาพมากที่สุด โดยการบริหารต้นทุนการขนส่งเพื่อให้ประหยัดการขนส่งเป็นกลยุทธ์สำคัญ หากผู้ประกอบการ SMEs นำมาใช้จะช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและทำกำไรได้เพิ่มขึ้น (สุวรรณ หวังเจริญเดช,

2558) รวมทั้งเรื่องความแน่นอนเชื่อถือได้ การทำให้คุณภาพสินค้าไม่เสียหายหรือสูญหายไปตลอดการขนส่ง และด้านความยืดหยุ่นที่เป็นความสามารถในการจัดการเส้นทางโดยสามารถปรับเปลี่ยนเส้นทางได้และใช้เส้นทางขนส่งอื่นที่นำไปสู่จุดหมายปลายทางได้เหมือนกันนั้น เป็นกลยุทธ์สำคัญที่จะทำให้ SMEs พัฒนาประสิทธิภาพการขนส่งในการดำเนินธุรกิจของตนเองได้ (ดวงพรรณ กริชชาญชัย และคณะ, 2564)

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาลักษณะขององค์กรที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการขนส่งของ SMEs พบว่า ลักษณะขององค์กรเมื่อจำแนกตามประเภทของผู้ประกอบการ จำนวนปีที่ดำเนินการ จำนวนการจ้างงาน และจำนวนเงินลงทุน ที่แตกต่างกันมีผลต่อประสิทธิภาพของขนส่งสินค้าของ SMEs ที่แตกต่างกัน ทำการทดสอบโดยใช้สถิติ One-Way ANOVA พบว่า ปัจจัยด้านลักษณะขององค์กร ได้แก่ ประเภทของผู้ประกอบการ จำนวนการจ้างงานและจำนวนเงินลงทุน ที่แตกต่างกันมีผลต่อประสิทธิภาพการขนส่งของ SMEs ที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่า ขนาดของกิจการ คือ จำนวนการจ้างงานและจำนวนเงินลงทุน จัดเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการขนส่งของ SMEs โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยะฉัตร จารุธีรศานต์ (2563) ที่พบว่า จำนวนบุคลากรมีผลต่อประสิทธิภาพของการขนส่ง รวมทั้งหากธุรกิจมีเงินทุนที่เพียงพอ จะทำให้การขนส่งมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Haar et al. (2021) และ Serrasqueiro & Maçãs (2008) ที่พบว่า ขนาดของกิจการมีผลต่อประสิทธิภาพการขนส่งของ SMEs โดยงานวิจัยแสดงให้เห็นว่า บริษัทที่มีขนาดใหญ่สามารถรับมือกับความเสี่ยงและความเปลี่ยนแปลงของตลาดได้ดีทำให้สามารถดำเนินการงานต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และผลจากการวิจัยยังพบว่า ลักษณะขององค์กรในเรื่องของปัจจัยเกี่ยวกับจำนวนปีที่ดำเนินการมาแล้วของ SMEs ที่แตกต่างกันนั้น ส่งผลประสิทธิภาพของการขนส่งสินค้าที่ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฐาปนี เรืองศรีโรจน์ และ ชวัญกมล ดอนขวา (2563) โดยจำนวนปีที่ดำเนินการของ SMEs คือ ระยะเวลาที่ SMEs ได้เริ่มดำเนินกิจการตั้งแต่ก่อตั้งจนถึงระยะเวลาปัจจุบัน ไม่ได้หมายถึงประสบการณ์หรือระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรมหรือพัฒนากระบวนการขนส่งให้มีประสิทธิภาพที่ดี ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า SMEs ที่ดำเนินกิจการมายาวนานไม่ได้หมายถึงการมีประสิทธิภาพในการจัดการกระบวนการขนส่งที่ดีและมีประสิทธิภาพ

และจากวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยองค์กรที่มีผลต่อประสิทธิภาพการขนส่งของวิสาหกิจชุมชนขนาดกลางและขนาดย่อม พบว่า ปัจจัยทางด้านองค์กร ได้แก่ วัฒนธรรมองค์กรเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีเพื่อการขนส่ง ($\beta = -.250, p < .01$) และแนวทางปฏิบัติด้านนวัตกรรม ($\beta = .688, p < .01$) ส่งผลต่อประสิทธิภาพการขนส่งของวิสาหกิจชุมชนขนาดกลางและขนาดย่อม แสดงให้เห็นว่า การที่องค์กรสร้างวัฒนธรรมองค์กรในเรื่องของการนำ

เทคโนโลยีเพื่อการขนส่งมาช่วยในการดำเนินงาน มีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนในการใช้นวัตกรรมเพื่อการขนส่ง ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการขนส่งของธุรกิจ SMEs ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Tang et al., (2020) โดยการวางแผนการใช้งานเทคโนโลยีเพื่อการขนส่ง ($\beta = -.019$, $p > .01$) ไม่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการขนส่งของ SMEs อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในการวางแผนการใช้งานเทคโนโลยีเพื่อการขนส่งสินค้านั้น แสดงให้เห็นว่าถึงแม้ว่าองค์กรจะมีการวางแผนการใช้งาน การวางแผนปรับปรุงระบบการขนส่งสินค้า รวมทั้งแผนการปรับปรุงเทคโนโลยีสารสนเทศในการขนส่งสินค้า แต่หากมีแค่แผนการใช้งานแต่ไม่ได้ปฏิบัติตามแผน จะเป็นการเพิ่มภาระในการทำงาน ดังนั้นการแผนการใช้งานเทคโนโลยีเพื่อการขนส่งจึงไม่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการขนส่ง

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ควรมีการขยายของกิจการ ทั้งเรื่องจำนวนเงินของการลงทุน และจำนวนการจ้างงาน เพื่อการเพิ่มความสามารถและประสิทธิภาพในการขนส่งให้มากยิ่งขึ้น สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นและการดำเนินงานต่าง ๆ ที่ต้องมีการนำเทคโนโลยีนวัตกรรมทางด้านการขนส่งสินค้ามาใช้ รวมถึงภาครัฐควรให้การสนับสนุนเรื่องเงินทุนเพื่อสนับสนุนการนำเทคโนโลยีเพื่อช่วยในการขนส่งมาใช้ในธุรกิจ SMEs ให้เพิ่มมากขึ้น เพื่อให้ธุรกิจ SMEs มีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพในการดำเนินงาน รวมทั้งยังช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน
2. วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมควรกำหนดนโยบายเกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติในการใช้เทคโนโลยีนวัตกรรมด้านการขนส่งให้ชัดเจนและเหมาะสม เช่น องค์กรควรใช้ระบบการจัดการการขนส่งที่เป็นระบบทันสมัยล่าสุด และใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อช่วยในการทำงานในทุกขั้นตอนในกระบวนการขนส่งสินค้า เป็นต้น
3. ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนเรื่องการให้ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการขนส่ง การสร้างวัฒนธรรมองค์กร และการกำหนดแนวทางปฏิบัติด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อการขนส่ง และให้การสนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการขนส่ง โดยเฉพาะในกลุ่มธุรกิจ SMEs ที่ตั้งอยู่ในระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ซึ่งถือเป็นจุดศูนย์กลางในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยให้เติบโตที่สำคัญจุดหนึ่ง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการขยายขนาดพื้นที่ของการสำรวจให้ครอบคลุมเขตพัฒนาพิเศษในประเทศไทย และอาจเปรียบเทียบบริบทความแตกต่างเกี่ยวกับประสิทธิภาพของการขนส่งว่ามีปัจจัยใดบ้างที่แตกต่างกันระหว่างแต่ละระเบียบเศรษฐกิจพิเศษในการดำเนินธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

2. ข้อมูลที่ได้รับจากงานวิจัย ไม่ว่าจะเป็น ลักษณะขององค์กร และปัจจัยทางด้านองค์กร สามารถนำไปใช้เพื่อสร้างกลยุทธ์ในการเพิ่มประสิทธิภาพการขนส่งของ SMEs ในเขตระเบียบเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก เช่น การกำหนดแนวทางปฏิบัติด้านนวัตกรรมที่เหมาะสม รวมทั้งตั้งคำถามงานวิจัยต่อไปได้ว่า หากมีการกำหนดแนวทางปฏิบัติด้านนวัตกรรมที่เหมาะสม และมีการนำเทคโนโลยีเพื่อช่วยในการขนส่งมาใช้เพิ่มมากขึ้น จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและการขนส่งแต่จะมีผลกระทบต่อกำไรหรือคุ้มค่างกับต้นทุนหรือการลงทุนหรือไม่ เป็นงานวิจัยต่อไปในอนาคตได้

เอกสารอ้างอิง

- คำนาย อภิปรัชญาสกุล. (2550). *การจัดการคลังสินค้า* (พิมพ์ครั้งที่ 2). บริษัท โฟกัสมีเดีย แอนด์ พับลิชชิง จำกัด.
- ฐาปนา บุญหล้า. (2559, 16 พฤศจิกายน). *โลจิสติกส์ สร้างความอยู่รอดอย่างยั่งยืน*.
<https://columnist.smartsme.co.th/smartsme-sandae/350>
- ฐาปนี เรืองศรีโรจน์ และขวัญกมล ดอนขวา. (2563). ปัจจัยเสริมสร้างอิทธิพลของคุณภาพการบริการที่มีต่อสมรรถนะการให้บริการขนส่งสินค้าทางถนนของผู้ให้บริการโลจิสติกส์. *วารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา*, 14(2), 57-68.
- ดวงพรรณ กริชชาญชัย, มนลิสชา ธนกาญจน์โรจน์, ศรีวิมล พันธุ์วงศา, ปฏิพล เขียมวัฒนะศิลป์, และ ศิริรัตน์ ศรีสกุลวรรณ. (2564). ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการร่วมขนส่งของผู้ผลิตในการค้าปลีกสมัยใหม่. *วารสารวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 16(2), 16-27.
- ดาริกา แสนพวง และสุตาพรรณ อาจกล้า. (2565). ศึกษาปัญหาและการพัฒนาความเชื่อมโยงระบบการตลาดระบบโลจิสติกส์แบบเบ็ดเสร็จ 4.0 กลุ่มธุรกิจภาคอุตสาหกรรม เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันในเขตเศรษฐกิจพิเศษ จังหวัดนครพนม. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม*, 12(1), 45-60.
- ธนสิทธิ์ นิตยะประภา, บัณฑิต ศรีสวัสดิ์, และพศวีร์ ศิริสรานุรักษ์. (2563). ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการต้นทุนการขนส่งสินค้า อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร. *สัปดาห์: วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สทมส.)*, 26(3), 122-128.

- ปิยะฉัตร จารุธีรศานต์. (2563). การเพิ่มประสิทธิภาพการขนส่งของธุรกิจซื้อขายไปในประเทศไทย. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม*, 7(2), 81-95.
- วิรินทร์ ลบแยม และสมบุญ สาระพัด. (2564). อิทธิพลของกระบวนการจัดการและวัฒนธรรมองค์การที่มีต่อความสำเร็จของวิสาหกิจขนาดย่อมในจังหวัดชลบุรี. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 38(2), 111-138.
- สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. (2564, 28 เมษายน). *แผนการส่งเสริม SME พ.ศ. 2564-2565*.
https://www.sme.go.th/upload/mod_download/download-20210820091040.pdf
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565, 1 ธันวาคม). *แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติประเด็นที่ 09 เขตเศรษฐกิจพิเศษ*.
http://nscr.nesdc.go.th/wp-content/uploads/2022/03/15_NS-09_070365.pdf
- สุวรรณ หวังเจริญเดช. (2558). การบริหารต้นทุนโลจิสติกส์กับผลกำไรของธุรกิจ SMEs. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธนบุรี*, 9(18), 97-102.
- อารยา อิงไพบูลย์กิจ. (2559). ปัจจัยเหตุและผลของขีดความสามารถเชิงพลวัตของวิสาหกิจ ขนาดกลาง และขนาดย่อมธุรกิจการขนส่งในประเทศไทย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 11(3), 349-363.
- Cronbach, L. J. (1970). *Essentials of psychological testing* (3rd ed.) New York: Harper & Row.
- Haar, J., O’Kane, C., & Daellenbach, U. (2021). High performance work systems and innovation in New Zealand SMEs: testing firm size and competitive environment effects. *The International Journal of Human Resource Management*, 33(16), 1-29.
- Hair, J., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis* (7th ed.). Pearson Education International.
- Serrasqueiro, Z. S., & Maçãs Nunes, P. (2008). Performance and size: empirical evidence from Portuguese SMEs. *Small Business Economics*, 31(2), 195-217.
- Tang, G., Park, K., Agarwal, A., & Liu, F. (2020). Impact of innovation culture, organization size and technological capability on the performance of SMEs: The case of China. *Sustainability*, 12(4), 1355.
- Yamane, T. (1973). *Statistic: An Introductory Analysis* (3rd ed.). Harper and Row.

ทัศนคติของกลุ่มคน Generation Z ต่อการทำงานในระบบราชการ

วิสุทธิณี ธาณิรัตน์¹ ฮาซันอักริม ดงนะเต็ง¹ กิตติภณ คลิ่งเมือง¹ ปันณวิษญ์ รักชิตไธ¹ ศิครินทร์ บุญโชติ¹

ศิวกร หนูพุ่ม¹ อภิวัฒน์ เพชรภาค¹ ภูมิพัฒน์ ธรรมสิทธิ์บุรณ์¹ และ ศุภกิตต์ ทับทอง¹

¹หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต คณะพาณิชยศาสตร์และการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการปฏิบัติงาน 2) ทัศนคติของกลุ่มคน Generation Z ต่อการทำงานในระบบราชการ และ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการปฏิบัติงานกับทัศนคติที่มีต่อการทำงานในระบบราชการของกลุ่มคน Generation Z สำหรับกลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะพาณิชยศาสตร์และการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง จำนวน 400 คน การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ค่าเฉลี่ยภาพรวมของรูปแบบพฤติกรรมการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.25$, $SD = 0.50$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ 3 ลำดับแรกที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ความต้องการให้งานเสร็จอยู่เสมอ การมีบรรยากาศร่วมมือกันมากกว่าการแข่งขัน และมีความต้องการก้าวหน้าในอาชีพการงานที่ชัดเจน ตามลำดับ 2) ผลการศึกษาทัศนคติต่อการทำงานในระบบราชการ พบว่า ภาพรวมของทัศนคติต่อการทำงานในระบบราชการอยู่ในระดับมาก ($M = 3.86$, $SD = 0.65$) โดยเฉพาะการมีสวัสดิการและผลประโยชน์ การสร้างความภูมิใจทั้งต่อตนเองและครอบครัว และการได้รับค่าตอบแทนเหมาะสมกับหน้าที่ และ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการปฏิบัติงานกับทัศนคติที่มีต่อการทำงานในระบบราชการพบว่า ความสัมพันธ์โดยรวม มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = 0.65$, $p = .00$) ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.25–0.54

คำสำคัญ: ทัศนคติ กลุ่มคน Generation Z ระบบราชการ

Generation Z's Attitude towards Working in the Bureaucracy

Wisuttinee Taneerat¹ Hasan Akrim Dongnadeng¹ Kittipon Klingmueng¹

Pannawit Rukkhito¹ Sikarin Bunchot¹ Siwakorn Nuphum¹

Apiwat Phetkat¹ Pumipat Tammasitboon¹ and Supakit Thaptong¹

¹Public Administration Program, Faculty of Commerce and Management, Prince of Songkla University, Trang Campus

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the working behavior 2) to examine attitude of Generation Z towards working in the bureaucracy and 3) to investigate the relationship between the working behavior of Generation Z and their attitude towards working in the bureaucracy. The sample consisted of 400 undergraduate students who were studying at Faculty of Commerce and Management, Prince of Songkhla University, Trang Campus. This research was quantitative study using questionnaire as a data collection tool. The statistical tools for data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, and Pearson's Product Moment Correlation Coefficient.

The result found that 1) the average of working behavior of Generation Z was ranked at the highest ($M = 4.25$, $SD = 0.50$); when considering each item, the first three items with the highest mean were found as follows: 1) the need to always get the job done, 2) cooperation atmosphere, and 3) career path development respectively. 2) The average of generation Z's attitude towards working in the bureaucracy was found ranked at high ($M = 3.86$, $SD = 0.65$), especially having welfare and benefits, self-esteem and family, and receiving compensation appropriate to the duties. 3) The relationship between the working behavior of Generation Z and their attitude towards working in the bureaucracy revealed that the overall relationship had a statistically significant positive relationship at the level of .01 ($r = 0.65$, $p = .00$) with the Correlation Coefficient value at between. 0.25–0.54, in other words, the working behavior were related to the attitude towards working in the bureaucracy among the generation z people.

Keywords: Attitude, Generation Z, Bureaucracy

บทนำ

จากความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยี ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อสังคมโลกเป็นอย่างมาก ทั้งในด้านของสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง จึงส่งผลให้องค์กรต่าง ๆ ต้องมีการปรับตัวเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ถือเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดขององค์กร และองค์กรได้ประโยชน์ที่สำคัญจากทรัพยากรมนุษย์ในการขับเคลื่อนการดำเนินงานเพื่อให้สามารถบรรลุตามเป้าหมายขององค์กรได้ อย่างไรก็ตามในปัจจุบันพบว่า คนรุ่นใหม่ที่มีความรู้ความสามารถจำนวนมาก ต่างไม่สนใจทำงานประจำและไม่ต้องการอยู่ในกฎระเบียบ แต่กลับชื่นชอบการทำงานที่มีความอิสระ ดังนั้น จึงมักพบว่าในหลายองค์กรต้องเผชิญกับปัญหาการลาออกจากงานประจำเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มคน Generation Z (McCann World Group, 2022) ซึ่งคนกลุ่มนี้ เป็นกลุ่มคนที่เกิดระหว่างปี พ.ศ. 2538-2558 ปัจจุบันในปี พ.ศ. 2565 มีอายุอยู่ระหว่าง 7-27 ปี เกิดและเติบโตมาพร้อมกับสื่อเทคโนโลยีตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกรอบตัวมากมาย จึงเป็นกลุ่มที่มีความสามารถในการเรียนรู้การใช้สื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว และใช้เวลาส่วนใหญ่บนโลกออนไลน์ (ชิตินา ไชยมงคล, 2562)

จากข้อมูลสำนักงานสถิติแห่งชาติ ณ ปี พ.ศ. 2564 พบว่า ในประเทศไทยมีจำนวนประชากรกลุ่มนี้ประมาณ 8 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 25 ของจำนวนประชากรทั้งหมด (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2565) โดยถือได้ว่าเป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เนื่องจากกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่กำลังเข้าสู่การเป็นวัยแรงงาน (สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง, 2564) สำหรับการทำงานในระบบราชการไทยนั้น เนื่องจากงานราชการมีความเกี่ยวข้องกับการจัดบริการสาธารณะให้กับประชาชนจำนวนมาก และยังมีกฎระเบียบเข้ามาเกี่ยวข้องมากมาย นอกจากนี้ ยังมีประเด็นปัญหาความเหลื่อมล้ำในเรื่องรายได้และภาพลักษณ์ที่แย่งจากปัญหาการคอร์รัปชัน และการขาดประสิทธิภาพในการทำงานของระบบราชการ จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ประสบปัญหาการขาดแคลนคนเก่ง มีความรู้ความสามารถสนใจเข้ามารับราชการ (อภิณัฐ ทรัพย์มาก และ เนตรนภา ไวทยเลิศศักดิ์ (ยาบุชิตะ), 2559) ทั้ง ๆ ที่ในความเป็นจริงแล้วองค์กรภาครัฐก็มีความต้องการคนเก่งเข้ามาทำงานไม่น้อยไปกว่าองค์กรภาคเอกชนในการเข้ามาวางระบบ และปรับเปลี่ยนให้มีความทันสมัยมากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นความท้าทายต่อระบบราชการไทยเป็นอย่างมากในการจูงใจคนที่มีความรู้ความสามารถให้เข้ามาร่วมทำงาน (เพ็ญนภา บุญหล้า, 2563)

อย่างไรก็ดี เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ที่เกิดขึ้นในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ได้ส่งผลกระทบเป็นอย่างมากในหลากหลายมิติ ในส่วนประเทศไทยก็เป็นอีกประเทศหนึ่งที่ได้รับผลกระทบเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านเศรษฐกิจ พบว่า

มีจำนวนกิจการที่ต้องปิดตัวลงในช่วงสถานการณ์การระบาด ถึง 5,709 แห่ง (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2564) เนื่องจากไม่สามารถทนแบกรับภาระค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ได้ไหว หรือทำได้ไม่เต็มประสิทธิภาพ จนทำให้ขาดรายได้มาจนเจือจรรอบครัวถึงแม้ว่ารัฐบาลจะมีมาตรการเยียวยาผู้ขาดรายได้ในหลาย ๆ รูปแบบ แต่ก็ไม่สามารถครอบคลุมค่าใช้จ่ายครัวเรือนทั้งหมดได้ โดยสภาพสังคมในปัจจุบันมีการเพิ่มขึ้นของการมีคนว่างงานจำนวนมาก เป็นจำนวนผู้ว่างงานในไตรมาสที่ 3 พ.ศ. 2564 มีจำนวนทั้งสิ้น 8.71 แสนคน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564) ดังนั้นจึงมีส่วนสำคัญที่ทำให้การทำงานในระบบราชการเป็นตัวเลือกหนึ่งที่น่าสนใจในการตัดสินใจเลือกเข้าทำงาน จนทำให้มีคนสมัครเข้าทำงานเพื่อสอบแข่งขันอย่างล้นหลาม เพราะการเข้าทำงานในระบบราชการ จะได้รับค่าตอบแทนประจำเดือนอย่างมั่นคง และมีการเพิ่มขึ้นของเงินเดือนพร้อมทั้งมีสวัสดิการมากมายที่สามารถช่วยเหลือค่าใช้จ่ายครัวเรือน สำหรับคณะพาณิชยศาสตร์และการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง ซึ่งได้จัดตั้งขึ้นตามมติสภามหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2546 มีหลักสูตรที่เปิดสอนในระดับปริญญาตรี จำนวน 9 หลักสูตร โดยมีวิสัยทัศน์ของคณะที่สำคัญในการพัฒนาทุนมนุษย์และสร้างนวัตกรรมการจัดการเพื่อขับเคลื่อนชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมงานวิจัยที่ผ่านมา ยังไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์การระบาดของไวรัสโควิด-19 ซึ่งถือได้ว่ามีส่วนสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อทัศนคติในการประกอบทำงานของกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไป ที่พยายามมองหาการทำงานที่มีความมั่นคงมากขึ้น และการประกอบอาชีพรับราชการก็เป็นทางเลือกที่น่าสนใจ ด้วยเหตุนี้คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาถึงทัศนคติของคนรุ่น Generation Z ที่มีต่อการทำงานในระบบราชการ โดยเฉพาะจากกลุ่มนักศึกษาทางด้านบริหารธุรกิจและการจัดการรัฐกิจ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการเลือกประกอบอาชีพและปรับปรุงแนวทางในการบริหารงานภายในองค์กรต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการปฏิบัติงานของกลุ่มคน Generation Z
2. เพื่อศึกษาทัศนคติของกลุ่มคน Generation Z ต่อการทำงานในระบบราชการ
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการปฏิบัติงานของกลุ่มคน Generation Z กับทัศนคติที่มีต่อการทำงานในระบบราชการ

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะพาณิชยศาสตร์และการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง จำนวน 9 หลักสูตร

ประกอบด้วย 1) หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว 2) หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสารสนเทศและเทคโนโลยีดิจิทัล 3) หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาการเงิน ประกันภัยและการจัดการความเสี่ยง 4) หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาธุรกิจดิจิทัล 5) หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด 6) หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการรัฐกิจ 7) หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ 8) หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบศิลปะการแสดงและนวัตกรรม (สาขาวิชาศิลปะการแสดงและการจัดการ) และ 9) หลักสูตรบัญชีบัณฑิต ซึ่งมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 1,740 คน จากการคำนวณโดยใช้สูตรของ Yamane (1973) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน

ผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) ดังนี้ ขั้นที่ 1 สุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ขั้นที่ 2 สุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการกำหนดโควตาการศึกษาในแต่ละหลักสูตรระดับปริญญาตรี จำนวน 9 หลักสูตรที่เปิดสอนในคณะพาณิชยศาสตร์และการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง ขั้นที่ 3 สุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ในการเก็บตัวอย่าง

ตารางที่ 1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

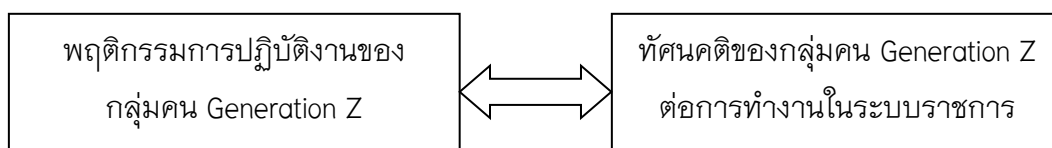
สาขาวิชา	จำนวนนักศึกษา (คน)	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (คน)
1. การจัดการสารสนเทศและคอมพิวเตอร์	120	28
2. การจัดการบัญชี	659	152
3. การประกันภัยและการจัดการความเสี่ยง	31	7
4. การจัดการการท่องเที่ยว	197	45
5. การจัดการผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์	32	7
6. การตลาด	138	32
7. การจัดการรัฐกิจ	380	87
8. ภาษาอังกฤษธุรกิจ	167	38
9. ศิลปะการแสดงและการจัดการ	16	4
รวม	1,740	400

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1. ตัวแปรต้น ได้แก่ พฤติกรรมการปฏิบัติงานของกลุ่มคน Generation Z
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ทักษะคติของกลุ่มคน Generation Z ต่อการทำงานในระบบราชการ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้มีการทบทวนวรรณกรรมแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติ (คักดี สุนทรเสณี, 2531) แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มคน Generation ต่าง ๆ และแนวคิดเกี่ยวกับระบบราชการ (อัมพร ชำรงลักษณ์, 2561) แล้วนำมาสู่การพัฒนากรอบแนวคิดการวิจัยเพื่อศึกษาทัศนคติของกลุ่มคน Generation Z ต่อการทำงานในระบบราชการ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

เครื่องมือการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่ม Generation Z ซึ่งเป็นแบบสอบถามเลือกตอบ

ส่วนที่ 2 รูปแบบพฤติกรรมการทำงานของกลุ่ม Generation Z ซึ่งเป็นมาตราประมาณค่า 5 ระดับตามแบบลิเคิร์ท (Likert Scale)

ส่วนที่ 3 ทัศนคติของกลุ่มคน Generation Z ต่อการทำงานในระบบราชการ ซึ่งเป็นมาตราประมาณค่า 5 ระดับตามแบบลิเคิร์ท (Likert Scale)

เพื่อตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ตรวจสอบพิจารณาความเหมาะสมหรือความสอดคล้อง (IOC) ให้มีความครอบคลุมเนื้อหาของการวิจัยเป็นรายข้อ ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะดังกล่าวไปปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้แบบสอบถามของผู้วิจัยมีความชัดเจนและมีความสมบูรณ์ขึ้น หลังจากนั้นผู้วิจัยได้มีการนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่ม Generation Z จำนวน 30 คน นำคำตอบที่ได้มาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคในส่วนที่ 2 เท่ากับ 0.94 และในส่วนที่ 3 เท่ากับ 0.93 ดังนั้น แบบสอบถามจึงมีค่าความเชื่อมั่นอยู่ในระดับยอดเยี่ยม (Cronbach, 1970)

การรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเรื่อง ทัศนคติของกลุ่มคน Generation Z ต่อการทำงานในระบบราชการ ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยจะจงเลือกกลุ่มคนที่มีอายุระหว่าง 18-22 ปีที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรีของคณะพาณิชยศาสตร์และการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง ทุกหลักสูตรที่เปิดสอน

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยดำเนินการสุ่มตัวอย่างจากประชากรด้วยกำหนดโควตาของกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของนักศึกษาทุกหลักสูตร ทั้ง 10 หลักสูตร จำนวน 400 คน

ขั้นตอนที่ 3 ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย พร้อมทั้งได้กล่าวถึงประโยชน์ที่ได้รับให้กับกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 4 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบสอบถาม

ขั้นตอนที่ 5 ตรวจสอบความถูกต้องของเครื่องมือแบบสอบถาม ก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นและตัวแปรตามโดยใช้วิธีการประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เสนอข้อมูลตามตัวอย่าง ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ของข้อมูลทั่วไปของกลุ่ม Generation Z โดยใช้สถิติค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ส่วนข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการปฏิบัติงานของกลุ่ม Generation Z และทัศนคติของกลุ่มคน Generation Z ต่อการทำงานในระบบราชการ โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สำหรับการแปลผลจากค่าเฉลี่ย ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ดังนี้ ค่าเฉลี่ย 4.21-5.00 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 3.41-4.20 หมายถึง เห็นด้วยมาก ค่าเฉลี่ย 2.61-3.40 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง ค่าเฉลี่ย 1.81-2.60 หมายถึง เห็นด้วยน้อย ค่าเฉลี่ย 1.00-1.80 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด (จิตติรัตน์ แสงเลิศอุทัย, 2558)

2. ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) โดยวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการปฏิบัติงานของกลุ่มคน Generation Z กับทัศนคติที่มีต่อการทำงานในระบบราชการ

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และพฤติกรรมการปฏิบัติงานของกลุ่มคน Generation Z รายละเอียด ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างเกินกว่าครึ่งเป็นเพศหญิง (ร้อยละ 76.9) ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 20-21 ปี (ร้อยละ 57) กำลังศึกษาอยู่ชั้น ปีที่ 2 มากที่สุด (ร้อยละ 34.8) และกลุ่มตัวอย่าง

กำลังศึกษาหลักสูตรบัญชีบัณฑิต สาขาการจัดการบัญชีมากที่สุด (ร้อยละ 36.1) รองลงมา คือ หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการรัฐกิจ (ร้อยละ 27.1) ตามลำดับ สำหรับอาชีพของกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการทำงานโดยส่วนใหญ่ คือ อาชีพรับราชการ (ร้อยละ 54.5) ภูมิลาเนาของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในพื้นที่ 14 จังหวัดภาคใต้ โดยจังหวัดตรัง เป็นจังหวัดที่มากที่สุด (ร้อยละ 27.6) อาชีพบิดาส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเป็นข้าราชการ (ร้อยละ 45.8) ส่วนอาชีพมารดาส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร (ร้อยละ 34.6) รายได้ของครอบครัวโดยเฉลี่ยส่วนใหญ่ประมาณ 6,000 ถึง 15,000 บาท (ร้อยละ 35.1) และระดับการศึกษาสูงสุดของบิดาส่วนใหญ่จบมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-ม.3) (ร้อยละ 46.5) ส่วนระดับการศึกษาสูงสุดของมารดาส่วนใหญ่จบมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-ม.3) (ร้อยละ 44.8) สำหรับอาชีพของกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการทำงานโดยส่วนใหญ่ คือ อาชีพรับราชการ (ร้อยละ 54.5)

พฤติกรรมการปฏิบัติงานของกลุ่ม Generation Z พบว่า ภาพรวมความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบพฤติกรรมการปฏิบัติงานของกลุ่ม Generation Z อยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.25$, $SD = 0.50$) ซึ่งมีประเด็นพฤติกรรม ดังรายละเอียดในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของพฤติกรรมการปฏิบัติงาน

พฤติกรรมการปฏิบัติงาน	M	SD	ระดับความคิดเห็น
1. ความต้องการให้งานเสร็จอยู่เสมอ	4.55	0.63	มากที่สุด
2. การร่วมมือกันมากกว่าการแข่งขัน	4.50	0.69	มากที่สุด
3. มีความก้าวหน้าในอาชีพการงาน	4.49	0.71	มากที่สุด
4. ประกอบอาชีพที่มีความเป็นอิสระ	4.45	0.68	มากที่สุด
5. ต้องการความสุขจากการทำงาน	4.42	0.73	มากที่สุด
6. ต้องการเงินเดือนหรือค่าจ้างมากที่สุด	4.38	0.69	มากที่สุด
7. มีความความรับผิดชอบในการทำงานสูง	4.33	0.69	มากที่สุด
8. ต้องการแสดงความสามารถอย่างเต็มที่	4.32	0.72	มากที่สุด
9. เป็นคนที่น่าพึ่งพาและไว้วางใจได้เสมอ	4.31	0.73	มากที่สุด
10. มีความความกระตือรือร้นในการทำงาน	4.22	0.73	มากที่สุด
11. ชอบทำงานท้าทายและพบสิ่งใหม่ ๆ	4.20	0.78	มาก
12. ต้องการใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน	4.16	0.76	มาก
13. ต้องการประกอบอาชีพที่อาชีพนั้นได้รับความนิยมจากสังคมและวัฒนธรรม	4.01	0.91	มาก
14. ต้องการประกอบอาชีพที่มีบทบาททางสังคม	3.94	0.93	มาก
15. ต้องการประกอบอาชีพที่บิดามารดา/ญาติ	3.42	1.20	มาก
รวม	4.25	0.50	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความต้องการให้งานเสร็จอยู่เสมอ ($M = 4.55$, $SD = 0.63$) มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมา คือ การขึ้นขอบบรรยากาศการร่วมมือกันมากกว่าการแข่งขัน ($M=4.50$, $SD=0.69$) ความต้องการประกอบอาชีพที่มีความก้าวหน้าในอาชีพการงานที่ชัดเจนตามตำแหน่งงานที่ทำ ($M = 4.49$, $SD = 0.71$) ความต้องการประกอบอาชีพที่มีความเป็นอิสระ ($M = 4.45$, $SD = 0.68$) ความต้องการความสุขจากการทำงานมากกว่าสิ่งอื่น ๆ ($M = 4.42$, $SD = 0.73$) และความต้องการเงินเดือนหรือค่าจ้างมากที่สุด ($M = 4.38$, $SD = 0.69$) ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ที่ 2 ทศนคติของกลุ่มคน Generation Z ต่อการทำงานในระบบราชการ พบว่า ภาพรวมทัศนคติต่อการทำงานในระบบราชการของกลุ่ม Generation Z อยู่ในระดับมาก ($M = 3.86$, $SD = 0.65$) ดังรายละเอียดในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของทัศนคติต่อการทำงานในระบบราชการ

ทัศนคติต่อการทำงานในระบบราชการ	M	SD	ระดับความคิดเห็น
1. มีสวัสดิการและผลประโยชน์เกื้อกูลที่ดี	4.40	0.70	มากที่สุด
2. สร้างความภูมิใจทั้งต่อตนเองและครอบครัว	4.24	0.86	มากที่สุด
3. ได้รับค่าตอบแทนเหมาะสมกับหน้าที่	4.24	0.93	มากที่สุด
4. มีความมั่นคงในการประกอบอาชีพ	4.20	0.82	มาก
5. มีโอกาสได้ทำงานตรงตามความรู้ความสามารถ	4.09	0.90	มาก
6. เป็นอาชีพที่มีเกียรติมีศักดิ์ศรี	4.06	0.86	มาก
7. มีโอกาสทำประโยชน์ต่อสังคม	4.01	0.96	มาก
8. มีเวลาอยู่กับครอบครัวมากกว่าอาชีพอื่น	4.00	0.95	มาก
9. สถานที่ทำงานของระบบราชการมีจำนวนมาก	3.97	0.95	มาก
10. มีระบบการประเมินผลอย่างเป็นธรรม	3.95	0.98	มาก
11. ได้รับค่าตอบแทนที่ไม่เหมาะสม	3.82	1.22	มาก
12. มีระเบียบ ขั้นตอนในการทำงานที่ล่าช้า	3.74	1.23	มาก
13. มีบุคคลที่รู้จักทำงานอยู่ในระบบข้าราชการ	3.66	1.16	มาก
14. มีบุคคลต้นแบบ (Idol) เป็นข้าราชการ	3.56	1.24	มาก
15. ไม่มีแรงจูงใจหรือทำสิ่งใหม่ ๆ ที่ท้าทาย	3.43	1.29	มาก
16. ไม่ได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์อย่างเต็มที่	3.39	1.30	ปานกลาง
17. ไม่มีโอกาสก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงานมาก	3.37	1.37	ปานกลาง
18. เป็นอาชีพที่มีการทุจริต โกงกินได้ง่าย	3.34	1.57	ปานกลาง
รวม	3.86	0.65	มาก

จากตารางที่ 3 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีสวัสดิการและผลประโยชน์เกื้อกูลที่ดี ($M = 4.40$, $SD = 0.70$) มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมา คือ สร้างความภูมิใจทั้งต่อตนเองและครอบครัว ($M = 4.24$, $SD = 0.86$) ได้รับคำตอบแทนเหมาะสมกับหน้าที่ ($M = 4.24$, $SD = 0.93$) มีความมั่นคงในการประกอบอาชีพ ($M = 4.20$, $SD = 0.82$) มีโอกาสได้ทำงานตรงตามความรู้ความสามารถ ($M = 4.09$, $SD = 0.90$) และเป็นอาชีพที่มีเกียรติมีศักดิ์ศรี ($M = 4.06$, $SD = 0.86$) ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการปฏิบัติงานของกลุ่มคน Generation z กับทัศนคติที่มีต่อการทำงานในระบบราชการ

ตารางที่ 4 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการปฏิบัติงานของกลุ่มคน Generation Z กับทัศนคติต่อการทำงานในระบบราชการ

ทัศนคติต่อการทำงาน	พฤติกรรมการปฏิบัติงานของกลุ่ม Generation Z		
	Pearson	Sig	ระดับ
	correlation	(2tailed)	ความสัมพันธ์
1. เป็นอาชีพที่มีเกียรติมีศักดิ์ศรี	0.54**	0.00	ปานกลาง
2. มีโอกาสทำประโยชน์ต่อสังคม	0.53**	0.00	ปานกลาง
3. มีสวัสดิการและผลประโยชน์เกื้อกูลที่ดี	0.52**	0.00	ปานกลาง
4. มีโอกาสได้ทำงานตรงตามความรู้ความสามารถ	0.51**	0.00	ปานกลาง
5. สร้างความภูมิใจทั้งต่อตนเองและครอบครัว	0.50**	0.00	ต่ำ
6. ได้รับคำตอบแทนเหมาะสมกับหน้าที่	0.49**	0.00	ต่ำ
7. สถานที่ทำงานของระบบราชการมีจำนวนมาก	0.46**	0.00	ต่ำ
8. มีบุคคลต้นแบบ (Idol) เป็นข้าราชการ	0.45**	0.00	ต่ำ
9. มีความมั่นคงในการประกอบอาชีพ	0.45**	0.00	ต่ำ
10. สามารถมีเวลาอยู่กับครอบครัวมากกว่าอาชีพอื่น ๆ	0.43**	0.00	ต่ำ
11. มีระบบการประเมินผลอย่างเป็นธรรม	0.41**	0.00	ต่ำ
12. มีบุคคลที่รู้จักทำงานอยู่ในระบบราชการ	0.41**	0.00	ต่ำ
13. ได้รับคำตอบแทนที่ไม่เหมาะสม	0.35**	0.00	ต่ำ
14. มีระเบียบ ขั้นตอนในการทำงานที่ล่าช้า	0.31**	0.00	ต่ำ
15. ไม่ได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์อย่างเต็มที่	0.28**	0.00	ต่ำ
16. ไม่มีโอกาสก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงานมาก	0.26**	0.00	ต่ำ
17. ไม่มีแรงจูงใจหรือทำสิ่งใหม่ ๆ ที่ท้าทาย	0.26**	0.00	ต่ำ
18. เป็นอาชีพที่มีการทุจริต โกงกินได้ง่าย	0.25**	0.00	ต่ำ
รวม	0.65**	0.00	ปานกลาง

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการปฏิบัติงานของกลุ่มคน Generation Z กับทัศนคติที่มีต่อการทำงานในระบบราชการ พบว่า ความสัมพันธ์โดยรวม มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = 0.65$, $p = .000$) ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.25-0.54

อภิปรายผลการวิจัย

1. พฤติกรรมการปฏิบัติงานของกลุ่มคน Generation Z ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากตามลักษณะของกลุ่มคน Generation Z เป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่เกิดและเติบโตด้วยสภาพแวดล้อมที่พร้อมพรุ่งไปด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ มากมาย รวมทั้งมีอุปกรณ์เทคโนโลยีสื่อสารที่สามารถเข้าถึงได้อย่างรวดเร็ว จึงเป็นกลุ่มคนที่มีพฤติกรรมในการรับข่าวสารทางสื่อสังคมออนไลน์บ่อยที่สุด และมากกว่ากลุ่มช่วงวัยอื่น ๆ (เสมอ นิ่มเงิน, 2564) ดังนั้นจึงส่งผลให้กลุ่มคน Generation Z เป็นกลุ่มคนที่มีความต้องการเป็นศูนย์กลางของนวัตกรรม ต้องรู้ลึกกว่าได้ทำทนายตัวเองและได้พัฒนาตัวเองในการแก้ปัญหาใหม่ ๆ อยู่เสมอ และไม่ชอบการนิยามตัวเองให้อยู่ในกรอบ ไม่ชอบสิ่งที่ทำให้ขาดการเคารพตัวเองในทุก ๆ เรื่อง (Patitta, 2564) โดยลักษณะดังกล่าวนี้ ได้ส่งผลต่อพฤติกรรมในการปฏิบัติงานด้วยเช่นกัน เพราะว่าเมื่อไม่มีคำนิยามที่เป็นกรอบให้กับตัวเองแล้ว ทำให้ชีวิตของคนในกลุ่มนี้มีอิสระมากขึ้น กล่าวที่จะเรียนรู้และได้ลองเจอกับสิ่งใหม่ แล้วจึงค่อย ๆ สร้างจนเป็นตัวเองขึ้นมา ซึ่งสามารถพิจารณาได้อีกแง่หนึ่งว่า สำหรับความเป็นตัวตนของคนในกลุ่มนี้จะมีความหลากหลายเป็นอย่างมาก แต่คนกลุ่มนี้ก็ไม่ได้มองว่าสิ่งแตกต่างดังกล่าวจะเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้กลุ่มคน Generation Z กล่าวที่แตกต่าง โดยพร้อมจะเอาตัวเองเข้าไปพบเจอกับสิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ และมักจะทำความเข้าใจกับสิ่งที่แตกต่างจากตัวเอง ด้วยเหตุนี้ ผลจากการศึกษาพฤติกรรมการทำงานจึงสอดคล้องกับลักษณะนิสัยและพฤติกรรมโดยพื้นฐานของกลุ่มคน Generation Z ด้วย ไม่ว่าจะเป็นประเด็นความต้องการให้งานเสร็จอยู่เสมอ บรรยากาศ การร่วมมือกันมากกว่าการแข่งขัน ความต้องการความก้าวหน้าในอาชีพการงาน การประกอบอาชีพที่มีความเป็นอิสระ ความสุขจากการทำงาน เงินเดือนหรือค่าจ้างมากที่สุด ความรับผิดชอบในการทำงานสูง หรือแม้แต่การได้มีโอกาสในการได้แสดงความสามารถอย่างเต็มที่ เป็นต้น ซึ่งล้วนแล้วแต่สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นอัตลักษณ์ของคนกลุ่มนี้

อย่างไรก็ดี คนกลุ่มนี้ถือได้ว่าเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก (สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง, 2564) โดยสอดคล้องกับการศึกษาของกันต์ ทาตาคิ (2561 อ้างถึงใน คุณिता ไตรอังกูร, 2562) ที่ได้ระบุว่า คนกลุ่ม Generation Z คือ กลุ่มคนที่จะเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนอนาคตและมีแรงบันดาลใจในการทำสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จได้

เป็นอย่างดีและจะมีความแตกต่างกับคนยุคอื่นตรงที่จะมองความมั่นคงของงานที่ทำเป็นหลัก และยังรวมถึงบทบาทที่มีผลต่อคนกลุ่มนี้ คือ การได้ทำงานที่ท้าทาย มีความสนุก ได้ใช้ความคิด ที่มีความสร้างสรรค์ และมีอิสระในการทำงาน เหนือสิ่งอื่นใด คือ ได้ทำงานอยู่ในองค์กร ที่มีวิสัยทัศน์ที่ตรงตามตำแหน่งงานที่ทำ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ ชีรภัทร ทองคำ และวลัยพร รัตนเศรษฐ (2564) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับแรงจูงใจในการทำงานของพนักงานกลุ่ม Generation Z โดยพบว่าคนที่คนกลุ่มนี้จะสามารถได้รับแรงจูงใจในการทำงานนั้นเกิดจากการมี เพื่อนร่วมงานหรือการทำงานเป็นทีมเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายสูงสุด และผลรองลงมา คือ การมีอิสระในการทำงานสามารถเพิ่มแรงจูงใจในการทำงานให้คนกลุ่มนี้ได้โดยตรงถึงเป็น สิ่งกระตุ้นที่ทำให้เกิดแรงผลักดันให้การทำงานให้สำเร็จและเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามเป้าหมายที่วางไว้

2. ทักษะของกลุ่มคน Generation Z ต่อการทำงานในระบบราชการ ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ด้วยเหตุที่ค่านิยมของคนไทยส่วนใหญ่ตั้งแต่ในอดีตกับการทำงาน ในระบบ ราชการถือเป็นสิ่งที่ควบคู่กันมาอย่างยาวนาน โดยมักจะมีการปลูกฝังให้บุตรหลานของตนเอง เข้ารับราชการ เนื่องจากเป็นอาชีพที่ได้รับการยอมรับในสังคมว่ามีเกียรติ มีโอกาสก้าวหน้า มีความมั่นคง มีสวัสดิการและหลักประกันตลอดชีวิต (ปริญญ์ วัฒนกุล, 2560) ซึ่งค่านิยม ดังกล่าวมักจะมีการถ่ายทอดกันจากรุ่นสู่รุ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเกิดสถานการณ์การระบาดของ ไวรัสโคโรนา-19 ขึ้นด้วยแล้ว ก็ยิ่งทำให้กลุ่มวัยทำงานในช่วงอายุต่าง ๆ ก็ต้องการการทำงาน ที่มีความมั่นคง รวมถึงกลุ่ม Generation Z ดังนั้น การทำงานในระบบราชการจึงกลายเป็นทางเลือก ที่ดีอีกทางเลือกหนึ่งภายใต้สถานการณ์ดังกล่าว เพราะการทำงานในระบบราชการ มีทั้งระบบ สวัสดิการและผลประโยชน์เกื้อกูลที่ดี การสร้างความภูมิใจทั้งต่อตนเองและครอบครัว การได้รับ ค่าตอบแทนเหมาะสมกับหน้าที่ความรับผิดชอบ ความมั่นคงในการประกอบอาชีพมากกว่าอาชีพอื่น ตลอดจนการมีโอกาสได้ทำงานตรงตามความรู้ความสามารถนั่นเอง ซึ่งลักษณะดังกล่าวถือได้ว่าเป็น ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยของมนุษย์ ตามแนวคิดทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ ของ Maslow (Maslow, 1943) ซึ่งสวัสดิการและผลประโยชน์ที่ได้รับจากการรับราชการสามารถ ตอบสนองความต้องการทางกายภาพของมนุษย์ได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของเบญจธรรม ดิสกุล (2558) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับแรงจูงใจในการรับราชการของข้าราชการพลเรือนสามัญ พบว่า สวัสดิการจากองค์กรภาครัฐถือเป็นแรงจูงใจสำคัญ ไม่ว่าจะเป็น 1) ด้านครอบครัว เกี่ยวกับการ ใช้สิทธิรักษาพยาบาลของข้าราชการกับบุคคลในครอบครัวได้ และ 2) ด้านความมั่นคงในชีวิต หลังเกษียณอายุราชการ ประกอบด้วย เงินบำเหน็จบำนาญที่ข้าราชการได้รับหลังเกษียณอายุ ออกจากราชการ การแบ่งเบาค่าครองชีพ สวัสดิการด้านเศรษฐกิจ โดยสามารถตอบสนอง ความต้องการในการบรรเทาความเดือดร้อนในชีวิต ช่วยเหลือด้านสุขภาพ การกู้เงิน การเบิก

ค่าเรียนบุตร นอกจากนี้ กลุ่ม Generation Z ให้ความสำคัญกับความพึงพอใจในการทำงานที่ได้ใช้ความคิด และได้สมดุลชีวิต และปัจจัยจูงใจที่เป็นการกระทำเพื่อตอบสนองความสุขของตนเอง (พัชสิรี ชมพุดำ และ ณัฐธิดา จักรภักดิ์ศิริสุข, 2563)

3. ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการทำงานของกลุ่มคน Generation Z กับทัศนคติที่มีต่อการทำงานในระบบราชการ ในภาพรวมมีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง ซึ่งสามารถอภิปรายผลเป็นรายด้านได้ ดังนี้ ด้านอาชีพที่มีเกียรติมีศักดิ์ศรี และได้รับการเคารพยกย่องจากคนในสังคม ซึ่งถือเป็นอีกหนึ่งความต้องการตามธรรมชาติของมนุษย์ในด้านความต้องการมีเกียรติยศ โดยเป็นความต้องการที่ผู้ที่อยู่ในสังคมที่ต้องการที่จะได้รับ การยกย่อง สรรเสริญว่าเป็นคนดี คนเด่น เป็นบุคคลที่ได้รับการเคารพจากผู้อื่นและมีชื่อเสียงในสังคมนั้น ๆ สอดคล้องกับการศึกษาของ ชณัญญา อมรวงศ์ไพบุลย์ (2561) สำหรับในการทำงานรับราชการนั้น ถือได้ว่าเป็นงานที่มีโอกาสทำประโยชน์ต่อสังคม โดยการบริหารราชการในปัจจุบันเน้นการยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง ต้องมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติ และมุมมองในการดำเนินงานของภาครัฐที่ต้องสร้างความพึงพอใจต่อประชาชน ผู้รับบริการ ซึ่งสอดคล้องกับขมาวีร์ จันทรอารีย์ และ ภูริวัจน์ ปุณยวุฒิปริดา (2562) อย่างไรก็ตามไม่สอดคล้องกับการศึกษาของ เพ็ญญา บุญหล้า (2563) ทั้งนี้ เนื่องจากรูปแบบการทำงานของระบบราชการนั้นเป็นไปในรูปแบบของการบริการประชาชน การทำนุบำรุงสิ่งก่อสร้างหรือสิ่งอำนวยความสะดวก รวมไปถึงการจัดโครงการหรือสวัสดิการต่าง ๆ ที่มุ่งเน้นผลประโยชน์ของประชาชนเป็นหลักประโยชน์ต่อประชาชน ดังนั้น กลุ่ม Generation Z อาจจะไม่ค่อยอยากทำงานที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการสาธารณะเท่าใดนัก ในส่วนของประเด็นด้านการมีสวัสดิการและผลประโยชน์เกื้อกูลที่ดีนั้น ถือได้ว่าเป็นแรงจูงใจที่สำคัญที่ส่งผลทำให้มีคนจำนวนมากตัดสินใจเข้าทำงานในระบบราชการ ทั้งนี้สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ม.ป.ป.) ได้ให้คำจำกัดความเกี่ยวกับระบบสวัสดิการ และผลประโยชน์เกื้อกูลเอาไว้ว่าเป็นค่าตอบแทนที่จัดให้แก่ข้าราชการในฐานะที่เป็นสมาชิกองค์กร เพื่อช่วยให้มีความมั่นคงและเป็นขวัญกำลังใจในการทำงาน นอกจากนี้ จากการที่สังคมไทยได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การระบาดของไวรัสโควิด-19 มาตลอดระยะเวลาเกือบ 2 ปี ก็ยิ่งส่งผลให้การมีสวัสดิการและผลประโยชน์เกื้อกูลที่ดี เป็นสิ่งจำเป็นอย่างมากในช่วงที่เศรษฐกิจซบเซา ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อภิญญา ทรัพย์มาก และ เนตรนภา ไวทยเลิศศักดิ์ (ยานุชิตะ) (2559) ที่พบว่าปัจจัยด้านสวัสดิการและผลประโยชน์เกื้อกูลเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญในการจูงใจให้คนเลือกอาชีพรับราชการ

นอกจากนี้ สำหรับกลุ่ม Generation Z การได้มีโอกาสทำงานที่ตรงตามความรู้ความสามารถของตนเอง ก็ยังเป็นประเด็นที่คนกลุ่มนี้ให้ความสำคัญ เนื่องจากกลุ่ม Generation Z เป็นคนที่มีการแสดงออกถึงความต้องการของตนเองอย่างชัดเจน เน้นการสื่อสารที่ตรงไปตรงมา

ด้วยเหตุนี้ หากระบบราชการไม่มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานให้ทันสมัยแล้ว คนกลุ่มนี้ ก็อาจจะตัดสินใจไม่เลือกทำงานในระบบราชการก็เป็นได้ ซึ่งสอดคล้องกับ เพ็ญภา บุญหล้า (2563) ที่ระบุว่าปัจจัยค่าจ้างที่ไม่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเข้ารับราชการของกลุ่มคน Generation Z คือ ด้านการมีโอกาสได้ทำงานตรงตามความรู้ความสามารถ ดังนั้น เพื่อเป็นการ ปลุกฝังให้กับกลุ่ม Generation Z มีพฤติกรรมการปฏิบัติงาน และมีทัศนคติที่ดีขึ้นต่องานราชการ หลักสูตรจึงควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ทำให้นักศึกษาได้นำความรู้ ความสามารถ มาประยุกต์ใช้กับปรับปรุงการดำเนินงานของระบบราชการให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. สถาบันการศึกษาและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรมีการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเพิ่มเติมองค์ความรู้ให้กับนักศึกษาในกลุ่มคน Generation Z ที่จะประโยชน์สำหรับการนำไปปรับใช้ในการทำงาน เช่น การฝึกสหกิจศึกษาหรือการจัดทำโครงการเพื่อช่วยในการพัฒนาการทำงานของระบบราชการให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น
2. สถาบันการศึกษาและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรมีการให้ความสำคัญกับการปลุกฝังเกี่ยวกับการเป็นข้าราชการที่ดี เช่น การให้บริการที่เท่าเทียม มีจิตใจรักบริการ และการลดการทุจริตคอร์รัปชันในหน่วยงานราชการ เช่น การสร้างวัฒนธรรมองค์กรด้านการทำงานที่โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถสร้างได้ตั้งแต่สังคมขนาดเล็กในระดับหลักสูตรคณะ และมหาวิทยาลัย

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. สำหรับการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาระบบราชการอย่างสร้างสรรค์ตามความคิดของ กลุ่มคน Generation Z เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในกระบวนการทำงานของระบบราชการ
2. การดำเนินการวิจัยและเก็บข้อมูลในครั้งนี้ ดำเนินการในช่วงระหว่างสถานการณ์การระบาดของไวรัสโควิด-19 ซึ่งอาจส่งผลต่อพฤติกรรมและทัศนคติต่อการทำงานในระบบราชการที่มีความเหมาะสมกับบริบทในขณะดังกล่าว ดังนั้น จึงควรมีการเก็บข้อมูลในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้องและทันสมัยมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (2564, 31 ธันวาคม). *รายชื่อนิติบุคคลจัดตั้งใหม่และเลิกปี พ.ศ. 2564*.
https://www.dbd.go.th/news_view.php?nid=469412361
- คุณिता ไตรอังกูร. (2562). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าทำงานในองค์กรของกลุ่ม Generation Z* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- จิตติรัตน์ แสงเลิศอุทัย. (2558). เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย. *วารสารบัณฑิตศึกษา*, 12(5), 22-33.
- ชนัญญา อมรวงศ์ไพบุลย์. (2561). การตัดสินใจเข้ารับราชการของนิสิตชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน. *วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา*, 7(1), 178-187.
- ธิติมา ไชยมงคล. (2562, 19 ตุลาคม). *รู้ทันปัญหา Gen Z เป็นเรื่องง่าย ๆ แค่เข้าใจ*.
<https://www.prachachat.net/csr-hr/news-382415>
- ธีรภัทร ทองคำ และวลัยพร รัตนเศรษฐ. (2564). แรงจูงใจในการทำงานของพนักงานเจนเอเรชั่น X Y และ Z ในกรุงเทพมหานคร. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์*, 9(3), 56-68.
- เบญจธรรม ดิศกุล. (2558). *การรับราชการ: แรงจูงใจในการบริการสาธารณะหรือสวัสดิการในองค์กร* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปริญญช วัฒนกุล. (2560). *ค่านิยมในการรับราชการของข้าราชการยุคใหม่ในบริบทของความเปลี่ยนแปลง* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ : สำนักวิจัยและพัฒนาระบบงานบุคคล สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.
- พัชสิริ ชมภูคำ และณัฐธิดา จักรภักดิ์ศิริสุข. (2563). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจและแรงจูงใจในการทำงาน: กรณีศึกษาเปรียบเทียบคนเจนเอเรชั่น Y และเจนเอเรชั่น Z ในเขตกรุงเทพมหานคร. *จุฬาลงกรณ์ธุรกิจปริทัศน์*, 42(165), 1-18.
- เพ็ญนภา บุญหล้า. (2563). *การตัดสินใจเลือกรับราชการของกลุ่ม Generation Z ในจังหวัดปราจีนบุรี* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศักดิ์ สุนทรเสณี. (2531). *เจตคติ* (พิมพ์ครั้งที่ 1). โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา.
- ษมาวีร์ จันทร์อารีย์ และภูริวัจน์ ปุณยวุฒิปรีดา. (2562). ระบบราชการไทยกับข้าราชการในประเทศไทย 4.0. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*, 4(2), 218-232.
- เสมอ นิมเงิน. (2564, 1 ธันวาคม). *Generation กับพฤติกรรมกรรมการรับข่าวสารผ่านสื่อต่าง ๆ*.
http://edoc.mrta.co.th/HRD/Attach/1566372710_1.pdf

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (ม.ป.ป.) *ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรม
การปฏิบัติงานของกลุ่มคน Generation z กับทัศนคติที่มีต่อการทำงานในระบบราชการ.*
<https://shorturl.asia/W6Ed9>

สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง. (2564, 30 พฤศจิกายน). *บทบาทของกลุ่ม
Generation Z ต่อการพัฒนาประเทศ.* <http://www.fpo.go.th>.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564, 15 ตุลาคม). *การสำรวจภาวะการทำงานของประชากร
ทั่วราชอาณาจักรไตรมาสที่ 3 : กรกฎาคม-กันยายน 2564.*
จาก http://www.nso.go.th/sites/2014/DocLib13/32564/full_report_q3_64.pdf

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2565, 31 ธันวาคม). *จำนวนประชากรประจำปี พ.ศ. 2564 จำแนกตามอายุ.*
<http://www.nso.go.th>

อภินันท์ ทรัพย์มาก และเนตรนภา ไวยสิทธิ์ศักดิ์ (ยาบุชิตะ). (2559). ปัจจัยจูงใจในการเลือก
อาชีพรับราชการ ก่อนและหลังการประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน
พ.ศ. 2552 : กรณีศึกษาสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวง
ศึกษาธิการ. *วารสารบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร*, 11(1), 83-97.

อัมพร อารังลักษณ์. (2561). *องค์การ : ทฤษฎี โครงสร้างและการออกแบบ* (พิมพ์ครั้งที่ 3).
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Cronbach, L. J. (1970). *Essentials of psychological test* (5th ed.). Harper Collins.

Maslow, A. H. (1943). A Theory of Human Motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370-396.

McCann World Group. (2022, September 30). *The truth about Gen Z.*

<https://truthaboutgenz.mccannworldgroup.com/p/1>

Patitta, T. (2564, 9 กรกฎาคม). *พฤติกรรมของ GENERATION Z ในบทบาทใหม่กับการขับเคลื่อน
ทางสังคม.* <https://www.zipeventapp.com>

Yamane, T. (1973). *Statistic: An introductory analysis* (3rd ed.). Harper & Row.

การพัฒนานวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาการอ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้ แบบบูรณาการความร่วมมือสำหรับนักเรียนในระดับประถมศึกษา

ชวนิดา สุวานิช¹ กมลวรรณ อังศรีสุพร² ชนกานต์ สุวรรณทรัพย์¹ ปานรดา สรรเสริญ³

พนิดา ขอบทำกิจ⁴ และ นิชากร วงศ์สวรรค์⁵

¹สาขาวิชาเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

²สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

³สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

⁴สาขาวิชาปฐมวัยศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

⁵สาขาวิชาพลศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนานวัตกรรมการอ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้แบบบูรณาการความร่วมมือสำหรับนักเรียนในระดับประถมศึกษา 2) ศึกษาดัชนีประสิทธิผลของนวัตกรรมการอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้แบบบูรณาการความร่วมมือสำหรับนักเรียนในระดับประถมศึกษา และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนโดยใช้นวัตกรรมการอ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้แบบบูรณาการความร่วมมือสำหรับนักเรียนในระดับประถมศึกษา กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดจันทน์ จำนวน 1 คน ครูผู้สอน จำนวน 5 คน ผู้ปกครอง จำนวน 5 คน นักเรียน จำนวน 5 คน ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบำเพ็ญบุญ จำนวน 1 คน ครูผู้สอน จำนวน 5 คน นักเรียน จำนวน 5 คน ผู้ปกครอง จำนวน 5 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาการอ่านไม่ออกและการเขียนไม่ได้แบบบูรณาการความร่วมมือสำหรับนักเรียนในระดับประถมศึกษา แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นปรนัยชนิดเลือกตอบ 20 ข้อ และแบบสอบถามความพึงพอใจในการเรียนด้วยนวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาการอ่านไม่ออกและการเขียนไม่ได้ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และวิเคราะห์ค่าดัชนีประสิทธิผลของนวัตกรรม

ผลการวิจัยพบว่า 1) การประเมินนวัตกรรมการอ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้แบบบูรณาการความร่วมมือสำหรับนักเรียนในระดับประถมศึกษา พบว่า มีผลการประเมินอยู่ในระดับดีมาก ($M = 4.80$, $SD = .678$) 2) ดัชนีประสิทธิผลของนวัตกรรมการอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้แบบบูรณาการความร่วมมือสำหรับนักเรียนในระดับประถมศึกษา มีค่าเท่ากับ 0.6851 แสดงว่าผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นร้อยละ 68.51 และ 3) นักเรียนมีความพึงพอใจในนวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาการอ่านไม่ออกและการเขียนไม่ได้แบบบูรณาการความร่วมมือสำหรับนักเรียนในระดับประถมศึกษา อยู่ในระดับมากทุกรายการทั้งภาพรวมและรายด้าน

คำสำคัญ: นวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหา การอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ บูรณาการ

รับบทความ: 8 สิงหาคม 2565

แก้ไขเสร็จ: 21 ธันวาคม 2565

ตอบรับบทความ: 27 มกราคม 2566

Developing Innovations to Solve the Problem of Illiteracy and Inability to Write: Integrated Cooperation for learners in Elementary School

Chawanida Suwanich¹ Kamolwan Angsrisuraporn² Chonnakarn Suwannasab¹

Panrada Sansern³ Panita Chobtamkit⁴ and Nichakorn Wongsawanporn⁵

¹Technology Digital for Education Faculty of Education Chandrakasem Rajabhat University

²Early Childhood Education Faculty of Education Chandrakasem Rajabhat University

³Educational Research and Evaluation Faculty of Education Chandrakasem Rajabhat University

⁴Early Childhood Education Faculty of Education Kasetsart University

⁵Physical Education Faculty of Education Chandrakasem Rajabhat University

Abstract

The objectives of this research were 1) to develop an innovation to improve illiteracy for primary school students in Huai Krot Sub-district, Sankhaburi District, Chainat Province; 2) to compare the students' learning achievement before and after using the illiteracy innovation for primary school students; and 3) to study students' satisfaction with learning by us in illiteracy innovation for primary school students. The sample group used in this research was comprised of 2 school principals from Wat Chan School and Wat Bampen Bun School, 5 teachers from Wat Bampenboon School, 5 parents from both schools totaling 10 people, and 5 researchers from Chandrakasem Rajabhat University.

The results showed that: 1) the assessment of illiteracy innovations integrating cooperation between home and school from experts was found to be at a high level in all issues ($M = 4.80$, $SD = .678$). 2) Efficiency index reflecting the use of illiteracy innovations was at 0.6851 meaning that the participants had improve 68.51% of their knowledge. In addition, 3) students were found to be satisfied with innovations to solve the problem of illiteracy and writing, integrated cooperation between home and school at a high level in every item, both overall and in each aspect.

Keywords: Innovations to solve the Problem, Illiteracy and writing Incomprehensible, Integration

บทนำ

จากการลงพื้นที่สำรวจโรงเรียนในตำบลห้วยกรด อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท ของนักวิจัยคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทร์เกษม พบว่า นักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษามีปัญหาในการจัดการศึกษาที่ต้องการแก้ไขเร่งด่วน คือ ด้านการอ่านไม่ออก และการเขียนไม่ได้ ซึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากการที่นักเรียนขาดการฝึกฝน ครูผู้สอนขาดนวัตกรรม การสอนด้านทักษะทางภาษา และนวัตกรรมการสอน วิธีการจัดกิจกรรมของครูไม่ทั่วถึง และไม่มีเวลามากพอสำหรับเด็กที่มีปัญหา ตลอดจนปัญหาด้านสมาธิของเด็กที่พบว่า มีเด็กที่มีสมาธิสั้นเทียมจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปีการศึกษา และจากการสำรวจปัญหากับครูผู้สอนในโรงเรียน พบว่า ไม่มีครูที่จบการสอนภาษาไทย โรงเรียนมีครูไม่ครบทุกระดับชั้น ครูที่ไม่ใช่เอกภาษาไทยต้องไปสอนภาษาไทย ปัญหาของเด็กนักเรียน คือ สะกดไม่ได้ ผันวรรณยุกต์ผิด พยัญชนะบางตัวออกเสียงไม่ได้ บางคนอ่านได้แต่เขียนไม่ได้ และจำสระไม่แม่น เด็กนักเรียนสมาธิสั้นลงไม่ใช่จะเป็นแต่เด็กพิเศษเท่านั้น เพราะขาดการฝึกฝน ครูไม่มีเทคนิคการสอนภาษาไทย และไม่มีสื่อรูปแบบการสอนแบบใหม่ที่ให้สอนเป็นคำ ๆ เด็กมีสมาธิในการจดจ่อน้อย เพราะห่วยเล่นเกมและคอมพิวเตอร์ บางคนไม่กล้าเปล่งเสียง ไม่กล้าแสดงออกเพราะกลัวผิด กลัวเพื่อนล้อ เวลาอ่านไม่ได้จะใช้วิธีการเดา เด็กบางคนมีพัฒนาการช้ากว่าเพื่อนในรุ่นเดียวกัน รวมทั้งสิ่งแวดล้อมที่บ้าน และโรงเรียนที่ไม่มีสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ในรายวิชานี้ ในสถานการณ์โควิดส่งผลกระทบเพิ่มขึ้นทำให้ครูติดตามงานยาก โดยโรงเรียนใช้การจัดการเรียนการสอนแบบ On hand มีเพียงผู้ปกครองมารับไปงานที่โรงเรียนไปให้เด็กทำ 2 สัปดาห์/ครั้ง แต่เวลาส่งงานเด็กมักส่งไม่ครบ โดยเฉพาะเด็กที่มีระดับผลการเรียนอ่อน ซึ่งเด็กส่วนใหญ่อยู่กับญาติ หรือผู้สูงอายุที่ไม่มีความรู้ในการกำกับติดตามเด็ก

จากสภาพปัญหาดังกล่าวดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจพัฒนานวัตกรรม ได้แก่ การ์ดคำไทยมหัศจรรย์หรือหาพาเพลิน เพื่อแก้ปัญหการอ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้แบบบูรณาการความร่วมมือด้วยกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชน และสร้างความตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาและส่งเสริมการอ่าน การเขียนให้เกิดผลสำเร็จและยั่งยืน อีกทั้งเป็นการตอบสนองจุดเน้นของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงได้จัดทำแผนพัฒนาการอ่าน การเขียนระดับโรงเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาและพัฒนาให้นักเรียนอ่านออกเขียนได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยได้รับความร่วมมือจากครูผู้สอน ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และคนในชุมชนได้ร่วมกันดำเนินงานสู่การพัฒนาการอ่าน การเขียน ผลของวิจัยครั้งนี้จะทำให้ได้นวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาช่วยพัฒนาศักยภาพการอ่าน การเขียนของนักเรียนให้สูงขึ้น

และเป็นแนวทางสำหรับครูผู้บริหารสถานศึกษา หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในการพัฒนา
กิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนานวัตกรรมการอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้แบบบูรณาการความร่วมมือสำหรับ
นักเรียนในระดับประถมศึกษาให้มีคุณภาพ
2. เพื่อศึกษาดัชนีประสิทธิผลของนวัตกรรมการอ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้แบบบูรณาการ
ความร่วมมือสำหรับนักเรียนในระดับประถมศึกษา
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการเรียนของนักเรียนที่มีต่อนวัตกรรมการอ่านไม่ออก
และเขียนไม่ได้แบบบูรณาการความร่วมมือสำหรับนักเรียนในระดับประถมศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

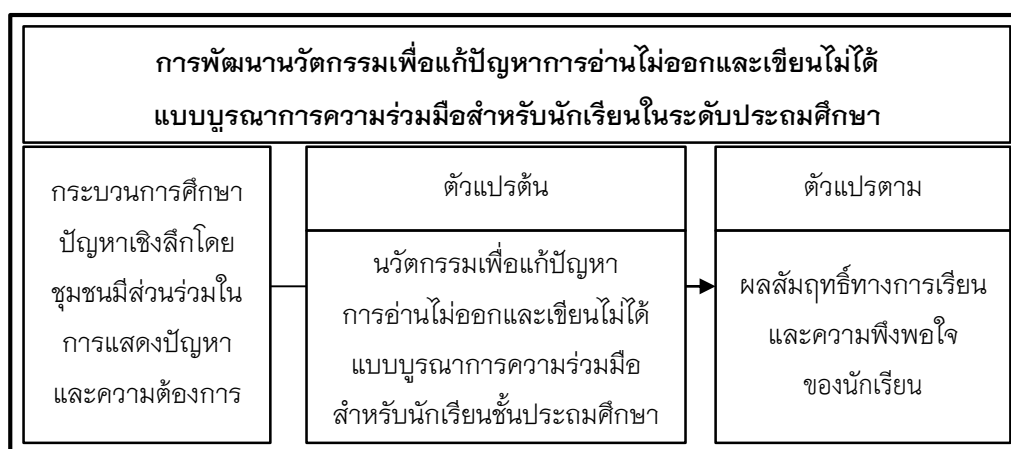
กลุ่มเป้าหมายการวิจัย

ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดจันทน์ และโรงเรียนวัดบำเพ็ญบุญ จำนวน 2 คน ครูผู้สอน
ในโรงเรียนวัดจันทน์ และโรงเรียนวัดบำเพ็ญบุญ จำนวน 10 คน ผู้ปกครองจากทั้ง 2 โรงเรียน
จำนวน 10 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษาจากทั้ง 2 โรงเรียน จำนวน 10 คน ซึ่งเป็นครูผู้สอน
และเป็นผู้ปกครองนักเรียนที่มีปัญหาด้านการอ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้ของโรงเรียน

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1. ตัวแปรต้น ได้แก่ นวัตกรรมการอ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้แบบบูรณาการความร่วมมือ
สำหรับนักเรียนในระดับประถมศึกษา
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจของนักเรียน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานของการวิจัย

1. นวัตกรรมการอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้แบบบูรณาการความร่วมมือสำหรับนักเรียนในระดับประถมศึกษาที่มีคุณภาพตามเกณฑ์การประเมินอยู่ในระดับมาก
2. นักเรียนที่เรียนด้วยนวัตกรรมการอ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้แบบบูรณาการความร่วมมือสำหรับนักเรียนในระดับประถมศึกษาที่มีคะแนนดัชนีประสิทธิผลที่แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าทางเรียน
3. นักเรียนมีความพึงพอใจต่อนวัตกรรมการอ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้แบบบูรณาการความร่วมมือสำหรับนักเรียนในระดับประถมศึกษาอยู่ในระดับมาก

วิธีดำเนินการวิจัย

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มี 3 ประเภท คือ

1. นวัตกรรมการอ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้แบบบูรณาการความร่วมมือสำหรับนักเรียนในระดับประถมศึกษา
2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นปรนัยชนิดเลือกตอบ 20 ข้อ
3. แบบสอบถามความพึงพอใจในการเรียนด้วยนวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาการอ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. นวัตกรรมการอ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้แบบบูรณาการความร่วมมือสำหรับนักเรียนในระดับประถมศึกษา
 - 1.1 ศึกษาวิธีการ หลักการ หลักทฤษฎี และเทคนิคการพัฒนานวัตกรรมจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 1.2 ศึกษาหลักสูตร คู่มือครู แบบเรียน ขอบข่ายเนื้อหา และจุดประสงค์การเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551
 - 1.3 เลือกเนื้อหาบทเรียนเพื่อแก้ปัญหาการอ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา
 - 1.4 กำหนดรูปแบบนวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาการอ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา
 - 1.5 สร้างนวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาการอ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาเพื่อใช้แก้ปัญหาการอ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้ของนักเรียน ประกอบด้วย

1.5.1 นวัตกรรมสำหรับนักเรียน “การ์ดคำไทยมหัศจรรย์หรรษาพาเพลิน”

ภายในชุดเกมการศึกษาประกอบด้วย

1) การ์ดคำศัพท์ที่มีบางสระและพยัญชนะเว้นหายไปเพื่อให้ผู้เล่นค้นหาสระและพยัญชนะมาเติมให้ถูกต้อง

2) การ์ดขนาดเล็กที่มีสระและพยัญชนะแปะไว้ ใช้สำหรับให้ผู้เล่นจับทีละใบเพื่อนำมาเติมสระและพยัญชนะในการ์ดคำศัพท์ให้ถูกต้อง โดยในการ์ดขนาดเล็กจะมีบางการ์ดที่ระบุว่า “ห้ามเดิน 1 ครั้ง” “ถอยหลัง 1 ขั้น” “ถอยหลัง 2 ขั้น” “เดินหน้า 1 ขั้น” “เดินหน้า 2 ขั้น” “หยิบการ์ดคำเพิ่ม 1 ใบ” “หยิบการ์ดคำเพิ่ม 2 ใบ” “หยิบการ์ดคำเพิ่ม 3 ใบ”

3) แผ่นเดินเกมที่ระบุจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดของเกมจำนวน 30 ช่องเพื่อกำหนดลำดับการแข่งขันแพ้ชนะของผู้เล่น

4) การ์ดรายละเอียดวิธีการเล่น โดยระบุวิธีการเล่นและการตรวจสอบคำที่เล่นว่าผิดหรือถูก โดยการดาวน์โหลดแอปพลิเคชัน “พจนานุกรม” ของราชบัณฑิตยสถาน มาที่โทรศัพท์มือถือ และตรวจสอบโดยการพิมพ์คำที่สงสัยเข้าไป หากคำนั้นผิดจะไม่มีข้อมูลความหมายอะไรขึ้นมา เหมือนไม่มีคำนั้นในพจนานุกรม แต่หากพิมพ์ถูกต้องจะมีข้อความระบุความหมายรายละเอียดของคำนั้นขึ้นมา เป็นต้น

1.5.2 นวัตกรรมสำหรับครูผู้สอน

นวัตกรรมสำหรับครูผู้สอนเป็นลักษณะของแบบฝึกทักษะใช้ควบคู่ภายหลังจากการให้เด็กเล่นเกมเพื่อทำการฝึกทบทวนความรู้ของผู้เรียนเกี่ยวกับหลักการทางภาษา โดยมีทั้งคำตามจำนวนในชุดเกมที่เล่นและมีคำใหม่เพิ่มเติม เพื่อตรวจสอบความรู้และเข้าใจในระดับหลักการทางภาษา มีวิธีการสร้างดังนี้

1) ศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ศึกษาจุดประสงค์คำอธิบายรายวิชา มาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษา

2) วิเคราะห์เนื้อหาและตัวชี้วัด เพื่อเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้

3) จัดทำแบบฝึกทักษะ โดยมี 4 ขั้นตอน คือ

3.1) การใช้การ์ดคำศัพท์มาฝึกอ่านด้วยการสอนเลือกตัวสระและพยัญชนะในการ์ดด้านข้างแล้วใช้การหัดเขียนด้วยปากกาเมจิกแบบลบได้ โดยเขียนลงไปในการ์ดที่เคลือบพลาสติกไว้แล้ว ฝึกและทวนผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนซ้ำ ๆ และเปลี่ยนคำไปเพื่อเพิ่มจำนวนคำศัพท์ที่ต้องเรียนรู้ไปเรื่อย ๆ

3.2) การใช้การ์ดคำศัพท์มาฝึกเป็นแบบฝึกการเขียนคำทั้งคำด้วยการให้ผู้เรียนใช้ฟอยมาส่องดูคำเฉลยด้วยตนเอง แล้วหัดเขียนคำทั้งคำที่ถูกต้องลงบนกระดาษที่ครูและผู้ปกครองเตรียมให้ โดยมีครูหรือผู้ปกครองคอยให้คำแนะนำใกล้ ๆ

3.3) เมื่อนักเรียนเริ่มอ่านคล่องให้ครูหรือผู้ปกครองทวนสอบผลสัมฤทธิ์ด้วยการสุ่มจับคำศัพท์ขึ้นมาถามผู้เรียนให้อธิบายสะกดคำให้ฟัง

3.4) ครูใช้แบบฝึกหัดที่เตรียมไว้ให้นักเรียนเขียนและอ่านออกเสียงเพื่อทำการประเมินผลการพัฒนา

1.5.3 นำแบบฝึกทักษะเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสม ความสมบูรณ์และความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ และพิจารณาประเมินคุณภาพและความเหมาะสมแบบฝึกทักษะ

1.5.4 นำข้อมูลที่รวบรวมได้จากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยเลือกค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป จากนั้นปรับปรุงพัฒนาตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และนำไปทดลองใช้

1.6 การหาคุณภาพของนวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาการอ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้สำหรับชั้นประถมศึกษา ผู้ศึกษาค้นคว้าได้ทำการหาคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้

1.6.1 นำนวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาการอ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้สำหรับชั้นประถมศึกษา พร้อมแบบประเมินความถูกต้องและความเหมาะสมของเนื้อหาเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน

1.6.2 นำคะแนนผลการประเมินนวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาการอ่านไม่ออกและการเขียนไม่ได้สำหรับชั้นประถมศึกษา จากผู้เชี่ยวชาญ มาหาค่าเฉลี่ยโดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545)

1.7 นำนวัตกรรมที่ทดลองใช้แล้ว นำไปทดลองจัดกิจกรรมการเรียนรู้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนวัดจันทน์ จำนวน 5 คน และโรงเรียนวัดป่าเพ็ญบุญ จำนวน 5 คน รวมเป็นจำนวน 10 คน พบว่า ประสิทธิภาพของนวัตกรรม เท่ากับ 84.20/84.17

2. สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2.1 ศึกษาหลักสูตร คู่มือการจัดการเรียนรู้ และหนังสือแบบเรียน

2.2 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาสาระสำคัญ และจุดประสงค์การเรียนรู้

2.3 ศึกษาทฤษฎี และวิธีการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2.4 สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยสำหรับชั้นประถมศึกษา โดยเป็นข้อสอบแบบอิงเกณฑ์ ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก โดยให้ครอบคลุมเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ จำนวน 36 ข้อ ต้องการใช้จริง 20 ข้อ

2.5 นำแบบทดสอบที่สร้างเสนอผู้เชี่ยวชาญชุดเดิม เพื่อทำการประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยใช้สูตร IOC (Index of Item Objective Congruence) (มนตรี อนันตรักษ์, 2553)

2.6 นำแบบทดสอบที่ผู้เชี่ยวชาญประเมินมาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง โดยใช้สูตร IOC (Item Objective Congruence) แล้วคัดเลือกข้อสอบที่อยู่ในเกณฑ์ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป) ค่าเฉลี่ยของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 คน ผลปรากฏว่าได้ข้อสอบเข้าเกณฑ์ 36 ข้อ โดยมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.67 ถึง 1.00 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ใช้ได้

2.7 นำข้อสอบทั้ง 36 ข้อ ที่ผ่านการวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงตรงแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาที่เรียนภาษาไทยมาแล้ว จำนวน 30 คน

2.8 นำกระดาษคำตอบที่ได้มาตรวจให้คะแนน หลังจากตรวจกระดาษคำตอบแล้ว และรวบรวมคะแนน นำแบบทดสอบมาวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนก (B) เป็นรายข้อ โดยใช้วิธีของแบรนแนน (Brennan) (ชวลิต ชูกำแพง, 2551) แล้วพิจารณาข้อสอบที่มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20-0.80 ถือว่าใช้ได้ ซึ่งพบว่า แบบทดสอบได้ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.20-0.80 ซึ่งถือว่าใช้ได้จึงได้คัดเลือกข้อสอบไว้ จำนวน 20 ข้อ

2.9 นำข้อสอบทั้ง 20 ข้อ มาหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับ ตามวิธีของโลเวทท์ (Lovett) (ชวลิต ชูกำแพง, 2551) ซึ่งค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับ เท่ากับ 0.879 และนำไปจัดพิมพ์เป็นฉบับจริงนำไปใช้ในการทดลองจริงกับกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนวัดจันทน์ และโรงเรียนวัดบำเพ็ญบุญ จำนวน 10 คน

3. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อนวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาการอ่านไม่ออกและการเขียนไม่ได้สำหรับชั้นประถมศึกษา ผู้ศึกษาได้ดำเนินการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อนวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาการอ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้สำหรับชั้นประถมศึกษา จำนวน 20 ข้อ ใช้จริง 10 ข้อ โดยนำแบบสอบถามที่สร้างไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

3.1 ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ

3.2 ศึกษาวิธีสร้างแบบวัดความพึงพอใจและกำหนดรูปแบบวัดความพึงพอใจจากหนังสือการวัดผลทางการศึกษา (สมนึก ภัททิยธนี, 2551) และหนังสือการวิจัยเบื้องต้น (บุญชม ศรีสะอาด, 2545)

3.3 สร้างแบบวัดความพึงพอใจชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งมี 5 ระดับ

3.4 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของข้อความ หาค่าความเที่ยงตรง (Validity) ของคำถามแต่ละข้อ ถ้าได้ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 0.50-1.00 ถือว่าข้อความนั้นใช้ได้ ผลปรากฏว่าข้อคำถามเข้าเกณฑ์ทุกข้อ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.00

3.5 นำแบบสอบถามความพึงพอใจนักเรียน ไปทดลองใช้ (Try out) กับนักเรียน โรงเรียนวัดจันทน์ และโรงเรียนวัดบำเพ็ญบุญ ที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 10 คน ซึ่งค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับ เท่ากับ 0.891

3.6 พิมพ์แบบวัดความพึงพอใจ เพื่อนำไปเก็บข้อมูลต่อไป

การรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการพัฒนานวัตกรรมการอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้แบบบูรณาการความร่วมมือสำหรับนักเรียนในระดับประถมศึกษาโดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนของการวิจัย

1.1 ประชุมครูเพื่อชี้แจงวิธีการใช้นวัตกรรมสำหรับผู้อำนวยการโรงเรียน ครู นักเรียน และผู้ปกครอง

1.1.1 วันที่ 13 สิงหาคม พ.ศ. 2564 ประชุมครูเพื่อชี้แจงวิธีการใช้นวัตกรรมสำหรับครูแก่นักเรียน และวิธีการใช้นวัตกรรมสำหรับผู้ปกครองแก่นักเรียน ได้แก่

- 1) การใช้การ์ดคำศัพท์มาฝึกอ่านด้วยการสอนเลือกตัวสระและพยัญชนะ
- 2) การใช้การ์ดคำศัพท์มาฝึกเป็นแบบฝึกการเขียนคำทั้งคำ ด้วยการให้นักเรียนใช้ไฟฉายมาส่องดูคำเฉลยด้วยตนเอง แล้วหัดเขียนคำทั้งคำที่ถูกต้องลงบนกระดาษที่ครูและผู้ปกครองเตรียมให้ โดยมีครูหรือผู้ปกครองคอยให้คำแนะนำใกล้ ๆ
- 3) เมื่อนักเรียนเริ่มอ่านคล่องให้ครูหรือผู้ปกครองทวนสอบผลสัมฤทธิ์ด้วยการสุ่มจับคำศัพท์ขึ้นมาถามนักเรียนและให้นักเรียนสะกดคำให้ฟัง
- 4) ครูใช้แบบฝึกหัดที่เตรียมไว้ให้นักเรียนเขียนและอ่านออกเสียงเพื่อทำการประเมินผลการพัฒนา

1.2 ทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียนวัดจันทน์ และโรงเรียนวัดบำเพ็ญบุญ ที่เป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 10 คน ก่อนเรียน (Pre-Test) โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทดสอบก่อนที่จะทำการทดลอง เพื่อตรวจสอบพื้นฐานความรู้เดิม

1.3 ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามนวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาการอ่านไม่ออก และการเขียนไม่ได้สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ครูทั้ง 2 โรงเรียน นำนวัตกรรมไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมาย โดยทำการบันทึกไฟล์รูปภาพการดำเนินการพัฒนาผู้เรียนเพื่อแก้ปัญหาการอ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้แบบรายบุคคล

ภาพที่ 2 สื่อและนวัตกรรมที่ใช้ในการเรียนการสอน

2. ครูอธิบายและทดลองการใช้นวัตกรรมให้แก่ผู้ปกครอง

3. ผู้ปกครอง นักเรียน และครูผู้สอน ร่วมทดลองใช้นวัตกรรมฯ การใช้การ์ดคำศัพท์มาฝึกอ่านด้วยการสอนเลือกตัวสระและพยัญชนะในการ์ดด้านข้างแล้วใช้การหัดเขียนด้วยปากกาเมจิกแบบลบได้ โดยเขียนลงไปในการ์ดที่เคลือบพลาสติกไว้แล้ว ฝึกและทวนผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนซ้ำ ๆ และเปลี่ยนคำไปเพื่อเพิ่มจำนวนคำศัพท์ที่ต้องเรียนรู้ไปเรื่อย ๆ

4. นักเรียน ผู้ปกครอง และคนในครอบครัวหรือเด็ก ๆ ในบ้าน ร่วมเล่นเกมการใช้การ์ดคำศัพท์มาฝึกเป็นแบบฝึกการเขียนคำทั้งคำ ด้วยการให้ผู้เรียนใช้ไฟฉายมาส่องดูคำเฉลยด้วยตนเอง แล้วหัดเขียนคำทั้งคำที่ถูกต้องลงบนกระดาษที่ครู และผู้ปกครองเตรียมให้ โดยมีครูหรือผู้ปกครองคอยให้คำแนะนำใกล้ ๆ เมื่อนักเรียนเริ่มอ่านคล่องให้ครูหรือผู้ปกครองทวนสอบผลสัมฤทธิ์ด้วยการสุ่มจับคำศัพท์ขึ้นมาถามนักเรียน และให้นักเรียนสะกดคำให้ฟัง

ภาพที่ 3 นักเรียน ผู้ปกครอง และคนในครอบครัวหรือเด็ก ๆ ในบ้าน ร่วมเล่นเกม

5. ครูทวนสอบความรู้ที่นักเรียน จากบัตรคำ และแบบฝึกอ่านเขียน ครูใช้แบบฝึกหัดที่เตรียมไว้ให้นักเรียนเขียน และอ่านออกเสียงเพื่อทำการประเมินผลการพัฒนา

ภาพที่ 4 ครูทวนสอบความรู้ที่นักเรียน จากบัตรคำ และแบบฝึกอ่านเขียน

1.4 ทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียนวัดจันทน์ และโรงเรียนวัดบำเพ็ญบุญ ที่เป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 10 คน หลังเรียน (Post-Test) โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนฉบับเดียวกับที่ทำการทดสอบก่อนเรียน

1.5 ใช้แบบประเมินความพึงพอใจเพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนด้วยนวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาการอ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ภายหลังผู้เรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. หาคะแนนเฉลี่ย ร้อยละ ที่ได้จากการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
2. วิเคราะห์หาค่าคุณภาพนวัตกรรมการอ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้แบบบูรณาการความร่วมมือสำหรับนักเรียนในระดับประถมศึกษาให้มีคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งกำหนดการแปลผลคะแนนตามระดับคุณภาพของผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545)

4.51-5.00 หมายถึง เหมาะสมมากที่สุด

3.51-4.50 หมายถึง เหมาะสมมาก

2.51-3.50 หมายถึง เหมาะสมปานกลาง

1.51-2.50 หมายถึง เหมาะสมน้อย

1.00-1.50 หมายถึง เหมาะสมน้อยที่สุด

3. วิเคราะห์หาค่าดัชนีประสิทธิผลของนวัตกรรมการแก้ปัญหาการอ่านไม่ออกและการเขียนไม่ได้สำหรับชั้นประถมศึกษา

4. วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้นวัตกรรมการอ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้แบบบูรณาการความร่วมมือสำหรับ

นักเรียนในระดับประถมศึกษา โดยกำหนดการแปลผลคะแนนตามระดับความพึงพอใจ
ของนักเรียน ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545)

4.51–5.00 หมายถึง ความพึงพอใจมากที่สุด

3.51–4.50 หมายถึง ความพึงพอใจมาก

2.51–3.50 หมายถึง ความพึงพอใจปานกลาง

1.51–2.50 หมายถึง ความพึงพอใจน้อย

1.00–1.50 หมายถึง ความพึงพอใจน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

1. ผลการประเมินผลการประเมินนวัตกรรมการอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้แบบบูรณาการ
ความร่วมมือสำหรับนักเรียนในระดับประถมศึกษา จากผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้ง 3 ราย พบว่า มีผล
การประเมินค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.33–5.00 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับมากทุกรายการ

2. ดัชนีประสิทธิผลของนวัตกรรมการอ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้แบบบูรณาการความร่วมมือ
สำหรับนักเรียนในระดับประถมศึกษา มีค่าเท่ากับ 0.6851 แสดงว่าผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้น ร้อยละ 68.51

3. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อนวัตกรรมการอ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้แบบบูรณาการ
ความร่วมมือสำหรับนักเรียนในระดับประถมศึกษา พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจนวัตกรรม
เพื่อแก้ปัญหาการอ่านไม่ออกและการเขียนไม่ได้แบบบูรณาการความร่วมมือระหว่างบ้าน และโรงเรียน
อยู่ในระดับมากทุกรายการทั้งภาพรวมและรายด้าน โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.34

4. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้เข้าร่วมโครงการ คณะผู้วิจัย ร่วมกับผู้อำนวยการ
โรงเรียน ครู และผู้ปกครองทั้งหมดร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจาก
ผลการวิจัยที่ได้นำเสนอ ซึ่งได้ข้อคิดเห็นที่มีต่อนวัตกรรม ด้านการพัฒนาทักษะการอ่านออกเขียนได้
ของนักเรียนภายหลังจากใช้นวัตกรรมแล้ว นักเรียนมีผลการพัฒนาด้านการอ่านและเขียนดีขึ้น ดังนี้

4.1 นักเรียนจำตัวอักษรได้มากขึ้น ส่งผลให้อ่านคำได้มากขึ้น

4.2 นักเรียนสามารถอ่านใบความรู้และหนังสือในวิชาอื่น ๆ ได้มากขึ้น ส่งผลให้
การเรียนรู้ในรายวิชาอื่น ๆ มีความเข้าใจมากยิ่งขึ้น

4.3 นักเรียนอ่านคำที่มีในนวัตกรรมได้และเริ่มอ่านคำในตัวละครอื่น ๆ ได้มากขึ้น
บางครั้งมาตราตัวสะกดที่ไม่ได้เรียนก็ยังอ่านไม่ได้ แต่นักเรียนมีความพยายามสนใจที่จะอ่านมากยิ่งขึ้น

4.4 นักเรียนสามารถอ่านสลาก อ่านป้าย หรือสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว
ในชีวิตประจำวันได้มากขึ้น แต่ยังมีคำที่อ่านไม่ได้ เช่น คำควบกล้ำ คำยาก คำที่มีตัวการันต์
หรือคำศัพท์ที่มีพยัญชนะยาก เป็นต้น แต่โดยรวมนักเรียนมีพัฒนาการที่ดียิ่งขึ้น

4.5 นวัตกรรมที่นำมาใช้มีประสิทธิภาพดี ช่วยให้นักเรียนเกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลินในการเรียน และนักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในการเรียน โดยพบว่า นักเรียนสามารถนำสื่อไปใช้สอนเพื่อนต่อได้

4.6 จากพัฒนาการของนักเรียนที่ดีขึ้น เพราะได้เรียนรู้สระและตัวสะกดได้อย่าง เข้าใจหลักการผสมคำมากขึ้น เมื่อเด็กเจอคำในสระคล้ายกันแต่พยัญชนะต่างกัน นักเรียนสามารถอ่านเป็นคำได้เลยโดยไม่ต้องสะกดคำ

4.7 นวัตกรรมช่วยให้นักเรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียน และมีความต้องการเรียน โดยไม่ต้องมีคำสั่งให้ปฏิบัติ

4.8 เกิดการเรียนรู้ร่วมกันแบบกลุ่มเพราะในการเล่นกันหลายคนส่งผลให้เกิด ปฏิสัมพันธ์ในการเรียนร่วมกัน มีการช่วยเหลือกันในการเรียนรู้ตลอดการเล่น

4.9 นักเรียนชอบเทคนิคของนวัตกรรมที่มีการออกแบบการเฉลยคำตอบด้วยการใช้ ไฟฉายที่เตรียมให้ในชุดเกมมาส่องคำเฉลยที่ใช้ปากกาส่องหนังสือเอาไว้

4.10 นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ด้วยการนำเกมไปเล่นนอกเหนือจากกติกาเดิม ที่กำหนดแต่สามารถเรียนรู้คำศัพท์ได้

4.11 นักเรียนมีความสุขในการเรียนรู้ด้วยนวัตกรรมเพราะไม่น่าเบื่อ และมีผู้ร่วมเล่น หลายคน ทำให้มีความพยายามที่จะเล่นเพื่อเป็นผู้ชนะ

4.12 ครูผู้สอนจะนำนวัตกรรมไปต่อยอดโดยจัดทำการ์ดคำศัพท์เพิ่มต่อไป โดยจะ จัดทำการ์ดคำศัพท์เพื่อสอนในส่วนของมาตราตัวสะกดเพิ่มเข้ามาด้วย เนื่องจากเกมมีเทคนิค น่าสนใจ และมีกติกาที่ชัดเจนในการเล่นอยู่แล้ว

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้พัฒนานวัตกรรมการอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้แบบบูรณาการความร่วมมือสำหรับ นักเรียนในระดับประถมศึกษาผลการวิจัยสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การประเมินนวัตกรรมการอ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้แบบบูรณาการความร่วมมือ ระหว่างบ้านและโรงเรียนจากผู้ทรงคุณวุฒิ มีผลการประเมินอยู่ระหว่าง 4.33–5.00 ซึ่งถือว่า อยู่ในระดับมากทุกประเด็น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนานวัตกรรม การอ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้แบบบูรณาการความร่วมมือระหว่างบ้านและโรงเรียน โดยมีการวิเคราะห์ปัญหา และสาเหตุจากการเรียนการสอนของครูที่อยู่ในห้องเรียน และปัญหา ที่ผู้ปกครองสะท้อนให้เห็นจริง จากนั้นสร้างนวัตกรรมซึ่งเกมเป็นสิ่งที่เด็ก ๆ ชอบ ผู้สอน และผู้ปกครองสามารถพลิกแพลงการเล่นแบบต่าง ๆ ของเด็กมาใช้เสริมทักษะทางภาษาของเด็ก ได้มากมาย ผู้สอนสามารถประยุกต์เกมให้เหมาะสมกับเนื้อหาที่จะสอนได้ เกมสามารถใช้ได้

ทุกขั้นตอนของการสอน ไม่ว่าจะเป็นขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นสอน ขั้นสรุปบทเรียน โดยการสร้างนวัตกรรมดังกล่าวผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีความร่วมมือกับครูและผู้ปกครองในการพัฒนานวัตกรรมดังกล่าวเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของนักเรียนและโรงเรียน รวมทั้งมีระบบการตรวจสอบแก้ไขปรับปรุง ประเมินคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ ในการเพื่อให้วัตกรรรมมีคุณภาพเหมาะสมที่จะนำมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นอกจากนี้ผลการวิจัยสอดคล้องกับคำกล่าวของ วุฑฒิตักดี โภชนกุล (2551) ที่กล่าวว่ากระบวนการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา แบ่งเป็น 3 ขั้นตอนหลัก คือ

1.1 การประดิษฐ์คิดค้น เป็นขั้นตอนการศึกษาสภาพปัญหา และการคิดค้นเพื่อกำหนดรูปแบบนวัตกรรมที่ใช้ในการปรับปรุงแก้ไขปัญหา โดยพิจารณาความเป็นไปได้ตามหลักการที่เกี่ยวข้อง

1.2 การสร้างและพัฒนานวัตกรรม เป็นขั้นตอนการจัดทำนวัตกรรมตามรูปแบบที่กำหนดจากขั้นตอนที่ 1 สำหรับวิธีพัฒนานวัตกรรมอาจทำได้หลายวิธี ซึ่งวิธีที่ได้รับความนิยมและได้รับความเชื่อถือ คือ การทดลองเพื่อพิสูจน์ประสิทธิภาพของนวัตกรรมในการแก้ปัญหา หรือพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้

1.3 การยอมรับ และนำนวัตกรรมไปใช้ เป็นขั้นตอนการยอมรับนวัตกรรมที่ได้สร้างและพัฒนาขึ้น โดยนำนวัตกรรมนั้นไปใช้ปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ในสถานการณ์สภาพแวดล้อมปกติ

2. ดัชนีประสิทธิผลของนวัตกรรมการอ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้แบบบูรณาการความร่วมมือสำหรับนักเรียนในระดับประถมศึกษา มีค่าเท่ากับ 0.6851 แสดงว่าผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้น ร้อยละ 68.51 ทั้งนี้เนื่องมาจากนวัตกรรมที่ผู้วิจัยได้ร่วมกันกับผู้ปกครอง และครูพัฒนาขึ้นเป็นนวัตกรรมที่สอดคล้องกับบริบทของนักเรียนและโรงเรียน และเนื่องจากนวัตกรรมที่สร้างขึ้นมาเป็นรูปแบบเกมซึ่งเป็นสิ่งที่เด็กในสมัยนี้คุ้นชิน การเล่นเกมทำให้เกิดความสุข สนุกสนาน และเพลิดเพลิน สอดคล้องกับความเห็นของ ญัฐญา นาเคสันต์ และ ชวณัฐ นาเคสันต์ (2559) ที่กล่าวว่า ในเมื่อเด็กคุ้นชินกับเกม หากมีการพัฒนานวัตกรรมในรูปแบบของเกม และนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่แปลกใหม่ และกระตุ้นให้ผู้เรียนสนุกกับการเรียนก็จะเป็นแนวทางหนึ่งในการดึงผู้เรียนกลับสู่ห้องเรียนได้มากขึ้น ดังนั้น เมื่อเด็กชอบเล่นเกม การนำแนวคิดเกี่ยวกับเกม มาประยุกต์ใช้ในห้องเรียนจึงเป็นที่น่าสนใจด้วยวิธีการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน Game-Based Learning หรือใช้คำย่อว่า GBL ซึ่งเป็นการนำจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจมาใช้เป็นฐานของเกมโดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมกับสื่อทางการศึกษาด้วยการเล่นและมีรูปแบบที่ไม่ตายตัว เป็นการนำองค์ประกอบของเกมมาใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ที่สามารถเพิ่มแนวคิด แนะนำแนวทาง และเป้าหมายสุดท้ายให้กับผู้เรียน ด้วยเจตนาและการออกแบบระบบของการเรียนรู้แบบเกมเป็นฐาน ผู้สอนและนักออกแบบจึงเพิ่มผลกระทบ

(Impact) ของคุณลักษณะด้านเกมและโครงสร้างด้านแรงจูงใจและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน (Alaswad & Nadolny, 2015) โดยให้ความสำคัญกับความรู้สึกด้านประสบการณ์ เจตคติ และความเชื่อของผู้เล่น และยอมรับว่าการออกแบบสภาพแวดล้อมของเกมมีผลต่อสภาพ และการเสาะหา (Investigate) ของผู้เรียน ซึ่งส่งผลต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ (Learning Outcomes) (Plass et.al., 2015) เกมสามารถกระตุ้นเร้าความสนใจให้กับผู้เรียน และสร้างประสบการณ์ในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนรู้สึกสนุกไปกับบทเรียน โดยพัฒนาในรูปแบบของกิจกรรม สื่อนวัตกรรมทั้งสื่อพื้นฐาน และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เหตุผลดังกล่าวทำให้นักเรียนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

3. นักเรียนมีความพึงพอใจในนวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาการอ่านไม่ออกและการเขียนไม่ได้ แบบบูรณาการความร่วมมือระหว่างบ้านและโรงเรียน อยู่ในระดับมากทุกรายการทั้งภาพรวม และรายด้าน ทั้งนี้เนื่องมาจากนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นเป็นการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน โดยศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อให้สอดคล้องกับผู้เรียน โดยพิจารณาจากการตรวจสอบความต้องการจากผู้เชี่ยวชาญ ผู้บริหาร ครูผู้สอน ในการกิจกรรมโดยเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน นักเรียนได้แสดงออกมีการช่วยเหลือกันในการเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ Vygotsky (1978) ได้กล่าวว่า ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้จัดกระทำข้อมูลหรือประสบการณ์ต่าง ๆ และต้องสร้างความหมายให้กับสิ่งนั้นด้วยตนเอง โดยการให้ผู้เรียนอยู่ในบริบทจริง ผู้เรียนจะต้องมีโอกาสเรียนรู้ในบรรยากาศที่เอื้อต่อการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และบุคคลอื่น ๆ พยายามใช้ข้อมูลจากแหล่งการเรียนรู้จริงของจริง และการร่วมปฏิบัติจริง (Vygotsky, 1978) รวมทั้งสอดคล้องกับ หน่วยงานนิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2543) ได้กล่าวถึง การจัดกิจกรรม การเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางหรือผู้เรียนเป็นสำคัญว่า เป็นการจัดกิจกรรมประสบการณ์ที่ผู้เรียนมีสิทธิ์ มีส่วนร่วมในการวางแผนเลือกจัดกระบวนการเรียนการสอนในระดับที่ตนต้องการ สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ปฏิบัติได้อย่างจริงจัง ให้สอดคล้องกับการดำรงชีวิตที่เป็นสุขเหมาะสมกับความถนัด ความสามารถ ความสนใจ และความต้องการ จำเป็นต้องมีอิสระในการตัดสินใจ สืบเสาะ และสร้างองค์ความรู้นำไปประยุกต์ปฏิบัติได้อย่างจริงจังให้สอดคล้องกับการดำรงชีวิตที่เป็นสุข เหมาะสมกับความถนัดของตนเองด้วยตนเอง ทั้งนี้ต้องเคารพสิทธิของบุคคลตามระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นผลนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้ตรงเป้าหมายอย่างเหมาะสม แม้ไม่มีผู้สอนแต่ผู้เรียนสามารถประสบความสำเร็จได้ในระดับหนึ่งที่ตนพึงพอใจ ซึ่งอาจขึ้นอยู่กับความแตกต่างระหว่างบุคคล เวลา และโอกาสทางการศึกษา รวมทั้งเอกสารประกอบการเรียนรู้วิทยาศาสตร์

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัย พบว่า นวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นนี้สามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้เป็นอย่างดี ดังนั้น เมื่อนำนวัตกรรมดังกล่าวไปใช้จริง ครูควรมีความเข้าใจในทฤษฎีพื้นฐานและหลักการของนวัตกรรมเป็นอย่างดีจะทำให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างต่อเนื่อง และเหมาะสมกับบริบทของนักเรียน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ผลการวิจัย พบว่า นวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นนี้สามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้เป็นอย่างดี ดังนั้นควรมีการศึกษาค้นคว้าหรือวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาการอ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้ในทุกระดับชั้น
2. ผลการวิจัย พบว่า นวัตกรรมช่วยให้นักเรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียน และมีความต้องการเรียนโดยไม่ต้องมีคำสั่งให้ปฏิบัติ ดังนั้น ควรทำการศึกษาผลของการเรียนรู้โดยใช้นวัตกรรมที่ส่งผลกระทบต่อตัวแปรอื่น ๆ เช่น เจตคติต่อการเรียน แรงจูงใจในการเรียน ความคงทนในการเรียนรู้ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมสามัญศึกษา. (2543). *ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด*. โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ชวลิต ชูกำแพง. (2551). *การพัฒนาหลักสูตร*. ทิศวิทย์ จำกัด.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น*. สุวีริยาสาส์น.
- ณัฐญา นาตะสันต์ และ ชวณัฐ นาตะสันต์. (2559). เกม : นวัตกรรมเพื่อการศึกษาเชิงสร้างสรรค์. *วารสารร่วมพฤษ*, 34(3), 159-182.
- มนตรี อนันตรักษ์. (2553). *พื้นฐานการวิจัยการศึกษา*. ประสานการพิมพ์.
- วุทธิศักดิ์ โกษานุกุล. (2551, 5 กันยายน). *ภาวะผู้นำและนวัตกรรมทางการศึกษา*.
<http://www.pochanukul.com>
- สมนึก ภัททิยธนี. (2551). *การวัดผลการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 6). ประสานการพิมพ์.
- Alaswad, Z., & Nadolny, L. (2015). Designing for game-based learning : The effective integration of technology to support learning. *Journal of Educational Technology Systems*, 43(4), 389-402.
- Plass, J. L., Homer, B. D. & Kinzer, C. K. (2015). Foundations of game-based learning. *Educational Psychologist*, 50(4), 258-283.
- Vygotsky, L.S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press.

ภาษาในป้ายห้ามของไทย: การศึกษาตามแนวภูมิทัศน์ภาษา

ชุตินันท์ เอมติษฐ¹ ธนศักดิ์ ศิริชนะเรณิต² สุมินตรา มาคล้าย³ และ เอกพล กันทอง⁴

¹ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

²ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

³ภาควิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

⁴สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่า ตัวเขียน ภาษาเขียนในป้ายห้ามหรือประกาศสาธารณะที่ระบุการบังคับใช้กฎหมายประเภทต่าง ๆ ในประเทศไทยว่าใช้ภาษาใดเป็นหลัก โดยเฉพาะระหว่างภาษาไทยซึ่งเป็นภาษาประจำชาติกับภาษาอังกฤษที่กำลังมีอิทธิพลอยู่ในภูมิภาคอาเซียน

ผลการวิจัย พบว่า มีการเลือกใช้ภาษาไทยในป้ายหรือประกาศสาธารณะที่ระบุการบังคับใช้กฎหมายประเภทต่าง ๆ มากที่สุด อย่างไรก็ตาม ยังมีการใช้ภาษาอังกฤษและภาษาอื่นรวมอยู่ด้วย และบางป้ายปรากฏถ้อยคำภาษาอังกฤษโดดเด่นกว่าภาษาไทย หรือปรากฏภาษาอังกฤษในป้ายเพียงหนึ่งภาษาเท่านั้น ปรากฏการณ์เช่นนี้แสดงให้เห็นว่าภาษาอังกฤษมีบทบาทในการแสดงอำนาจ ควบคุม และบังคับคนในสังคมไทย ทั้งที่ในความเป็นจริงป้ายที่เป็นข้อห้ามในภูมิทัศน์ภาษาของไทยควรเลือกใช้เฉพาะภาษาไทย กล่าวได้ว่าการใช้ภาษาอังกฤษในป้ายห้ามของไทยมีอิทธิพลต่อภาษาประจำชาติ

คำสำคัญ ภูมิทัศน์ภาษา ป้ายห้าม การเลือกภาษา

Language in Thai Forbidding Signs: A Linguistic Landscape Study

Chutichol Aemdit¹, Thanasak Sirikanerat², Sumintra Maklai³ and Ekapon Kantong⁴

¹Department of Oriental Languages, Faculty of Archaeology, Silpakorn University

²Department of Linguistics, Faculty of Humanities, Kasetsart University

³Department of English, Faculty of Humanities, Chiang Mai University

⁴Division of Thai, Faculty of Humanities and Social Science, Chandrakasem Rajabhat University

Abstract

This research aims to study the language used in Thai forbidding signs, whether the Thai language, the national language in Thailand, or the English language, which has been popularly used in ASEAN, has been used in the signs.

The results show that Thai and other languages, such as English, Chinese, and Burmese, have been used in Thai forbidding signs. Among these languages, Thai has been used most in the forbidding signs. English could also be found apart from the dominant Thai. It was also found that, English scripts could appear more dominant than Thai scripts in some forbidding signs. Moreover, English could also be found to be the only language used in some signs. This phenomenon could imply that English might have increased its power control over Thai people in Thai society. In fact, Thai should have been the only language to be chosen in the forbidding signs of the linguistic landscape. It could be concluded that the use of English in Thai forbidding signs could probably have an influence on the national language.

Keywords: Linguistic Landscape, Forbidding Signs, Language Choice

บทนำ

ปัจจุบันภาษาอังกฤษมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากภาษาอังกฤษเป็นภาษากลางในการสื่อสารของโลก เรียกได้ว่าเป็นภาษาสากล (Global Language) บทบาทของภาษาอังกฤษที่เพิ่มขึ้นนี้ เกิดขึ้นได้แม้กระทั่งในประเทศที่ไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการ อย่างเช่นประเทศไทย อีกทั้งประชาคมอาเซียนประกาศให้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการ การกลายเป็นภาษาราชการส่งผลให้ภาษาอังกฤษยิ่งมีบทบาทสำคัญในลักษณะการคุกคามต่อภาษาประจำชาติในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การคุกคามดังกล่าวสามารถเห็นได้ชัดจากการศึกษาภูมิทัศน์ภาษา (Linguistic Landscape) เนื่องจากการศึกษาภาษาที่เขียนบนพื้นที่สาธารณะ เช่น ป้ายชื่ออาคาร ป้ายโฆษณา และป้ายสาธารณะทั่วไป ภูมิทัศน์ภาษาบนพื้นที่สาธารณะจึงถือได้ว่าเป็น “พลวัตของแ่งมุมสำคัญแห่งชีวิตทางสังคมแฝงอยู่” (Ben-Rafael et al., 2006)

การศึกษาภูมิทัศน์ภาษา (Linguistic Landscape) เป็นการศึกษาแบบรูปธรรมที่ทำให้เห็นชัดว่าภาษาใดโดดเด่นหรือมีอิทธิพลในชุมชนนั้น การวิเคราะห์ทางภูมิทัศน์ภาษายังสะท้อนให้เห็นการเลือกภาษา (Language Choice) ของคนในชุมชนอีกด้วย สปอลสกี (Spolsky, 2009) อธิบายในมุมมองของภาษาศาสตร์สังคมว่า การเลือกใช้ภาษาในป้ายเป็นเพราะสาเหตุ 3 ประการ ได้แก่ 1) เขียนด้วยภาษาที่ผู้จัดทำป้ายรู้ 2) เขียนด้วยภาษาที่อ่านได้โดยผู้จัดทำคาดหวังให้ผู้อ่าน และ 3) เขียนด้วยภาษาของผู้จัดทำหรือภาษาที่ต้องการให้บังชีถึงตนเอง

การเลือกภาษาเห็นได้ชัดจากงานวิจัยของสมอลลี (Smalley, 1994) ที่ศึกษาสถานการณ์ทางภาษาในประเทศไทย โดยเก็บข้อมูลภูมิทัศน์ภาษาจากสื่อสิ่งพิมพ์ที่เห็นตามรายการทาง (Environmental Print) บนถนน 3 สายในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า การเลือกภาษาแปรไปตามผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ ภาษาที่พบมากที่สุดบนถนนทั้ง 3 สาย ได้แก่ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน แต่ทั้งสามภาษาปรากฏอยู่ในลักษณะที่แตกต่างกัน ถนนสายที่มีภาษาไทยปรากฏอยู่มากที่สุดเป็นย่านที่อยู่อาศัยดั้งเดิมของคนไทย ถนนเยาวราชเป็นถนนที่มีภาษาจีนปรากฏมากที่สุด และถนนสายที่มีภาษาอังกฤษปรากฏอยู่มากที่สุด คือ ถนนสายที่มีนักท่องเที่ยวต่างชาติจำนวนมาก

นอกจากนี้ งานของฮิบเนอร์ (Huebner, 2006) ศึกษาภูมิทัศน์ภาษาในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล ฮิบเนอร์จำแนกป้ายออกเป็นสองประเภท ได้แก่ ป้ายของรัฐบาลและป้ายของหน่วยงานอื่น พบว่า ป้ายของรัฐบาลมักเลือกใช้ภาษาไทยเป็นหลัก แต่มักปรากฏร่วมกับภาษาอังกฤษ ส่วนป้ายของหน่วยงานอื่น พบการเลือกภาษาแปรไปตามผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ เช่นเดียวกับงานของสมอลลี (Smalley, 1994) ย่านที่เลือกใช้ภาษาไทยเป็นหลัก เช่น เกาะเกร็ด

และปทุมธานี ย่านที่เลือกใช้สองภาษาที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เช่น สยามสแควร์ และถนนสุขุมวิท ส่วนเขตถนนข้าวสาร และซอยนานา พบภาษาอังกฤษมากที่สุด

ผลการวิจัยข้างต้นสนับสนุนแนวคิดของไกลส์และคูปลันด์ (Giles & Coupland, 1991) ที่กล่าวว่า การเลือกภาษาขึ้นอยู่กับผู้ที่ต้องการสื่อสาร เราจะปรับภาษาให้เข้ากับผู้ที่ต้องการสื่อสาร หรือที่เรียกว่า การลู่เข้าของภาษา (Speech Convergence) จึงส่งผลให้ป้ายสาธารณะต่าง ๆ เลือกใช้ภาษาไปตามผู้อยู่อาศัยในชุมชน

จากแนวคิดดังกล่าวจึงทำให้เกิดคำถามว่า การที่ประเทศไทยซึ่งเป็นหนึ่งในสมาชิกของประชาคมอาเซียนจะเลือกใช้ภาษาในป้ายสาธารณะอย่างไร โดยเฉพาะป้ายห้ามซึ่งเป็นป้ายระบุกฎระเบียบหรือข้อบังคับด้วยการใช้ภาษากฎหมาย โดยภาษากฎหมายมีอำนาจในการควบคุมและบังคับคนในสังคมผ่านภาษา (สรบุศย์ รุ่งโรจน์สุวรรณ, 2557; นัทธชนัน นาถประทาน, 2557)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ภาษาในป้ายห้ามหรือประกาศสาธารณะที่ระบุการบังคับใช้กฎหมายประเภทต่าง ๆ ในประเทศไทย

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ป้ายห้ามที่อยู่ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร เนื่องจากเป็นเมืองหลวงของประเทศ อีกทั้งคัดเลือกจุดเก็บข้อมูลเฉพาะย่านสำคัญทางการค้า เศรษฐกิจ และการท่องเที่ยว

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ป้ายห้ามจำนวน 119 ป้าย แบ่งเป็นป้ายของหน่วยงานรัฐบาล 68 ป้าย และป้ายของหน่วยงานเอกชน 53 ป้าย บริเวณสำนักงานตำรวจแห่งชาติและโรงพยาบาลของรัฐบาล ห้างสรรพสินค้าสยามพารากอน ห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัลเวิลด์ และสยามสแควร์ และป้ายห้ามบนถนนสายสำคัญของกรุงเทพมหานคร ได้แก่ 1) ถนนพระราม 1 ตั้งแต่สี่แยกปทุมวันถึงสถานีรถไฟฟ้ามหานคร 2) ถนนพญาไท ตั้งแต่สี่แยกปทุมวันถึงแยกจุฬาฯ 12 3) ถนนสีลม ตั้งแต่สี่แยกศาลาแดงถึงช่วงตัดกับแยกสีลม-ถนนนราธิวาสราชนครินทร์ และ 4) ถนนลาดพร้าว ตั้งแต่แยกลาดพร้าวถึงแยกราชดา-ลาดพร้าว โดยป้ายห้ามในงานวิจัยนี้คือป้ายที่มีเนื้อความเป็นกฎหมาย เช่น ข้อบังคับให้ปฏิบัติตาม การห้ามตามกฎหมาย หรือมีเจตนาการห้ามในป้ายอย่างชัดเจน ป้ายห้ามดังกล่าวสามารถเป็นป้ายประกาศ ป้ายจราจร หรือป้ายห้ามสาธารณะทั่วไปได้

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1. ตัวแปรต้น ได้แก่ ป้ายห้ามที่อยู่ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ภาษาที่ปรากฏในป้ายห้าม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การกำหนดจุดเก็บข้อมูล

ในการคัดเลือกจุดเก็บข้อมูลสำหรับภูมิทัศน์ภาษาเกี่ยวกับป้ายห้าม ผู้วิจัยคัดเลือกจุดเก็บข้อมูลเพื่อเป็นตัวแทนของประเทศไทยที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร เนื่องจากเป็นเมืองหลวงของประเทศ อีกทั้งคัดเลือกจุดเก็บข้อมูลเฉพาะย่านสำคัญทางการค้า เศรษฐกิจ และการท่องเที่ยวของประเทศ

ผู้วิจัยคัดเลือกจุดเก็บข้อมูลที่แตกต่างกัน 2 หน่วยงาน ได้แก่ หน่วยงานของรัฐบาลและหน่วยงานของเอกชนเพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายตามแนวการเก็บข้อมูลภูมิทัศน์ภาษาของฮิบเนอร์ (Huebner, 2006) เนื่องจากหน่วยงานอาจเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลให้มีการเลือกใช้ภาษาต่างกัน นอกจากนี้ยังกำหนดจุดเก็บข้อมูลทั้งภายในและภายนอกสถานที่ของหน่วยงาน รัฐบาลและหน่วยงานเอกชนอีกด้วย โดยผู้วิจัยคัดเลือกจุดเก็บข้อมูลภายในหน่วยงานของรัฐบาล ได้แก่ สำนักงานตำรวจแห่งชาติและโรงพยาบาลของรัฐบาล ในขณะที่จุดเก็บข้อมูลภายในของหน่วยงานเอกชน ได้แก่ ห้างสรรพสินค้าสยามพารากอน ห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัลเวิลด์ และสยามสแควร์

นอกจากนี้ยังคัดเลือกจุดเก็บข้อมูลภายนอกบนถนนสายสำคัญของกรุงเทพมหานคร ได้แก่ 1) ถนนพระราม 1 ตั้งแต่สี่แยกปทุมวันถึงสถานีรถไฟฟ้าชิดลม 2) ถนนพญาไท ตั้งแต่สี่แยกปทุมวันถึงแยกจุฬา 12 3) ถนนสีลม ตั้งแต่สี่แยกศาลาแดงถึงช่วงตัดกับแยกสีลม-ถนนราชีวาสราชนครินทร์ และ 4) ถนนลาดพร้าว ตั้งแต่แยกลาดพร้าวถึงแยกรัชดา-ลาดพร้าว

การคัดเลือกข้อมูล

เมื่อเก็บข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ในขั้นแรกผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ทางด้านความหมายเพื่อคัดเลือกข้อมูลป้ายห้ามเบื้องต้น โดยป้ายห้ามในงานวิจัยนี้ คือ ป้ายที่มีเนื้อความเป็นกฎหมาย เช่น ข้อบังคับให้ปฏิบัติตาม การห้ามตามกฎหมาย หรือมีเจตนาการห้ามในป้ายอย่างชัดเจน ป้ายห้าม

ดังกล่าวสามารถเป็นป้ายประกาศ ป้ายจราจร หรือป้ายห้ามสาธารณะทั่วไปได้ ทั้งนี้หากเป็นป้ายที่ไม่มีเจตนาในการห้ามจะคัดทิ้งและไม่นำมาวิเคราะห์ ยกตัวอย่างเช่น

ภาพที่ 2 ป้ายห้ามของหน่วยงานรัฐบาล

ภาพที่ 3 ป้ายประกาศแสดงการห้ามของหน่วยงานรัฐบาล

จากภาพที่ 2 และ 3 จัดเป็นข้อมูลป้ายห้ามที่นำมาวิเคราะห์ เนื่องจากปรากฏคำกริยาแสดงการห้ามตามกฎหมายในป้ายอย่างชัดเจน ได้แก่ “ห้ามจอดรถ” และ “ห้ามมิให้นำสินค้ามาตั้งวาง” นับเป็นภาษากฎหมายตามงานวิจัยของ นัทธชนัน นาถประทาน (2557)

นอกจากนี้ป้ายที่นำมาวิเคราะห์ต้องไม่เป็นป้ายที่มีความหมายเหมือนกันจนมีลักษณะเป็นป้ายเดียวกัน กล่าวคือ หากพบป้ายที่ติดตั้งต่างสถานที่กัน แต่มีเนื้อความหรือลักษณะเดียวกันจะคัดทิ้งให้เหลือป้ายที่นำมาวิเคราะห์เพียงป้ายเดียวเท่านั้น

เกณฑ์การคัดเลือกข้อมูลอีกประการหนึ่ง คือ เกณฑ์ลักษณะทางกายภาพและสถานที่ติดตั้ง โดยจำแนกป้ายออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) ป้ายหลัก (Major Signs) หมายถึง ป้ายที่ติดตั้งถาวร มีลักษณะทางกายภาพเคลื่อนย้ายได้ยากหรือเคลื่อนย้ายไม่ได้ (ดังแสดงในภาพที่ 4) 2) ป้ายเสริม (Extended Signs) หมายถึง ป้ายที่มีลักษณะทางกายภาพเคลื่อนย้ายหรือเปลี่ยนแปลงได้ แต่เป็นป้ายที่มีที่ติดตั้งประจำ เช่น ติดตั้งประจำอยู่ริมฟุตบาท (ดังแสดงในภาพที่ 5-6) และ 3) ป้ายที่ประตูหรือหน้าต่าง (Doors and Windows Signs) หมายถึง ป้ายที่ติดอยู่บนประตูหรือหน้าต่าง แต่เป็นป้ายที่มีระยะเวลาในการติดตั้งเป็นเวลานานหรือถาวร (ดังแสดงในภาพที่ 6) หากป้ายที่เก็บข้อมูลมา มีลักษณะไม่ตรงกับเกณฑ์ที่กำหนดก็จะคัดทิ้งไป

ภาพที่ 4 ป้ายหลักของหน่วยงานรัฐบาล

จากภาพที่ 4 เป็นภาพป้ายจราจรบนถนนพระราม 1 ป้ายจราจรนี้เป็นป้ายหลัก เนื่องจากเป็นป้ายที่ติดตั้งถาวรและไม่สามารถเคลื่อนย้ายได้

ภาพที่ 5 ป้ายเสริมของหน่วยงานรัฐบาล

ภาพที่ 6 ป้ายเสริมของหน่วยงานเอกชน

จากภาพที่ 5 และ 6 เป็นป้ายจราจรบนถนนพระราม 1 ป้ายจราจรดังกล่าวจัดเป็นป้ายเสริม เนื่องจากลักษณะทางกายภาพของป้ายสามารถเคลื่อนย้ายหรือเปลี่ยนแปลงได้ แต่เป็นป้ายที่มีที่ติดตั้งประจำ

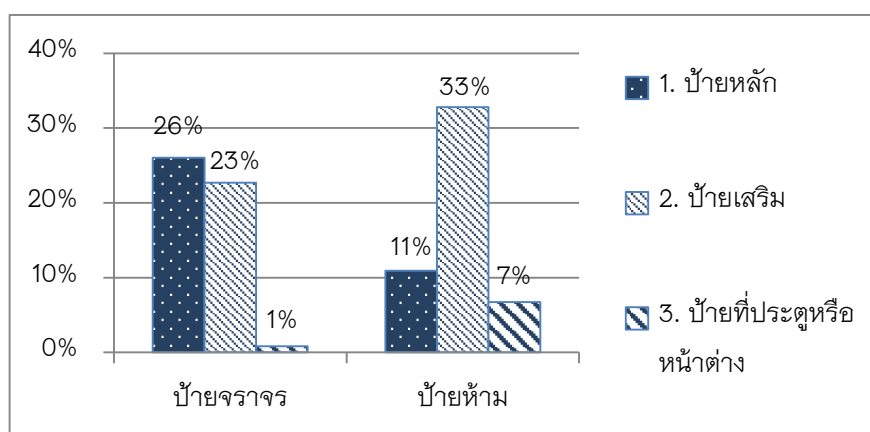
ภาพที่ 7 ป้ายที่ประตู่หรือหน้าต่างของหน่วยงานเอกชน

จากภาพที่ 7 เป็นภาพป้ายจราจรบนถนนพระราม 1 ซึ่งจัดอยู่ในประเภทป้ายที่ประตูลหรือหน้าต่าง เนื่องจากลักษณะทางกายภาพของป้ายเป็นป้ายที่มีการติดตั้งที่ประตูลหรือหน้าต่าง มีลักษณะติดประจำเป็นเวลานาน

จากเกณฑ์ดังกล่าวสามารถคัดเลือกข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ และจำแนกประเภทของป้ายเบื้องต้นจากลักษณะทางกายภาพและสถานที่ติดตั้งตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การจำแนกป้ายจากลักษณะทางกายภาพและสถานที่ติดตั้งของป้ายห้าม

ประเภทป้าย	ป้ายหลัก	ป้ายเสริม	ป้ายที่ประตูลหรือหน้าต่าง	รวม
1. ป้ายจราจร	31	27	1	59
2. ป้ายห้าม	13	39	8	60
รวม	44	66	9	119

ภาพที่ 8 ค่าเฉลี่ยของการจำแนกป้ายจากลักษณะทางกายภาพและสถานที่ตั้งของป้าย

จากตารางที่ 1 และภาพที่ 8 จะเห็นได้ว่า ป้ายห้ามสามารถจำแนกออกเป็นป้ายจราจรและป้ายห้ามทั่วไป ป้ายดังกล่าวสามารถจำแนกประเภททางกายภาพของป้ายออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) ป้ายหลัก 2) ป้ายเสริม และ 3) ป้ายที่ประตูลหรือหน้าต่าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับการวิเคราะห์ภาษาในป้าย ผู้วิจัยวิเคราะห์ภาษาที่ปรากฏในป้าย เพื่อตัดลีนว่าภูมิทัศน์ภาษาในป้ายห้ามใช้ภาษาใดเป็นหลัก

การวิเคราะห์ภาษาที่ปรากฏในป้ายใช้เกณฑ์ตัวอักษรและการเรียงลำดับของภาษาตามการมองเห็นเป็นหลัก หากภาษาในป้ายปรากฏตัวอักษรของภาษาใดจะตัดลีนเป็นภาษานั้น กล่าวคือ ภาษาในป้ายเป็นตัวอักษรภาษาไทยก็จะตัดลีนว่าป้ายนั้นใช้ภาษาไทย เป็นต้น สำหรับป้ายที่มีมากกว่า 1 ภาษา ลำดับหรือตำแหน่งของภาษาที่ปรากฏในป้ายจะสามารถตัดลีนได้ว่าภาษาใด

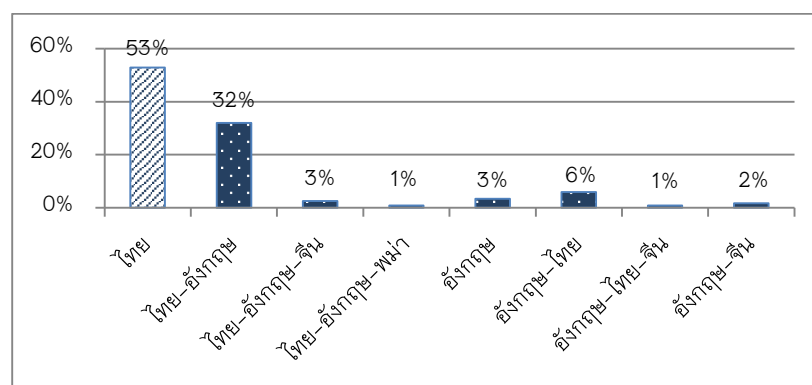
มีความสำคัญเป็นอันดับแรก ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ของเบน-ราฟาเอล และคณะ (Ben-Rafael et al., 2006) ที่อธิบายว่า ภาษาที่สำคัญหรือโดดเด่นกว่าจะวางไว้ด้านบนเหนือภาษาอื่นในป้าย

ผลการวิจัย

เมื่อเรียบเรียงข้อมูลตามเกณฑ์การวิเคราะห์ภาษาในป้ายแล้ว พบว่า มีการใช้ภาษาไทยในป้ายมากที่สุด ดังแสดงรายละเอียดในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การเลือกใช้ภาษาในป้ายห้าม

ภาษาในป้าย	จำนวน
1. ไทย	63
2. ไทย-อังกฤษ	38
3. ไทย-อังกฤษ-จีน	3
4. ไทย-อังกฤษ-พม่า	1
5. อังกฤษ	4
6. อังกฤษ-ไทย	7
7. อังกฤษ-ไทย-จีน	1
8. อังกฤษ-จีน	2
รวม	119

ภาพที่ 9 ค่าเฉลี่ยของการเลือกใช้ภาษาในป้ายห้าม

จากตารางที่ 2 และภาพที่ 9 แสดงให้เห็นว่าในประเทศไทย ภูมิทัศน์ภาษาในป้ายห้ามของไทยเลือกใช้ภาษาไทยซึ่งเป็นภาษาประจำชาติเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 53 แต่ก็มีการใช้ภาษาอื่นในป้ายมากถึงร้อยละ 47 โดยปรากฏการเลือกใช้อังกฤษเป็นภาษาในป้ายส่วนใหญ่

อภิปรายผลการวิจัย

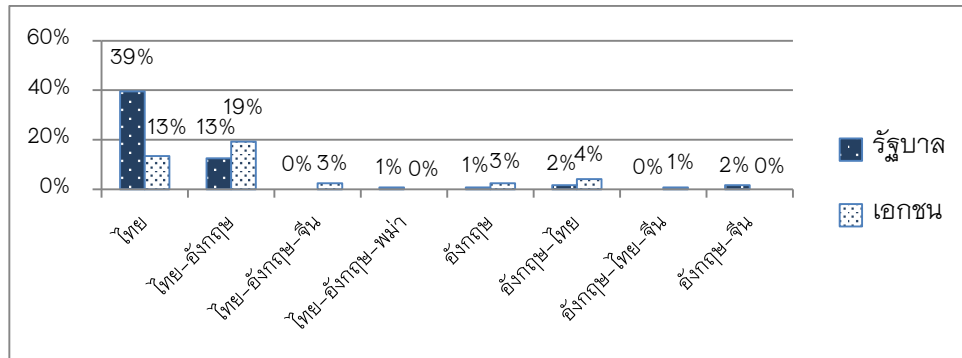
การใช้ภาษาเพื่อห้ามหรือสั่งให้ปฏิบัติตามมีความสำคัญ เนื่องจากการเลือกใช้ภาษาใดเพื่อสื่อสารภายในประเทศย่อมแสดงถึงอำนาจของภาษานั้น จากผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่าสังคมไทยแสดงภาพของอำนาจด้วยภาษาไทย เนื่องจากการเลือกใช้ภาษาขึ้นอยู่กับบุคคลที่จะสื่อสาร ภูมิทัศน์ภาษาในป้ายห้ามต้องการสื่อสารกับคนไทยที่รู้ภาษาไทยเป็นหลัก จึงเลือกใช้ภาษาไทยเป็นภาษาหลักในป้ายห้ามเพื่อออกคำสั่งให้คนไทยปฏิบัติตาม

อย่างไรก็ตาม จากภาพที่ 9 แสดงข้อมูลของป้ายสองภาษาที่เป็นป้ายภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่มีจำนวนค่อนข้างมาก อีกทั้งยังพบป้ายหลายภาษาอีกด้วย ผลการวิจัยส่วนนี้สนับสนุนแนวคิดเกี่ยวกับการลู่เข้าของภาษา (Speech Convergence) ของไกลส์และคูปแลนด์ (Giles & Coupland, 1991) ที่กล่าวว่า เราจะปรับภาษาให้เข้ากับผู้ที่ต้องการสื่อสารด้วย แสดงให้เห็นว่ายานเศรษฐกิจหรือย่านการค้าในเมืองหลวงของไทยมีชาวต่างชาติจำนวนมาก จึงต้องใช้ป้ายห้ามเป็นภาษาอังกฤษหรือภาษาอื่น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของสมอลลี (Smalley, 1994) และฮิบเนอร์ (Huebner, 2006) อีกด้วย

ปัจจัยหน่วยงานเป็นตัวแปรหนึ่งที่ส่งผลให้มีการเลือกใช้ภาษาที่แตกต่างกันเช่นเดียวกับงานของฮิบเนอร์ (Huebner, 2006) หน่วยงานรัฐบาลและหน่วยงานเอกชนเลือกใช้ภาษาในป้ายแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ดังแสดงรายละเอียดในตารางที่ 3 และภาพที่ 10

ตารางที่ 3 ภาษาที่ปรากฏในป้ายห้ามของหน่วยงานรัฐบาลและเอกชน

หน่วย งาน	ไทย	ไทย- อังกฤษ	ไทย- อังกฤษ- จีน	ไทย- อังกฤษ- พม่า	อังกฤษ	อังกฤษ- ไทย	อังกฤษ- จีน	อังกฤษ- ไทย-จีน	รวม
1. รัฐบาล	47	15	0	1	1	2	2	0	68
2. เอกชน	16	23	3	0	3	5	0	1	51
รวม	63	38	3	1	4	7	2	1	119

ภาพที่ 10 ค่าเฉลี่ยภาษาที่ปรากฏในป้ายห้ามของหน่วยงานรัฐบาลและเอกชน

จากตารางที่ 3 และภาพที่ 10 จะเห็นได้ว่าหน่วยงานของรัฐบาลเลือกใช้ภาษาไทยในป้ายมากกว่าหน่วยงานเอกชน หน่วยงานรัฐบาลเลือกใช้ภาษาไทยในป้ายทั้งหมด 47 ป้าย ร้อยละ 39 แต่หน่วยงานเอกชนเลือกใช้ภาษาไทยในป้ายเพียง 16 ป้าย คิดเป็นร้อยละ 13 ในทางกลับกัน หน่วยงานเอกชนเลือกใช้ป้ายสองภาษามากกว่าหน่วยงานรัฐบาล กล่าวคือ หน่วยงานเอกชนเลือกใช้ภาษาไทย และภาษาอังกฤษสำหรับป้ายสองภาษา ทั้งหมด 23 ป้าย ร้อยละ 19 ในขณะที่ หน่วยงานรัฐบาลเลือกใช้ภาษาไทย และภาษาอังกฤษในป้ายสองภาษาทั้งหมด 15 ป้าย คิดเป็นร้อยละ 13

ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่า หน่วยงานรัฐบาลของประเทศไทยเลือกใช้ภาษาไทยเป็นหลักมากกว่าหน่วยงานเอกชน แสดงให้เห็นว่าหน่วยงานรัฐบาลให้ความสำคัญกับภาษาไทย นอกจากนี้จากกล่าวได้ว่าหน่วยงานรัฐบาลต้องการแสดงอำนาจของผู้ที่ออกป้ายด้วยการเลือกใช้ภาษาไทย เนื่องจากป้ายกฎหมายเป็นการแสดงอำนาจอย่างหนึ่งเพื่อต้องการสั่งให้คนไทยปฏิบัติตาม

ในขณะที่หน่วยงานเอกชนเลือกใช้ป้ายสองภาษามากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหน่วยงานเอกชนต้องการสื่อสารกับผู้อ่านป้ายซึ่งเป็นชาวไทยและชาวต่างชาติ ปัจจัยของผู้อ่านป้ายจึงส่งผลให้หน่วยงานเอกชนออกป้ายหลายภาษา ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของไกลส์ และคูปแลนด์ (Giles & Coupland, 1991) โดยเราจะปรับภาษาให้เข้ากับผู้ที่ต้องการสื่อสาร หรือที่เรียกว่า การลู่เข้าของภาษา

นอกจากนี้การที่หน่วยงานเอกชนเลือกออกป้ายในลักษณะดังกล่าว อาจเป็นเพราะผู้วิจัยคัดเลือกจุดเก็บข้อมูลที่เป็นตัวแทนของหน่วยงานเอกชนที่ศูนย์การค้าเป็นหลัก หน่วยงานเอกชนดังกล่าวจึงต้องการสื่อสารกับลูกค้าหรือผู้ใช้บริการทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ส่งผลให้ป้ายห้ามสองภาษาของเอกชนพบการเลือกใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษมากที่สุด

แม้ว่าภูมิทัศน์ภาษาในป้ายห้ามจะเลือกภาษาไทยเป็นภาษาหลัก แต่ก็พบบทบาทสำคัญของภาษาอังกฤษที่ไม่อาจมองข้ามได้ งานวิจัยนี้จึงเรียกลักษณะการคุกคามของภาษาอังกฤษต่อภาษาประจำชาติว่า “การละเมิดกฎ” ผลการวิเคราะห์สามารถอธิบายการละเมิดกฎการใช้

ภาษาในป้ายห้ามของไทยทั้งหมด 4 ประการ ได้แก่ 1) การเลือกใช้ภาษาอื่นในป้าย 2) การเลือกใช้ภาษาอังกฤษปนภาษาไทย 3) การเลือกใช้ภาษาอังกฤษเป็นลำดับแรก และ 4) ตัวอักษรภาษาอังกฤษมีขนาดเท่ากันหรือใหญ่กว่าภาษาไทย

จากผลการวิจัยพบว่า ป้ายห้ามของไทยใช้ภาษาไทยเป็นหลัก ดังนั้นภาษาไทยควรเป็นภาษาที่สำคัญ และโดดเด่นที่สุดในป้าย กล่าวคือ ควรเลือกใช้ภาษาไทยเป็นภาษาหนึ่งในป้าย หรือขนาดของภาษาไทยควรใหญ่กว่าภาษาอื่น แต่ผลการวิจัยกลับพบว่า บางป้ายไม่เลือกใช้ภาษาไทย หรือใช้ภาษาอังกฤษปนกับภาษาไทยในระดับคำ ยกตัวอย่างเช่น

ภาพที่ 11 ป้ายห้ามของหน่วยงานเอกชนที่สยามสแควร์

ภาพที่ 12 ป้ายห้ามของหน่วยงานรัฐบาลบริเวณถนนพญาไท

จากภาพที่ 11 เป็นภาพป้ายห้ามที่เลือกใช้ภาษาอังกฤษเพียงภาษาเดียวในป้าย เพื่อต้องการสั่งว่า “ห้ามนั่ง” และภาพที่ 12 ปรากฏเพียงภาษาอังกฤษและภาษาจีน จะเห็นได้ว่าการละเมิดกฎดังกล่าวสะท้อนบทบาทสำคัญของภาษาอังกฤษอย่างชัดเจน เนื่องจากไม่เลือกใช้ภาษาไทยในการห้าม ทั้งที่เป็นป้ายห้ามในประเทศไทย ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นการคุกคามของภาษาอังกฤษประการหนึ่ง

นอกจากนี้ยังพบการละเมิดกฎอีกสองลักษณะ ได้แก่ การเลือกใช้ภาษาอังกฤษเป็นลำดับแรกและตัวอักษรภาษาอังกฤษมีขนาดเท่ากันหรือใหญ่กว่าภาษาไทย จากแนวคิดของเบน-ราฟาเอล และคณะ (Ben-Refael et al., 2006) ที่กล่าวว่า การเลือกภาษาในป้ายสามารถจำแนกบทบาทที่แตกต่างกันของภาษาในสังคมได้ โดยบทบาทที่ต่างกันสะท้อนให้เห็นจากตำแหน่ง ขนาด สี หรือแบบอักษรของภาษาในป้าย ดังนั้นภาษาที่อยู่ลำดับแรกหรือมีขนาดใหญ่ย่อมแสดงให้เห็นว่าภาษานั้นมีความสำคัญ และโดดเด่นมากกว่าภาษาอื่นในป้าย ยกตัวอย่างเช่น

ภาพที่ 13 ป้ายห้ามของหน่วยงานรัฐบาลในเขตปทุมวัน

จากภาพที่ 13 เป็นป้ายห้ามสูบบุหรี่สามภาษา แต่สังเกตได้ว่าภาษาอังกฤษเด่นกว่าภาษาไทย และภาษาพม่าอย่างเห็นได้ชัด ด้วยขนาดและสีของตัวอักษรภาษาอังกฤษ จากป้ายนี้ตามแนวคิดของเบน-ราฟาเอล และคณะ (Ben-Refael et al., 2006) กล่าวได้ว่า ภาษาอังกฤษมีความสำคัญและโดดเด่นกว่าภาษาไทยและภาษาพม่า อย่างไรก็ตาม การพบป้ายภาษาพม่าก็เป็นหลักฐานหนึ่งว่าประเทศไทยได้เข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียนอย่างแท้จริง เนื่องจากมีชาวพม่าเข้ามาทำงานในประเทศไทยจึงเกิดการสู่เข้าของภาษา

ขนาดตัวอักษรในป้ายตามผลการวิเคราะห์ก็พบการละเมิดกฎเช่นเดียวกัน ภาษาไทยควรมีขนาดใหญ่กว่าและอยู่เหนือภาษาอื่นในป้าย ส่วนภาษาอังกฤษหรือภาษาอื่นต้องมีขนาดเล็กกว่าภาษาไทย หรืออยู่ในลำดับรองลงมา แต่จากสังเกตก็พบการละเมิดกฎขนาดของตัวอักษร

ภาพที่ 14 ป้ายห้ามของหน่วยงานเอกชนที่สยามสแควร์

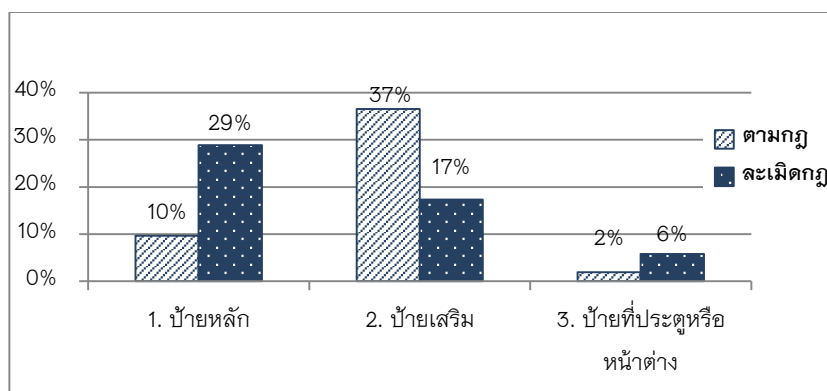
ภาพที่ 15 ป้ายห้ามของหน่วยงานเอกชนบริเวณลานจอดรถของห้างสรรพสินค้า

จากภาพที่ 14 เป็นป้ายห้ามสูบบุหรี่ของร้านอาหารที่สยามสแควร์ ซึ่งละเมิดกฎทั้งขนาดของตัวอักษร และลำดับของภาษาอย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากขนาดของตัวอักษรภาษาอังกฤษมีขนาดใหญ่กว่าภาษาไทย และอยู่ปรากฏเป็นลำดับแรกเหนือภาษาไทย เช่นเดียวกับภาพที่ 15 ลำดับของภาษาอังกฤษปรากฏอยู่เป็นลำดับแรก จะเห็นได้ว่าการละเมิดกฎขนาดของตัวอักษรแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของภาษาอังกฤษที่มีบทบาทสำคัญกับภูมิทัศน์ภาษาอย่างชัดเจน

นอกจากนี้เมื่อวิเคราะห์การละเมิดกฎหมายของตัวอักษรในป้ายที่มีมากกว่า 1 ภาษา กับประเภทของป้ายแล้วพบว่า ป้ายหลักซึ่งเป็นป้ายที่ติดตั้งถาวรมีการละเมิดกฎหมายมากที่สุด ยิ่งแสดงให้เห็นว่าภาษาอังกฤษกำลังมีบทบาทสำคัญในภูมิทัศน์ภาษาในป้ายห้ามของประเทศไทยอย่างมาก ดังแสดงในตารางที่ 4 และภาพที่ 16

ตารางที่ 4 ประเภทของป้ายห้ามกับการละเมิดกฎหมายของตัวอักษร

ประเภทป้าย	ตามกฎหมาย	ละเมิดกฎหมาย	รวม
1. ป้ายหลัก	5	15	20
2. ป้ายเสริม	19	9	28
3. ป้ายที่ประตูหรือหน้าต่าง	1	3	4
รวม	25	27	52

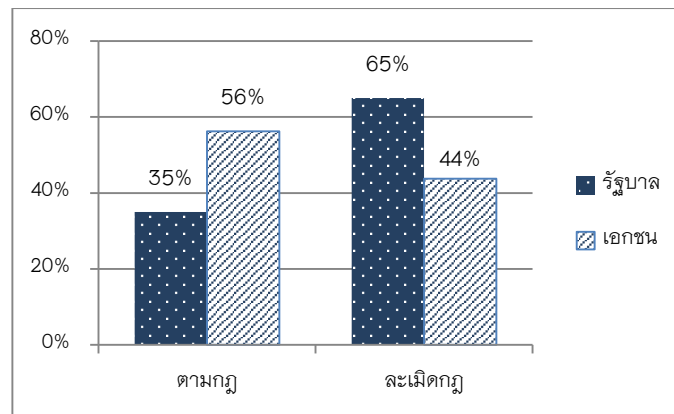
ภาพที่ 16 ค่าเฉลี่ยประเภทของป้ายห้ามกับการละเมิดกฎหมายของตัวอักษร

จากตารางที่ 4 และภาพที่ 18 แสดงให้เห็นการละเมิดกฎหมายของป้ายหลักมากที่สุด โดยป้ายหลักหลายภาษามีทั้งหมด 20 ป้าย ทำตามกฎหมายมีจำนวน 5 ป้าย คิดเป็นร้อยละ 10 แต่ละเมิดกฎหมายมากถึง 15 ป้าย คิดเป็นร้อยละ 29 ในขณะที่ป้ายเสริม และป้ายที่ประตูหรือหน้าต่าง ละเมิดน้อยกว่า แสดงให้เห็นว่าป้ายหลักที่เป็นป้ายติดตั้งถาวรได้รับอิทธิพลภาษาอังกฤษมากกว่าได้ว่าภาษาอังกฤษมีบทบาทสำคัญ

นอกจากนี้ เมื่อวิเคราะห์ป้ายที่มีมากกว่า 1 ภาษา ระหว่างหน่วยงานรัฐบาลกับหน่วยงานเอกชน พบว่าหน่วยงานรัฐบาลละเมิดกฎหมายการใช้ภาษามากกว่าหน่วยงานเอกชน ดังแสดงรายละเอียดในตารางที่ 5 และภาพที่ 17

ตารางที่ 5 การละเมิดกฎขนาดของภาษาไทยระหว่างหน่วยงานรัฐบาลกับหน่วยงานเอกชน

หน่วยงาน	ทำตามกฎ	ละเมิดกฎ	รวม
1. รัฐบาล	7	13	20
2. เอกชน	18	14	32
รวม	25	27	52

ภาพที่ 17 ค่าเฉลี่ยการละเมิดกฎระหว่างหน่วยงานรัฐบาลกับหน่วยงานเอกชน

จากตารางที่ 5 จะเห็นได้ว่าหน่วยงานรัฐบาลมีอัตราการละเมิดกฎสูง หน่วยงานรัฐบาลทำตามกฎเพียง 7 บ้าย คิดเป็นร้อยละ 35 แต่มีการละเมิดกฎมากถึง 13 บ้าย คิดเป็นร้อยละ 65 ประกอบกับภาพที่ 5 เห็นได้ชัดว่าหน่วยงานเอกชนทำตามกฎการใช้ภาษาไทยในบ้ายมากกว่าหน่วยงานรัฐบาล

ลักษณะการละเมิดกฎดังกล่าว แสดงให้เห็นอิทธิพลของภาษาอังกฤษที่เริ่มมีบทบาทสำคัญในภูมิทัศน์ภาษาของไทย แม้ว่าหน่วยงานรัฐบาลจะเลือกใช้ภาษาไทยในบ้ายมากที่สุด แต่ละเมิดกฎการใช้ภาษาเมื่อปรากฏบ้ายที่มากกว่า 1 ภาษามากที่สุดเช่นกัน โดยเฉพาะบ้ายสองภาษาที่เป็นภาษาไทย-ภาษาอังกฤษของหน่วยงานรัฐบาลมีการละเมิดกฎมาก

การใช้ภาษาบ้ายห้ามในประเทศไทยสามารถสรุปได้ว่า มีการเลือกใช้ภาษาไทยเป็นหลัก นอกจากนี้ จากผลการวิจัยยังแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของภาษาอังกฤษที่เริ่มเข้ามามีบทบาทสำคัญในภูมิทัศน์ภาษาของไทยอีกด้วย การละเมิดกฎการใช้ภาษาในบ้ายแสดงให้เห็นบทบาทสำคัญของภาษาอังกฤษ เช่น การพบบ้ายที่มีภาษาอังกฤษเพียงภาษาเดียวในการสั่งให้ปฏิบัติตาม ทั้งที่ควรใช้ภาษาไทยเป็นหลักในบ้ายหนึ่งภาษา ประกอบกับทุกบ้ายที่เป็นบ้ายมากกว่า 1 ภาษาล้วนปรากฏภาษาอังกฤษเป็นภาษาหนึ่งในบ้ายทั้งสิ้น ย่อมแสดงให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของภาษาอังกฤษในภูมิทัศน์ภาษาของประเทศไทยอย่างชัดเจน กล่าวได้ว่า ภาษาอังกฤษ

เริ่มแทรกซึมเข้ามาในภูมิทัศน์ภาษาไทยโดยที่ผู้อ่านหรือผู้ออกป้ายไม่รู้ตัว นับเป็นหลักฐานการคุกคามของภาษาอังกฤษต่อภาษาประจำชาติประการหนึ่ง

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

นำผลการวิจัยส่งไปยังหน่วยงานรัฐบาลหรือเอกชนเพื่อขอความร่วมมือ และรณรงค์ให้ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาหลักหรือภาษาแรก นอกจากนี้ในพื้นที่ที่มีชาวต่างชาติจำนวนมาก ควรจัดทำป้ายสองภาษา (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาภูมิทัศน์ภาษาเกี่ยวกับป้ายห้ามในพื้นที่อื่นของประเทศไทยเพื่อให้ได้ภาพรวมการเลือกภาษาในประเทศไทยที่ชัดเจน
2. ควรมีการศึกษาภูมิทัศน์ภาษาในแวดวงอื่นของประเทศไทย เช่น ป้ายในสถานศึกษา หรือป้ายของสื่อมวลชนเพื่อให้เห็นบทบาทของภาษาอังกฤษมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- นัทรชนัน นาถประทาน. (2557). อำนาจในภาษากฎหมายไทยที่แสดงโดยคำกริยาบังคับ. *ภาษา กับอำนาจ: บทความจากการสัมมนาวิชาการ*. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สรบุศย์ รุ่งโรจน์สุวรรณ. (2557). การแสดงอำนาจในภาษากฎหมายไทยผ่านการใช้รูปแบบภาษาที่ซับซ้อน. *ภาษา กับอำนาจ: บทความจากการสัมมนาวิชาการ*. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Ben-Rafael, E., Shohamy, E., Amara, M. H., & Trumper-Hecht, N. (2006). Linguistic Landscape as Symbolic Construction of the Public Space: The Case of Israel. *International Journal of Multilingualism*, 3(1), 7–30.
- Giles, H. & Coupland, N. (1991). *Language: Contexts and consequences*. Thomson Brooks/Cole Publishing Co.
- Huebner, T. (2006). Bangkok's linguistic landscape: Environmental print, codemixing and language change. in Gorter, D. (ed.) *Linguistic landscape: A new Approach to Multilingualism*, pp.31–51. Multilingual Matters Ltd.
- Spolsky, B. (2009). *Language Management*. Cambridge University Press.
- Smalley, W. A. (1994). *Linguistic diversity and national unity: Language ecology in Thailand*. University of Chicago Press.

กลวิธีทางภาษาที่สื่อภาพตัวแทนครูผ่านมุมมองและน้ำเสียงของรัฐ ในวาทกรรมหนังสือพิมพ์รายวันไทย

สิรภพ โพธิมา¹ และ รัชนิยา กลิ่นน้ำหอม¹

¹สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษาและภาพตัวแทนครู โดยวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่สื่อภาพตัวแทนครูจากข่าวที่นำเสนอผ่านมุมมองและน้ำเสียงของรัฐที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์รายวันไทย งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และใช้กรอบมิติทั้งสามของวาทกรรมของแฟร์คลัฟ เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ตัวบทหนังสือพิมพ์รายวันที่ตีพิมพ์ระหว่างวันที่ 1 มกราคม-31 ธันวาคม พ.ศ. 2563 ซึ่งปรากฏข่าวที่นำเสนอเกี่ยวกับครู 812 ข่าว

ผลการวิจัยพบว่า การศึกษากลวิธีทางภาษาที่ประกอบสร้างภาพตัวแทนครูจากมุมมองและน้ำเสียงของรัฐในหนังสือพิมพ์รายวันไทย ปรากฏภาพตัวแทนครู 2 ลักษณะ คือ ภาพตัวแทนครูที่มีคุณลักษณะด้านลบ และมีความประพฤติไม่เหมาะสม โดยประกอบด้วยภาพตัวแทนย่อยที่สนับสนุนภาพตัวแทนหลัก 4 ภาพตัวแทน คือ ครูคือผู้ที่ใช้ความรุนแรงต่อนักเรียน ครูด้อยความรู้ความสามารถ ครูคือผู้กระทำความผิดตามกฎหมาย และครูมีปัญหาหนี้สินไม่สามารถเลี้ยงดูตนเองได้ และภาพตัวแทนครูที่มีคุณลักษณะด้านบวก ซึ่งมีความเป็นครูตามที่สังคมคาดหวัง ประกอบด้วยภาพตัวแทนย่อยที่สนับสนุนภาพตัวแทนหลัก 3 ภาพตัวแทน ได้แก่ ครูคือผู้อุทิศตนเพื่อนักเรียนและสังคม ครูคือบุคคลที่สังคมคาดหวังเป็นผู้พัฒนาอนาคต และครูคืออาชีพที่น่าภาคภูมิใจ ซึ่งภาพตัวแทนได้นำเสนอผ่านกลวิธีทางภาษา 3 กลวิธีหลัก คือ 1) กลวิธีทางศัพท์ ได้แก่ (1) การใช้คำอ้างถึง (2) การใช้คำกริยาที่สื่อความหมายการกระทำ 2) กลวิธีทางไวยากรณ์ คือ การใช้ประโยคกรรม และ 3) กลวิธีทางวาทศิลป์ ได้แก่ (1) การใช้ทศภาวะ (2) การใช้มูลบท (3) การใช้สหบท อย่างไรก็ตามภาพตัวแทนที่สะท้อนจากน้ำเสียงและมุมมองของรัฐแสดงให้เห็นภาพด้านลบเด่นชัดกว่าภาพด้านบวก ซึ่งมาจากการผลิตตัวบทที่สร้างความสนใจผู้รับสาร จึงอาจทำให้ส่งผลต่อทัศนคติ ความคิดและความเชื่อมั่นที่สังคมมีต่อครูลดลง และอาจสัมพันธ์กับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม เช่น การเรียกร้องข่มขู่ของนักเรียน การที่รัฐออกนโยบายพัฒนาครู หรือการออกนโยบายแก้ปัญหานี้สินครู

คำสำคัญ: ภาพตัวแทน วาทกรรม ครู

รับบทความ: 15 พฤศจิกายน 2565

แก้ไขเสร็จ: 15 มกราคม 2566

ตอบรับบทความ: 7 กุมภาพันธ์ 2566

Linguistics Strategy of Teacher Representation Through Views and Languages of Government Officials in Discourse of Thai Daily Newspapers

Siraphop Phothima¹ and Ratchaneeya Klinnamhom¹

¹Master of Arts (Thai), Faculty of humanities, Srinakharinwirot University

Abstract

This article aims to investigate the association between the representation of teachers and the strategy in a discourse context through linguistic strategies in the discourse of a Thai daily newspaper. In this qualitative research, documentary research and a critical discourse analysis framework of Fairclough (1995) were utilized to collect and analyze the data. The data consists of 812 news, which presented teachers' news since 1st January, 2020–31st December, 2020.

The findings reveal that most Thai government officials express their views through daily newspapers, categorizing teachers into two perspectives, which represent teachers as people who have negative and inappropriate behavior. In addition, there are four sub-representations that could be used to support the government officials' views mentioned; (1) teachers who are violent with their students; (2) teachers who have low proficiency; (3) teachers who are associated with illegal objects; and (4) teachers who are heavily burdened with debt. On the other hand, teachers might be presented in a positive perspective as teachers behaving in accordance with social expectations. There are three sub-representations of teachers that could be employed to support the main positive perspective of teachers, which including that a teacher as a person who dedicated themselves to students and society; a teacher who is society's expectation that can move society forward; and a teacher who has an honorable career. The representation of teachers had been presented through three linguistic strategies including; (1) lexical strategy (e.g., referencing and using word choice to imply the meaning); (2) structural strategy (e.g., passive voice); and (3) pragmatic strategy (e.g., modality and presupposition). According to government officials' views and language, it was found that they attempted to propose a negative representation of teachers more than a positive one, so that could affect the population's attitudes. Moreover, they might be the cause of current situations, for example, the student protest, teacher development policy, and teacher debt resolution policy. These examples could decrease people's belief in teachers.

Keywords: Representation, Discourse, Teacher

Received: 15 November 2022

Revised: 15 January 2023

Accepted: 7 February 2023

บทนำ

ครูเป็นบุคคลที่มีความสำคัญ และมีบทบาทต่อสังคมไทย ปัจจุบันครูเป็นวิชาชีพที่ได้รับการยอมรับเป็นวิชาชีพชั้นสูงและเป็นวิชาชีพควบคุม ซึ่งต้องมีจรรยาบรรณวิชาชีพเป็นมาตรฐานกำกับดูแล เพื่อให้ผู้ประกอบวิชาชีพได้ปฏิบัติตาม (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2550) ดังนั้นผู้ประกอบวิชาชีพครูย่อมต้องมีความรับผิดชอบ ต้องมีความรู้และมีความชำนาญเฉพาะทาง และต้องฝึกปฏิบัติอย่างเพียงพอเพื่อให้สอดคล้องกับจรรยาบรรณวิชาชีพครู ที่ควรยึดเป็นแนวปฏิบัติ ครูจึงเป็นผู้ที่สังคมคาดหวังในฐานะเป็นผู้ที่ยกระดับชีวิตของคนในสังคม จากข้อมูลดัชนีความเชื่อมั่นครูไทย (สุชุม เฉลยทรัพย์, 2563) ที่มีการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553-2562 พบว่า มุมมองของคนในสังคมไทยที่เชื่อมั่นต่อครูมีคะแนนเฉลี่ยลดลง ในปี พ.ศ. 2560 มีคะแนนเฉลี่ย 7.69 ปี พ.ศ. 2561 มีคะแนนเฉลี่ย 6.48 และปี พ.ศ. 2562 มีคะแนนเฉลี่ย 6.25 แสดงให้เห็นว่าคนในสังคมมีความเชื่อมั่นลดน้อยลงตามลำดับ ประเด็นที่ประชาชนให้ความสนใจ และส่งผลต่อความเชื่อมั่นของคนในสังคม คือ ครูขาดทักษะด้านเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ รองลงมา คือ ขาดการควบคุมอารมณ์ การใช้คำพูด และการลงโทษที่ไม่เหมาะสม และการมีปัญหานี้ล้น รายได้ไม่เพียงพอ ไม่ดูแลเด็กอย่างใกล้ชิด

ปัจจัยหนึ่งที่อาจส่งผลให้คนในสังคมมีความเชื่อมั่นต่อครูลดน้อยลง คือ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับครูในมุมมองที่ขัดแย้งกับความคาดหวัง และมุมมองความคิดของคนในสังคมไทยที่มองว่า ครูคือผู้ที่อุทิศตน มีความมุ่งมั่นพัฒนา และดูแลศิษย์ด้วยความรักและเมตตา แม้การนำเสนอข่าวที่เกี่ยวข้องกับครูได้ถูกนำเสนออย่างต่อเนื่อง แต่ในช่วงปี พ.ศ. 2563 มีการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับครูผ่านสื่อต่าง ๆ ทำให้เกิดเป็นกระแสสังคมที่ถูกกล่าวถึงเป็นวงกว้าง และส่งผลต่อความเชื่อมั่นครู ซึ่งการนำเสนอข่าวดังกล่าวสะท้อนให้เห็นมุมมองบางประการเกี่ยวกับภาพของความเป็นครู เช่น ข่าวนักเรียนออกมาชุมนุม แสดงออกเชิงสัญลักษณ์ โดยมีเนื้อหามุ่งเน้นให้มีการปฏิรูประบบทางการศึกษา และกล่าวถึงการถูกคุกคามในโรงเรียน ทั้งการคุกคามทางเพศ หรือการลิดรอนสิทธิเสรีภาพที่ได้รับจากครูอาจารย์ กระแสข่าวดังกล่าวได้ถูกนำเสนอด้วยวาทกรรมที่แสดงความคิดเห็นทั้งในมุมมองของนักเรียน ครู และหน่วยงานของรัฐ ซึ่งหน่วยงานรัฐหรือหน่วยงานทางการศึกษา นับว่าเป็นผู้มีอำนาจ และบทบาทสำคัญในการผลิต และพัฒนาครูของประเทศ เมื่อเกิดกระแสข่าวที่เกี่ยวข้องกับครู รัฐและผู้ที่มิอำนาจในสังคมจะมีมุมมองและแสดงความคิดเห็นต่อครูในลักษณะที่หลากหลาย ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นมุมมองและภาพของครูได้ เช่น

(1) “ครูเป็นอาชีพที่ต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต ไม่มีใครเกิดมาฉลาดในระบบการศึกษา แต่เราต้องดูว่าระบบแบบไหนกันที่ทำให้คนที่อยากมาเป็นครู อยากอยู่กับเด็ก ๆ กลายเป็นแบบนี้ได้...” (“สะท้อนระบบการศึกษาไทยปมครูทำร้ายนร.อนุบาล”, 2563)

จากตัวอย่าง (1) เป็นการนำเสนอบทคอลัมน์ข่าวสัมภาษณ์นักวิชาการศึกษาของสถาบันผลิตครูที่ได้แสดงทัศนะต่อข่าวครูทำร้ายนักเรียน จะเห็นได้ว่า มีการกล่าวถึงพฤติกรรมของครู โดยใช้คำว่า “เลว” และมีการใช้กลุ่มคำกริยา “กลายเป็น” ที่แสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมเลวของครูที่กล่าวมาก่อนหน้าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากระบบการผลิตครู ทำให้ผู้ที่อยากเป็นครูมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปในทางเลื่อม เมื่อสื่อเลือกนำเสนอความคิดเห็นของนักวิชาการจึงเป็น การส่งผ่านความคิดให้สังคมเห็นภาพของครูที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม

(2) “ผมได้วางโครงร่างไว้เบื้องต้น คือ จะไม่เน้นให้เด็กเรียนในห้องเรียนและท่องจำอย่างเดียว แต่การเรียนรู้ของเด็กต้องเกิดจากการปฏิบัติได้จริง เมื่อเรียนรู้สิ่งไหนแล้ว เด็กก็ต้องได้สัมผัสกับสิ่งที่ตัวเองได้เรียนมาก รวมถึงการพัฒนาฐานความรู้ของครูให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคปัจจุบัน” (“ณัฐพล พงษ์บุษยศ.ปี65ขับเพิ่มขึ้นแน่”, 2563)

จากตัวอย่าง (2) เป็นประเด็นการจัดทำแผนงบประมาณของกระทรวงศึกษาธิการ ที่รัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการได้อธิบายถึงการขับเคลื่อนการศึกษา แม้ว่าภาพรวมของการนำเสนอข่าว คือ การมุ่งมั่นพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพมากขึ้น แต่การนำเสนอยังคงปรากฏรูปภาพที่สะท้อนให้เห็นว่า ครูในสังคมไทยยังคงมีความล้าหลัง มุ่งองค์ความรู้ที่ยังไม่เพียงพอ ทำให้รัฐต้องเสนอให้เกิดการพัฒนาครูให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ารัฐมีมุมมองว่าครูยังต้องมีความรู้ความสามารถ จึงต้องได้รับการพัฒนา

ลักษณะการใช้ภาษาของผู้มีบทบาทต่อวงการศึกษาลำดับที่ได้ถ่ายทอดผ่านสื่อหนังสือพิมพ์ จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่มีส่วนในการสร้างการรับรู้ของคนในสังคมได้ ทำให้ผู้รับสารเห็นภาพตัวแทนครูเป็นไปตามที่สื่อได้นำเสนอ ดังที่ ฮอลล์ (Hall, 1997) ได้กล่าวไว้ว่า จุดมุ่งหมายหลักของสื่อ คือ การผลิต และถ่ายทอดอุดมการณ์ โดยผ่านกระบวนการผลิตซ้ำจากผู้ผลิตวาทกรรมต่าง ๆ ในสังคม ดังนั้นการรายงานข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์จึงทำให้ผู้รับสารเห็นภาพที่ถูกนำเสนอผ่านภาษา เมื่อการนำเสนอข่าวครูถูกผลิตหรือนำเสนอซ้ำ สื่อจึงมีบทบาทสำคัญในการประกอบสร้างภาพตัวแทนครูให้สังคมรับรู้

จากการศึกษาและทบทวนงานวิจัยเกี่ยวกับภาพตัวแทน พบว่า แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์จะมุ่งศึกษาวิเคราะห์ภาษาที่อยู่ในบริบทสังคมทำให้เห็นภาพตัวแทนที่สื่อนำเสนอได้ (ธีระ บุษบกแก้ว, 2562) ซึ่งสอดคล้องกับ ศิริพร ภักดีผาสุข (2561) ที่ได้แสดงทัศนะว่าแนวทางหนึ่งที่ใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ภาพตัวแทน คือ วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ เพราะเป็นการเผยให้เห็นสิ่งที่ดูเป็นธรรมชาติ เป็นสิ่งปกติ แต่แท้จริงแล้วเกิดจากการประกอบสร้างที่อาจแฝงอคติ ดังนั้นภาพตัวแทนที่คนในสังคมรับรู้จึงมาจากการประกอบสร้างผ่านภาษาของผู้ผลิตสื่อที่เลือกนำเสนอข่าวในหนังสือพิมพ์รายวันไทย ซึ่งแนวทางที่จะช่วยวิเคราะห์ให้เห็นภาพตัวแทนได้ คือ แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

ผู้วิจัยจึงสนใจวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่นำเสนอภาพตัวแทนครูผ่านมุมมองและน้ำเสียงของรัฐ โดยใช้กรอบแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ เพื่อทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับภาพตัวแทนในการรายงานข่าวครูที่นำเสนอผ่านมุมมองและน้ำเสียงของรัฐว่ามีต่อครูอย่างไร สะท้อนภาพด้านบวกและด้านลบของครูในลักษณะใดบ้าง ซึ่งในงานวิจัยนี้ น้ำเสียงจะมาจากบทสัมภาษณ์ การแสดงความคิดของรัฐ ทั้งนี้ผลการวิจัยที่ได้อาจช่วยสร้างความตระหนักรู้ต่อบทบาทของภาษาในการประกอบสร้างภาพตัวแทนครู และเป็นประโยชน์ต่อสังคมให้รู้เท่าทันวาทกรรม มุมมอง และเสียงของรัฐที่นำเสนอผ่านหนังสือพิมพ์รายวันไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษาและภาพตัวแทนครู โดยวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่สื่อภาพตัวแทนครูจากข่าวที่นำเสนอผ่านมุมมองและน้ำเสียงของรัฐที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์รายวันไทย

ขอบเขตของการวิจัย

1. เก็บข้อมูลจากข่าวที่เกี่ยวข้องกับครูที่นำเสนอผ่านมุมมองและน้ำเสียงของรัฐ ได้แก่ หน่วยงานราชการ หน่วยงานทางการศึกษาของรัฐ และบุคคลที่มีอำนาจหรือบทบาทในการผลิตหรือพัฒนาครูของประเทศที่สังกัดภายใต้หน่วยงานของรัฐ
2. เก็บข้อมูลจากหนังสือพิมพ์รายวันไทยในฐานข้อมูลออนไลน์ (iQNewsClip) ที่ตีพิมพ์ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม-31 ธันวาคม 2563 ซึ่งเป็นช่วงปีที่มีกระแสทางสังคมเกี่ยวกับครู และวงการศึกษาย่างเข้มข้น โดยศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล วัยนภาษาที่นำเสนอผ่านพาดหัวข่าว ข่าว บทความ บทวิเคราะห์ และข้อความอื่น ๆ ที่มีเนื้อหากล่าวถึงครู ไม่วิเคราะห์วัยนภาษา เช่น ภาพประกอบ ลักษณะตัวอักษร สัญลักษณ์แสดงอารมณ์ ซึ่งศึกษาวิเคราะห์หนังสือพิมพ์รายวันไทยจำนวน 5 ชื่อฉบับ ได้แก่ ไทยรัฐ เดลินิวส์ มติชน ข่าวสด และไทยโพสต์ ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์รายวันที่มีปริมาณการตีพิมพ์สูงสุด ปี พ.ศ. 2561-พ.ศ. 2562 (อินโฟเควสท์, 2564)
3. กลุ่มข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์จะใช้คำค้นหา ได้แก่ คำว่า ครู คุณครู แม่พิมพ์ โดยใช้นิยามของคำว่า ครู หมายถึง บุคคลซึ่งประกอบวิชาชีพหลักทางด้านการเรียนการสอน และการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ ในสถานศึกษาปฐมวัย ขั้นพื้นฐาน และอุดมศึกษาที่ต่ำกว่าปริญญา ทั้งของรัฐและเอกชน และบุคลากรซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้าน การสอนและการวิจัยในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาระดับปริญญาของรัฐและเอกชน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

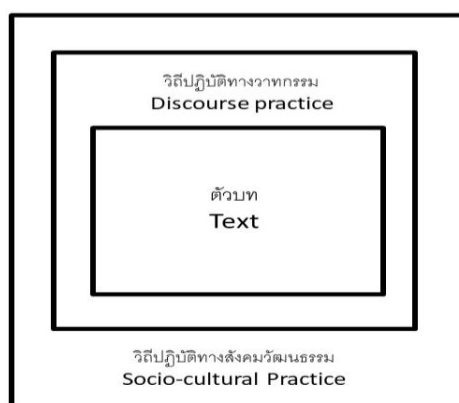
การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์ภาพตัวแทนครูในวาทกรรมหนังสือพิมพ์ โดยใช้กรอบมิติ

ทั้งสามของวาทกรรม Fairclough (1995) โดยแบ่งเป็นการวิเคราะห์ในระดับตัวบทระดับวิธีปฏิบัติทางวาทกรรม และระดับวิธีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม ดังนี้

1. ผู้วิจัยวิเคราะห์ภาพตัวแทนและกลวิธีทางภาษาในหนังสือพิมพ์รายวันไทย วิเคราะห์ตัวบทหนังสือพิมพ์ (Text) โดยใช้แนวทางการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษา เช่น กลวิธีทางศัพท์ กลวิธีทางไวยากรณ์ และกลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ เพื่อวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการนำเสนอภาพตัวแทนครูในหนังสือพิมพ์รายวัน

2. ผู้วิจัยวิเคราะห์วิธีปฏิบัติทางวาทกรรม (Discursive Practice) โดยศึกษาการผลิตตัวบทข่าว และการแพร่กระจายข่าวของหนังสือพิมพ์ การรับข้อมูลข่าวสารและการตีความตามที่สื่อหนังสือพิมพ์นำเสนอ

3. วิเคราะห์วิธีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม (Socio-cultural Practice) ผู้วิจัยจะใช้ปัจจัยทางสังคม เหตุการณ์ วัฒนธรรม สถานการณ์การเมืองที่มีความสัมพันธ์กับการประกอบสร้างภาพตัวแทนครู และอภิปรายผลที่นำไปสู่การนำเสนอภาพตัวแทนครูจากหนังสือพิมพ์รายวัน

ภาพที่ 1 กรอบมิติทั้งสามของวาทกรรม

หมายเหตุ. จาก Critical Discourse Analysis: the critical study of language (59) โดย Fairclough, 1995, Longman.

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่ประกอบสร้างภาพภาพตัวแทนครู โดยใช้การวิจัยเอกสารจากหนังสือพิมพ์รายวันไทย โดยแบ่งเป็น ไทยรัฐ จำนวน 175 ข่าว เดลินิวส์ จำนวน 157 ข่าว มติชน จำนวน 241 ข่าว ข่าวสด จำนวน 124 ข่าว ไทยโพสต์ จำนวน 115 ข่าว รวมทั้งหมด 812 ข่าว

เครื่องมือการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบบันทึกกลวิธีทางภาษาที่สื่อภาพตัวแทนครู ในการเก็บข้อมูล

การรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากหนังสือพิมพ์รายวัน ที่ปรากฏเนื้อหาเกี่ยวกับครู ระยะเวลา 1 ปี (1 มกราคม-31 ธันวาคม พ.ศ. 2563) จำนวน 5 ชื่อฉบับ ได้แก่ ไทยรัฐ เดลินิวส์ มติชน ข่าวสด และไทยโพสต์ โดยการใช้เกณฑ์ปริมาณการตีพิมพ์รายวันที่มีปริมาณการตีพิมพ์สูงสุด ปี พ.ศ. 2561-พ.ศ. 2562 (อินโฟเควสท์, 2564) เป็นปัจจัยในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ภาพตัวแทนครูในวาทกรรมหนังสือพิมพ์ โดยใช้กรอบมิติทั้งสามของวาทกรรม Fairclough (1995) โดยแบ่งเป็นการวิเคราะห์ในระดับตัวบท ระดับวิถีปฏิบัติทางวาทกรรม และระดับวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม

ผลการวิจัย

จากการศึกษาทฤษฎีทางภาษาที่ประกอบสร้างภาพตัวแทนครูผ่านมุมมองและน้ำเสียงของรัฐในหนังสือพิมพ์รายวันไทย พบภาพตัวแทนครู 2 ลักษณะ คือ ภาพตัวแทนครูที่มีคุณลักษณะด้านลบและมีความประพจน์ไม่เหมาะสม ภาพตัวแทนครูที่มีคุณลักษณะด้านบวกและมีความเป็นครูตามที่สังคมคาดหวัง ดังรายละเอียด

1. ภาพตัวแทนครูที่มีคุณลักษณะด้านลบ และมีความประพจน์ไม่เหมาะสม

การวิเคราะห์ภาษาจากข่าวที่แสดงมุมมองและน้ำเสียงของรัฐในหนังสือพิมพ์รายวัน พบกลวิธีที่ประกอบสร้างภาพตัวแทนครูที่มีคุณลักษณะด้านลบ และมีความประพจน์ไม่เหมาะสม ซึ่งเป็นภาพตัวแทนที่มีความเด่นชัดมากกว่าด้านบวก ทั้งปริมาณข่าวที่นำเสนอและช่วงระยะเวลาในการนำเสนอข่าวที่มากกว่า ทำให้ภาพตัวแทนด้านลบเป็นภาพที่คนในสังคมรับรู้ และกล่าวถึงเป็นวงกว้างในสังคม โดยนำเสนอผ่านภาพตัวแทนย่อยที่สนับสนุนภาพตัวแทนหลัก 4 ภาพตัวแทน ได้แก่ ครูคือผู้ที่ใช้ความรุนแรงต่อนักเรียน ครูด้อยความรู้ความสามารถ ครูคือผู้กระทำความผิดตามกฎหมาย และครูมีปัญหาหนี้สินไม่สามารถเลี้ยงดูตัวเองได้ ดังรายละเอียด

1.1 ครูคือผู้ที่ใช้ความรุนแรงต่อนักเรียน

การวิเคราะห์ภาษาจากวาทกรรมหนังสือพิมพ์รายวันที่นำเสนอผ่านมุมมองและเสียงของรัฐ สะท้อนให้เห็นภาพตัวแทนครู คือ ผู้ที่ใช้ความรุนแรงต่อนักเรียน ซึ่งลักษณะการกระทำของครูที่สนับสนุนภาพตัวแทนครู คือ ผู้ที่ใช้ความรุนแรงต่อนักเรียน ประกอบด้วย 4 ลักษณะ คือ ครูกระทำความรุนแรงต่อศิษย์โดยการลงละเมิดทางเพศ ครูกระทำความรุนแรงโดยการลงโทษนักเรียนหรือการใช้กำลังกับนักเรียน ครูใช้อำนาจในทางมิชอบ ครูใช้วาจารุนแรงสร้างความกระทบกระเทือนต่อจิตใจ ซึ่งการนำเสนอข่าวดังกล่าวสื่อผ่านกลวิธีทางภาษา ดังนี้

1.1.1 การใช้คำกริยาที่สื่อความหมาย “การลงละเมิดทางเพศ”

จากการวิเคราะห์ภาษาในข่าว พบกลวิธีการใช้ศัพท์เป็นกลวิธีที่โดดเด่นในการนำเสนอภาพตัวแทน โดยสื่อได้เลือกใช้คำหรือกลุ่มคำกริยาที่สื่อความหมายการล่วงละเมิดทางเพศ เช่น คุกคามทางเพศ รุมโทรม อนาจาร บังคับข่มขืน สำเร็จความใคร่ ดังตัวอย่าง

(1) “การกระทำความผิดของครูที่กระทำล่วงละเมิดทางเพศนักเรียนและนักศึกษา ได้แก่ กระทำชำเราเด็กอายุไม่เกิน 15 ปี ซึ่งเป็นเด็กนักเรียนที่อยู่ในการดูแล กระทำอนาจารเด็กนักเรียนชาย การมีพฤติกรรมในเชิงชู้สาวกับเด็กนักเรียน กระทำล่วงละเมิดทางเพศเด็กนักเรียนหรือร่วมกันกระทำชำเราเด็กหญิงอายุไม่เกิน 15 ปี ในลักษณะรุมโทรมเด็กหญิง การกระทำชำเราเด็กอายุไม่ต่ำกว่า 15 ปี กระทำอนาจารบุคคลอายุต่ำกว่า 15 ปี การกระทำอนาจารข่มขืน กระทำชำเราเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี การพยายามกระทำชำเราเด็กหญิงอายุไม่เกิน 13 ปี การเคยเพศบู้กับลูกศิษย์ในลักษณะชู้สาว และร่วมกันข่มขืนผู้อื่นโดยใช้กำลังประทุษร้าย การกระทำการล่วงละเมิดทางเพศทั้งหมดดังกล่าว ถือเป็นคดีอุกฉกรรจ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายในรั้วสถานศึกษา” (“เปิดนโยบายเชิงรุก ศธ. “ไล่ออกครู”ล่วงละเมิดนักเรียน ศคพ.คุ้มครอง-เยียวยาร่างกาย-จิตใจ”, 2563)

จากตัวอย่าง (1) เป็นการนำเสนอข่าวที่รัฐมนตรีก้าวถึงนโยบายการแก้ปัญหาความไม่ปลอดภัยในสถานศึกษา ซึ่งพบคำและกลุ่มคำกริยาที่สื่อความหมายการล่วงละเมิดทางเพศ คือ ล่วงละเมิดทางเพศ กระทำชำเรา กระทำอนาจาร มีพฤติกรรมในเชิงชู้สาว รุมโทรม กระทำอนาจารข่มขืน เคยเพศบู้กับลูกศิษย์ในลักษณะชู้สาว ร่วมกันข่มขืน โดยผู้กระทำ คือ ครู ส่วนผู้ถูกกระทำ คือ นักเรียน นำเสนอผ่านการใช้สหพทของรัฐบาลเพื่อทำให้น่าเชื่อถือมากขึ้น การกระทำความผิดดังกล่าวจึงสื่อให้เห็นการล่วงละเมิดทั้งทางกายและจิตใจ สะท้อนให้เห็นว่าครู คือ ผู้ที่สร้างความรุนแรงต่อนักเรียนโดยการล่วงละเมิดทางเพศ ซึ่งเป็นพฤติกรรมไม่เหมาะสมกับความเป็นครู

1.1.2 การใช้ประโยคกรรม

การนำเสนอข่าวในหนังสือพิมพ์รายวัน มักพบการใช้รูปแบบประโยคกรรมเพื่อนำเสนอให้เห็นภาพผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ โดยมีลักษณะนำกรรมการก (ผู้ถูกกระทำ) ไว้หน้าประโยค เช่น เด็กถูกครูทำร้าย นักเรียนถูกครูประจำชั้นล่วงละเมิดทางเพศ หนูถูกครูทำอนาจาร เด็กถูกครูในโรงเรียนคุกคาม นักเรียนอนุบาลถูกครูนำถุงขยะสีดำมาครอบศีรษะ ดังตัวอย่าง

(2) “กรณีเด็กนักเรียนชายชั้นประถม 6 คนหนึ่งถูกครูใช้แปรงลบกระดานตบที่ใบหน้าและหลังบังคับให้อมขอลูกและตบหน้าหลายครั้ง จนตาของเด็กมีอาการเคืองและมีอาการปวด หลังแพทย์ให้พักรักษาตัว 2 วัน เนื่องจากเนื้อเยื่อช้ำ” (“ครูใช้แปรงลบกระดานตบหน้า นร.”, 2563)

จากตัวอย่าง (2) เป็นการกล่าวถึงคำวินิจฉัยของศาลปกครองในกรณีนักเรียนถูกลงโทษเกินกว่าเหตุทำให้นักเรียนได้รับบาดเจ็บ แสดงให้เห็นผ่านการใช้โครงสร้างประโยค

กรรม โดยนำนักเรียนซึ่งเป็นผู้ถูกกระทำขึ้นต้นส่วนประโยค และบ่งชี้โดยใช้คำว่า“ถูก” เพื่อแสดงให้เห็นผู้กระทำ การนำเสนอข่าวจึงแสดงให้เห็นภาพครูเป็นผู้กระทำความรุนแรงต่อนักเรียน

1.2 ครูต้องมีความรู้ความสามารถ

การวิเคราะห์ภาษาจากวาทกรรมหนังสือพิมพ์รายวันที่นำเสนอผ่านมุมมองและเสียงของรัฐ สะท้อนให้เห็นภาพครูเป็นผู้ที่ต้องมีความรู้ความสามารถ 2 ลักษณะ คือ ครูมีความล้าหลังไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก และครูขาดทักษะด้านความรู้ความสามารถในการสอน ซึ่งภาพตัวแทนได้สื่อผ่านกลวิธีทางภาษา ดังนี้

1.2.1 การใช้ทัศนภาวะ

การใช้ทัศนภาวะเป็นการแสดงเจตนาหรือความเชื่อมั่นเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งสามารถสะท้อนมุมมองความคิดของผู้เสนอข่าวได้ ดังที่ Simpson (1993, อ้างถึงใน นิติพงศ์ พิเชฐพันธ์, 2553) กล่าวว่า ทัศนภาวะเป็นการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความจริง มักใช้คำแสดง คือ กลุ่มคำช่วยกริยา คำกริยาวิเศษณ์ ซึ่งในการนำเสนอข่าวจากมุมมองของรัฐ การใช้ทัศนภาวะเป็นกลวิธีที่มีความโดดเด่น ซึ่งรัฐหรือผู้มีอำนาจต่อการศึกษา มักแสดงทัศนะผ่านการใช้ภาษา เช่น ต้อง ควร ในลักษณะการสั่งให้ครูปฏิบัติตาม ดังตัวอย่าง

(3) “สถานศึกษาทุกแห่งจะต้องเตรียมพร้อมสำหรับการสอนในรูปแบบใหม่ ๆ เพื่อสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในยุค New Normal ดังนั้นครูผู้สอนจะต้องมีพื้นฐานด้านเทคโนโลยี บทเรียนต้องปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ปัจจุบัน” (“DLTV ยกกระต๊อการศึกษา รร. ทั่วไทย”, 2563)

จากตัวอย่าง (3) เป็นการนำเสนอในประเด็นการยกระดับการศึกษาโดยพบการใช้ทัศนภาวะ “ต้อง” ที่กล่าวโดยผู้รักษาการผู้อำนวยการสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ว่าครูต้องเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติพร้อมสำหรับยุคของการเปลี่ยนแปลง ต้องมีความรู้ความสามารถเพื่อให้ทันสถานการณ์ปัจจุบัน จึงสะท้อนให้เห็นว่าครูมีความล้าหลังไม่ทันเทคโนโลยีหรือสถานการณ์ใหม่ ครูจึงควรได้รับการพัฒนาความรู้ความสามารถให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย

1.2.2 การใช้มูลบท

การใช้มูลบท (Presupposition) คือ การสื่อความคิดหรือความเชื่อบางอย่างที่มีอยู่ก่อน ผ่านรูปภาษาที่ผู้ส่งสารต้องการสื่อสาร ซึ่งการนำเสนอข่าวจากหนังสือพิมพ์รายวันจะแสดงให้เห็นภาพครูที่ต้องมีความรู้ความสามารถ ดังรายละเอียด

(4) “มาตรฐานตำแหน่งและมาตรฐานวิทยฐานะเดิมมีการใช้มานานแล้ว ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 ก.ค.ศ. จึงเห็นว่า จำเป็นต้องปรับปรุงให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของการจัด

การศึกษาในปัจจุบันลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าสู่ตำแหน่ง เพื่อเป็นการจูงใจให้คนเก่งเข้ามาสู่ระบบการศึกษามากขึ้น” (“มาตรฐานตำแหน่ง-วิทยฐานะใหม่”, 2563)

จากตัวอย่าง (4) เป็นการกล่าวถึงตำแหน่งวิทยฐานะครูโดยรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ พบการสื่อมูลบทที่สะท้อนให้เห็นภาพครูด้วยความสามารถ ความว่า “เพื่อเป็นการจูงใจให้คนเก่งเข้ามาสู่ระบบการศึกษามากขึ้น” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าปัจจุบันระบบของการศึกษาไทย มีครูที่ไม่เก่งมากกว่าคนเก่ง และคนที่มีความรู้ความสามารถไม่นิยมเป็นครู ทำให้รัฐต้องมีการปรับปรุงระบบเพื่อเป็นการเชิญชวนให้คนเก่งเข้าสู่ระบบมาเป็นครูมากขึ้น จึงสะท้อนภาพตัวแทนครูที่ด้วยความรู้ความสามารถ ซึ่งเป็นคุณลักษณะด้านลบของครู

1.3 ครูคือผู้กระทำความผิดตามกฎหมาย

การนำเสนอข่าวจากมุมมองและน้ำเสียงของรัฐสะท้อนให้ผู้รับสารเห็นภาพตัวแทนครูคือผู้กระทำความผิดตามกฎหมาย พบกลวิธีที่ประกอบสร้างภาพตัวแทน ดังรายละเอียด

1.3.1 การใช้คำอ้างถึง

จากการวิเคราะห์ภาษาพบการใช้คำอ้างถึง จันทิมา อังคพณิกิจ (2562) กล่าวว่า การใช้คำอ้างถึงเป็นการแสดงมุมมองของผู้พูดที่มีต่อสิ่งที่กำลังกล่าวถึง ดังนั้นเมื่อรัฐสื่อสารโดยใช้คำอ้างถึงครูจึงสามารถสะท้อนมุมมองที่รัฐมีต่อครูผ่านภาษาที่เลือกใช้ได้ จากการวิเคราะห์ภาษาจากสื่อหนังสือพิมพ์ พบการเลือกใช้คำที่มีความหมายเกี่ยวกับคำที่ใช้ในวงการกฎหมาย แทนการใช้คำเรียกว่าครู เช่น ผู้กระทำผิด ผู้ต้องหา ผู้ก่อเหตุ ดังรายละเอียด

(5) “หากการดำเนินการแก้ไขปัญหาล่วงละเมิดทางเพศสามารถป้องกันได้รวดเร็ว และปราบปรามผู้กระทำผิดอย่างจริงจัง ทันการณ์ และมีการเยียวยาฟื้นฟู ผู้ถูกกระทำอย่างรวดเร็วได้ตามแนวทางที่ ศธ.วางแผนไว้ เชื่อได้ว่าปัญหาล่วงละเมิดทางเพศในรั้วสถานศึกษาทั่วประเทศจะหมดไป” (“เปิดนโยบายเชิงรุก ศธ. “ไล่ออกครู” ล่วงละเมิดนักเรียน ศคพ.คุ้มครอง-เยียวยาร่างกาย-จิตใจ”, 2563)

จากตัวอย่าง (5) เป็นการเสนอข่าวจากนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ในการคุ้มครองดูแลนักเรียนที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศ จะพบการอ้างถึงครูโดยใช้คำว่า “ผู้กระทำผิด” เพื่อนำเสนอให้ผู้รับสารเห็นว่าครูคือผู้ที่การกระทำความผิดตามกฎหมายต่อนักเรียน และจะได้รับบทลงโทษตามกฎหมาย การใช้กลวิธีนี้นำเสนอให้เห็นภาพตัวแทนครูที่มีพฤติกรรมด้านลบ เป็นภาพผู้กระทำความผิดตามกฎหมาย

1.3.2 คำกริยาที่สื่อความหมาย “การกระทำความผิดตามกฎหมาย”

การนำเสนอข่าวครูจากมุมมองของรัฐ จะพบคำหรือกลุ่มคำกริยาที่สื่อความหมายการกระทำความผิดตามกฎหมาย 2 ลักษณะ คือ ครูคือผู้กระทำความผิดจึงใช้คำกริยาแสดง

การกระทำของครู เช่น สารภาพ ก่อเหตุ และครูคือผู้กระทำความผิดรัฐจึงลงโทษครูด้วยกระบวนการทางกฎหมาย เช่น แจ้งจับ ให้ออก พ้นอาญา ให้ออกจากราชการ จำคุก ดังตัวอย่าง

(6) “เบื้องต้นครูที่ถูกล่าหยายอมรับสารภาพว่า ได้ก่อเหตุฉวนลามลูกศิษย์ ด้วยการกอดจูบและจับของสงวนจริง แต่ไม่ได้ล่วงละเมิดทางเพศ เหตุเกิดเมื่อเดือนเมษายนที่ผ่านมา” (“แม่บู่ร้องอัยการครูช่มขึ้นลูกวัย12”, 2563)

จากตัวอย่าง (6) เป็นการนำเสนอข่าวของรองโฆษกสำนักงานอัยการสูงสุด ที่ได้รายงานถึงกรณีครูช่มขึ้นลูกศิษย์ พบคำกริยาที่สื่อความหมายการกระทำผิดตามกฎหมาย คือ “ยอมรับสารภาพ” ซึ่งนำเสนอให้เห็นว่าครูในข่าวได้ยอมรับว่ากระทำความผิดจริง และพบคำว่า “ก่อเหตุ” ซึ่งเป็นการนำเสนอให้เห็นว่าครูเป็นผู้กระทำความผิดต่อลูกศิษย์ซึ่งเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย การกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำที่มีความรุนแรง และขัดต่อความเป็นครูที่สังคมมองว่าครูควรจะรักและดูแลศิษย์ การนำเสนอข่าวจากการกระทำของครูจึงกระทบต่อความรู้สึกของผู้รับสาร สะท้อนให้เห็นภาพครูที่มีพฤติกรรมด้านลบ และมีความประพฤติไม่เหมาะสม

1.4 ครูมีปัญหาหนี้สินไม่สามารถเลี้ยงดูตนเองได้

การวิเคราะห์ภาษาจากหนังสือพิมพ์ที่นำเสนอผ่านมุมมองและเสียงของรัฐ สะท้อนให้เห็นภาพครูเป็นผู้ที่มีปัญหาหนี้สินไม่สามารถเลี้ยงดูตนเองได้โดยสื่อผ่านกลวิธีทางภาษา ดังนี้

1.4.1 การใช้คำอ้างถึง

จากการวิเคราะห์ภาษาในสื่อหนังสือพิมพ์พบการใช้คำอ้างถึง โดยรัฐได้เลือกใช้คำที่แสดงให้เห็นว่าครูมีปัญหาหนี้สินไม่สามารถเลี้ยงดูตนเองได้ แทนการใช้คำว่าครู เช่น ลูกค้า ลูกหนี้ ผู้กู้ยืม สมาชิกกองทุนสงเคราะห์ ซึ่งเป็นการตอกย้ำว่าครูเป็นอาชีพที่เลี้ยงดูตนเองไม่ได้ ทำให้ต้องมีการกู้ยืมจากแหล่งสถาบันการเงินต่าง ๆ ดังตัวอย่าง

(7) “ที่ประชุมยังตั้งคณะทำงาน ตรวจสอบตัวเลขลูกหนี้ที่มีเงินเดือนหลังหักชำระหนี้ต่ำกว่าร้อยละ 30 โดยขอให้สอบถามข้อมูลจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (สพท.) ว่ามีอยู่เท่าไร” (“หนี้ครูเอ็นพีแอลพุ่ง4หมื่นล.”, 2563)

จากตัวอย่าง (7) เป็นการนำเสนอข่าวจากคำพูดของเลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการที่ได้กล่าวถึง ปัญหาเร่งด่วนของกระทรวงที่มุ่งจะช่วยเหลือนักเรียนทางการศึกษา โดยจะพบการอ้างถึงครูโดยใช้คำว่า ลูกหนี้ แทนการใช้คำว่าครูโดยตรง ซึ่งการนำเสนอดังกล่าวเป็นการลดทอนความเป็นครู และแสดงให้เห็นภาพครูมีปัญหาหนี้สินซึ่งรัฐควรต้องเข้ามาเพื่อช่วยเหลือครู

1.4.2 การใช้คำกริยาที่สื่อความหมาย “ช่วยเหลือ”

การวิเคราะห์ข่าวในหนังสือพิมพ์รายวัน พบการนำเสนอข่าวครูที่แสดงให้เห็นภาพครูเป็นผู้ที่มีปัญหาหนี้สิน ไม่สามารถดูแลตนเองได้ควรที่จะได้รับการดูแล โดยแสดงให้เห็นผ่านการใช้คำหรือกลุ่มคำกริยาที่สื่อความหมายช่วยเหลือ เช่น

(8) “การแก้ไขปัญหาหนี้สินครูครั้งนี้ จะดูภาพรวม ทั้งปรับลดคอกเบี้ย พักชำระหนี้ เพื่อช่วยเหลือจนคลายให้ครูสามารถหายใจได้ในชีวิตประจำวันในแต่ละเดือน ผมทราบดีถึงความกดดันในการใช้ชีวิตของข้าราชการเงินเดือนอย่างครูที่มีภาระต่าง ๆ ให้แบกรับ ก็พยายามหาช่องทางให้มีโอกาสขยับตัวได้คล่องมากขึ้น” (“บิ๊กตู่เร่งศธ.หามาตรการแก้หนี้ครู”, 2563)

จากตัวอย่าง (8) เป็นแนวทางการแก้ไขปัญหานี้สินของครูที่นำเสนอโดยรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ จะพบคำและกลุ่มคำกริยาที่สื่อความหมายสื่อถึงการช่วยเหลือ ได้แก่ แก้ไข ปรับลด พักชำระ ช่วยผ่อนคลาย พยายามหาช่องทางให้มีโอกาส ขยับตัวได้คล่อง ซึ่งการนำเสนอของรัฐที่ช่วยเหลือครูจึงตอกย้ำให้เห็นภาพครูที่ขาดแคลนทุนทรัพย์มีสถานภาพการเงินไม่เท่าเทียมผู้อื่นในสังคมซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นภาพคุณลักษณะด้านลบของครู

2. กลุ่มภาพตัวแทนครูที่มีคุณลักษณะด้านบวกและมีความเป็นครูตามที่สังคมคาดหวัง

การวิเคราะห์ภาษาจากมุมมองและน้ำเสียงของรัฐในหนังสือพิมพ์ พบกลวิธีที่ประกอบสร้างภาพตัวแทนครูที่มีคุณลักษณะด้านบวกและมีความเป็นครูตามที่สังคมคาดหวัง ซึ่งเป็นภาพตัวแทนที่มีความเด่นชัดน้อยกว่าด้านลบ เนื่องจากการนำเสนอปริมาณข่าวน้อยกว่าอย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์ภาษาพบว่าภาพตัวแทนครูที่มีคุณลักษณะด้านบวก ประกอบด้วยภาพตัวแทนย่อยที่สนับสนุน 3 ภาพตัวแทน คือ ครูคือผู้อุทิศตนเพื่อนักเรียนและสังคม ครูคือบุคคลที่สังคมคาดหวัง เป็นผู้พัฒนาอนาคต และครูคืออาชีพที่น่าภาคภูมิใจ ดังรายละเอียด

2.1 ครูคือผู้อุทิศตนเพื่อนักเรียนและสังคม

การนำเสนอข่าวครูในหนังสือพิมพ์รายวันจะพบภาพครูที่อุทิศตนเพื่อนักเรียนและสังคม ซึ่งเป็นภาพตัวแทนที่สอดคล้องกับมุมมองความเป็นครูที่ดีตามความคิดของคนในสังคม โดยจะพบกลวิธีที่สื่อภาพตัวแทน ดังนี้

2.1.1 การใช้คำกริยาที่สื่อความหมาย “การยกย่องเชิดชู”

การใช้คำกริยาเป็นกลวิธีการเลือกใช้ศัพท์ที่นำเสนอให้เห็นภาพตัวแทนได้จากการวิเคราะห์ภาษาในวาทกรรมหนังสือพิมพ์รายวัน จะพบคำหรือกลุ่มคำกริยาที่สื่อความหมายการยกย่องเชิดชู เช่น เชิดชู ยกย่อง เคารพ สักการะ กตัญญูกตเวที ดังตัวอย่าง

(9) “บิ๊กตู่เปิดวันครูปี 63 ชูแม่พิมพ์ผู้เสียสละ นายกรัฐมนตรีร่วมงานวันครูปี 63 คารวะอดีตครูโรงเรียนวัดนวลนรดิศ ยกย่องแม่พิมพ์เป็นผู้เสียสละ (“บิ๊กตู่เปิดวันครูปี 63 ชูแม่พิมพ์ผู้เสียสละ”, 2563)

จากตัวอย่าง (9) ผู้ส่งสารคือนายกรัฐมนตรี แสดงให้เห็นภาพครู คือ บุคคลที่มี

ความเสี่ยสละ อุทิศตนเพื่อประโยชน์แก่นักเรียนและประเทศชาติ นอกจากนี้ยังพบการใช้คำอ้างถึงครูว่า แม่พิมพ์ เพื่อสื่อให้เห็นว่าครูคือต้นแบบที่ควรยกย่องเชิดชู

2.2 ครูคือบุคคลที่สังคมคาดหวังเป็นผู้พัฒนาอนาคต

จากการวิเคราะห์ภาษาในการนำเสนอข่าวของหน่วยงานภาครัฐ หรือบุคคลผู้ที่มีบทบาทต่อการศึกษา จะพบว่าเมื่อโลกยุคสมัยมีการเปลี่ยนแปลง หน่วยงานที่มีอำนาจในการผลิตครู มักจะนำเสนอมุมมองครูที่สังคมคาดหวังจะเป็นผู้ที่ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง หรือพัฒนาอนาคต โดยนำเสนอผ่านกลวิธีทางภาษา คือ

2.2.1 การใช้คำปรากฏร่วมกับครูที่สื่อความหมาย “อนาคต”

การวิเคราะห์ภาษาจากสื่อจะพบการใช้คำปรากฏร่วม ซึ่งเป็นคำที่ทำหน้าที่ขยายประกอบกับคำว่าครู เพื่อขยายให้เห็นภาพครูชัดเจน โดยพบคำที่ปรากฏร่วมกับครูที่สื่อความหมาย “อนาคต” เช่น ยุคใหม่ ยุคโลกเปลี่ยน อนาคต ยุค 4.0 ยุค Disruption ดังตัวอย่าง

(10) “โจทย์ที่มอบให้สถาบันผลิตครูไปดำเนินการคือหลักสูตรการเรียนการสอนของนักศึกษา เพราะขณะนี้ความรู้ความสามารถที่ครูยุคใหม่จะต้องมีและต้องเรียนรู้ คือ การเปลี่ยนแปลงของโลก” (“มอบครูสภาวะงาโจทย์ผลิตครู”, 2563)

จากตัวอย่าง (10) พบการใช้คำปรากฏร่วมกับครูโดยใช้เกณฑ์ช่วงเวลา ยุคสมัยของสังคม คำว่า ยุคใหม่ ซึ่งสื่อให้เห็นได้ว่าภาพครูที่สังคมมีความคาดหวัง คือ ครูที่มีความแตกต่างจากครูในสมัยปัจจุบัน และต้องมีคุณลักษณะที่ต้องพัฒนาเพื่อก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลก

2.3 ครูคืออาชีพที่น่าภาคภูมิใจ

การนำเสนอข่าวในหนังสือพิมพ์รายวันแสดงให้เห็นภาพครูคืออาชีพที่น่าภาคภูมิใจผ่านกลวิธีทางภาษาที่ประกอบสร้างภาพตัวแทน ดังนี้

2.3.1 การใช้ทัศนภาวะ

การใช้ทัศนภาวะผ่านมุมมองของรัฐชี้ให้เห็นว่าครูคืออาชีพที่น่าภาคภูมิใจ โดยนำเสนอผ่านการใช้รูปภาษาที่สื่อทัศนภาวะ เช่น ต้อง ควร น่าจะ ซึ่งมุมมองที่รัฐนำเสนอ นั้นสร้างการรับรู้ให้ผู้รับสารเห็นว่าอาชีพครูเป็นอาชีพที่ประกอบคุณงามความดีให้แก่นักเรียน และสังคมผู้ประกอบอาชีพครูจึงมีความภาคภูมิใจ ดังตัวอย่าง

(11) “คนเป็นครูต้องภาคภูมิใจในวิชาชีพ ตนยังมีความเชื่อมั่นต่อการศึกษาไทย เรายังยึดแบบอย่างประเทศที่มีการศึกษาที่ดี” (“ปีกตูเปิดวันครูปี 63 ชูแม่พิมพ์ผู้เสียสละ”, 2563)

จากตัวอย่าง (11) แสดงให้เห็นว่าคำช่วยกริยา “ต้อง” ทำหน้าที่ประกอบกับคำกริยา ภาคภูมิใจ ซึ่งในที่นี้ คือ การแสดงเจตนาของผู้ส่งสารว่า การเป็นครูย่อมต้องมีความภาคภูมิใจในวิชาชีพ การนำเสนอเช่นนี้เป็นกรายภาพคุณค่าความยิ่งใหญ่ของอาชีพครูว่ามีความสำคัญต่อสังคม เป็นวิชาชีพที่มีคุณค่า และผู้เป็นครูย่อมต้องมีความภาคภูมิใจต่ออาชีพของตนเอง

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลของการศึกษาทฤษฎีทางภาษาที่ประกอบสร้างภาพตัวแทนครูจากมุมมองและน้ำเสียงของรัฐในหนังสือพิมพ์รายวันไทย แสดงให้เห็นว่าภาษาที่มีความสำคัญต่อการประกอบสร้างภาพตัวแทนครู นอกจากนั้นการนำเสนอภาพตัวแทนยังสัมพันธ์กับวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมและวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมตามกรอบมิติทั้งสามของวาทกรรม ซึ่งผู้วิจัยจะอภิปรายผล ดังนี้

1. เมื่อวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม พบว่า การผลิตตัวบทหนังสือพิมพ์ จะผลิตโดยสื่อมวลชนเพื่อรายงานเหตุการณ์ให้สังคมรับรู้ข่าวที่เกิดขึ้น ผ่านการพิจารณา คัดเลือก และกระจายข้อมูลไปสู่ผู้รับสารเป็นวงกว้าง ซึ่งการเสนอข่าวมีลักษณะสื่อสารทางเดียว ทำให้ผู้รับสารมีบทบาทสำคัญในการรับรู้ข้อมูล ดังนั้นการถ่ายทอดมุมมองความคิดจากการนำเสนอของสื่อจึงมีอิทธิพลต่อผู้รับสาร สอดคล้องกับผลการศึกษาของผู้วิจัยที่ศึกษาภาพตัวแทนจากหนังสือพิมพ์ สุจิตรา แซ่ลิ่ม (2561) กล่าวว่า ผู้อ่านมักเชื่อว่าการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์เป็น “ข้อเท็จจริง” ตามบรรทัดฐานความเชื่อของคนในสังคม ดังนั้นผู้รับสารจึงมักตีความตามสิ่งที่หนังสือพิมพ์นำเสนอ ซึ่งหากผู้รับสารเชื่อว่าภาพที่ถูกนำเสนอเป็นความจริงทุกประการ ขาดการใช้วิจารณญาณให้รู้เท่าทันวาทกรรมของสื่อก็จะมีมุมมองคล้ายตามทีสื่อเลือกนำเสนอ

2. การนำเสนอภาพตัวแทนครูในพื้นที่ของหนังสือพิมพ์ สื่อมักนำเสนอภาพด้านลบให้โดดเด่นมากกว่าภาพด้านบวกเพื่อดึงดูดให้ผู้รับสารเกิดความสนใจ ซึ่งผลการศึกษาของงานวิจัยนี้มาจากข้อมูลทางภาษาในหนังสือพิมพ์รายวันไทย ไม่อาจเหมารวม (Stereotype) ว่าครูทุกคนในสังคมเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะด้านลบได้ สอดคล้องกับการนำเสนอภาพตัวแทนกลุ่มบุคคลอื่นในหนังสือพิมพ์ที่มักนำเสนอ เช่น การศึกษาของ ชีระ บุษบกแก้ว (2562) ศึกษาภาพตัวแทนคนชรา ผลการศึกษาเผยให้เห็นว่าหนังสือพิมพ์มักนำเสนอภาพด้านลบที่แสดงว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ดูแลตัวเองไม่ได้ อีกทั้งเป็นปัญหาที่รัฐต้องแก้ไข และการศึกษาของ สิริภัทร เชื้อกุล (2563) ศึกษาภาพตัวแทนนักเรียนอาชีวศึกษา ผลการศึกษาตอกย้ำให้เห็นว่าภาษาจากวาทกรรมสื่อมวลชนมีความสำคัญในการสร้างการรับรู้ภาพตัวแทน ที่สำคัญภาพตัวแทนด้านลบมักถูกนำเสนอในพื้นที่ที่เข้าถึงง่าย และมักได้รับความสนใจมากกว่าด้านบวก สอดคล้องกับผลการวิจัยที่แสดงให้เห็นว่าสื่อมักนำเสนอข่าวครูโดยใช้ภาษาที่ถ่ายทอดผ่านน้ำเสียงของรัฐ ซึ่งสะท้อนว่าครูเป็นผู้กระทำสิ่งที่ไม่เหมาะสมและนักเรียนเป็นผู้ถูกกระทำ ซึ่งขัดแย้งต่อมุมมองความคิดทั่วไปของคนในสังคมว่าครูต้องยึดมั่นในคุณธรรม มีความรักและเมตตาต่อศิษย์ และมีจรรยาบรรณวิชาชีพ ซึ่งเป็นวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมที่ดี ทำให้การนำเสนอข่าวส่งผลต่อทัศนคติ และความเชื่อมั่นต่อครูเปลี่ยนแปลงไปในทางลบ ภาพตัวแทนจึงสัมพันธ์กับเหตุการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้น เช่น กรณีนักเรียนออกมาชุมนุมให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาและกล่าวถึงการคุกคามที่ได้รับจากครู การที่รัฐออกนโยบายพัฒนาความรู้ความสามารถของครู หรือรัฐช่วยเหลือครูด้านปัญหาหนี้สิน

3. ภาพคุณลักษณะด้านบวกที่สื่อหนังสือพิมพ์นำเสนอเป็นภาพตัวแทนที่ไม่โดดเด่น เนื่องจากการนำเสนอ มักอยู่ในช่วงระยะเวลาที่เกี่ยวกับการยกย่องครู เช่น วันครู พิธีไหว้ครู หรือนำเสนอในช่วงระยะเวลาหลังจากการเกิดกระแสข่าวด้านลบของครู เพื่อให้สังคมเกิดความเชื่อมั่น และเห็นภาพครูในมุมด้านบวกเพิ่มขึ้น เพราะครูคือบุคคลที่สังคมไทยยังมีมุมมองว่าเป็นบุคคลที่ควรเคารพยกย่องบูชา ขณะที่ภาพด้านลบของครูเป็นภาพที่ถูกนำเสนอต่อเนื่องตลอดปี เนื่องจากเป็นมุมมองที่คนในสังคมมักให้ความสนใจ และเป็นภาพที่คนในสังคมคาดไม่ถึง ซึ่งข้อค้นพบในการวิจัยนี้จะช่วยสร้างการตระหนักรู้ถึงกระบวนการนำเสนอข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ได้

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ภาพตัวแทนครูที่ปรากฏจากการวิเคราะห์ภาษาผ่านมุมมองและน้ำเสียงของรัฐ สะท้อนให้เห็นภาพตัวแทนครูที่มีคุณลักษณะด้านลบเด่นชัดมากกว่าด้านบวก เมื่อพิจารณานโยบายของรัฐจะเห็นได้ว่า รัฐมีนโยบาย มาตรการต่าง ๆ ในการพัฒนา ป้องกัน แก้ไข กรณีครูที่มีคุณลักษณะไม่เหมาะสมอย่างต่อเนื่อง แต่ข่าวครูที่มีคุณลักษณะด้านลบยังคงถูกนำเสนอผ่านหนังสือพิมพ์ต่อเนื่องเช่นเดียวกัน แสดงให้เห็นว่า ครูในสังคมส่วนหนึ่งยังไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือมีความตระหนักถึงจรรยาบรรณของวิชาชีพ ซึ่งรัฐในฐานะหน่วยงานผู้ผลิตและดูแลครูจึงควรให้ความสำคัญ และมีนโยบายส่งเสริมพัฒนาให้ครูมีภาพลักษณ์ดีขึ้น และควรให้กำลังใจครูที่มีพฤติกรรมที่ดีเพื่อให้เป็นขวัญกำลังใจ และเป็นแบบอย่างแก่ครูในสังคมไทย

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ศึกษาจากสื่อหนังสือพิมพ์รายวันเท่านั้น ในการศึกษาครั้งต่อไปอาจศึกษาจากมุมมองหรือน้ำเสียงของครูซึ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจในการนำเสนอให้เห็นว่าครูไทยมีมุมมองต่อตนเองอย่างไร หรืออาจมีการศึกษาในสื่อสาธารณะที่มีความหลากหลายมากขึ้น จะช่วยให้ผลการศึกษาที่ได้มีความครอบคลุมในการเห็นภาพตัวแทนในมิติที่หลากหลาย

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.

<https://www.moe.go.th>.

ครูใช้แปรงลบกระดานตบหน้า นร. (2563, 29 มีนาคม). ไทยรัฐ, 22.

จันทิมา อังคพณิชกิจ. (2562). การวิเคราะห์ข้อความ (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ณัฐพล พงษ์บาศ. ปี 65 ขยับเพิ่มขึ้นแน่. (2563, 4 พฤศจิกายน). เดลินิวส์, 8.

- ธีระ บุษบกแก้ว. (2562). ภาพตัวแทนผู้สูงอายุไทยที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาในวาทกรรม
สื่อสาธารณะ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิติพงศ์ พิเชฐพันธ์. (2553). วาทกรรมเหตุการณ์ณ์พิพาทเขาพระวิหาร พ.ศ.2551 จาก
หนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย: การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและอุดมการณ์
[วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปึกตูเปิดวันครูปี 63 ชูแม่พิมพ์ผู้เสียสละ. (2563, 17 มกราคม). มติชน, 1.
- ปึกตูเร่งศ.ผุดมาตรการแก้หนี้ครู. (2563, 2 มีนาคม). มติชน, 18.
- ปลุกครูก้าวออกจากกรอบพร้อมรับการพัฒนา. (2563, 17 มกราคม). ไทยรัฐ, 12.
- เปิดนโยบายเชิงรุก ศธ.“ไล่ออกครู”ลวงละเมิดนักเรียน ศคพ.คุ้มครอง-เยียวยาร่างกาย-จิตใจ.
(2563, 27 กันยายน). ไทยรัฐ, 14.
- มอบครูสภาวางใจทยผลิตครู. (2563, 5 มีนาคม). ไทยรัฐ, 12.
- มาตรฐานตำแหน่ง-วิทยฐานะใหม่. (2563, 25 ธันวาคม). ไทยรัฐ, 12.
- แม่บูก้องอัยการคุมขังขึ้นลูกรวย. (2563, 20 พฤษภาคม). ไทยโพสต์, 1.
- ศิริพร รักดีผาสุข. (2561). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอัตลักษณ์และแนวทางการนำมาศึกษา
ภาษาไทย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สะท้อนระบบการศึกษาไทยปมครูทำร้ายร.อนุบาล. (2563, 5 ตุลาคม). เดลินิวส์, 1.
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2550). สารานุกรมวิชาชีพครู เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เนื่องในโอกาสฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 พรรษา. สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.
- สิริภัทร เชื้อกุล. (2563). ภาพตัวแทนผู้เรียนอาชีวศึกษาที่ประกอบสร้างผ่านภาษาในวาทกรรม
สื่อมวลชนและวาทกรรมสื่อภาครัฐ: การศึกษาแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์
[วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุขุม เฉลยทรัพย์. (2563, 16 มกราคม). ความเชื่อมั่นครูไทย จาก “ปี52” ถึง “ปี62”...!!?
<https://siamrath.co.th>
- สุจิตรา แซ่ลิ้ม. (2561). ภาพตัวแทนของผู้ชุมนุมทางการเมืองในเหตุการณ์ชุมนุมทางการเมือง
ช่วง พ.ศ.2549-2557 ในพาดหัวข่าวในหนังสือพิมพ์ภาษาไทย: การศึกษาตามแนว
วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- หนี้ครูเอ็นพีแอลพุ่ง4หมื่นล. (2563, 5 กุมภาพันธ์). มติชน, 8.
- อินโฟเควส. (2564). เจาะลึกข้อมูลสื่อไทยปี 2563. <https://www.infoquest.co.th>
- DLTV ยกระดับการศึกษา รร.ห่างไกล. (2563, 6 มิถุนายน). เดลินิวส์, 24.
- Fairclough, N. (1995). *Critical discourse analysis: the critical study language*. Longman.
- Hall, S. (1997). *Representation: Cultural Representation and Signifying Practice*. SAGE.

การพัฒนาระบบและกลไกการบริหารจัดการงานวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมและเครือข่าย

พรณี บัวเล็ก¹ พัทธดนย์ สุขพันธุ์² กัลยกร วงศ์รักษ์³ และ สุภาพันธุ์ สายทองอินทร์⁴

¹สาขาวิชาภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์เชิงท่องเที่ยว คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

²สาขาวิชาชีววิทยา (ค.บ.) คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

³สาขาวิชาเกษตรศาสตร์ คณะเกษตรและชีวภาพ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

⁴สาขาวิชาการบัญชี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาระบบบริหารจัดการงานวิจัยและพันธกิจสัมพันธ์ เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมในลักษณะมหาวิทยาลัยทำงานร่วมกับสังคม (Engagement University) งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยท้องถิ่นโดยมีพื้นที่การศึกษาที่จังหวัดชัยนาท และกรุงเทพฯ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ประชากรที่ใช้เป็นกลุ่มศึกษาผู้บริหารสถาบันวิจัยและพัฒนา (สวพ.) 2 คน คือ ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการ ผู้บริหารคณะ และหน่วยจัดการของคณะ หน่วยงานละ 2 คน วิธีการศึกษาใช้ การสำรวจ การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการอบรมให้ความรู้ การวิเคราะห์ข้อมูลจากเนื้อหาที่ได้รับโดยใช้การประชุมใหญ่ร่วมกัน

ผลการวิจัยพบว่า ระบบบริหารและพันธกิจสัมพันธ์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งนี้ ได้แก่ 1) โครงสร้างการบริหารงานวิจัยและพันธกิจสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏในจังหวัดชัยนาท/กรุงเทพฯ ประกอบด้วยหน่วยจัดการ (Management Unit) 4 ระดับ คือ ระดับคณะ ระดับตำบล ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด ที่ทำงานประสานระหว่างมหาวิทยาลัยกับหน่วยงานจังหวัด และมีศูนย์นวัตกรรมและพันธกิจสัมพันธ์เป็นหน่วยงานกลางทำหน้าที่รวบรวมความรู้ จัดการกระจายความรู้ และขยายผลความรู้ที่ได้รับจากงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ 2) ระบบการบริหารจัดการงานพันธกิจสัมพันธ์ ประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้าที่มีทั้งนโยบายทั้งภายในภายนอกภายในมหาวิทยาลัย ระบบบริหารจัดการหลักโดยดำเนินการในลักษณะของวงจร P D C A รวมทั้งระบบสนับสนุน ได้แก่ ระบบพัฒนาคน ระบบพี่เลี้ยง ระบบจัดการความรู้ ระบบฐานข้อมูล ระบบเครือข่าย และระบบพัฒนางาน

คำสำคัญ: ระบบบริหารงานวิจัย พันธกิจสัมพันธ์ หน่วยจัดการ

The Development of a Research Management System and Mechanisms for Local Development in ChandraKasem Rajabhat University and Area Networks

Punnee Bualek¹ Pattadon Sukkapan² Kalyakorn Wongrak³ and Supapan Saithong-in⁴

¹Program of Geography and History for Tourism, Faculty of Humanities and Social Sciences, Chandrakasem Rajabhat University

²Program of Biology, Faculty of Science Chandrakasem Rajabhat University

³Program of Agricultural Science, Faculty of Agriculture and Life Sciences Chandrakasem Rajabhat University

⁴Accountancy Program, Faculty of Management Science, Chandrakasem Rajabhat University

Abstract

The objective of this research was to develop a research and engagement management system for Chandrakasem Rajabhat University in the manner of Engagement University. This study was considered a local research prioritizing in 2 provinces, Chainat and Bangkok. This participatory action research integrated collaborations from all related sectors both inside and outside the university. The population used as a study group consisted of 2 executives of Research and Development Institute (RDI), namely the director and deputy director, and 2 administrators of the faculties. The study methods were surveys, interviews, focus group discussions. learning exchange meeting and training Analyzing information from material received using a common conference.

The research results showed that the research and engagement management system of Chandrakasem Rajabhat University were as follows. 1) The structure of the research and engagement management system of the university in both Chainat and Bangkok comprised of management units at four levels: the Faculty, the Tambon, the District and the Province level, which coordinated between the university and the province organizations. In addition, there was also the Innovation and Engagement Center functioning as the central agency for gathering, distributing and expanding the research knowledge. 2) The research and engagement management system consisted of the input factors which are the policies from both inside and outside the university. The core management system operated following the PDCA circle, including the supporting systems: the personnel development system, the mentor system, the knowledge management system, the database system, the network system, as well as the work development system.

Keywords: Research Management System, Engagement, Management Unit

Received: 21 December 2022

Revised: 16 February 2023

Accepted: 24 February 2023

บทนำ

ยุทธศาสตร์ใหม่ของทางมหาวิทยาลัยราชภัฏในระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) กำหนดให้มหาวิทยาลัยราชภัฏทำงานตามยุทธศาสตร์การขับเคลื่อน 4 ด้าน คือ ด้านพัฒนาท้องถิ่น ด้านการผลิตครู ด้านการยกระดับคุณภาพการศึกษา และด้านการพัฒนาระบบบริหารจัดการ โดยเชื่อมโยงแนวคิดงานพันธกิจสัมพันธ์กับสังคม (Engagement University) มุ่งเน้นการพัฒนา นวัตกรรมองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับท้องถิ่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทร์เกษมได้รับมอบหมายให้ดูแลพื้นที่ 2 จังหวัด คือ กรุงเทพมหานคร ดูแลพื้นที่ทางฝั่งตะวันออกของกรุงเทพฯ 18 เขต โดยมีพื้นที่นำร่อง 2 เขตที่อยู่ใกล้มหาวิทยาลัย เขตจตุจักรและเขตลาดพร้าว และจังหวัดชัยนาทดูแลพื้นที่ทั้งจังหวัด ซึ่งทั้งสองพื้นที่มีความแตกต่างกันในบริบท ส่วนหนึ่งเป็นพื้นที่เมืองกับอีกส่วนหนึ่งเป็นพื้นที่ชนบท ในการทำงานมีการแบ่งงานกันทำงานกับพื้นที่ ทางมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทร์เกษมได้มีการแบ่งพื้นที่ความรับผิดชอบทั้งส่วนของกรุงเทพและจังหวัดชัยนาท ไปยังคณะต่าง ๆ เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนในการทำงาน

การทำงานท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยที่ผ่านมา ถึงแม้จะได้รับมอบหมายให้พัฒนาพื้นที่ ตามที่กำหนดไว้แล้ว แต่การทำงานยังขาดการแบ่งพื้นที่ความรับผิดชอบภายในมหาวิทยาลัย ทำให้เกิดการทำงานในพื้นที่ซ้ำซ้อนกันระหว่างคณะ รวมทั้งถึงแม้ทำงานพัฒนาของมหาวิทยาลัย จะเสร็จสิ้นโครงการไปได้ แต่พื้นที่ยังขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง งานพัฒนาจึงยังไม่เกิดความยั่งยืน ไม่สามารถประเมินผลในภาพรวมการทำงานของมหาวิทยาลัยได้ นอกจากนี้ยังไม่มีสร้างระบบ และกลไกในการทำงานพื้นที่ งานพัฒนาที่เกิดขึ้นจึงไม่สามารถสร้างการมีส่วนร่วมทั้งในระดับ มหาวิทยาลัยและระดับท้องถิ่นอย่างแท้จริง

สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏจันทร์เกษม(สวพ.)ได้พัฒนาโครงการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาระบบและกลไกการบริหารจัดการงานวิจัยและพันธกิจสัมพันธ์เพื่อการพัฒนา ท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทร์เกษมและเครือข่าย” โดยทำการศึกษาหาระบบบริหาร ขององค์กรทั้งในระดับคณะ ระดับตำบล ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด เพื่อหาระบบและกลไก ที่เหมาะสมที่สามารถสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานทั้งภายในและภายนอก รวมทั้งการรวบรวม องค์ความรู้ นวัตกรรมที่เกิดขึ้นจากการทำงานร่วมกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิด การพร้อมใช้ และนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาท้องถิ่นให้ได้ผลสำเร็จและยั่งยืน ทั้งนี้เพื่อให้ มหาวิทยาลัยสามารถบรรลุภารกิจที่ได้รับมอบหมาย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาระบบบริหารจัดการงานวิจัยและพันธกิจสัมพันธ์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมในลักษณะมหาวิทยาลัยทำงานร่วมกับสังคม (Engagement University)

ขอบเขตของการวิจัย

1. **ขอบเขตด้านประชากร** มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ได้แก่ ผู้บริหารสถาบันวิจัยและพัฒนา (สวพ.) 2 คน คือ ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการ ผู้บริหารคณะ และหน่วยจัดการของคณะ หน่วยงานละ 2 คน ประกอบด้วย คณะวิทยาศาสตร์ คณะเกษตรและชีวภาพ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ คณะศึกษาศาสตร์ และวิทยาลัยการแพทย์ทางเลือก หน่วยงานและนักวิจัยของมหาวิทยาลัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักประกันคุณภาพการศึกษา และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการทำงานพื้นที่และงานบริหารเชิงระบบในแต่ละกลุ่ม

2. **ขอบเขตด้านเนื้อหา** แบบจำลองโครงสร้างการบริหารงานพันธกิจสัมพันธ์และแบบจำลองระบบบริหารงานพันธกิจสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมทั้งในกรุงเทพฯ และจังหวัดชัยนาท

3. **ขอบเขตด้านสถานที่** มี 2 พื้นที่ 1)พื้นที่จังหวัดชัยนาท ได้แก่ ยุทธศาสตร์จังหวัดนายอำเภอหันคา นายอำเภอสรรคบุรี นายอำเภอวัดสิงห์ นายอำเภอเนินขาม และนายอำเภอสรรพยา 2)พื้นที่กรุงเทพฯ คือ เขตจตุจักร และลาดพร้าว

4. **ขอบเขตด้านเวลา** ตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม พ.ศ.2563 ถึง วันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2563

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานของการวิจัย

ระบบบริหารจัดการงานวิจัยและพันธกิจสัมพันธ์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทร์เกษมในลักษณะมหาวิทยาลัยทำงานร่วมกับสังคม (Engagement University) มาจากการจัดโครงสร้าง และระบบบริหารที่สร้างการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนทั้งภายในและภายนอกองค์กร

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยท้องถิ่นโดยมีพื้นที่การศึกษาที่จังหวัดชัยนาทและกรุงเทพมหานครเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย

เครื่องมือการวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม และแบบสนทนากลุ่ม

การรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการสำรวจ การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการอบรมให้ความรู้

การสำรวจ กิจกรรมนี้ทำเริ่มต้นโดยตรวจสอบสภาพปัญหาความต้องการของผู้เกี่ยวข้องและความพร้อมที่จะเข้าร่วมการทำงานทั้งภายในองค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ เพื่อให้เข้าใจสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้น

การสัมภาษณ์ กิจกรรมนี้ทำร่วมกับท้องถิ่น ทั้งในระดับจังหวัดและอำเภอที่อยู่ในเขตความรับผิดชอบเพื่อให้ทราบแนวทางในการทำงานร่วมกันกับท้องถิ่น

การสนทนากลุ่ม กิจกรรมนี้ทำภายในมหาวิทยาลัย เป็นการประชุมรายประเด็นการออกแบบโครงสร้างการทำงานท้องถิ่น การออกแบบระบบบริหาร ศูนย์นวัตกรรมพันธกิจสัมพันธ์ และระบบฐานข้อมูลท้องถิ่นของมหาวิทยาลัย

การประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กิจกรรมนี้จัดขึ้นภายในองค์กรโดยเชิญตัวแทนจากคณะและหน่วยงานที่เป็นผู้ร่วมวิจัยมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เป็นการแบ่งปันความรู้

การอบรมให้ความรู้ กิจกรรมนี้จัดขึ้น 3 ครั้ง ครั้งแรก ก่อนลงมือทำวิจัย ครั้งที่ 2 เมื่องานดำเนินไปได้ 50% และ 100% โดยเชิญวิทยากรท่านรองศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรนภาพรหมามา ให้ความรู้และให้ความคิดเห็นต่องานวิจัย

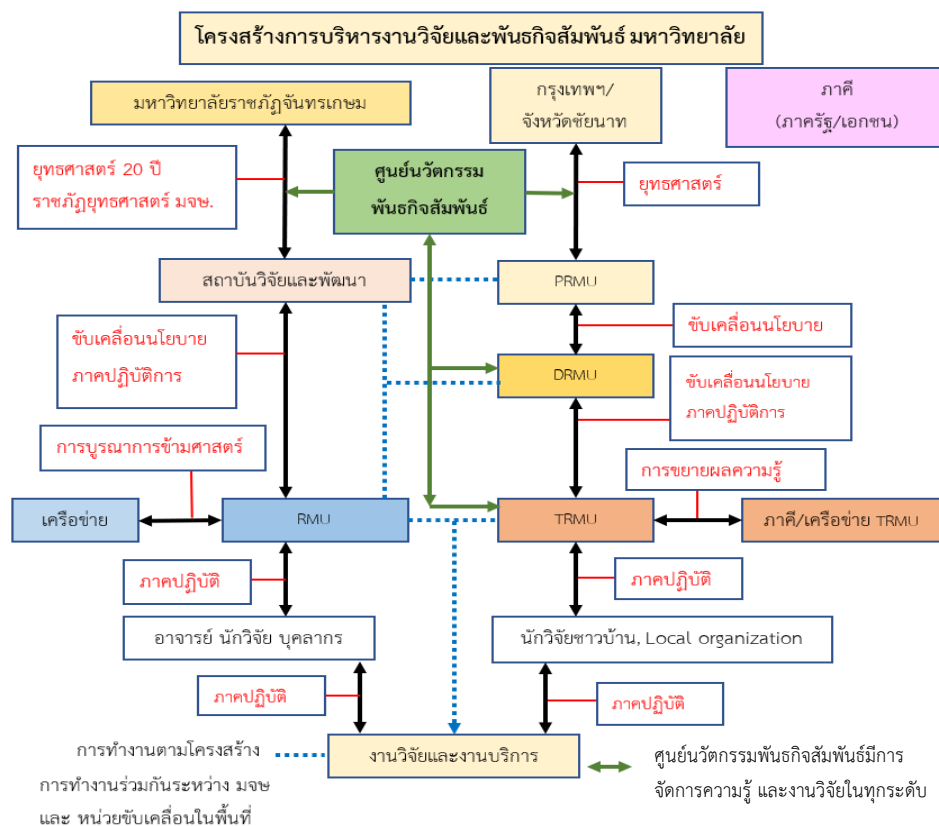
การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การประชุมใหญ่เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเพื่อสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาร่วมกัน

ผลการวิจัย

งานวิจัยการพัฒนาระบบบริหารจัดการงานวิจัยและพันธกิจสัมพันธ์เพื่อการพัฒนา
ท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมในลักษณะมหาวิทยาลัยทำงานร่วมกับสังคม (Engagement
University) มีดังนี้

1. โครงสร้างการบริหารงานวิจัยและพันธกิจสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ
จันทระเกษม

โครงสร้างการบริหารงานวิจัยและพันธกิจสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยจันทรเกษม ในจังหวัดชัยนาท/กรุงเทพฯ ปัจจุบัน ประกอบด้วยหน่วยจัดการ (Management Unit) 4 ระดับ คือ 1) หน่วยจัดการระดับคณะ หรือ RMU (Research Management Unit) 2) หน่วยจัดการระดับตำบล หรือ TRMU (Tambon Research Management Unit) 3) หน่วยจัดการระดับอำเภอ หรือ DRMU (District Research Management Unit) และ 4) หน่วยจัดการระดับจังหวัด หรือ PRMU (Province Research Management Unit) นอกจากนี้ยังมีโครงสร้างการทำงานประสานระหว่างมหาวิทยาลัย กับหน่วยงานจังหวัด และมีศูนย์นวัตกรรมและพันธกิจสัมพันธ์เป็นหน่วยงานกลางทำหน้าที่ รวบรวมความรู้ จัดการกระจายความรู้ และขยายผลความรู้ที่ได้รับจากงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ หน่วยจัดการต่าง ๆ ตามโครงสร้าง (ภาพที่ 2) มีดังนี้

ภาพที่ 2 โครงสร้างการบริหารงานวิจัยและพัฒนาของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

1.1 หน่วยจัดการระดับคณะ RMU (Research Management Unit) หมายถึง หน่วยบริหารวิจัยและพันธกิจสัมพันธ์ในระดับคณะ เป็นจุดเริ่มต้นกระบวนการจัดการงานบริหาร หากสามารถดำเนินการจุดเริ่มต้นได้ดีก็จะส่งผลการดำเนินงานไปยังจุดอื่นด้วย ซึ่งมีวัตถุประสงค์ องค์ประกอบและบทบาทหน้าที่ ตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 วัตถุประสงค์ องค์ประกอบและบทบาทหน้าที่ของ RMU

วัตถุประสงค์	องค์ประกอบ	บทบาทหน้าที่
1. เพื่อพัฒนาระบบบริหารจัดการงานวิจัยและพันธกิจสัมพันธ์เพื่อพัฒนาท้องถิ่น	1. คณบดี 2. รองคณบดี 3. ผู้ทรงคุณวุฒิ	1. จัดทำยุทธศาสตร์ แผนบูรณาการงานวิจัยและพันธกิจสัมพันธ์กับพื้นที่ที่รับผิดชอบ
2. เพื่อส่งเสริมให้มีการดำเนินการวิจัยวิทยาศาสตร์และงานวิจัยเชิงการเรียนการสอน และเชื่อมโยงภูมิปัญญาสากลกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	4. ผู้แทนอาจารย์ตามโครงสร้างในเขตกรุงเทพ (ด้านงานวิจัย ด้านฐานข้อมูล ด้านบริการวิชาการ) 5. ผู้แทนอาจารย์ตามโครงสร้างในเขตจังหวัดชัยนาท (ด้านงานวิจัย ด้านฐานข้อมูล ด้านบริการวิชาการ)	2. สังเคราะห์โจทย์วิจัยจากข้อมูลความต้องการจากชุมชนและจังหวัด/เขต เพื่อนำมาเป็นข้อมูลสำหรับนักวิจัยในคณะสำหรับการขึ้นโจทย์วิจัย
3. เพื่อส่งเสริมให้มีความร่วมมือทางด้านการวิจัย ระหว่างคณะกับสถาบันการศึกษา (บูรณาการข้ามศาสตร์/สถาบัน)	6. ผู้แทนบุคลากร 7. ผู้แทนที่มีบทบาท/ประสบการณ์ในการวิจัยและงานพันธกิจสัมพันธ์	3. ส่งเสริม ผลักดัน ติดตาม ขับเคลื่อนงานวิจัยเชิงพื้นที่ เพื่อให้เกิดผลกระทบ (Impact) ในพื้นที่เป้าหมาย
4. เพื่อสนับสนุนให้ชุมชน องค์กรภายนอก ทั้งภาครัฐและเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาวิจัยการดำเนินงานวิจัย และนำผลงานวิจัยไปประยุกต์ใช้		4. กำกับดูแลให้โครงการวิจัย/งานพันธกิจสัมพันธ์ดำเนินงานให้เป็นไปตามยุทธศาสตร์และแผน และทำการประเมินผลกระทบต่อชุมชน
5. เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนนักวิจัยทั้งด้านในการให้ความรู้ในการทำวิจัยเชิงพื้นที่ การแสวงหาแหล่งทุน และการเผยแพร่ผลงานวิจัย ตลอดจนการนำงานวิจัยมาแก้ปัญหาท้องถิ่น ทั้งนี้โดยสร้างกลไกการทำงานผ่านระบบผู้ทรงคุณวุฒิและเครือข่ายคู่ความร่วมมือ		5. กำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาข้อเสนอโครงการวิจัย (งบประมาณ แผนการดำเนินงานวิจัย วิธีการดำเนินงานวิจัย) และคุณสมบัติของผู้ขอทุน ทำการกลั่นกรองข้อเสนอวิจัยในระดับคณะก่อนนำเสนอ สวพ. เพื่อพิจารณาการให้ทุน 6. ประสานงานด้านต่าง ๆ เช่น เป็นตัวเชื่อมระดับตำบล ระดับอำเภอ และ สวพ. 7. ร่วมจัดทำฐานข้อมูลกับหน่วยงานที่รับผิดชอบ 8. ผลักดันงานตามนโยบายที่มหาวิทยาลัยได้รับมอบหมายร่วมกับคนในพื้นที่ที่รับผิดชอบ

1.2 หน่วยจัดการระดับตำบล TRMU (Tambon Research Management Unit)

หมายถึง หน่วยบริหารงานวิจัยและพันธกิจสัมพันธ์ในระดับตำบล ซึ่งมีวัตถุประสงค์ องค์ประกอบ และบทบาทหน้าที่ ตามตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 วัตถุประสงค์ องค์ประกอบและบทบาทหน้าที่ของ TRMU

วัตถุประสงค์	องค์ประกอบ	บทบาทหน้าที่
1. เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์และแผน บูรณาการงานวิจัยและงานพันธกิจ สัมพันธ์ร่วมกับหน่วยงานระดับ ตำบล/แขวงที่รับผิดชอบ	1. นายกเทศมนตรี / นายกอบต. 2. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน 3. นักวิเคราะห์นโยบายและแผน 4. ภาควิเคราะห์หน่วยงานราชการ	1. ร่วมจัดทำยุทธศาสตร์และแผน บูรณาการงานวิจัยและงานพันธกิจ สัมพันธ์ร่วมกับหน่วยงานระดับ ตำบล/แขวงที่รับผิดชอบ
2. เพื่อบริหารงานวิจัยและงาน เสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ระดับตำบล/แขวง	5. ภาควิเคราะห์ภาคประชาชน 6. RMU 7. นักวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏ จันทร์เกษม และนักวิจัยชาวบ้าน	2. ร่วมจัดการความรู้ วิเคราะห์ ปัญหาความต้องการของพื้นที่ 3. ร่วมพัฒนาโจทย์การวิจัยและ พัฒนาและส่งเสริมวิทยวิจัยให้ มหาวิทยาลัย
3. เพื่อเชื่อมโยงและผลักดัน นโยบายและการดำเนินงานเพื่อ พัฒนาท้องถิ่นระดับตำบลโดยการ มีส่วนร่วมของมหาวิทยาลัย		4. ร่วมพิจารณาข้อเสนอ โครงการวิจัย
4. เพื่อผลักดันให้เกิดการทำงาน ร่วมกันในการสร้างกิจกรรมการ พัฒนา และการจัดทำฐานข้อมูล ในระดับตำบล/แขวง		5. ร่วมกำกับติดตามและ ประเมินผลการดำเนินงานโครงการ ที่ดำเนินงานร่วมกัน
5. เพื่อเป็นเวทีเชิงพื้นที่แลกเปลี่ยน ความคิดเห็น และแนวทางการ ทำงานร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัย ราชภัฏจันทร์เกษมกับหน่วยงาน ในพื้นที่ระดับตำบล/แขวง		6. ส่งต่อองค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย ให้ทั้งในระดับพื้นที่ TRMU และศูนย์ จัดการนวัตกรรม รวมทั้งขยายองค์ ความรู้ให้กับพื้นที่อื่น ๆ 7. ร่วมจัดทำฐานข้อมูลระดับตำบล กับหน่วยงานที่รับผิดชอบ 8. ร่วมผลักดันงานตามนโยบายที่ มหาวิทยาลัยได้รับมอบหมาย ร่วมกับคนในพื้นที่

1.3 หน่วยจัดการระดับอำเภอ DRMU (District Research Management Unit)

หมายถึง หน่วยบริหารงานวิจัยและพันธกิจสัมพันธ์ในระดับอำเภอ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ องค์ประกอบ และบทบาทหน้าที่ ตามตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 วัตถุประสงค์ องค์ประกอบและบทบาทหน้าที่ของ DRMU

วัตถุประสงค์	องค์ประกอบ	บทบาทหน้าที่
1. เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์และแผนบูรณาการงานวิจัยและงานพันธกิจสัมพันธ์ร่วมกับหน่วยงานระดับอำเภอ/เขตที่รับผิดชอบ	1. นายอำเภอ/ผู้อำนวยการเขต คณะกรรมการระดับอำเภอ	1. ขับเคลื่อนการทำงานท้องถิ่นตามนโยบายที่จังหวัดและมหาวิทยาลัยตกลงร่วมกัน (PRMU) สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ระดับอำเภอ/เขต
2. เพื่อบริหารงานพันธกิจสัมพันธ์ระหว่างมหาวิทยาลัยกับชุมชนระดับอำเภอ/เขต	2. ภาศภาคประชาชน เชื่อมโยงกับประชาชนภายใต้การแนะนำของอำเภอ	2. ผลักดันให้เกิดการจัดทำยุทธศาสตร์และแผนบูรณาการงานวิจัยและงานพันธกิจสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยกับอำเภอ/เขต
3. เพื่อเชื่อมโยงและผลักดันนโยบายและการดำเนินงานเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ตั้งแต่ระดับอำเภอ/เขต และตำบล/แขวง โดยการมีส่วนร่วมของมหาวิทยาลัย	3. มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม (ส่วนกลาง (สวพ.) และหน่วยบริหารระดับคณะ RMU)	3. สร้างความร่วมมือในการปฏิบัติงานระหว่างมหาวิทยาลัยหน่วยงานระดับอำเภอ/เขต และส่วนงานท้องถิ่นหรือชุมชน
4. เพื่อผลักดันให้เกิดการทำงานร่วมกันในการสร้างกิจกรรมการพัฒนาและการจัดทำฐานข้อมูลในระดับอำเภอ	4. ตัวแทนของ TRMU (เพื่อสร้างการประสานงานระหว่าง DRMU และ TRMU เป็นบุคคลที่นอกเหนือจากที่อำเภอ/เขตกำหนด)	4. ประสานงานกับหน่วยงานในมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานการบริหารงานวิจัยและงานเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน
5. เพื่อเป็นเวทีเชิงพื้นที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแนวทางการทำงานร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมกับหน่วยงานในพื้นที่ระดับอำเภอ/เขต		5. รวบรวมวิเคราะห์ปัญหา ความต้องการของท้องถิ่น/ชุมชน ตลอดจนวิเคราะห์องค์ความรู้ที่สำคัญของชุมชน เพื่อนำไปสู่การผลักดันโจทย์วิจัยเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น/ชุมชน และส่งโจทย์วิจัยให้กับมหาวิทยาลัยฯ
		6. ส่งเสริม สนับสนุน ผลักดันให้เกิดการทำงานร่วมกันเพื่อจัดทำฐานข้อมูลระดับอำเภอที่สำคัญและเป็นปัจจุบัน
		7. กำกับติดตาม และประเมินผล การดำเนินงานโครงการที่ดำเนินงานร่วมกัน
		8. ผลักดันงานตามนโยบายที่มหาวิทยาลัยได้รับมอบหมายร่วมกับคนในพื้นที่

1.4 หน่วยจัดการระดับจังหวัด PRMU (Province Research Management Unit)

หมายถึง หน่วยบริหารวิจัยและพันธกิจสัมพันธ์ในระดับจังหวัด/เขต ซึ่งมีวัตถุประสงค์ องค์ประกอบ และบทบาทหน้าที่ ตามตารางที่ 4 ดังนี้

ตารางที่ 4 วัตถุประสงค์ องค์ประกอบและบทบาทหน้าที่ของ PRMU

วัตถุประสงค์	องค์ประกอบ	บทบาทหน้าที่
1. เพื่อบริหารงานวิจัยและงานพันธกิจสัมพันธ์ระหว่างมหาวิทยาลัยกับจังหวัด/เขต	1. หัวหน้าสำนักงานจังหวัด/ผู้อำนวยการเขต เพื่อกำหนดผู้มีส่วนร่วมหรือคณะกรรมการระดับจังหวัด เพื่อให้สามารถประสานงานได้ง่ายขึ้น (ภายใต้หัวหน้าสำนักงานจะมีเครือข่าย 20 กว่าหน่วยงาน) และขับเคลื่อนให้	1. ผลักดันและเชื่อมโยงนโยบายการดำเนินงานพัฒนาท้องถิ่นตามยุทธศาสตร์ของจังหวัด/เขตกับการปฏิบัติงานส่วนท้องถิ่นให้สอดคล้องกับความต้องการของจังหวัด/เขต
2. เพื่อสร้างและผลักดันยุทธศาสตร์และแผนบูรณาการงานวิจัยและงานพันธกิจสัมพันธ์เพื่อพัฒนาท้องถิ่น ตั้งแต่ระดับจังหวัด (ยุทธศาสตร์จังหวัด) อำเภอ/แขวง และตำบล/ชุมชน โดยมีส่วนร่วมของมหาวิทยาลัย	2. ภาคีภาคประชาชน เชื่อมโยงกับประชาชนภายใต้การแนะนำของจังหวัด/เขต	2. สร้างความร่วมมือในการปฏิบัติงานระหว่างมหาวิทยาลัย หน่วยงานระดับจังหวัด/เขต และส่วนงานท้องถิ่นหรือชุมชน
3. เพื่อผลักดันให้เกิดการทำงานร่วมกันในการสร้างกิจกรรมการพัฒนาและการจัดทำฐานข้อมูลของจังหวัด ชัยนาท	3. มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม	3. ประสานงานกับหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม เพื่อขับเคลื่อน การดำเนินงานการบริหารงานวิจัยและงานเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน
4. เพื่อเป็นเวทีเชิงพื้นที่ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และแนวทางการทำงานร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมกับหน่วยงานในพื้นที่ระดับจังหวัด	4. ตัวแทนของ DRMU (เพื่อสร้างการประสานงานระหว่าง PRMU และ DRMU เป็นบุคคลที่นอกเหนือจากที่ สำนักงานจังหวัด สำนักงานเขตกำหนด)	4. ช่วยเหลือสนับสนุนในการจัดตั้งและดำเนินงานของศูนย์นวัตกรรมเพื่อการจัดการความรู้ และการนำองค์ความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับท้องถิ่น
		5. รวบรวมวิเคราะห์ ปัญหา ความต้องการของท้องถิ่น/ชุมชน ตลอดจนวิเคราะห์องค์ความรู้ที่สำคัญของชุมชน เพื่อนำไปสู่การผลักดันโจทย์วิจัยเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น/ชุมชน และส่งโจทย์วิจัยให้กับมหาวิทยาลัยฯ
		6. ส่งเสริม สนับสนุน ผลักดันให้เกิดระบบและการดำเนินการจัดทำฐานข้อมูลของจังหวัดชัยนาท/เขตที่สำคัญและเป็นปัจจุบัน
		7. กำกับติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานของหน่วยโครงการที่รับผิดชอบศูนย์จัดการนวัตกรรมและพันธกิจสัมพันธ์เพื่อพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม และภาคีเครือข่าย
		8. ผลักดันงานตามนโยบายที่มหาวิทยาลัยได้รับมอบหมายร่วมกับคนในพื้นที่

1.5 ศูนย์จัดการนวัตกรรมพันธกิจสัมพันธ์ หมายถึง หน่วยศูนย์กลางในการเชื่อมโยงการทำงานระหว่างระหว่างองค์กรหลักของจังหวัดกับมหาวิทยาลัยราชภัฏและภาคีเครือข่าย เพื่อการพัฒนาพื้นที่บนฐานข้อมูลและนวัตกรรม องค์ความรู้ แบบบูรณาการตามพันธกิจของมหาวิทยาลัยสู่เป้าหมาย วิสัยทัศน์ การพัฒนามหาวิทยาลัยและจังหวัด โดยมีระบบและกลไกที่เชื่อมประสานงานอย่างเป็นระบบ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ องค์ประกอบและบทบาทหน้าที่ ตามตารางที่ 5 ดังนี้

ตารางที่ 5 วัตถุประสงค์ องค์ประกอบและบทบาทหน้าที่ของศูนย์จัดการนวัตกรรมพันธกิจสัมพันธ์

วัตถุประสงค์	องค์ประกอบ	บทบาทหน้าที่
1. เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมฐานข้อมูล (ที่เกี่ยวข้องกับ ข้อมูลพื้นฐาน ความต้องการ องค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น) ของชุมชนในจังหวัด ชัยนาท/เขตจตุจักร เขตลาดพร้าว เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการทำวิจัย และประสานงานให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (ต้นน้ำ)	1. มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทร์เกษม (RMU สวพ. ศูนย์ชัยนาท) 2. หน่วยของจังหวัด/เขตที่อยู่ใน PRMU 3. ประชาชนชาวบ้านและภาคีทั้งภาครัฐและเอกชน	1. รวบรวมฐานข้อมูลพื้นฐาน ปัญหา ศักยภาพ ความต้องการ องค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนในจังหวัดชัยนาท เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการทำวิจัย และประสานงานให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (ต้นน้ำ) 2. บริหารจัดการนวัตกรรมองค์ความรู้และการนำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์กับท้องถิ่น/ชุมชนเพื่อการพัฒนาพื้นที่ (กลางน้ำ) 3. ส่งเสริมการจัดกิจกรรม/โครงการเพื่อนำองค์ความรู้หรือนวัตกรรมที่ได้จากการวิจัยไปขยายผลเพื่อใช้ประโยชน์ในการแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชน (ปลายน้ำ) 4. ส่งเสริมการวิเคราะห์ประเมินผลกระทบจากการจัดกิจกรรม/โครงการ (ปลายน้ำ)

2. ระบบบริหารงานวิจัยและพันธกิจสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทร์เกษม

ระบบบริหารจัดการงานวิจัยและพันธกิจสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทร์เกษม (ภาพที่ 3) มีดังนี้

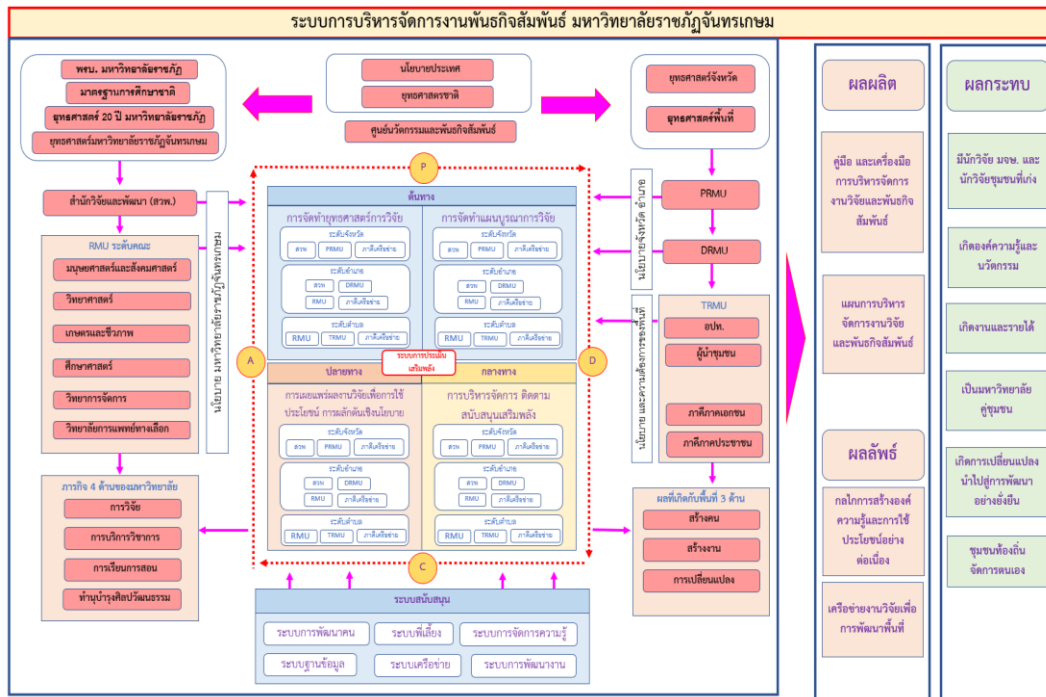
2.1 ปัจจัยนำเข้า ระดับประเทศ ได้แก่ นโยบายประเทศ และยุทธศาสตร์ชาติ ปัจจัยนำเข้าของมหาวิทยาลัย ได้แก่ พรบ. มหาวิทยาลัยราชภัฏ มาตรฐานการศึกษาชาติ ยุทธศาสตร์ 20 ปี มหาวิทยาลัยราชภัฏ และยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทร์เกษม และปัจจัยนำเข้าของพื้นที่ ยุทธศาสตร์ของจังหวัด ยุทธศาสตร์ของอำเภอ และตำบล

2.2 กลไกการขับเคลื่อนนโยบายเพื่อการพัฒนาพื้นที่ กลไกการขับเคลื่อนนโยบายของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทร์เกษม ได้แก่ สถาบันวิจัยและพัฒนา (สวพ.) หน่วยจัดการงานวิจัยและพันธกิจสัมพันธ์ (RMU) คณะต่าง ๆ หน่วยจัดการความรู้และวิจัยชุมชนของจังหวัด (PRMU) หน่วยจัดการความรู้และวิจัยชุมชนของอำเภอ (DRMU) หน่วยจัดการความรู้และวิจัยชุมชนของตำบล (TRMU)

2.3 ระบบบริหารจัดการหลัก เป็นระบบที่ประกอบไปด้วยระบบต้นทาง กลางทาง และปลายทาง โดยดำเนินการในลักษณะของวงจร P D C A และมีระบบการประเมินเสริมพลัง อยู่ในทุกระดับขั้นตอนการทำงาน ได้แก่ 1) ระบบต้นทาง คือ การจัดทำยุทธศาสตร์การวิจัย และแผนบูรณาการวิจัยในระดับต่างๆ ตั้งแต่ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และระดับตำบล 2) ระบบกลางทาง คือการบริหารจัดการ ติดตาม สนับสนุนเสริมพลัง และ 3) ระบบปลายทาง คือ การเผยแพร่ผลงานวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์ และการผลักดันเชิงนโยบาย

2.4 ระบบสนับสนุนงานวิจัยและพันธกิจสัมพันธ์ ได้แก่ ระบบการพัฒนาคน ระบบพี่เลี้ยง ระบบการจัดการความรู้ ระบบฐานข้อมูลของมหาวิทยาลัยและฐานข้อมูลของพื้นที่ ระบบเครือข่ายเพื่อให้เกิดการบูรณาการการทำงานกับเครือข่ายคู่ความร่วมมือ และระบบการพัฒนางาน

2.5 ผลลัพธ์และผลกระทบที่เกิดจากงานวิจัย และพันธกิจสัมพันธ์ ผลที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ได้แก่ เกิดนักวิจัยชุมชนท้องถิ่นที่เข้มแข็ง เกิดการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ที่ประเมินได้ เกิดองค์ความรู้ใหม่ของท้องถิ่นที่ได้จากกระบวนการวิจัย

ภาพที่ 3 ระบบบริหารจัดการงานวิจัยและพันธกิจสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

ผลที่เกิดขึ้นกับมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ได้งานวิจัยที่สร้างองค์ความรู้ใหม่ และนวัตกรรมจากการวิจัยในท้องถิ่น ได้งานบริการวิชาการโดยมีนักวิจัยชุมชน ชาวบ้าน อปท. หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ภาคีเครือข่ายในพื้นที่ซึ่งมีส่วนร่วมในการวิจัยในทุกกระบวนการ ผู้เกี่ยวข้องเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง ได้งานวิจัยที่สามารถบูรณาการกับการเรียนการสอน จากการมีส่วนร่วมในการวิจัยของนักศึกษา และสามารถนำองค์ความรู้ที่เกิดจากการวิจัยมาปรับปรุงเนื้อหาสาระของรายวิชา และได้งานวิจัยที่สามารถบูรณาการกับการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้ ได้ใช้แนวคิดของรองศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรนภา พรหมมา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ งานวิจัยชิ้นสำคัญ คือ เรื่อง “แนวทางการดำเนินงานเพื่อพัฒนาระบบบริหารจัดการงานวิจัยและพันธกิจสัมพันธ์เพื่อการสร้างงานวิจัยเชิงพื้นที่ของมหาวิทยาลัยราชภัฏและภาคี” เรื่อง “การพัฒนาระบบบริหารงานวิจัยและงานพันธกิจสัมพันธ์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์กับสังคม รูปแบบการจัดการที่เรียกว่า “อุดรดิตถ์โมเดล” หรือ “RICN Model” ฉัตรนภา พรหมมา (2562) และหนังสือ “นวัตกรรม การบริหารจัดการงานวิจัยและพันธกิจสัมพันธ์ เครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏคู่ชุมชนท้องถิ่น” และแนวคิดของ เรื่องเดช วงศ์หล้า (2560) ในเรื่อง องค์ประกอบการทำงานวิชาการรับใช้สังคมของมหาวิทยาลัยอุดรดิตถ์ งานทั้ง 4 ชิ้นต่อเนื่อง และเป็นต้นแบบการพัฒนาของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ประเด็นสำคัญ คือ การทำงานร่วมกับท้องถิ่นต้องมีระบบและกระบวนการทำงานร่วมกับท้องถิ่นตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ

มีกลไกเชิงระบบของมหาวิทยาลัย คือ สถาบันวิจัยและพัฒนา (สวพ.) เป็นกลไกหลักร่วมกับกลไกสนับสนุนภายในมหาวิทยาลัยเพื่อขับเคลื่อนงานวิจัยและพันธกิจสัมพันธ์

งานชิ้นนี้ยังใช้แนวคิดของ สีสลาภรณ์ บัวสาย (2557) ที่กล่าวถึง งานวิจัยเพื่อพัฒนาพื้นที่หรืองาน ABC (Area Based Collaborative Research) และงานของ กิตติ ลัจจวัฒนา (2560) ที่กล่าวถึง กรอบแนวคิดการทำงานวิจัยเชิงพื้นที่ งานทั้งหมดนี้เป็นการสร้างตัวแบบและระบบงานที่การเอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง (Area-based Approach) และสร้างความร่วมมือ (Collaboration) เน้นการสร้างปฏิสัมพันธ์ความร่วมมือระหว่างภาคีต่าง ๆ ที่เป็นหุ้นส่วนการพัฒนา การใช้กลไกในพื้นที่ในการช่วยพัฒนา งานประเภทนี้เน้นการเปลี่ยนแปลงที่มีผลกับคนจำนวนมาก ในพื้นที่ในระดับจังหวัด อำเภอ การทำงานจึงต้องมีการทำแผนยุทธศาสตร์ที่มีการตั้งเป้าหมายและหวังผลการทำงานที่ชัดเจน

ในการออกแบบระบบและกลไกการบริหารจัดการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทร์เกษม ยังใช้แนวคิดการบริหารจัดการงานวิจัยแบบท้องถิ่น CBR (Community Based Research) ของ บัญชร แก้วส่อง (2564) ที่เสนอยุทธศาสตร์การทำงานของ CBR การสร้างสรรค์ปัญญาเพื่อพัฒนาท้องถิ่นปลายทาง คือ การสร้างความสุขให้กับคนในท้องถิ่น และมหาวิทยาลัยทำงานกับท้องถิ่นควรใช้แนวทาง 7 in 1 การทำงานท้องถิ่นของมหาวิทยาลัย แบบ (7 in 1) ผลกับชุมชน (3 in 1) เกิดนักวิจัยชุมชนท้องถิ่นที่เข้มแข็ง เกิดความรู้ของท้องถิ่นจากกระบวนการวิจัย เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนท้องถิ่นอันเป็นผลจากการวิจัย ผลกับมหาวิทยาลัย (4 in 1) ได้งานวิจัย ได้งานบริการวิชาการแก่สังคม ได้งานผลิตบัณฑิต และได้งานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม แนวทางการทำงานของ CBR จะเน้นแนวทางการทำงานเพื่อคนเล็กคนน้อย ผู้ไร้โอกาสทางสังคม

การทำงานของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทร์เกษม ใช้ทั้งการทำงานแบบ CBR และ ABC ซึ่งทั้ง 2 ลักษณะการทำงานยังอยู่ระหว่างการพัฒนา บางพื้นที่ที่แบ่งความรับผิดชอบของคณะสามารถเชื่อมต่อกับหน่วยงานท้องถิ่นได้แล้วและมีการทำงานร่วมกัน แต่บางคณะยังไม่สามารถเชื่อมต่อได้อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งจะต้องพัฒนาต่อไป

อุปสรรคสำคัญที่ในการพัฒนาการทำงานท้องถิ่นอยู่ที่การเชื่อมโยงการทำงานในทุกระดับและการทำงานแบบมีส่วนร่วมที่ต้องประสานงานกับหน่วยงานและคนกลุ่มต่าง ๆ ให้มาร่วมมือกันทำงาน แต่ในระดับคณะยังไม่เชื่อมโยงกับคณะหรือหน่วยงานอื่นในองค์กร รวมทั้งนักวิจัยส่วนใหญ่ยังคุ้นเคยกับการทำงานเดี่ยว

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการปฏิบัติ

ผู้บริหารทุกระดับ ทั้งในระดับสูงสุดของมหาวิทยาลัย ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา และคณบดีทุกคณะ ควรให้ความสำคัญผลักดันให้มีการขับเคลื่อนการพัฒนาระบบการบริหารงาน

เพื่อพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยให้เกิดขึ้นจริงอย่างเป็นรูปธรรม โดยทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีส่วนร่วมในพัฒนานี้ นอกจากนี้ควรเร่งเรียนรู้การทำงานในลักษณะเพื่อพัฒนาร่วมกันกับท้องถิ่นทั้งแบบพื้นที่แบบ ABC และการทำงานเพื่อพัฒนาท้องถิ่นแบบ CBR เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการขับเคลื่อนงานอย่างแท้จริง และเกิดการประสานงานแต่ละส่วนเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ทุกหน่วยงานของมหาวิทยาลัย ควรมีการวิจัยเพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์งานวิจัยและงานพันธกิจสัมพันธ์ร่วมกับหน่วยงานในพื้นที่และภาคที่เกี่ยวข้อง เพื่อเกิดการทำงานที่มีทิศทางและเกิดการพัฒนาในพื้นที่อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- กิตติ ลัจจาวัดนา. (2560). งานวิจัยเพื่อพัฒนาเชิงพื้นที่ รูปแบบงานวิจัยใหม่ ที่ท้าทายกระบวนการทัศน์การวิจัยของประเทศไทย. *วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่*, 9(1), 3-7.
- ฉัตรนภา พรหมมา. (2562). *นวัตกรรมการบริหารจัดการงานวิจัยและพันธกิจสัมพันธ์เครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏชุมชนท้องถิ่น*. ศูนย์บูรณาการพันธกิจสัมพันธ์ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.
- ปัญชร แก้วส่อง. (2557). *คู่มืองานวิจัยเพื่อท้องถิ่น*.
<https://rdi.snru.ac.th/wp-content/uploads/2016/12/CBR-.pdf>
- เรืองเดช วงศ์หล้า. (2560). รูปแบบการพัฒนาด้านงานวิชาการเพื่อรับใช้สังคมแบบบูรณาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอุตรดิตถ์*, 12(1), 12-14.
- ลีลาภรณ์ บัวสาย. (2557). งานวิจัยเพื่อพัฒนาพื้นที่ (Area Based Collaborative Research) กับ การสร้างความเปลี่ยนแปลงในพื้นที่. *วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่*, 6(3), 123-128.

ความคิดเห็นและการปรับตัวของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนในจังหวัดหนึ่ง
ในภาคตะวันออกของประเทศไทย ต่อประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม
เรื่อง บัญชีรายชื่อวัตถุดิบอันตราย (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2563

ลดาวัลย์ ไขคำ

ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการใช้สารเคมี ได้แก่ สารพาราควอต ไกลโฟเซต และคลอร์ไพริฟอส ของรัฐ ตามประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง บัญชีรายชื่อวัตถุดิบอันตราย (ฉบับที่ 6) พ.ศ.2563 2) เพื่ออธิบายการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรชาวสวนทุเรียนในพื้นที่หลังการใช้ประกาศกระทรวงฯ โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การสังเกตการณ์ร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างกับตัวแทนเกษตรกร จำนวน 32 คน โดยวิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จากตำบลหนึ่งในจังหวัดหนึ่งของภาคตะวันออก

ผลการวิจัยพบว่า 1) ตัวแทนเกษตรกรทั้ง 32 คน แสดงความคิดเห็นต่อประกาศกระทรวงฯ ที่แตกต่างกัน 3 กลุ่ม ได้แก่ เกษตรกรกลุ่มที่เห็นด้วย กลุ่มที่ไม่เห็นด้วย และกลุ่มที่ตั้งคำถามเกี่ยวกับการห้ามใช้สารเคมี และ 2) เกษตรกรมีการปรับตัวภายหลังประกาศกระทรวงฯ แตกต่างกันได้แก่ กลุ่มแรก คือ เกษตรกรที่เลิกใช้สารเคมีเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายและบรรทัดฐานทางสังคม พวกเขาเลิกใช้สารเคมีอย่างสิ้นเชิงแม้ว่าจะมีค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น กลุ่มสอง คือ ผู้ที่เลิกใช้สารเคมีอื่นหรือใช้สารอื่นทดแทนสารเคมีต้องห้าม และกลุ่มสุดท้าย คือ ผู้ที่ยังคงใช้สารเคมีต้องห้ามต่อไป เพื่อให้ผลผลิตทางการเกษตรได้เปรียบมากกว่าเกษตรกรที่ไม่ใช้สารเคมี สุดท้ายงานวิจัยนี้ได้เสนอแนะให้รัฐบาลควรรับฟังความคิดเห็นของเกษตรกรผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงก่อนประกาศบังคับใช้มาตรฐานสารเคมีแห่งชาติ ภาคเกษตรควรเปลี่ยนวิธีปฏิบัติทางการเกษตรอย่างรอบด้านเพื่อการเกษตรที่ยั่งยืน และรัฐควรวางโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีการเกษตร เพื่อลดมลภาวะทางสิ่งแวดล้อม และเพิ่มผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจต่อไป

คำสำคัญ: สารเคมี พาราควอต ไกลโฟเซต คลอร์ไพริฟอส การปรับตัว เกษตรกรไทย ทุเรียน

* โครงการวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ปีงบประมาณ 2565

Opinions and Adaptations of Durian Farmers in One of the Provinces in Eastern Thailand in Response to the Notification of the Ministry of Industry Re: List of Hazardous Substances (No. 6) B.E. 2563 (2020)

Ladawan Khaikham

Department of Political Science and Public Administration, Faculty of Social Sciences, Kasetsart University

Abstract

This research article aims to 1) study the opinions of durian farmers on the use of chemicals, namely paraquat, glyphosate, and chlorpyrifos, in accordance with the Notification of the Ministry of Industry Re: List of Hazardous Substances (No. 6) B.E. 2563 (2020); and 2) discuss changes that have occurred with durian farmers in the area after the Notification. This qualitative research employed observatory participation and semi-structured, in-depth interviews with 32 farmer representatives to collect data. The participants were selected by purposive sampling method from a sub-district in one province in the eastern region of Thailand.

It could be observed in the results of this study that: 1) a total of 32 participants have voiced their opinions, which could be divided into three groups: participants who agree; participants who disagree; and participants who question this restriction. 2) In terms of changes, the participants are categorized into three groups. The first group consisted of people who had stopped using chemicals to comply with laws and social norms. They had completely eliminated the use of chemicals, even if it resulted in paying a higher price. The second group consisted of those who chose to substitute other substances for prohibited chemicals. The final group consisted of farmers who continue to use prohibited chemicals in order to give their agricultural products a competitive advantage over non-chemical farmers. Finally, this study suggests that the government should directly consult with agricultural stakeholders before enforcing the notification for setting the national chemical standards. The agricultural industry should consider changing its entire agricultural practice to sustainable agriculture. Furthermore, the government should enhance agricultural technology infrastructure to reduce pollution and increase economic benefits.

Keywords: Chemicals, Paraquat, Glyphosate, Chlorpyrifos, Adaptation, Thai farmers, Durian

Received: 2 October 2022

Revised: 18 January 2023

Accepted: 13 March 2023

บทนำ

เกษตรกรรมเป็นอาชีพและแหล่งรายได้หลักของประเทศไทย ภาคการเกษตรครอบคลุมพื้นที่ 138,188.5 ไร่ มีรายได้คิดเป็นร้อยละ 9-11 ของผลิตภัณฑ์รวมในประเทศ (GDP) และมีแรงงานมากกว่าร้อยละ 49 ของแรงงานภายในประเทศ (World Bank, 2020) การขยายตัวของภาคเกษตรอย่างต่อเนื่องเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เศรษฐกิจของประเทศไทยเติบโตอย่างมาก ในทศวรรษ 1970 และต้นทศวรรษ 1980 เกษตรกรรมไม่ได้ทำหน้าที่ผลิตอาหารในประเทศเท่านั้น แต่ยังส่งออกสินค้าเกษตรไปยังต่างประเทศอีกด้วย (FAO, 2019; International Trade Center, 2009; Lee, 2020) แต่ประเทศไทยเป็นผู้ใช้สารกำจัดศัตรูพืชมากเป็นอันดับ 5 ของทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเป็นผู้ใช้สารกำจัดวัชพืชมากที่สุดอันดับ 4 ของโลก ในแต่ละปีประเทศไทยนำเข้าสารเคมีและวัตถุอันตราย มูลค่ามากกว่า 20,000 ล้านบาท คิดเป็นปริมาณ 1.5 ล้านตัน (FAO, 2019; Tanakasempipat, 2020; สุภาคย์ ดุลสัมพันธ์, 2556)

หากแยกชนิดของสารเคมี ประเทศไทยมีการนำเข้าสารเคมี 3 ชนิดที่สำคัญ ได้แก่ ไกลโฟเซต (Glyphosate) คือ สารกำจัดวัชพืชประเภทดูดซึม ทำให้หญ้าแห้งตาย เป็นสารก่อมะเร็ง และมีผลชี้ชัดว่าทำลายสุขภาพของมนุษย์ (Nicolopou-Stamati et al., 2016) ประเทศไทยนำเข้าไกลโฟเซตถึง 60,000 ตันหรือ 60 ล้านลิตร พาราควอต (Paraquat) คือ ยาฆ่าหญ้าชนิดสัมผัสที่ออกฤทธิ์เร็ว เป็นสารอันตราย มีพิษเฉียบพลันสูงมากและยังเป็นพิษเรื้อรัง ก่อให้เกิดโรคปาร์กินสัน และสะสมอยู่ในสัตว์ (WHO, 2020; จุฑามาศ ฉากครบุรี และคณะ, 2562) ประเทศไทยนำเข้าพาราควอตมากถึง 30,000 ตัน และคลอร์ไพริฟอส (Chlorpyrifos) คือ สารเคมีกำจัดแมลงศัตรูพืชที่ตกค้างในผักและผลไม้ พิษของคลอร์ไพริฟอสก่อให้เกิดผลกระทบทางสมองในเด็ก (TNN, 2562; สุรัชย์ โชคครรชิตไชย, 2562) โดยประเทศไทยนำเข้าคลอร์ไพริฟอสมากถึง 2,000 ตันหรือ 2 ล้านลิตร (ธัญพร บัวทอง, 2561)

ความตระหนักรู้ถึงผลกระทบของสารเคมีต่อผู้ใช้และผู้บริโภคส่งผลให้เกิดกระแสการห้ามใช้สารเคมีทั่วโลก เช่น ประเทศสหรัฐ โปรตุเกส อิตาลี และนครแวนคูเวอร์ของแคนาดา ได้ออกกฎหมายห้ามใช้สารไกลโฟเซตในพื้นที่สวนสาธารณะต่าง ๆ รัฐบาลประเทศศรีลังกาห้ามใช้ไกลโฟเซตเมื่อปี พ.ศ. 2558 และประเทศโคลอมเบียห้ามการฉีดพ่นสารไกลโฟเซตทางอากาศในปี พ.ศ. 2558 กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในสหรัฐอเมริกาได้ยื่นคำร้องเพื่อเพิกถอนการใช้สารกำจัดศัตรูพืชในอาหารทั้งหมด (EPA, 2022; ธัญพร บัวทอง, 2561) รัฐบาลจีนมีการสั่งห้ามใช้สารคลอร์ไพริฟอสในผัก ตั้งแต่วันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2559 ในเอเชีย พาราควอตถูกห้ามใช้แล้วใน 9 ประเทศ ได้แก่ กัมพูชา จีน คุเวต ลาว เกาหลีใต้ ศรีลังกา ซีเรีย สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ และเวียดนาม ประเทศที่จำกัดการใช้ ได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ (BBC News, 2561; FDA, 2018; Nicolopoulou-Stamati et al., 2016)

สำหรับข้อมูลการใช้สารเคมีในการปลูกทุเรียนจากพื้นที่วิจัย พบว่า เกษตรกรใช้สารเคมี 3 ชนิด คือ 1) ใช้สารพาราควอตเพื่อเป็นสารเคมีกำจัดวัชพืช หรือยาฆ่าหญ้าที่เผาไหม้ออกฤทธิ์เร็ว ทำให้วัชพืชแห้งเหี่ยวและตายได้ภายใน 1-2 ชั่วโมง 2) ใช้ไกลโฟเซตหรือ “ราวด์อัฟ” ซึ่งมีฤทธิ์กำจัดวัชพืชโดยการดูดซึมและเข้าไปทำลายบริเวณรากของวัชพืช และ 3) ใช้สารคลอร์ไพริฟอสเพื่อกำจัดแมลงและหนอนต่าง ๆ ได้หลายชนิด โดยเกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้ในการใช้สารเคมีอยู่ในเกณฑ์ดี และมีทัศนคติที่ดีต่อการใช้สารเคมี คือ เกษตรกรเห็นด้วยกับการใช้สารเคมีในการปลูกทุเรียนในพื้นที่ ขณะที่การศึกษาของ พรพิณี กอปรกิจงาม (2538) พบว่าการใช้สารเคมีของเกษตรกรมีความสัมพันธ์กับระดับการศึกษา ทัศนคติของเกษตรกรต่อการใช้สารเคมี และพบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กับอายุ ขนาดพื้นที่ที่ทำการเกษตร และความรู้ในการใช้สารเคมี

ในปี พ.ศ. 2563 รัฐบาลไทยประกาศห้ามใช้สารเคมีสำคัญผ่านประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง บัญชีรายชื่อวัตถุอันตราย (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2563 ส่งผลให้เกษตรกรไทยต้องเลิกใช้สารเคมี 3 ชนิดที่สำคัญ ได้แก่ พาราควอต ไกลโฟเซต และคลอร์ไพริฟอส อย่างไรก็ตาม เกษตรกรจำนวนไม่น้อยมีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่หลากหลาย งานวิจัยนี้จึงต้องการศึกษาความคิดเห็นของเกษตรกรต่อตะวันออก การควบคุมการใช้สารเคมีของรัฐตามประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง บัญชีรายชื่อวัตถุอันตราย (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2563 และอภิปรายการปรับตัวของเกษตรกรชาวสวนทุเรียน จังหวัดหนึ่ง ในภาคตะวันออกของประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการใช้สารเคมี ได้แก่ สารพาราควอต ไกลโฟเซต และคลอร์ไพริฟอส ของรัฐ ตามประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง บัญชีรายชื่อวัตถุอันตราย (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2563
2. เพื่ออภิปรายการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรชาวสวนทุเรียนในพื้นที่หลังการใช้ประกาศกระทรวงฯ

ขอบเขตของการวิจัย

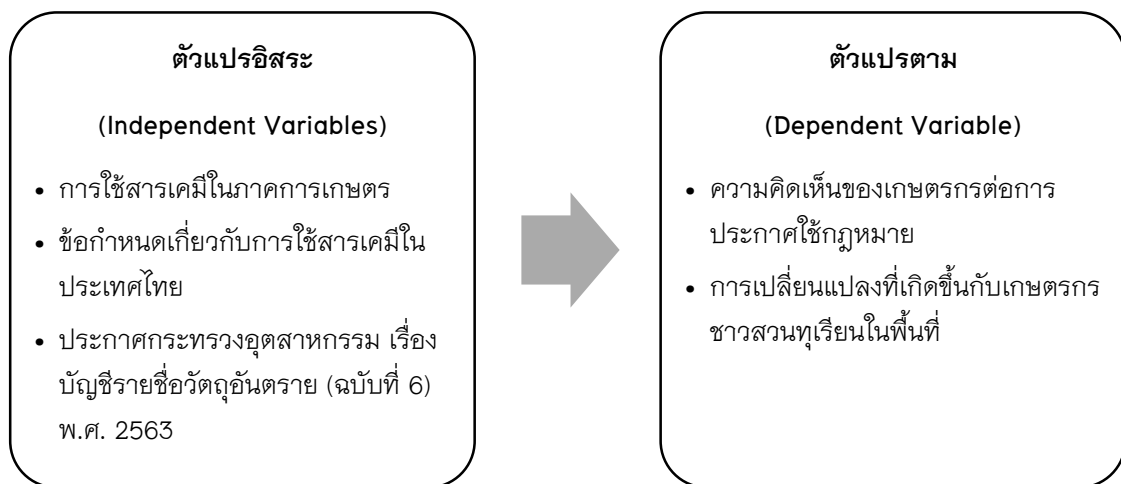
ประชากรและกลุ่มอาสาสมัคร

ประชากรประมาณ 975 คน ประกอบอาชีพเกษตรกรในตำบลหนึ่ง ในจังหวัดหนึ่งของภาคตะวันออกของประเทศไทย ผู้วิจัยสัมภาษณ์เกษตรกรในพื้นที่ระหว่างเดือนเมษายน-มิถุนายน พ.ศ. 2565 จากอาสาสมัครทั้งหมด 32 คน โดยวิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ ความชำนาญมีประสบการณ์ตามหัวข้อวิจัยเป็นตัวแทนเกษตรกร และยินดีให้ความร่วมมือในการตอบให้สัมภาษณ์

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1. **ตัวแปรต้น:** การใช้สารเคมีในภาคการเกษตร ข้อกำหนดเกี่ยวกับการใช้สารเคมีในประเทศไทย ประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง บัญชีรายชื่อวัตถุอันตราย (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2563
2. **ตัวแปรตาม:** ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการประกาศใช้กฎหมาย และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรชาวสวนทุเรียนในพื้นที่

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานของการวิจัย

การควบคุมการใช้สารเคมี ข้อกำหนดเกี่ยวกับการใช้สารเคมีในประเทศไทย กฎหมายว่าด้วย ประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง บัญชีรายชื่อวัตถุอันตราย (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2563 ส่งผลต่อความคิดเห็นของเกษตรกร และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรชาวสวนทุเรียนในพื้นที่ที่ต้องลดการใช้สารเคมี และเปลี่ยนเป็นเกษตรแบบไร้สารเคมีที่มีความยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

เครื่องมือการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) นี้ผู้วิจัยศึกษาอาศัยเครื่องมือเชิงคุณภาพ ได้แก่ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation) และการลงพื้นที่ (Fieldwork) เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) กับอาสาสมัครตัวแทนเกษตรกรจำนวน 32 คน ด้วยคำถามปลายเปิด (Open-ended questions) ซึ่งประกอบด้วยคำถาม 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับการใช้สารเคมีพาราควอต ไกลโฟเซต และคลอร์ไพริฟอส

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นและการปรับตัวของเกษตรกรชาวสวนทุเรียน

การสัมภาษณ์ใช้เวลาเฉลี่ยประมาณ 30-45 นาที โดยใช้วิธีจัดบันทึก อาสาสมัครทุกคนได้ให้ความยินยอมด้วยวาจาเพื่อความปลอดภัย ข้อมูลที่ได้ถูกกำหนดรหัสตัวเลข การรายงานผลการศึกษาไม่ระบุชื่อและสถานที่เพื่อปกป้องตัวตนของผู้ให้ข้อมูล

การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ การลงพื้นที่เพื่อสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ และข้อมูลเชิงเอกสาร (Documentary Review) จากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) เช่น ห้องสมุดของมหาวิทยาลัยและฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ เอกสาร กฎหมาย ประกาศกระทรวงฯ บทความวิจัย บทความวิชาการที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่แล้ว เพื่อนำมาประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลจากการสำรวจและการสัมภาษณ์ถูกนำมาแปลความหมายและวิเคราะห์ในเชิงพรรณนา วิเคราะห์ความคิดเห็นและการปรับตัวของเกษตรกรชาวสวนทุเรียนต่อประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง บัญชีรายชื่อวัตถุอันตราย (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2563

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

การวิจัยนี้ได้เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์อาสาสมัครทั้งหมด 32 คน ตั้งแต่เดือนเมษายนถึงมิถุนายน พ.ศ. 2565 โดยมีอาสาสมัครเพศชาย ร้อยละ 72 และเพศหญิง ร้อยละ 28 อายุเฉลี่ยของอาสาสมัคร คือ 54.6 ปี โดยมีอายุตั้งแต่ 41 ปี และอายุมากที่สุด 62 ปี

อาสาสมัครเป็นเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนที่ทำงานในสวนทุเรียนเป็นประจำ อาสาสมัครแต่ละคนดูแลสวนทุเรียน ขนาดเฉลี่ย 52.5 ไร่ หรือ 84,800 ตารางเมตร ปีที่ผ่านมาอาสาสมัครมีรายได้ระหว่าง 500,000 ถึง 3 ล้านบาทต่อปี อย่างไรก็ตาม อาสาสมัคร ร้อยละ 13 เลือกว่าจะไม่เปิดเผยรายได้ต่อปี

2. ประสพการณ์การใช้สารเคมีในภาคเกษตรกรรม

อาสาสมัครส่วนใหญ่ เห็นว่าการใช้สารเคมีเป็นประโยชน์โดยตรงต่อภาคเกษตรกรรม พวกเขามีทัศนคติที่ดีต่อสารเคมีเนื่องจากใช้งานง่าย และได้ประสิทธิผล ทำให้อาสาสมัครไม่ต้องเสียเวลากับการกำจัดศัตรูพืช พวกเขาจึงสามารถนำเวลาว่างที่เหลือจากการกำจัดวัชพืชมารับทำกิจกรรมอื่น ๆ อาสาสมัครรายหนึ่งกล่าวว่า การใช้สารเคมีทำให้เขา “มีเวลามากที่จะไปดูแล

สวนอื่นต่อ ไม่ต้องมาจัดการหญ้าหลายครั้งครับ” (การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 มิถุนายน 2565) และ “แถมเดินลงสวนสบายใจไม่เจอหญ้าคัน ทำโน่นทำนี่ได้สบาย” (การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 มิถุนายน 2565) และ “...ข้อดีก็ ใช้ง่าย ราคาถูก สะดวก ไม่ต้องมากังวลตัดหญ้าสวนนี้เสร็จก็ตัดสวนอื่นต่อ พอจะตัดเสร็จฝนตกงอกขึ้นใหม่อีก ไม่ต้องทำอะไรแล้วละ ตัดหญ้าทั้งวัน” (การสื่อสารส่วนบุคคล, 6 มิถุนายน 2565)

นอกจากนี้ อาสาสมัครยืนยันว่าการใช้สารเคมีทำให้พวกเขาประหยัดต้นทุน เพราะราคาสารเคมีไม่แพงมากนัก โดยสารเคมี 1 แกลลอน ราคาประมาณ 400 บาท และค่าจ้างแรงงานในการตัดหญ้า ค่าน้ำมัน ค่าเครื่องจักร ส่งผลให้พวกเขาตัดสินใจใช้สารเคมี อาสาสมัครรายหนึ่งกล่าวว่า “สารพาราควอตมีอายุทนทานได้นานถึง 2-3 เดือน ซึ่งถือว่ามีประสิทธิภาพมาก เมื่อเทียบกับสารเคมีชนิดอื่น ๆ ทำให้เกษตรกรไม่ต้องใช้สารเคมีบ่อยครั้ง” (การสื่อสารส่วนบุคคล, 8 มิถุนายน 2565) และ “ข้อดีของสารเคมีก็แค่หาคนมาฉีดพ่นเครื่องที่สะพายก็สบายกว่า ต้องแบกเครื่องตัดหญ้า ไม่ต้องเสียค่าน้ำมัน แล้วก็ค่าซ่อม ค่าซ่อมก็เป็นพัน ซ่อมไม่ไหวก็ซื้อใหม่” (การสื่อสารส่วนบุคคล, 12 มิถุนายน 2565) ทั้งนี้ค่าใช้จ่ายขึ้นอยู่กับจำนวนพื้นที่เพาะปลูกของอาสาสมัครแต่ละคน

3. ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการใช้สารเคมีของรัฐ ตามประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง บัญชีรายชื่อวัตถุอันตราย (ฉบับที่ 6)

การสัมภาษณ์อาสาสมัคร พบว่า ก่อนประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง บัญชีรายชื่อวัตถุอันตราย (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2563 รัฐบาลไม่ได้สอบถามความคิดเห็นของเกษตรกรหรือชาวสวนเลย แม้แต่น้อย ขณะที่อาสาสมัครบางรายว่ามองว่าการประกาศห้ามใช้สารเคมี เช่น พาราควอต ไกลโฟเซต และคลอร์ไพริฟอส เป็นเรื่องผลประโยชน์ระหว่างภาครัฐกับเอกชนมากกว่าภาคประชาชน

ประกาศกระทรวงฯ ส่งผลให้เกิดความคิดเห็นที่แตกต่างกันในกลุ่มอาสาสมัครผู้ปลูกทุเรียน พวกเขาเห็นว่าการประกาศห้ามใช้สารเคมี ไม่ใช่ด้วยเหตุผลทางสุขภาพและสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่เป็นเหตุผลทางการเมืองแอบแฝง เพื่อเอื้อผลประโยชน์ให้แก่กลุ่มผลประโยชน์อื่น ๆ ที่ภาครัฐมีส่วนได้และส่วนเสีย งานวิจัยชิ้นนี้สามารถแบ่งความคิดเห็นของอาสาสมัครออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่เห็นด้วย ร้อยละ 29 กลุ่มที่ไม่เห็นด้วย ร้อยละ 45 และกลุ่มที่มีข้อสงสัยในการประกาศห้ามดังกล่าว ร้อยละ 26 (การสื่อสารส่วนบุคคล, 1-12 มิถุนายน 2565)

อาสาสมัครจำนวนร้อยละ 29 เห็นด้วยกับประกาศกระทรวงฯ พวกเขาเห็นด้วยเพราะสุขภาพของประชาชนเป็นสิ่งสำคัญ อาสาสมัครรายหนึ่งแสดงความเห็นว่า “ดีที่รัฐบาลมีการประกาศสั่งห้าม ชีวิตคนเราเป็นสิ่งสำคัญครับ” (การสื่อสารส่วนบุคคล, 8 มิถุนายน 2565) ซึ่งเขาไม่ได้รับผลกระทบจากการห้ามใช้สารเคมี เนื่องจาก “ปกติที่บ้านผมก็ใช้เครื่องตัดหญ้า มีคนงานประจำอยู่” (การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 มิถุนายน 2565)

อาสาสมัครบางรายเห็นด้วยเนื่องจากเหตุผลด้านสุขภาพของเกษตรกรและประชาชน เขากล่าวว่า “ลองเห็นด้วยกับการที่กฎหมายออกมาเพื่อสุขภาพของประชาชนชาวบ้าน ไม่ต้องการให้ใช้เคมีไปมากกว่านี้ และก็เพื่อสิ่งแวดล้อมมันก็ดี” (การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 มิถุนายน 2565) นอกจากนี้ อาสาสมัครบางรายเห็นด้วยเนื่องจากเหตุผลด้านสิ่งแวดล้อม เขากล่าวว่า “เพราะสารเคมีมันเจือปนในดินมีผลกระทบ ถือว่ารักษาสีสิ่งแวดล้อม ทำให้คนบางรายรู้ว่าสารเคมีพวกนี้ใช้ไปมันอันตราย เราเป็นผู้ใช้ยังรับรู้ได้ ถือว่าได้ให้ความรู้กับคนที่ไม่รู้ แต่สารเคมีมันอันตรายจริง ๆ” (การสื่อสารส่วนบุคคล, 12 มิถุนายน 2565)

ขณะที่อาสาสมัครบางรายเห็นด้วยเพราะพวกเขาได้รับค่าจ้างจากการรับจ้างตัดหญ้ามากขึ้น โดยกล่าวว่า “ผมเห็นด้วย ผมมีลูกชายก็ไปรับจ้างตัดหญ้า ผมก็คิดว่าจะได้มีงานจ้างตัดหญ้า มีเงินใช้ มันก็ดี แต่ก็อยากให้มีการลดราคาพวกน้ำมันใช้เครื่องตัดหญ้าได้ไหมครับ” (การสื่อสารส่วนบุคคล, 11 มิถุนายน 2565)

ในทางตรงกันข้าม อาสาสมัครร้อยละ 26 ไม่เห็นด้วยกับการประกาศห้ามใช้สารเคมีในภาคการเกษตร พวกเขาพบว่า กฎหมายเหล่านี้ไม่ได้เป็นประโยชน์ต่อประชาชน แต่กลับส่งผลในทางตรงกันข้ามกับเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญ โดยผลกระทบที่พวกเขาได้รับโดยตรงคือ ค่าใช้จ่ายที่เพิ่มมากขึ้น เช่น การจ้างแรงงานเพื่อตัดหญ้า ค่าน้ำมัน ค่าเครื่องตัดหญ้า ส่งผลให้ต้นทุนเพิ่มมากขึ้น อาสาสมัครรายหนึ่งไม่เห็นด้วย “เพราะว่าเพิ่มรายจ่ายกับชาวบ้าน เสียต้นทุนปกติทุกคนก็มีการต้องจ่ายแต่นี้ต้องเสียเพิ่ม มันเป็นเรื่องไม่ใช่เรื่อง ถ้ารัฐช่วยลดค่าใช้จ่ายก็แล้วไป แต่เหมือนบีบบังคับว่าต้องจ่ายซื้อสารตัวใหม่แพง เรายังไม่ลองใช้นะแต่เห็นชาวบ้านเขาบ่นกัน ก็รู้แหละว่าเป็นเกมการเมือง” (การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 มิถุนายน 2565) การประกาศห้ามใช้สารเคมีไม่ได้ทำให้การใช้สารเคมีในภาคเกษตรกรรมลดลง แต่กลับทำให้เกิดการลักลอบนำเข้า และใช้สารเคมีเพิ่มมากขึ้น อาสาสมัครจึงไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง เขากล่าวว่า “มันยากตรงที่มาหลบ ๆ ใช้ ๆ ซ่อน ๆ เพราะถ้าถูกจับโดนปรับเงินก็หลักแสน เป็นไปได้กฎหมายตัวนี้ทำให้ชาวสวนทำสวนไม่สะดวก เวลาซื้อเวลาจ่ายแทนที่เป็นทางเลือกให้กับคนซื้อ” (การสื่อสารส่วนบุคคล, 12 มิถุนายน 2565)

กลุ่มสุดท้าย คือ อาสาสมัครประมาณร้อยละ 45 มีข้อสงสัยในการห้ามใช้สารเคมีเหล่านี้ พวกเขาเห็นว่าการประกาศห้ามใช้สารเคมีด้วยเหตุผลที่ว่า “เพื่อป้องกันอันตราย” เป็นแนวคิดที่ดี แต่พวกเขาอยากให้ภาครัฐเข้าใจถึงค่าใช้จ่ายที่เกษตรกรต้องใช้ในการดำรงชีวิตและต้นทุนที่เพิ่มมากขึ้น พวกเขาคิดว่า “เศรษฐกิจมันแย่อยู่แล้ว ขายของก็ไม่ค่อยได้ ต่อให้ขายผลไม่ได้ราคาแต่ [มีต้นทุน] กำจัดศัตรูพืชก็ไม่ได้กำไรแบบแต่ก่อน” (การสื่อสารส่วนบุคคล, 1 มิถุนายน 2565) และตั้งข้อสังเกตว่า “กฎหมายออกมาจู่ ๆ ก็ออกมา [เพื่อ] ป้องกันสุขภาพประชาชนแต่ทำไม

ยังมีการขายสารเคมีตัวใหม่อยู่ น่าสงสัยไหม ... แบบนี้มันหมายความว่ายังไง ” (การสื่อสารส่วนบุคคล, 12 มิถุนายน 2565)

การเรียกร้องห้ามใช้สารเคมีของหน่วยงานต่าง ๆ ส่งผลให้อาสาสมัครเกิดข้อสงสัย เขากล่าวว่ากฎหมายฉบับนี้ออกมาเพื่อ “เอาใจพวกเอ็นจีโอหรือเปล่า เพราะช่วงนั้นได้ข่าวว่า โดนเอ็นจีโอกดดันรัฐบาลให้ออกกฎหมายพวกนี้ รัฐบาลก็ตามใจคนต่างชาติมากจนลืมหัวอกคนเป็นประชาชนว่าจะใช้กินใช้จ่ายยังไง ไม่เคยถามว่าประชาชนจะเดือดร้อนไหม” (การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 มิถุนายน 2565) อาสาสมัครต่างคาดหวังว่ารัฐบาลควรต้องฟังเสียงของเกษตรกรก่อนออก ประกาศกระทรวงฯ และมีมาตรการช่วยเหลือและเยียวยาเกษตรกรในช่วงเปลี่ยนผ่านให้มากกว่านี้ (การสื่อสารส่วนบุคคล, 8 มิถุนายน 2565)

ในอีกด้านหนึ่งอาสาสมัครยังมีความเคลือบแคลงสงสัยว่าประกาศกระทรวงฯ มีนัยทางการเมืองแอบแฝงอยู่ เนื่องจากการสั่งห้ามใช้สารเคมีส่งผลให้บางหน่วยงานได้รับผลประโยชน์ เช่น ผู้ผลิตและจำหน่ายสารกลูโฟซิเนต แอมโมเนียม (Gulfosinate-ammonium) ที่ราคาสูงกว่าพาราควอต แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลกำลังเอื้อผลประโยชน์ให้แก่ภาคธุรกิจ โดยไม่ได้เป็นห่วงสุขภาพประชาชนและสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง ดังนั้น อาสาสมัครจำนวนหนึ่งจึงเห็นว่าภาคเอกชนบางส่วนได้รับผลประโยชน์จากการห้ามใช้สารเคมี โดยเฉพาะบริษัทที่มีความเกี่ยวข้องกับสารเคมีที่รัฐยังคงอนุญาตให้ใช้ต่อไปได้

ท้ายที่สุด อาสาสมัครเห็นว่าประชาชนได้รับประโยชน์น้อยที่สุดจากประกาศกระทรวงฯ นี้ เกษตรกรต่างต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายในการทำการเกษตรมากขึ้น เช่น การใช้สารเคมีชนิดอื่นที่มีราคาสูงกว่า 2-3 เท่า เพื่อรักษาคุณภาพของผลผลิตให้ได้มาตรฐาน และเป็นที่ต้องการของตลาด นอกจากนี้ ประชาชนผู้บริโภคกลับเป็นผู้เสียผลประโยชน์เพราะพ่อค้าคนกลางยังใช้สารเคมีเจือปนในกระบวนการต่าง ๆ กว่าผลผลิตจะไปถึงมือผู้บริโภค ทำให้ประชาชนต้องจ่ายค่าผลผลิตทางการเกษตรในราคาที่สูงขึ้น แต่กลับไม่ได้รับผลผลิตที่ปลอดสารเคมีแต่อย่างใด

4. การปรับตัวหลังจากประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง บัญชีรายชื่อวัตถุอันตราย (ฉบับที่ 6) พ.ศ.2563

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการปรับตัวของเกษตรกรหลังการใช้ประกาศกระทรวงฯ ผู้วิจัยพบว่าท่าทีของอาสาสมัครแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ อาสาสมัครร้อยละ 45 ที่เลิกใช้สารเคมีโดยสิ้นเชิง อาสาสมัครร้อยละ 32 ที่ใช้สารเคมีอื่นทดแทน และอาสาสมัครร้อยละ 19 ที่ยังคงใช้สารเคมีต้องห้ามต่อไป โดยอาสาสมัครต่างมีเหตุผลเพื่อสนับสนุนทางเลือกของตนเอง (การสื่อสารส่วนบุคคล, 1-12 มิถุนายน 2565)

เกษตรกรที่เลิกใช้สารเคมีโดยสิ้นเชิง

เมื่อรัฐบาลออกคำสั่งห้ามใช้สารเคมี อาสาสมัครส่วนใหญ่ร้อยละ 49 ที่เลิกใช้สารเคมี และเปลี่ยนวิธีการปลูกทุเรียนของตน พวกเขามีแนวโน้มที่จะเชื่อฟังและปฏิบัติตามกฎหมาย โดยเน้นไปที่การใช้แรงงานแทนการใช้สารเคมี อาสาสมัครรายหนึ่งกล่าวว่า “ผมไม่ใช้สารเคมีในการฆ่าหญ้า ผมไม่ใช้สารเคมีในประกาศกระทรวงฯ เลย แต่ก่อนใช้สารเคมีพาราควอต ไกลโฟเซตครับ แต่ตอนนี้ให้คนงานมาตัดหญ้าให้ครับ” (การสื่อสารส่วนบุคคล, 6 มิถุนายน 2565) ขณะที่อาสาสมัครอีกรายจำเป็นต้องให้คนในครอบครัวมาช่วยกำจัดวัชพืชเพราะไม่มีทางเลือกอื่น โดยกล่าวว่า “เมื่อไม่มีพาราควอต ไกลโฟเซตไม่เพียงพอต่อการใช้ และตอนนี้พอประกาศสั่งห้ามเราก็ตัดหญ้าเอง ถึงจะอายุเยอะแล้วแต่เวลาตัดหญ้าบางทีก็ให้คนในครอบครัวช่วยกันตัดหญ้า และช่วยกันดูแล แต่ก็เหนื่อยกันหน่อย แต่ก็ไม่มีทางเลือก” (การสื่อสารส่วนบุคคล, 8 มิถุนายน 2565)

เกษตรกรที่ใช้สารทดแทน

อาสาสมัครกลุ่มที่สอง คือ กลุ่มที่ใช้สารอื่นทดแทน โดยร้อยละ 32 ของอาสาสมัครใช้สารเคมีทดแทนหรือพึ่งพาสารเคมีทางเลือก อาสาสมัครบางรายใช้สารที่พบได้ในธรรมชาติ อาสาสมัครรายหนึ่งกล่าวว่า “[นอกจากสารเคมีแล้ว ยังมีสาร] ชนิดอื่นก็มีเยอะ อย่างสารสะเดา แล้วก็ไซเปอร์เมทริน กำจัดหนอนทุเรียน ส่วนการกำจัดเชื้อรา ที่ร้านขายสารเคมีจะแนะนำให้ใช้สารอะไรบ้าง และมีการเปรียบเทียบผลที่ได้กับราคา” (การสื่อสารส่วนบุคคล, 11 มิถุนายน 2565)

อย่างไรก็ตาม ยังมีอาสาสมัครอีกหลายรายที่ใช้สารเคมีอื่นทดแทน ได้แก่ สารกลูโฟซิเนต-แอมโมเนียม อาสาสมัครรายหนึ่งกล่าวว่า “ตอนนี้ก็ใช้สารตัวใหม่แทนพาราควอตและไกลโฟเซต แต่สารตัวใหม่ คือ กลูโฟซิเนต-แอมโมเนียม แต่ตัวนี้ไม่ค่อยได้ผลค่ะ” (การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 มิถุนายน 2565) อาสาสมัครบางรายยังคงใช้สารแลมบ์ดาไซฮาโลทริน (Lambda-Cyhalothrin) หรือ สารคาร์โบซัลเฟน (Carbosulfan) เพื่อกำจัดแมลงศัตรูพืช และอาสาสมัครอีกรายเลือกใช้สารโปรพาไกต์ (Propargite) ในการกำจัดตัวหนอน แมลง และไรแดง (การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 มิถุนายน 2565)

เกษตรกรที่ยังคงใช้สารเคมีต้องห้าม

อาสาสมัครร้อยละ 19 ยังคงใช้สารเคมีที่ถูกห้าม ได้แก่ พาราควอต ไกลโฟเซต และคลอร์ไพริฟอส โดยพวกเขาได้ให้เหตุผลว่า “คนข้างบ้านเขาก็ใช้สารเคมีทำสวนอยู่ดี” (การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 มิถุนายน 2565) และ “เป็นพวกหญ้าก็พอตัดหญ้าได้ แต่ยังไงก็ใช้สารเคมีอยู่ดี ถ้าไม่ใช้สารเคมีเลยมันก็จะยากจริง ๆ นั่นแหละ” (การสื่อสารส่วนบุคคล, 6 มิถุนายน 2565) ขณะที่อาสาสมัครบางรายยืนยันว่าเขาไม่สามารถเลิกใช้สารเคมีได้ โดยกล่าวว่า “สารเคมีใช้แล้วก็ดี ไม่ได้แยอะไร ถ้าใครมาทำสวนจริง ๆ จะรู้เพราะเรื่องหญ้าเนี่ย

มันเป็นเรื่องที่ทำได้ง่าย ๆ ไม่ใช่จะทำให้สวนแบบเก่า ๆ ที่ต้องใช้มือถอนหรือจอบขุดหญ้า พอมีเครื่องตัดหญ้าแต่มันก็ต้องจ้างคนมาตัดหญ้าอีก” (การสื่อสารส่วนบุคคล, 12 มิถุนายน 2565)

เหตุผลสำคัญที่อาสาสมัครต้องใช้สารเคมีคือการตลาด ในตลาดสินค้าเกษตรนั้น เกษตรกรที่ใช้สารเคมีจะได้เปรียบมากกว่าเกษตรกรที่ไม่ใช้สารเคมี เพราะผู้บริโภคซึ่งมักเลือกซื้อสินค้าที่ไม่มีรอยกัดแทะของแมลง และสวย ดูน่ารับประทานมากที่สุดอันเกิดมาจากการใช้สารเคมีในการฉีดพ่นไล่แมลง มด เพลี้ย สารเคมีจึงจำเป็นในการรักษาสภาพของสินค้าเกษตรให้ดีที่สุด อาสาสมัครรายหนึ่งยืนยันว่าเขายังต้องใช้สารเคมีต่อไปเพราะ “มันเป็นไปไม่ได้ที่จะไม่ใช้” (การสื่อสารส่วนบุคคล, 1 มิถุนายน 2565) ขณะที่อาสาสมัครอีกรายกล่าวว่า “มันหลีกเลี่ยงไม่ได้ มันต้องใช้สาร ต่อให้คนทำสวนไม่ใช้ พ่อค้าคนกลางก็ใช้ [อยู่ดี]” (การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 มิถุนายน 2565)

ภาพที่ 2 ความแตกต่างของทุเรียนที่ใช้และไม่ใช้สารเคมี
หมายเหตุ. จากการสื่อสารส่วนบุคคล, 10 มิถุนายน 2565

อภิปรายผลการวิจัย

การควบคุมการใช้สารเคมีในประเทศไทยได้รับอิทธิพลมาจากทั้งการเมืองระหว่างประเทศและการเมืองภายในประเทศ ในช่วงกลางของศตวรรษที่ 20 รัฐเป็นตัวแสดงหลักที่ควบคุมเกษตรกรรม ‘ระดับชาติ’ แต่รัฐภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์มีการปรับกฎระเบียบใหม่ให้มีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดการกำกับดูแลใหม่ ๆ และจัดเตรียมพื้นที่ที่ไม่อิงกับรัฐหรือตลาดอีกต่อไป ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำในเชิงนโยบาย และปรากฏสถาบันที่ซับซ้อนมากขึ้น (Kärkkäinen, 2003) โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลไกการปกครองที่ส่งเสริม ‘กลไกตลาด’ ระดับ และเราคงปฏิเสธไม่ได้ว่า

กฎระเบียบทางการเกษตรในระดับชาติส่งผลต่อเศรษฐกิจโลก เช่น การดำเนินการตามข้อตกลงขององค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) ด้านการเกษตร พ.ศ. 2538 (1995) แม้ว่าข้อตกลงดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศ แต่ทำให้เกิดความไม่สมดุลกันเพราะมีการเอื้อประโยชน์ให้แก่กลุ่มธุรกิจการเกษตร รัฐบาลในประเทศที่พัฒนาแล้วให้การสนับสนุนเกษตรกรเป็นอย่างมาก (Peine & McMichael, 2005) ดังนั้น กฎระเบียบระดับนานาชาติเกี่ยวกับภาคการผลิตทางการเกษตร และความสัมพันธ์ทางการตลาด มีการสร้างและจัดการทางการเมือง เพื่อเกื้อหนุนระบบเศรษฐกิจระดับโลก ส่งผลให้บางประเทศและผู้บริโภคที่ร่ำรวยได้รับสิทธิพิเศษกว่าประชากรส่วนใหญ่ของโลกที่ยากจน

นอกจากนี้ การกำหนดมาตรฐานอาหารเป็นอีกหนึ่งวิธีในการควบคุมการผลิตทางการเกษตร ก่อนการก่อตั้ง WTO มาตรฐานด้านความปลอดภัยของอาหาร คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพพืชและสัตว์ และความปลอดภัยของเกษตรกรถูกกำหนดโดยหน่วยงานต่าง ๆ ภายในรัฐ แต่การก่อตั้ง WTO ส่งผลให้องค์การพัฒนาและภาคเอกชนมีบทบาทสำคัญขึ้นมากในการกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ (Bain et al., 2005) หรือแม้กระทั่งการกำหนดมาตรฐานของสินค้า “อินทรีย์” (Organic) ได้ส่งผลให้ภาคเกษตรอินทรีย์ที่เคยเป็นการเคลื่อนไหวทางสังคม (Social Movement) เปลี่ยนแปลงไปเป็นการเกษตรเชิงอุตสาหกรรม เช่น ในประเทศนิวซีแลนด์ และในประเทศตะวันตกอื่น ๆ สร้างความขัดแย้งระหว่างทุนและขบวนการสังคมอินทรีย์ที่อยู่ภายใต้กระบวนการพัฒนามาตรฐานอินทรีย์ระดับโลก (Campbell & Stuart, 2005)

การเมืองภายในมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการอธิบายการเปลี่ยนแปลงการทำเกษตรกรรมเชิงพื้นที่ โดยประเทศที่มีการเมืองไม่มั่นคงมักมีแนวโน้มขยายพื้นที่ทางการเกษตรเพื่อให้มีผลผลิตเพิ่มมากขึ้น ขณะที่ประเทศที่มีการเมืองมั่นคงจะเน้นไปที่การเพิ่มผลผลิตในพื้นที่จำกัด ดังนั้น ความมั่นคงทางการเมืองส่งผลอย่างมากมาศาลต่อการพัฒนาด้านเกษตรกรรม โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนาจะหยุดการขยายพื้นที่ในการผลิตก็ต่อเมื่อการเมืองการปกครองมีความมั่นคงมากขึ้น (Mandemaker et al., 2011)

ในกรณีของประเทศไทย ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับเกษตรกรมีความซับซ้อน โดยเฉพาะกับชาวนาซึ่งถูกมองว่าเป็นกระดูกสันหลังของชาติ ข้าว คืออาหารหลักที่สำคัญต่อวิถีชีวิตคนไทย อย่างไรก็ตาม วิถีชีวิตของเกษตรกรไม่ได้อิสระโดยปราศจากอำนาจของรัฐ (สิริพัฒน์ ลาภจิตร และคณะ, 2560) หากแต่รัฐมีบทบาทผ่านกลไกการใช้อำนาจในกระบวนการพัฒนาเกษตรกรรมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น อำนาจรัฐในการควบคุม การสร้างมาตรฐาน การควบคุมสารเคมีอันตราย และการตรากฎหมาย การปรับปรุงกฎหมาย และการออกนโยบายที่ทันการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการผลิตที่อ้างอิงจากกฎระเบียบในระดับโลก เพื่อให้ผลิตภัณฑ์

ทางการเกษตรผ่านการรับรองมาตรฐาน และสามารถส่งออกในระดับโลกได้ (ชัยเดช ช่างเพียร และ ปิยนุช เงินคล้าย, 2564)

การควบคุมและการระบับใช้สารเคมีอันตรายตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2551 (Hazardous Substance Act (HSA) 2008) โดยกระทรวงอุตสาหกรรมตอบสนองต่อมาตรฐานการเกษตรระดับโลก เพื่อควบคุมการใช้สารเคมีและตอบสนองต่อมาตรฐานความปลอดภัย และความยั่งยืนของการใช้ที่ดินและน้ำ (Lamers et al., 2013; Panuwet et al., 2012) แต่ขณะเดียวกัน อำนาจที่ทับซ้อนระหว่างกระทรวงต่าง ๆ ภายในประเทศ เช่น สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา สังกัดกระทรวงสาธารณสุข และกรมวิชาการเกษตร กรมปศุสัตว์ กรมประมงซึ่งสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ส่งผลให้กฎระเบียบของไทยยังไม่มีประสิทธิภาพและไม่สะท้อนกับความเป็นจริงของการใช้สารเคมีอย่างแท้จริง (Laohaudomchok et al., 2021) แต่กฎระเบียบดังกล่าวกลับส่งผลกระทบอย่างมากต่อเกษตรกร โดยพวกเขาได้แสดงความเห็นต่อ ประกาศกระทรวงฯ แตกต่างกัน 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มเกษตรกรที่เลิกใช้สารเคมีเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายและบรรทัดฐานทางสังคม พวกเขาเลิกใช้สารเคมีอย่างสิ้นเชิงแม้ว่าจะมีค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น 2) กลุ่มเกษตรกรที่เลือกใช้สารเคมีอื่นหรือใช้สารอื่นทดแทนสารเคมีต้องห้าม เกษตรกรบางรายใช้ประโยชน์จากสารที่พบได้ในธรรมชาติ บางรายใช้สารเคมีทางเลือก เช่น กลูโฟซิเนต-แอมโมเนียม แม้ว่าทั่วโลกจะใช้สารนี้กันอย่างแพร่หลาย แต่ราคาค่อนข้างสูง เกษตรกรบางรายใช้แลมบ์ดา-ไซฮาโลทรินและคาร์โบซัลแฟน และ 3) กลุ่มเกษตรกรที่ยังคงใช้สารเคมีต้องห้ามต่อไป เพราะเชื่อว่าเป็นไปไม่ได้ที่จะไม่ใช้สารเคมี เกษตรกรเพื่อนบ้านยังคงใช้สารเคมีอยู่ และที่สำคัญตลาดผลผลิตทางการเกษตรยังคงแสวงหาผักและผลไม้ที่สมบูรณ์ไร้รอยกัดแทะของแมลงศัตรูพืช ดังนั้น ผลผลิตของเกษตรกรที่ใช้สารเคมีจึงได้เปรียบมากกว่าผลผลิตเกษตรกรที่ไม่ใช้สารเคมี และยิ่งส่งเสริมให้เกษตรกรยังคงใช้สารเคมีต่อไป

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. รัฐบาลควรรับฟังความคิดเห็นของเกษตรกรผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงก่อนประกาศใช้กฎหมาย ให้ความรู้ และมีมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรอย่างเหมาะสมในช่วงเปลี่ยนผ่านเพื่อลดผลกระทบให้เหลือน้อยที่สุด ตอบสนองต่อความต้องการของเกษตรกรด้วยการจัดหาทางเลือกที่คุ้มค่า เหมาะสม และยั่งยืน
2. เกษตรกรควรพยายามปรับตัวตามแนวทางปฏิบัติที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และการเกษตรอย่างยั่งยืน เพื่อลดความเสี่ยงด้านสาธารณสุข และลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม

3. รัฐบาลควรวางโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีการเกษตร เช่น ระบบข้อมูลทางภูมิศาสตร์ ระบบกำหนดตำแหน่งทั่วโลก และระบบเซ็นเซอร์ที่เป็นประโยชน์ และสนับสนุนให้เกษตรกรประเมินความเสี่ยงการใช้สารเคมีเองได้ เพื่อลดมลภาวะทางสิ่งแวดล้อม และเพิ่มผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นและท่าทีการปรับตัวของเกษตรกรในพื้นที่หลากหลาย เช่น เกษตรกรชาวสวนทุเรียนในภาคตะวันออก และภาคใต้ของประเทศไทย
2. การศึกษาเกษตรกรกับความเป็นไปได้ของการทำเกษตรปลอดสารเคมีในประเทศไทย เพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

เอกสารอ้างอิง

- จุฑามาศ ฉากครบุรี, สุนิสา ชายเกลี้ยง และวิชัย พฤกษ์ธาราธิกุล. (2562). การพัฒนาเมตริกความเสี่ยงทางอาชีวอนามัยเพื่อการเฝ้าระวังการสัมผัสสารพาราควอต ในเกษตรกรผู้ฉีดพ่นสารพาราควอต. *วารสารสาธารณสุข มหาวิทยาลัยบูรพา*, 57–68.
- ชัยเดช ช่างเพียร และปิยนุช เงินคล้าย. (2564). บทบาทของรัฐในการพัฒนาอุตสาหกรรมข้าวอย่างยั่งยืนของประเทศไทย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์*, 5(2), 14–26.
- ธันยพร บัวทอง. (2561, 22 สิงหาคม). *พาราควอต: ชีวิตจมน้ำสารเคมีของเกษตรกรและผู้รับจ้างฉีดยาฆ่าหญ้า*. BBC News. <https://www.bbc.com/thai/thailand-45268264>
- พรพิณี กอปรกิจงาม. (2538). *การใช้สารเคมีป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูทุเรียน ของเกษตรกรจังหวัดจันทบุรี*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. https://kukr.lib.ku.ac.th/kukr_es/index.php?/kukr/search_detail/result/214519
- สิริพัฒน์ ลาภจิตร, สุทธนู ศรีไสย์ และสุพจน์ บุญวิเศษ. (2560). การพัฒนาความมั่นคงชาวนาไทยในเขตอีสานใต้ของประเทศไทย. *วารสารการเมือง การบริหารและกฎหมาย*, 9(2), 269–298.
- สุภาคย์ ดุลลัมพันธ์. (2013). การพัฒนาความรู้และวิธีปฏิบัติในการใช้สาร. *จันทร์เกษมสาร*, 19(37), 29–38.
- สุรัชย์ โชคครรชิตไชย. (2562). การแบนสารอันตรายต่อสุขภาพ. *วารสารสมาคมเวชศาสตร์ป้องกันแห่งประเทศไทย*, 9(3), 1–2.
- Bain, C., Deaton, J., & Busch, L. (2005). Reshaping the agri-food system: The role of standards, standard makers and third-party certifiers. In V. Higgins & G. Lawrence (Eds.), *Agricultural Governance: Globalization and the New Politics of Regulation* (pp.71–83). Routledge.

- BBC News. (2561, 12 สิงหาคม). รู้จัก “ไกลโฟเซต” สารกำจัดวัชพืชที่แพ้คดีสารก่อมะเร็งในสหรัฐฯ.
BBC News ไทย. <https://www.bbc.com/thai/international-45155365>
- Campbell, H., & Stuart, A. (2005). Disciplining the organic commodity. In V. Higgins & G. Lawrence (Eds.), *Agricultural Governance: Globalization and the New Politics of Regulation* (pp. 84–97). Routledge.
- EPA. (2016, April 28). *Revised Human Health Risk Assessment on Chlorpyrifos [Overviews and Factsheets]*.
<https://www.epa.gov/ingredients-used-pesticide-products/revised-human-health-risk-assessment-chlorpyrifos>
- FAO. (2019, June 12). *FAO Country Profiles: Thailand*. FAO.
<http://www.fao.org/countryprofiles/index/en/?iso3=THA>
- FDA. (2018, June 10). *FDA Circular No. 2018-008*. Department of Health, the Republic of the Philippines.
<https://www.fda.gov.ph/wp-content/uploads/2021/04/FDA-Circular-No.-2018-008.pdf>
- International Trade Center. (2009, July 25). *Country Profile Thailand*. International Trade Center.
<https://www.intracen.org/exporters/organic-products/country-focus/Country-Profile-Thailand/>
- Kärkkäinen, M. (2003). Increasing efficiency in the supply chain for short life goods using RFID tagging. *International Journal of Retail & Distribution Management*, 31, 529–536.
<https://doi.org/10.1108/09590550310497058>
- Lamers, M., Schreinemachers, P., Ingwersen, J., Sangchan, W., Grovermann, C., & Berger, T. (2013). Agricultural Pesticide Use in Mountainous Areas of Thailand and Vietnam: Towards Reducing Exposure and Rationalizing Use. In H. L. Fröhlich, P. Schreinemachers, K. Stahr, & G. Clemens (Eds.), *Sustainable Land Use and Rural Development in Southeast Asia: Innovations and Policies for Mountainous Areas* (pp. 149–173). Springer.
https://doi.org/10.1007/978-3-642-33377-4_4
- Laohaudomchok, W., Nankongnab, N., Siriruttanapruk, S., Klaimala, P., Lianchamroon, W., Ousap, P., Jatiket, M., Kajitvichyanukul, P., Kitana, N., Siri Wong, W., Hemachudhah, T., Satayavivad, J., Robson, M., Jaacks, L., Barr, D. B., Kongtip, P., & Woskie, S. (2021). Pesticide use in Thailand: Current situation, health risks, and gaps in research and policy. *Human and Ecological Risk Assessment*, 27(5), 1147–1169.
<https://doi.org/10.1080/10807039.2020.1808777>

- Lee, B. (2015, July 7). *Prolonged Thailand drought threatens global rice shortage*. SciDev. Net. <https://www.scidev.net/asia-pacific/news/prolonged-thailand-drought-threatens-global-rice-shortage/>
- Mandemaker, M., Bakker, M., & Stoorvogel, J. (2011). The Role of Governance in Agricultural Expansion and Intensification: A Global Study of Arable Agriculture. *Ecology and Society*, 16(2), 1-14. <https://doi.org/10.5751/ES-04142-160208>
- Nicolopoulou-Stamati, P., Maipas, S., Kotampasi, C., Stamatis, P., & Hens, L. (2016). Chemical Pesticides and Human Health: The Urgent Need for a New Concept in Agriculture. *Frontiers in Public Health*, 18(4), 148.
- Panuwet, P., Siri Wong, W., Prapamontol, T., Ryan, P. B., Fiedler, N., Robson, M. G., & Barr, D. B. (2012). Agricultural Pesticide Management in Thailand: Situation and Population Health Risk. *Environmental Science & Policy*, 17, 72-81. <https://doi.org/10.1016/j.envsci.2011.12.005>
- Peline, E., & McMichael, P. (2005). Globalization and Global Governance. In V. Higgins & G. Lawrence (Eds.), *Agricultural Governance: Globalization and the New Politics of Regulation* (pp.19-34). Routledge.
- Tanakasempipat, P. (2020, June 1). *Thailand's chemical pesticide ban troubles farmers, industries*. Reuters. <https://www.reuters.com/article/us-thailand-chemicals-idUSKBN2382IC>
- TNN. (2562, 9 ตุลาคม). “คลอโรไพริฟอส พาราควอต ไกลโฟเซต” 3 สารเคมีอันตราย ชื่อนี้ห้ามต้องแบน!. TNN. <https://www.tnnthailand.com/news/social/18641/>
- WHO. (2020, May 1). *The WHO Recommended Classification of Pesticides by Hazard and guidelines to classification*. WHO. <https://www.who.int/publications-detail-redirect/9789240005662>
- World Bank. (2020, June 10). *Agriculture, forestry, and fishing, value added (% of GDP)*. World Bank. https://data.worldbank.org/indicator/NV.AGR.TOTL.ZS?year_high_desc=true

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต

วรภัทร รัตนพาณิชย์

สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ปัญหาอันเกิดจากกฎหมายเกี่ยวกับการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต 2) เปรียบเทียบและวิเคราะห์ระหว่างประเทศแคนาดา ประเทศเยอรมนี และประเทศไทย และ 3) พัฒนากฎหมายเกี่ยวกับการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตอย่างเหมาะสม และเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิจัยเชิงเอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลจากตำรางานวิจัย บทความวิชาการและสรุปผล

ผลการวิจัยพบว่า 1) ประเทศไทยนำประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ใช้กับการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต แต่ไม่ได้ครอบคลุมลักษณะการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต 2) การเปรียบเทียบและการวิเคราะห์ระหว่างประเทศแคนาดา ประเทศเยอรมนี และประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า ประเทศแคนาดามีกฎหมายการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตเป็นการเฉพาะ โดยมีคำนิยาม สิทธิของผู้เสียหาย การเยียวยาผู้เสียหาย ประเทศเยอรมนีเพิ่มเติมคู่มือทางสื่อสังคมออนไลน์ในประมวลกฎหมายอาญาและมีกฎหมายเครือข่ายสื่อสังคมออนไลน์ ให้ผู้ให้บริการสื่อสังคมออนไลน์ลบเนื้อหาที่กลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต ประเทศไทยไม่มีกฎหมายการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตเป็นการเฉพาะ แต่นำประมวลกฎหมายอาญาและกฎหมายการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ใช้กับการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต และ 3) พัฒนากฎหมายเกี่ยวกับการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตอย่างเหมาะสม ควรจะตรากฎหมายการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตเป็นการเฉพาะ คือ 1) คำนิยาม 2) การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย และ 3) การเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหาย

คำสำคัญ: การกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต การคุ้มครอง กฎหมาย

* งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากกองทุนคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประจำปี 2565

Legal Problems in Relation to Cyber Bullying

Warapat Ratanapanich

Department of Law, Faculty of Social Sciences, Kasetsart University

Abstract

This research article was conducted to serve the following objectives: 1) to study problems of the law in relation to cyberbullying. 2) to compare and analyse the laws of Canada, Germany, and Thailand. 3) to develop appropriate laws against cyberbullying. This qualitative research study was conducted through documentary research from textbooks, research papers, and academic articles, and then provided conclusions.

Research results have revealed the following findings: 1) Thailand has applied the criminal code and the computer-related offenses Act B.E. 2550 to cyberbullying, but it has not included the conduct of cyberbullying. 2) Based on the comparison and analysis of laws in Canada, Germany, and Thailand, it could be observed that Canada has specific provisions for cyberbullying in terms of definition, victim rights, and victim remedies. Germany has amended insults on social media to criminal law. Moreover, German law has enforced social networking platforms to remove content that is unlawful in cyberbullying, while Thai laws have not yet included cyberbullying aspects into the law. Thus, Thai law has applied both the criminal code and the Computer Related Offenses to cyberbullying. 3) In order to develop appropriate legislation on cyberbullying, there should be certain amendments as follows: 1) definition, 2) victims' rights, and 3) victims remedies.

Keywords: Cyber-Bullying, Protection, Law

บทนำ

การก่อความรุนแรงรูปแบบต่าง ๆ ที่อาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศและระบบการติดต่อสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ การกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต คือ พฤติกรรมก้าวร้าวและไม่พึงประสงค์ทั้งหลายซึ่งกระทำโดยเจตนาและการกลั่นแกล้งโดยอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศเครือข่ายคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์อย่างโทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์ สื่อสังคมออนไลน์ เว็บไซต์ (สาวตรี สุขศรี, 2561) ลักษณะของการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต เช่น ข้อความหยาบคาย ล้อเลียนทำให้อับอาย แบล็คเมลล์ข่มขู่ผ่านข้อความ ภาพ คลิปวิดีโอ โพสต์ต่าง ๆ บนอินเทอร์เน็ต การบล็อกหรือกีดกันผู้อื่นออกจากกลุ่ม สร้างความเกลียดชังและอคติ ผลกระทบของการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตทำให้ผู้เสียหายได้รับความเดือดร้อนรำคาญ กระทบกระเทือนทางจิตใจ

ประเทศไทยมีการปรับใช้กฎหมายหลัก คือ ประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ทำให้เกิดปัญหาทางกฎหมาย ได้แก่ 1) ปัญหาคำนิยามของการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต ทำให้ตีความอย่างไม่ชัดเจน 2) ปัญหาการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายที่ไม่มีการแบ่งประเภทค่าเสียหายกับค่าเสียหายพิเศษ และ 3) ปัญหาการเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหายที่ไม่มีประสิทธิภาพเนื่องจากพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 มิได้กำหนดให้ผู้ให้บริการเครือข่ายสื่อสังคมออนไลน์มีหน้าที่ลบเนื้อหาเกี่ยวกับกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตทันที ทำให้มีการเผยแพร่เนื้อหาทางอินเทอร์เน็ตออกไปอย่างแพร่หลาย ด้วยเหตุนี้จึงศึกษาประเทศแคนาดา และประเทศเยอรมนีที่ถึงแม้จะใช้ระบบกฎหมายแตกต่างกันแต่มีกฎหมายเฉพาะเพื่อแก้ปัญหากลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต ประเทศแคนาดาใช้ระบบ Common Law มีคดีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตายจากการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต จึงมีการการตราพระราชบัญญัติว่าด้วยภาพส่วนบุคคล และการป้องกันทางไซเบอร์ ค.ศ. 2017 ประเทศเยอรมนีใช้ระบบ Civil Law มีการเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญาและตรากฎหมายเครือข่ายสื่อสังคมออนไลน์เพื่อแก้ปัญหากลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต

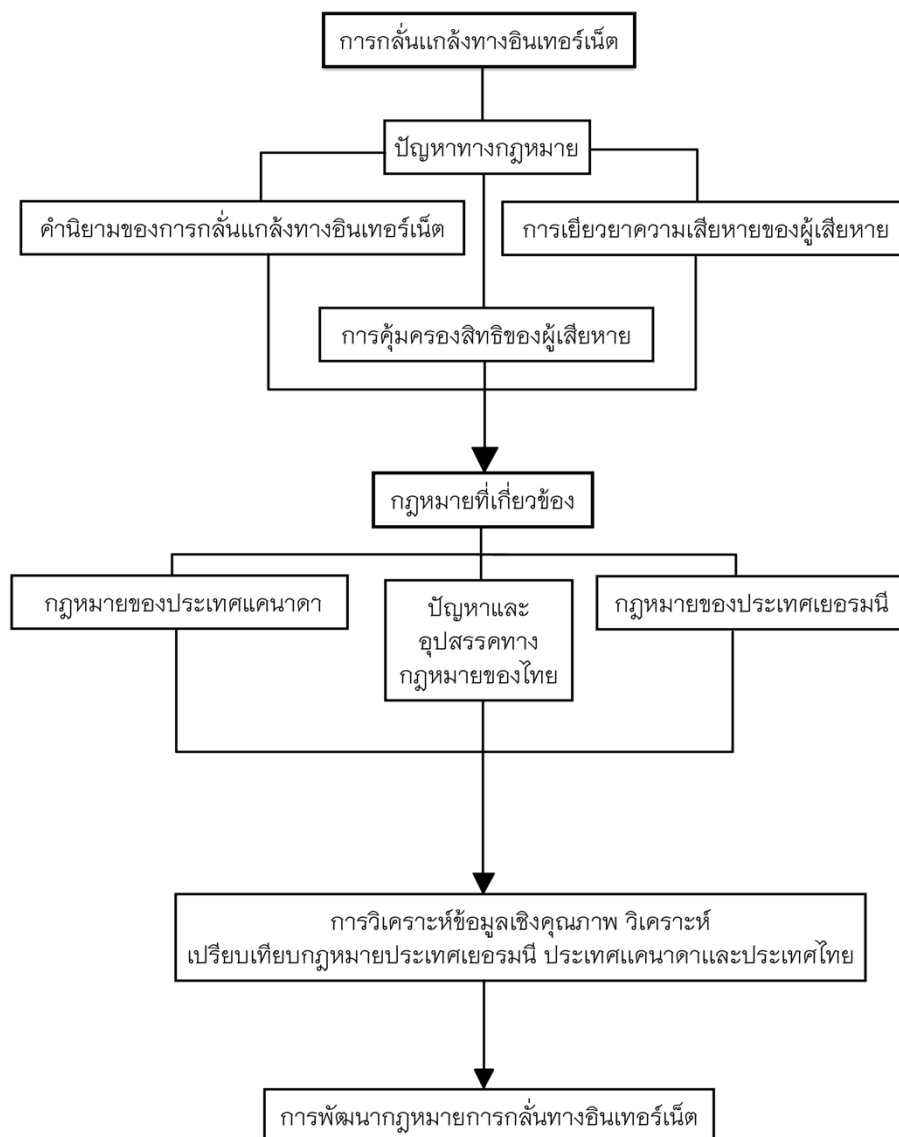
วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคอันเกิดจากการที่มีกฎหมายเกี่ยวกับการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบและวิเคราะห์กฎหมายเกี่ยวกับการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตระหว่างประเทศแคนาดา ประเทศเยอรมนี และประเทศไทย
3. เพื่อพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตอย่างเหมาะสม

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาปัญหาการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต มาตรา 326 มาตรา 392 ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 14 มาตรา 16 พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 โดยเปรียบเทียบวิเคราะห์กฎหมายต่างประเทศกับประเทศไทย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

เครื่องมือการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การเก็บข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร และมีเกณฑ์ในการคัดเลือกจากเอกสารทางวิชาการที่น่าเชื่อถือและเอกสารที่เกี่ยวกับการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต

การรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารวิชาการในประเทศเยอรมนี ประเทศแคนาดา และประเทศไทย โดยข้อมูลแยกเป็นเอกสารปฐมภูมิ เช่น กฎหมาย ตำรา หนังสือ งานวิจัย วารสาร บทความวิชาการ และข้อมูลเป็นเอกสารทุติยภูมิ เช่น เว็บไซต์จากหน่วยงานรัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงยุติธรรมของประเทศแคนาดา ตรวจสอบความถูกต้อง เอกสารพร้อมแยกพิจารณาตามประเด็นการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

1.1 การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุปจากการศึกษาเนื้อหาเอกสารของประเทศเยอรมนี ประเทศแคนาดา กับประเทศไทย นำข้อมูลที่ได้จากเอกสารโดยวิเคราะห์เชิงบรรยาย

1.2. การวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบข้อมูล โดยผู้วิจัยสังเกตหรือรวบรวมข้อมูลหลายอย่างแล้วนำมาแยกพิจารณาเปรียบเทียบกันโดยนำข้อมูลกฎหมายประเทศเยอรมนี ประเทศแคนาดา และประเทศไทยมาทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบกัน

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาปัญหาอันเกิดจากการที่มีกฎหมายเกี่ยวกับการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต การที่ปรับใช้กฎหมายหลัก จำนวน 2 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 มาปรับใช้ คือ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326 ผู้ใดใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สามโดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาท แต่การส่งข้อความผ่านแอปพลิเคชันต่าง ๆ เช่น Line หรือกล่องข้อความ Facebook สามารถที่จะส่งข้อความไปยังบุคคลนั้นโดยตรงโดยไม่มีบุคคลที่สามรู้เห็นจึงไม่อาจเข้าองค์ประกอบความผิดตามมาตรา 326 แต่ข้อมูลที่เผยแพร่มีลักษณะของการใส่ความด้วยคำพูด ภาพ เสียงถึงผู้เสียหายอย่างเฉพาะเจาะจง โดยมีบุคคลที่สามรับรู้ข้อความ เช่น มีการเผยแพร่ในสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook, Twitter, Youtube หรือเปิดเผยแลกเปลี่ยนข้อมูลในระบบสนทนาออนไลน์ เช่น Line ซึ่งมีบุคคลที่สามรับรู้เข้าองค์ประกอบความผิดตามมาตรา 326 ได้ (สาวตรี สุขศรี, 2561) และมาตรา 392 ผู้ใดทำให้ผู้อื่นเกิดความหวาดกลัว

หรือความตกใจ โดยการขู่เช็ก แต่ลักษณะการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตมีหลายกรณี อาจเป็นเพียงการใช้ถ้อยคำ ข้อความหรือภาพที่ทำให้ผู้เสียหายรู้สึกเสียใจหรือวิตกกังวล จึงอาจจะไม่เข้าองค์ประกอบถึงขั้นเป็นการขู่เช็กทำให้ผู้เสียหายรู้สึกหวาดกลัวหรือตกใจและไม่เป็นความผิดตามมาตรา 392 และพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 เป็นกฎหมายเฉพาะที่กำหนดความผิดในการสื่อสารข้อมูลคอมพิวเตอร์ เช่น มาตรา 14 มีหลักการลงโทษการเผยแพร่ข้อมูลคอมพิวเตอร์สำหรับข้อมูลปลอม ข้อมูลลามก และเมื่อวิเคราะห์แล้วพบว่า ถ้าพฤติกรรมการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตเป็นการเผยแพร่ข้อมูลปลอม เท็จ หรือลามกจึงสามารถปรับใช้มาตรา 14 ถ้าเป็นการล้อเลียน การติดตามทางสื่อออนไลน์ซึ่งไม่ได้ใช้ข้อมูลปลอมหรือลามก จึงไม่เข้าองค์ประกอบมาตรา 14 (ฟ้าใส สามารถ และ คณาธิป ทองรวีวงศ์, 2564) มาตรา 16 บัญญัติแต่เฉพาะการเผยแพร่ภาพ ดัดต่อ หรือดัดแปลงภาพทำให้ผู้อื่นเสียชื่อเสียง อับอาย ถูกเกลียดชัง แต่ไม่ได้บัญญัติให้รวมถึงการโพสต์ข้อความหรือภาพที่ทำให้ผู้ถูกกระทำรู้สึกหดหู่หรือด้อยค่าจากการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตแต่ไม่ถึงขนาดทำให้ผู้ถูกกระทำเสียชื่อเสียงโดยตรงหรือความเสียหายทางจิตใจและประเทศไทยไม่มีหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่โดยตรงในการป้องกันและควบคุมการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต (ดวงเด่น นาคสีหราช, 2561)

2. การเปรียบเทียบและวิเคราะห์กฎหมายเกี่ยวกับการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตของแต่กระหว่างประเทศแคนาดา ประเทศเยอรมนี และประเทศไทย

2.1 คำนิยาม สำหรับประเทศแคนาดา รัฐโนวาสโกเชียได้มีการตราพระราชบัญญัติความปลอดภัยทางไซเบอร์ ค.ศ. 2013 เป็นกฎหมายเฉพาะฉบับแรกของประเทศแคนาดาที่คุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย ผู้เสียหายสามารถขอความคุ้มครองจากการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตและฟ้องคดีเรียกค่าเสียหายได้ โดยพระราชบัญญัตินี้กำหนดให้การกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต หมายถึง การสื่อสารใด ๆ ทางอิเล็กทรอนิกส์โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศซึ่งรวมถึงการสื่อสารโดยใช้คอมพิวเตอร์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่น ๆ เว็บไซต์เครือข่ายสังคม ข้อความตัวอักษร เว็บไซต์ จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็นการสื่อสารซ้ำ ๆ หรือต่อเนื่องด้วยเจตนาทำให้ผู้อื่นเกิดความกลัว รบกวน ตูมหนึ่ ทำให้อับอาย หดหู่ ทำให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ อารมณ์ ความเป็นอยู่ ชื่อเสียง และรวมถึงการช่วยเหลือหรือส่งเสริมให้เกิดการสื่อสารเช่นนั้นในทางใดทางหนึ่ง (ฟ้าใส สามารถ และ คณาธิป ทองรวีวงศ์, 2564) ต่อมาพระราชบัญญัติความปลอดภัยทางไซเบอร์ ค.ศ. 2013 ถูกรัฐสภายกเลิกไปทั้งฉบับเนื่องจากมีคำพิพากษาในคดี Crouch v. Snell ในค.ศ. 2015 ของศาลฎีกาของรัฐโนวาสโกเชียให้เหตุผลว่าคำนิยามการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตมีความหมายกว้างไปและไม่ชัดเจน อันอาจกระทบต่อเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น (วรรณ ดาราพงษ์, 2564) ต่อมาใน ค.ศ. 2017

มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยภาพส่วนบุคคลและการป้องกันทางไซเบอร์ ค.ศ. 2017 (Intimate Images and Cyber-protection Act 2017 หรือ IICPA) เพื่อให้ได้รับการเยียวยา ยับยั้ง ป้องกัน และตอบสนองต่ออันตรายของการแบ่งปันภาพที่เป็นส่วนตัวและการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตโดยไม่ได้รับความยินยอม และเพื่อให้ความช่วยเหลือแก่ชาวโนวาสโกเชีย สามารถโต้ตอบหากถูกเผยแพร่ภาพที่เป็นส่วนตัว และการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตโดยไม่ได้รับความยินยอม (Department of Justice, 2022) การกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต หมายถึง การสื่อสารผ่านสื่อข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้เกิดหรือน่าจะทำให้เกิดความเสียหายต่อสุขภาพหรือความเป็นอยู่ของบุคคลอื่น โดยเกิดจากการสื่อสาร อันมีเจตนาที่จะก่อให้เกิดความเสียหายต่อสุขภาพหรือความเป็นอยู่ของบุคคลอื่น หรือเกิดจากความประมาทที่ทำให้เกิดความเสียหายต่อสุขภาพหรือความเป็นอยู่ของบุคคลอื่น รวมถึงการสร้างโปรไฟล์ที่สันนิษฐานว่าผู้สร้างเป็นบุคคลอื่น การแอบอ้างว่าตนเป็นบุคคลอื่นที่เขียนข้อความ การเปิดเผยข้อเท็จจริงส่วนบุคคลที่เป็นการทำให้ผู้เสียหายสูญเสียความมั่นใจ การข่มขู่ การสื่อสารในลักษณะอนาจาร การสื่อสารที่ทำให้ผู้เสียหายเดือดร้อนรำคาญ การกล่าวข้อความอันเป็นเท็จ การสนับสนุนให้บุคคลอื่นฆ่าตัวตาย (วรรณ ดาราพงษ์, 2564) สำหรับประเทศเยอรมนีมีคณะกรรมการการยุโรปให้นิยามการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตไว้กว้าง ๆ ว่าหมายถึงการล่วงละเมิดทางวาจาหรือจิตใจซ้ำ ๆ ซึ่งดำเนินการโดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ต่อบุคคลอื่นผ่านบริการออนไลน์ และโทรศัพท์มือถือ โดยประเทศเยอรมนีได้นำคำนิยามนี้มาใช้ (สาวตรี สุขศรี, 2561) สำหรับประเทศไทยไม่มีกฎหมายการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต เป็นการเฉพาะ ไม่มีคำนิยามการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต ทำให้เกิดปัญหาการตีความความหมายการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต

2.2 การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย สำหรับประเทศแคนาดา ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้ลบข้อความ โดยสื่อสังคมออนไลน์หลายแห่งได้กำหนดนโยบายเนื้อหาและนำเสนอช่องทางที่สามารถเข้าถึงได้เพื่อรายงานเนื้อหาที่เป็นการละเมิดหรือเกี่ยวข้องกับ การกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตหรือภาพส่วนบุคคลที่ไม่ได้รับความยินยอม ต่อมา ค.ศ. 2017 ศาลสูงสุดของแคนาดาตัดสินให้ศาลในรัฐต่าง ๆ มีอำนาจในการออกคำสั่งต่อต้านเครื่องมือค้นหา เช่น Google, Bing, Yahoo ศาลสามารถสั่งให้เครื่องมือค้นหาลบลิงก์ URL ของภาพที่แชร์โดยไม่ได้รับความยินยอม โดยใช้เครื่องมือค้นหาต่าง ๆ เช่น Google, Bing ช่วยให้ผู้เสียหายร้องขอให้ลบลิงก์ URL ได้โดยตรง (Department of Justice, 2022) แต่ผู้เสียหายต้องพิสูจน์ได้ว่าผู้ใช้ มีการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต และการเผยแพร่ภาพส่วนบุคคลโดยไม่ได้รับความยินยอม ผู้เสียหายฟ้องเรียกค่าเสียหาย ศาลสั่งให้ผู้ที่กระทำความผิดลบเนื้อหาดิจิทัลซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของคำสั่งคุ้มครองทางไซเบอร์ โดยคำสั่งคุ้มครองทางไซเบอร์ของศาล ได้แก่ 1) คำสั่งห้ามเผยแพร่ภาพ

ส่วนบุคคล คำสั่งห้ามสื่อสารที่เป็นการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต 2) คำสั่งลบหรือปิดการเข้าถึงภาพที่ส่วนบุคคล และ 3) คำสั่งให้จ่ายค่าเสียหายในกรณีความเสียหายทั่วไป หรือค่าเสียหายพิเศษในกรณีความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่ผู้เสียหาย (Department of Justice, 2022) ประเทศเยอรมนีมีประมวลกฎหมายอาญาเยอรมันใช้กับการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต เช่น มาตรา 185 ผู้ใดใส่ร้ายผู้อื่นโดยการใส่ร้าย เป็นเท็จ ทำให้เกิดความเสียหายหรือทำให้มีการตัดสินคุณค่าในเชิงลบต่อผู้อื่น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปีหรือปรับ ต่อมารัฐสภาตระหนักว่าการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตมีความอันตรายมากกว่าการกลั่นแกล้งแบบกายภาพจึงแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญาใน ค.ศ. 2015 เพื่อขยายขอบเขตการบังคับใช้การกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตที่มีจำนวนมากขึ้นผ่านการใช้รูปภาพที่มีลักษณะเสื่อมเสียหรือทำให้อับอายทางสื่อสังคมออนไลน์โดยมาตรา 201a ให้บุคคลใดที่ถ่ายรูปหรือทำรูปขึ้นมาโดยมิได้รับความยินยอมทำให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อผู้อื่นต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปีหรือปรับ (Hörnle & Schmidt-Kassen, 2018) แต่ประเทศไทยไม่มีกฎหมายเป็นการเฉพาะ ทำให้เกิดปัญหาการตีความการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต

2.3 การเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหาย ประเทศแคนาดามีพระราชบัญญัติว่าด้วยภาพส่วนบุคคลและการป้องกันทางไซเบอร์ในรัฐต่าง ๆ เช่น แอลเบอร์ตาสส์แคตเชวัน แมนิโทบา นิวบรันสวิก นิวฟันด์แลนด์และแลบราดอร์ และพริન્ซ์เอ็ดเวิร์ดไอแลนด์ล้วนมีการลงโทษบุคคลที่เผยแพร่ภาพส่วนบุคคลโดยไม่ได้รับความยินยอม ผู้เสียหายมีสิทธิฟ้องละเมิดให้ผู้กระทำความผิดชดใช้ค่าเสียหายเพื่อชดเชยความเสียหายที่ได้รับ แต่ผู้วิจัยเน้นศึกษา รัฐโนวาสโกเชียเป็นหลักเนื่องจากเป็นรัฐแรกที่มีกฎหมายว่าด้วยภาพส่วนบุคคลและการป้องกันทางไซเบอร์ (Department of Justice, 2022) เมื่อนำพระราชบัญญัติว่าด้วยภาพส่วนบุคคลและการป้องกันทางไซเบอร์ของรัฐโนวาสโกเชียเปรียบเทียบกับรัฐอื่น ๆ พบว่า มีความเหมือนกับรัฐโนวาสโกเชีย คือ แอลเบอร์ตานุญาตให้ศาลออกคำสั่งห้ามไม่ให้เผยแพร่ชื่อคู่กรณีในการดำเนินคดี ส่วนนิวบรันสวิกกำหนดห้ามการเผยแพร่โดยอัตโนมัติเมื่อมีคดีเกิดขึ้น และมีความแตกต่างกับรัฐโนวาสโกเชียคือการชดเชยค่าเสียหายในการเผยแพร่ภาพส่วนบุคคลโดยไม่ได้รับความยินยอมในสัสแคตเชวัน และแอลเบอร์ตาคือค่าเสียหายตามกฎหมายโดยไม่ต้องพิสูจน์ความเสียหาย ส่วนสัสแคตเชวัน และนิวฟันด์แลนด์และแลบราดอร์ผู้กระทำความผิดต้องพิสูจน์ได้ว่าได้รับความยินยอมจากบุคคลในภาพ ส่วนบริติชโคลัมเบียได้เริ่มกระบวนการร่างกฎหมายภาพส่วนบุคคลและการป้องกันทางไซเบอร์ ส่วนนอร์ทเวสต์เทร์ริทอรีส์ นูนาวุตและยูคอนไม่มีกฎหมายภาพส่วนบุคคล และการป้องกันทางไซเบอร์ การกระทำความผิดในการเผยแพร่ภาพส่วนตัวโดยไม่ได้รับความยินยอมนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี และศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้กระทำผิดจำกัดการใช้งาน ให้ลบรูปภาพออกจากอินเทอร์เน็ต

ให้จ่ายค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการลบรูปภาพ ให้บริษัทพีเอสไอใช้ในการกระทำความผิด (Department of Justice, 2022) ประเทศเยอรมนีมีการตรากฎหมายเครือข่ายสื่อสังคมออนไลน์ (NETZWERKDURCHSUCHUNGSGESETZ) ใน ค.ศ. 2017 เนื่องจากมีการพัฒนาเทคโนโลยีด้านภาพถ่ายและลักษณะการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตที่จะละเมิดสิทธิส่วนบุคคลผ่านสื่อสังคมออนไลน์ โดยกำหนดหน้าที่ผู้ให้บริการสื่อสังคมออนไลน์ที่สนับสนุนการแพร่กระจายเนื้อหาการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต และให้ผู้ให้บริการสื่อสังคมออนไลน์ที่ลงเนื้อหาการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตไม่ว่าจะเป็นข้อความ รูปภาพ วิดีโอหรือสื่อที่มีเนื้อหาการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตก่อให้เกิดความเกลียดชังการดูหมิ่น ผู้ให้บริการสื่อสังคมออนไลน์มีหน้าที่ต้องบล็อกหรือลบ กรณีเนื้อหาการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตอย่างชัดเจนอย่างชัดแจ้งภายในสี่สิบสี่ชั่วโมง หรือกรณีเนื้อหาการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตอย่างไม่ชัดเจนภายในเจ็ดวันเมื่อฝ่าฝืนต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าสิบล้านยูโร กฎหมายฉบับนี้เป็นกฎหมายที่สามารถแก้ปัญหากการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต (Hörmle & Schmidt-Kassen, 2018) ประเทศไทยนำพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ใช้กับการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต โดยกำหนดเฉพาะความผิดในการสื่อสารข้อมูลคอมพิวเตอร์ มาตรา 14 มีหลักการการลงโทษการเผยแพร่ข้อมูลคอมพิวเตอร์ข้อมูลปลอม ข้อมูลลามก มาตรา 16 บัญญัติเฉพาะการเผยแพร่ภาพตัดต่อหรือดัดแปลงภาพทำให้ผู้อื่นเสียชื่อเสียงอับอายถูกเกลียดชัง แต่ผู้ให้บริการสื่อสังคมออนไลน์มิได้มีหน้าที่ลบข้อความที่กลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถอภิปรายได้ว่า

1. จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ปัญหาอันเกิดจากการที่มีกฎหมายเกี่ยวกับการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต เนื่องจากประเทศไทยมีการปรับใช้กฎหมายหลัก จำนวน 2 ฉบับ คือ ประมวลกฎหมายอาญา และพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ปรับใช้ แต่การกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตอาจไม่เข้าองค์ประกอบความผิดตามกฎหมายทั้งสองฉบับดังกล่าว ทำให้เกิดปัญหาทางกฎหมายการตีความการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต และกฎหมายทั้งสองฉบับไม่เพียงพอต่อการแก้ปัญหากการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต

2. จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เปรียบเทียบและวิเคราะห์กฎหมายเกี่ยวกับการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตระหว่างประเทศแคนาดา ประเทศเยอรมนีและประเทศไทย

2.1 คำนิยาม ประเทศแคนาดา มีพระราชบัญญัติว่าด้วยภาพส่วนบุคคลและการป้องกันทางไซเบอร์ ค.ศ. 2017 มีคำนิยามการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต หมายถึง การสื่อสารผ่านสื่อข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ทั้งทางตรงและทางอ้อม อันเป็นเหตุที่ก่อให้เกิดหรือน่าจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อสุขภาพหรือความเป็นอยู่ของบุคคลอื่น เมื่อวิเคราะห์แล้วพบว่า ประเทศแคนาดา แตกต่างกับประเทศเยอรมนีและประเทศไทย คือ ประเทศแคนาดา มีคำนิยามในกฎหมายเฉพาะ ประเทศเยอรมนีมีคณะกรรมการการยุโรปให้นิยามการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตไว้กว้าง ๆ ว่าหมายถึง การล่วงละเมิดทางวาจาหรือจิตใจซ้ำ ๆ ซึ่งดำเนินการโดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคลต่อบุคคลอื่นผ่านบริการออนไลน์ และโทรศัพท์มือถือ แต่ประเทศไทยไม่มีคำนิยามในกฎหมายเป็นการเฉพาะ

2.2 การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย เมื่อวิเคราะห์แล้วพบว่า ประเทศแคนาดา แตกต่างกับประเทศเยอรมนี และประเทศไทย คือ ประเทศแคนาดา มีกฎหมายพิเศษให้ผู้เสียหายฟ้องคดีต่อศาล โดยผู้เสียหายต้องพิสูจน์ได้ว่าการเผยแพร่ภาพส่วนบุคคลโดยไม่ได้รับความยินยอม ศาลสั่งให้ผู้เสียหายได้รับค่าเสียหายโดยแยกตามประเภทความเสียหายออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) ค่าเสียหาย หากเป็นกรณีความเสียหายทั่วไป และ 2) ค่าเสียหายพิเศษ หากเป็นกรณีความเสียหายร้ายแรง แต่ประเทศเยอรมนีและประเทศไทยนำประมวลกฎหมายอาญาใช้กับการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตเหมือนกัน คือ ประเทศเยอรมนีและประเทศไทยให้ผู้เสียหายมีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลได้ ถ้าการกระทำเข้าองค์ประกอบความผิดของประมวลกฎหมายอาญา ในขณะที่ประเทศไทย ผู้กระทำความผิดตามมาตรา 14 มาตรา 16 พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ซึ่งมีการลงโทษจำคุกหรือปรับ แต่ไม่มีการแยกประเภทค่าเสียหายกับค่าเสียหายพิเศษ

2.3 การเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหาย เมื่อวิเคราะห์แล้ว พบว่า ประเทศแคนาดาแตกต่างกับประเทศเยอรมนี และประเทศไทย คือ ประเทศแคนาดา มีกฎหมายพิเศษกำหนดให้เมื่อมีผู้กระทำความผิดในการเผยแพร่ และแจกจ่ายภาพส่วนตัวโดยไม่ได้รับความยินยอม ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี และศาลสั่งห้ามผู้กระทำความผิดใช้อินเทอร์เน็ตหรือจำกัดการใช้งาน คำสั่งให้ลบรูปภาพออกจากอินเทอร์เน็ต หรือคำสั่งให้ชดเชยค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการลบรูปภาพออกไป และคำสั่งให้บริบททรัพย์สินที่ใช้ในการกระทำความผิด แต่ประเทศเยอรมนีกับประเทศไทยมีความแตกต่างกันในเรื่องการลบข้อความ กล่าวคือ ประเทศเยอรมนีตรากฎหมายเครือข่ายสื่อสังคมออนไลน์เพื่อกำหนดหน้าที่ผู้ให้บริการสื่อสังคมออนไลน์ที่สนับสนุนการแพร่กระจายทางอินเทอร์เน็ต เมื่อผู้เสียหายมีการรายงาน

ต่อผู้ให้บริการสื่อสังคมออนไลน์ว่ามีเนื้อหาการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตอย่างชัดเจน ผู้ให้บริการสื่อสังคมออนไลน์มีหน้าที่บล็อกหรือลบเนื้อหาไม่ว่าจะเป็นข้อความ รูปภาพ วิดีโอ หรือสื่อต่าง ๆ ที่มีเนื้อหาก่อให้เกิดความเกลียดชังดูหมิ่น ถ้าเนื้อหาการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตอย่างชัดเจนภายในสี่สิบสี่ชั่วโมง หรือถ้าเนื้อหาการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตอย่างไม่ชัดเจนภายในเจ็ดวัน หากฝ่าฝืนต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าสิบล้านยูโร แสดงให้เห็นว่าประเทศแคนาดา และประเทศเยอรมนีเหมือนกัน คือ ประเทศแคนาดา และประเทศเยอรมนีที่ถึงแม้จะใช้ระบบกฎหมายแตกต่างกันแต่มีกฎหมายเฉพาะเพื่อแก้ปัญหาการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต จึงตรากฎหมายพิเศษแยกต่างหากจากประมวลกฎหมายอาญาเพื่อเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหายให้ได้รับการลบเนื้อหาการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต ทำให้แก้ปัญหาการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตที่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคลผ่านสื่อสังคมออนไลน์อย่างมีประสิทธิภาพ แตกต่างกับประเทศไทยที่มีพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ให้ผู้เสียหายต้องฟ้องคดีว่ามีการเผยแพร่ข้อมูลคอมพิวเตอร์ข้อมูลปลอม ข้อมูลลามก แต่กฎหมายมิได้กำหนดหน้าที่ผู้ให้บริการสื่อสังคมออนไลน์บล็อกหรือลบเนื้อหาการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตทันที ทำให้ผู้เสียหายมิได้รับการเยียวยาความเสียหายทันที

3. จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พัฒนากฎหมายเกี่ยวกับการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตอย่างเหมาะสม จากการวิจัยแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นที่ควรจะตรากฎหมายการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตเป็นการเฉพาะ ให้มีการระบุคำนิยาม การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย การเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหาย

3.1 ควรจะระบุให้มีคำนิยามของกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต ว่าหมายถึงการสื่อสารผ่านสื่อข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ทั้งทางตรงและทางอ้อม

3.2 ควรจะระบุให้มีการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย ให้แยกประเภทค่าเสียหายกับค่าเสียหายพิเศษ

3.3 ควรจะระบุให้มีการเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหาย ให้ศาลสั่งผู้กระทำความผิดจำกัดการใช้งานทางอินเทอร์เน็ต คำสั่งให้ลบรูปภาพ ผู้ให้บริการสื่อสังคมออนไลน์มีหน้าที่ลบเนื้อหาการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตอย่างชัดเจนภายในสี่สิบสี่ชั่วโมง

ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบระหว่างประเทศแคนาดา ประเทศเยอรมนี และประเทศไทย

ประเด็น	ประเทศแคนาดา	ประเทศเยอรมนี	ประเทศไทย	สิ่งที่แก้ไขเพิ่มเติมหรือพัฒนา
1. นิยามของการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต	หมายถึง การสื่อสารผ่านสื่อข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ทั้งทางตรงและทางอ้อม	หมายถึง การล่วงละเมิดทางวาจาหรือจิตใจซ้ำ ๆ ซึ่งดำเนินการโดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคลต่อบุคคลอื่นผ่านบริการออนไลน์และโทรศัพท์มือถือ	ไม่มี	ควรจะหมายถึงการสื่อสารผ่านสื่อข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ทั้งทางตรงและทางอ้อม
2. สิทธิของผู้เสียหาย	ผู้เสียหายได้รับค่าเสียหายแยกประเภทค่าเสียหายกับค่าเสียหายพิเศษ	มีสิทธิฟ้องคดี ถ้าบุคคลใดทำรูปโดยมิได้รับความยินยอม	มีสิทธิฟ้องคดี ว่ามีการเผยแพร่ข้อมูลคอมพิวเตอร์ข้อมูลปลอมข้อมูลลามก	ควรจะแยกประเภทค่าเสียหายกับค่าเสียหายพิเศษ
3. การเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหาย	ศาลสั่งผู้กระทำผิดจำกัดใช้อินเทอร์เน็ต คำสั่งให้ลบรูปภาพ คำสั่งให้บริษัทยักษ์ที่ใช้ในการกระทำ ความผิด	ผู้ให้บริการสื่อสังคมออนไลน์มีหน้าที่บล็อกหรือลบเนื้อหาที่ก่อให้เกิดความเกลียดชัง ถ้าเป็นการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตอย่างชัดเจนภายในยี่สิบสี่ชั่วโมง	ไม่มี	ควรจะให้ศาลสั่งผู้กระทำผิดจำกัดการใช้งานทางอินเทอร์เน็ต คำสั่งให้ลบรูปภาพ ควรจะให้ผู้ให้บริการสื่อสังคมออนไลน์มีหน้าที่ต้องลบเนื้อหาการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตอย่างชัดเจนภายในยี่สิบสี่ชั่วโมง

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ควรจะตรากฎหมายเป็นการเฉพาะ โดยให้มีการระบุคำนิยามของการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต ว่าหมายถึง การสื่อสารผ่านสื่อข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ทั้งทางตรงและทางอ้อม
2. ควรจะตรากฎหมายเป็นการเฉพาะ โดยให้มีการระบุการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย โดยแยกประเภทค่าเสียหายกับค่าเสียหายพิเศษ
3. ควรจะตรากฎหมายเป็นการเฉพาะ โดยให้มีการระบุการเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหาย เช่น การกำหนดให้ผู้ให้บริการสื่อสังคมออนไลน์มีหน้าที่ต้องบล็อกหรือลบเนื้อหาการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตอย่างชัดเจนภายในยี่สิบสี่ชั่วโมง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาปัญหาทางกฎหมายในการกำกับดูแลเครือข่ายสื่อสังคมออนไลน์ เนื่องจากมีการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้ผู้ให้บริการสื่อสังคมออนไลน์มีส่วนสนับสนุนให้มีการเผยแพร่ข้อมูลทางออนไลน์ ควรจะมีกฎหมายกำหนดหน้าที่ของสื่อสังคมออนไลน์ในการดูแลเนื้อหาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายที่ลงในสื่อสังคมออนไลน์

เอกสารอ้างอิง

- ดวงเด่น นาคสีหราช. (2561). ทศนคติและปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมการกลั่นแกล้งรังแกทางอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย: ศึกษากรณีนิสิตในมหาวิทยาลัยมหาสารคาม. *CMU Journal of Law and Social Sciences*, 12(1), 135-171.
- ฟ้าใส สามารทด และคณาธิป ทองรวีวงศ์. (2564). หลักการทางกฎหมายของประเทศไทยในการคุ้มครองสิทธิเด็กจากการถูกลั่นแกล้งรังแกทางสื่อออนไลน์. *วารสารการบริหารปกครอง*, 10(1), 78-100.
- วรรณัน ดาราพงษ์. (2564). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำกับดูแลการกลั่นแกล้งรังแกทางไซเบอร์ในกรณีเด็กและเยาวชน. *วารสารบัณฑิตศึกษานิติศาสตร์*, 14(1), 75-98.
- สาวตรี สุขศรี. (2561). อาชญากรรมความรุนแรงบนอินเทอร์เน็ต. *วารสารนิติศาสตร์*, 47(2), 268-300.
- Department of Justice. (2022). *Report on the review of the intimate images and cyber-protection act*. Crown Publishing.
- Hörnle, J., & Schmidt-Kassen, M. (2018). *The criminalisation of abusive and offensive communication in German law*. UK Law Commission.

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิในการพิจารณาบทความ (Reviewers)
ที่ลงเผยแพร่ในวารสารจันทร์เกษมสาร ปีที่ 29 ฉบับที่ 1 มกราคม–มิถุนายน 2566

รายชื่อ

รองศาสตราจารย์ ดร.ปริญานูช	อภิบุญโยภาส
รองศาสตราจารย์ ดร.ปิยนันท์	โชติวณิช
รองศาสตราจารย์ ดร.พงศ์พันธุ์	เชียรศิริ
รองศาสตราจารย์ ดร.วัชรินทร์	อินทพรหม
รองศาสตราจารย์ ดร.วาโร	เพ็งสวัสดิ์
รองศาสตราจารย์ ดร.ศยามน	อินสะอาด
รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา	สะสอง
รองศาสตราจารย์ ดร.สุภาคย์	ดุลลัมพันธ์
รองศาสตราจารย์คณาธิป	ทองวีรวงศ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรวิมล	ไทย์นุหลอม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนมัญญา	กังวานศุภพันธ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชมนาด	อินทจามรรักษ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐดนัย	สุภัทรากุล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทินวัฒน์	สร้อยกุดเรือ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนาวุฒิ	วงศ์อนันต์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รสริน	ดิษฐ์บรรจง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชดา	ลากใหญ่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ราตรี	แจ่มนิยม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วงพัทตร์	ภูพันธ์ศรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สหทัย	สิทธิวิเศษ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัญญาศรณ์	สวัสดิ์ไธสง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สำเนา	หมื่นแจ่ม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวรรธนา	เทพจิต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรทัย	เสียงจินดาถาวร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรุณรุ่ง	ปภาพลพิษฐ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์พีรชัย	กุลชัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุดารัตน์	ตันติวิวัฒน์
ดร.กล้า	สมตระกูล
ดร.เสถียรภักดิ์	มุขดี

หลักเกณฑ์การลงตีพิมพ์ในวารสารจันทร์เกษมสาร

เวลาเผยแพร่	เผยแพร่เป็นประจำทุกปี ๆ ละ 2 ฉบับ โดยกำหนดออกตรงตามเวลาอย่างต่อเนื่อง คือ ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน และ ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม
เจ้าของวารสาร	มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทร์เกษม
ติดต่อกองบรรณาธิการ	สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทร์เกษม โทร 0-2942-6800 (ต่อ 9001-9009) อีเมล: research.rdi@chandra.ac.th

มาตรฐานวารสาร

ปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวารสารวิชาการกลุ่มสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ โดยกองบรรณาธิการ ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิตามเกณฑ์ที่ อว. และ สกสว. กำหนด ทั้งจากภายในและภายนอก ในสัดส่วนที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมากกว่าผู้ทรงคุณวุฒิภายใน ระบบการพิจารณาประเมินบทความใช้ระบบที่ผู้เขียนและผู้อ่านไม่ทราบชื่อซึ่งกันและกัน (Double Blind) โดยผู้อ่าน (Reviewer) เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีตำแหน่งทางวิชาการ และ/หรือเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในระดับปริญญาเอก มีความเชี่ยวชาญในสาขาและมีผลงานวิจัยอย่างต่อเนื่องหรือสอดคล้องกับบทความที่นำเสนออย่างน้อย 3 คน

เรื่องที่ลงวารสาร

1. เป็นบทความวิจัย (Research Articles) หรือบทความวิชาการ (Articles) ในกลุ่มสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
2. ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ใดมาก่อน รวมทั้งไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาหรือส่งเพื่อตีพิมพ์ที่อื่นซ้ำในเรื่องเดียวกัน
3. เนื้อหา ส่วนประกอบใด ๆ ของบทความ เป็นความคิดเห็นของผู้เขียนแต่ละท่าน กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยหรือรับผิดชอบ
4. ต้นฉบับที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารจันทร์เกษมสารต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ประเมินบทความตามกระบวนการ และได้รับการยอมรับจากผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความอย่างน้อย 3 คน
5. ผู้เขียนต้องยินยอมปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กองบรรณาธิการวารสารกำหนด รวมทั้งต้องยินยอมให้บรรณาธิการแก้ไขความสมบูรณ์ของบทความได้ก่อนเผยแพร่
6. ผู้เขียนต้องกรอกข้อมูลในระบบฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศไทย (Thai Journals Online–ThaiJO) โดยเข้าไปที่ www.tci-thaijo.org

คำแนะนำการเตรียมต้นฉบับ

1. บทความทุกบทที่ส่งมาให้พิจารณา ต้นฉบับพิมพ์ในกระดาษเอ 4 ความยาวระหว่าง 14–16 หน้า โดยใช้ชนิดและขนาดของตัวอักษรตามที่กำหนด

2. บทความทุกบทต้องมีชื่อเรื่อง ชื่อผู้เขียนทุกคน บทคัดย่อ คำสำคัญ ที่เป็นภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ชื่อภาษาอังกฤษเฉพาะคำขึ้นต้นให้พิมพ์เป็นตัวพิมพ์ใหญ่ โดยแยกบทคัดย่อออกจากเนื้อหา ใช้ตัวอักษรแบบ TH Niramit AS

3. หัวข้อในบทความประกอบด้วย

3.1 บทคัดย่อ (ภาษาไทย) ประกอบด้วย ชื่อเรื่อง ใช้ตัวหนา ขนาด 18 ชื่อผู้เขียน ใช้ตัวหนา ขนาด 15 สังกัดที่ทำงาน ใช้ตัวปกติ ขนาด 12 ให้ระบุไว้ในบรรทัดต่อจาก ชื่อ-สกุล บทคัดย่อ ใช้ตัวหนาขนาด 16 เนื้อความใช้ตัวปกติ ขนาด 16

ชื่อเรื่องภาษาไทย (ขีดขวา)

ชื่อผู้เขียนภาษาไทย¹ (ขีดขวา)

¹สังกัดที่ทำงานภาษาไทย (ขีดขวา)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาแบบฝึกทักษะภาษาฝรั่งเศสเพื่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะข้ามวัฒนธรรมสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี

3.2 บทคัดย่อ (ภาษาอังกฤษ) ประกอบด้วย ชื่อเรื่อง ใช้ตัวหนา ขนาด 18 ชื่อผู้เขียน ใช้ตัวหนา ขนาด 15 สังกัดที่ทำงาน ใช้ตัวปกติ ขนาด 12 ให้ระบุไว้ในบรรทัดต่อจาก ชื่อ-สกุล บทคัดย่อ ใช้ตัวหนาขนาด 16 เนื้อความใช้ตัวปกติ ขนาด 16

ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ (ขีดขวา)

ชื่อผู้เขียนภาษาอังกฤษ¹ (ขีดขวา)

¹สังกัดที่ทำงานภาษาอังกฤษ (ขีดขวา)

Abstract

The purposes of this research were 1) to develop French for Tourism and Hotel Industries Lessons for Developing Cross-cultural Competency Among Undergraduates

3.3 คำสำคัญทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ (Keywords) อยู่ต่อจากบทคัดย่อ 3–5 คำ ใช้ตัวปกติขนาด 14 ส่วนหัวข้อคำว่าคำสำคัญใช้ตัวหนา ขนาด 14

3.4 เนื้อหาบทความ แบ่งเป็น 1 คอลัมน์ หัวข้อใช้ตัวหนา ขนาด 16 เนื้อความใช้ตัวปกติ ขนาด 16

3.5 เนื้อหาบทความวิจัยประกอบด้วยหลักสำคัญคือ บทนำที่กล่าวถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย (ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย) กรอบงานวิจัย (ถ้ามี) สมมติฐานการวิจัย (ถ้ามี) วิธีดำเนินการวิจัย (เครื่องมือการวิจัยการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล) ผลการวิจัย (ให้นำเสนอข้อมูลหรือตารางผลการวิเคราะห์ สังเคราะห์) อภิปรายผลการวิจัย ข้อเสนอแนะการวิจัย (ข้อเสนอแนะสำหรับการปฏิบัติ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป) เอกสารอ้างอิง

3.6 เนื้อหาบทความวิชาการ ประกอบด้วยหลักสำคัญคือ บทนำ เนื้อหา บทสรุป เอกสารอ้างอิง

4. รูปแบบตาราง ชื่อตาราง ใช้ตัวหนา ขนาด 16 หัวข้อตาราง ใช้ตัวหนา ขนาด 14 เนื้อหาในตาราง ใช้ตัวปกติ ขนาด 14 ดังนี้

ตารางที่ 1 คะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจแต่ละด้านของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่สถานสงเคราะห์ผู้สูงอายุหญิง (n=29)

ความพึงพอใจ	M	SD	ระดับความพึงพอใจ
ด้านที่พักอาศัย	x.xx	x.xx	มากที่สุด
ด้านอาหาร	x.xx	x.xx	มาก

5. ใช้การอ้างอิงตามแนว เอพีเอ (APA–American Psychological Association Edition 7) ทั้งเอกสารอ้างอิงที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

6. ห้ามใช้เลขข้ออัตโนมัติ

7. ต้องทำการตั้งค่ากระดาษ ดังนี้

7.1 ตั้งค่าน้ำกระดาษ

- บน-ล่าง 3 ซม. - ซ้าย-ขวา 2.54 ซม.
- เย็บกระดาษ 0.91 ซม. - ตำแหน่งเย็บกระดาษ ซ้าย

7.2 ตั้งค่าการย่อหน้า (Paragraph)

การจัดแนว กระจายแบบไทย

ระดับเค้าร่าง เนื้อความ

การเยื้อง ซ้าย-ขวา 0 ซม. พิเศษ ไม่มี

ระยะห่าง ก่อน-หลัง 0 w. ระยะห่างบรรทัด หนึ่งเท่า

7.3 ตั้งค่า tabs

1.0.6 นิ้ว/1.52 ซม.

1.10.85 นิ้ว/2.16 ซม.

1.1.11.1 นิ้ว/2.79 ซม.

1)1.35 นิ้ว/3.34 ซม.

ตัวอย่างการเขียนเอกสารอ้างอิง อ้างอิงโดยการเรียงลำดับตามตัวอักษร

1. หนังสือ

1.1 การอ้างอิงในรายการบรรณานุกรม

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). *ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561–2580* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed.). New York: Harper & Row Publication.

1.2 การอ้างอิงในเนื้อหา แบบนาม-ปี

(สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562, น.45)

(Yamane, 1973, p.725)

(Harris & Cook, 2020)

(Harris et al., 2020)

(Miller, 1999; Shafranske & Mahoney, 1998)

2. บทความวารสาร

2.1 การอ้างอิงในรายการบรรณานุกรม

เกศรา เสงงาน, แจ่มจันทร์กุลวิจิตร, และลักขณา คงแสง. (2561). ภาวะสุขภาพและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับภาวะสุขภาพของเด็กที่รับบริการที่ฝ่ายพัฒนาเด็กปฐมวัย. *วารสารพยาบาลสงขลานครินทร์*, 32(1), 11–25.

Mellers, B. A. (2000). Choice and the relative pleasure of consequences. *Psychological Bulletin*, 126(3), 910–916.

Cheung, J. M. Y., Bartlett, D. J., Armour, C. L., Laba, T. L., & Saini, B. (2018). To drug or not to drug: A qualitative study of patients' decision-making processes for managing insomnia. *Behavioral Sleep Medicine*, 16(1), 1–26.

2.2 การอ้างอิงในเนื้อหา แบบนาม-ปี

(เกศรา เสงี่ยม และคณะ, 2561, น.16)

(เกศรา เสงี่ยม และคณะ, 2561, น.16–20)

(Mellers, 2000, p.915)

(Mellers, 2000, pp.915–920)

(Cheung et al., 2018, p.23)

3. วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ และภาคนิพนธ์

3.1 การอ้างอิงในรายการบรรณานุกรม

Niphawan, S. (2008). *Caregiver role strain and rewards of caregiving: A study of caring for traumatic brain injured patients in eastern Thailand* (Doctoral dissertation). Mahidol University, Bangkok.
 ภาสกร เพ็ชรประไพ. (2548). *การศึกษาคำความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, กรุงเทพฯ.

3.2 การอ้างอิงในเนื้อหา แบบนาม-ปี

(ภาสกร เพ็ชรประไพ, 2548, น.1)

4. แหล่งข้อมูลออนไลน์

4.1 การอ้างอิงในรายการบรรณานุกรม

Jairaksa, S. (2017). *Promote Technical Occupations*. Retrieved May 29, 2018, from http://cddata.cdd.go.th/cddkm/prov/km2_viewlist.php?action=view&div=64&kid=28748
 กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2557). *ร่างแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ฉบับที่ 3) ของประเทศไทย พ.ศ. 2557–2561*. สืบค้นเมื่อ 28 มกราคม 2561, จาก <http://itc.ddc.moph.go.th>

4.2 การอ้างอิงในเนื้อหา แบบนาม-ปี

(Jairakas, 2017, p.1)

วารสารจันทร์เกษมสาร ปีที่ 29 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2566)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่ความรู้ ความคิด และผลงานที่เกี่ยวกับการศึกษาและการวิจัย ในแนวทางสร้างสรรค์ และเป็นประโยชน์ทางวิชาการของมหาวิทยาลัย
2. ส่งเสริมให้คณาจารย์ บุคลากรของมหาวิทยาลัย ผลิตผลงานทางวิชาการ เผยแพร่ต่อสาธารณชน ในรูปแบบบทความวิชาการและวิจัย
3. เพื่อเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนแนวคิด หรือความรู้ที่เกี่ยวข้องกับผลงานวิชาการ ระหว่าง นักวิชาการในมหาวิทยาลัยกับสังคมภายนอก

ที่ปรึกษา

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทร์เกษม
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการและวิจัย
ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา

บรรณาธิการ

ผศ.ดร.ณพัชญ์ปภา สว่างนุวัตรกุล

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

ดร.กัลยกร วงศ์รักษ์

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.ปราโมทย์ ประสาทกุล	มหาวิทยาลัยมหิดล
ศาสตราจารย์ ดร.ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ศาสตราจารย์ ดร.ชมนาด กิจจันทร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทร์เกษม
รองศาสตราจารย์ ดร.อังคินันท์ อินทรกำแหง	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์ ดร.วรรณดี สุทธิโนรากร	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทร์เกษม
39/1 ถนนรัชดาภิเษก แขวงจันทร์เกษม เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร 10900
โทรศัพท์ 0-2942-6800 ต่อ 9001-9009
E-mail: research.rdi@chandra.ac.th

กองจัดการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิศิษฐ์	ปิ่นทองวิชัยกุล
ดร.วีระพงศ์	รุกขพันธ์
เรืออากาศเอกหญิงพิรดา	อนุเวช
นางผกาดี	ไวกลสิกรรม
นางรัชไนย์	พลพิบูลย์
นางสาวนรรชนา	ทาสุวรรณ
นางสาวทิพย์อนงค์	จินตวิจิต
นางสาวศิริพร	สุวัฒนสุข
นายเอกพล	กันทอง

เลขากองจัดการ

นางสาวยวงทอง	มากเอียด
นายวิศรุต	พิพิธกุล

ศิลปกรรม-ภาพปก

นางสาวนรรชนา	ทาสุวรรณ
--------------	----------

พิมพ์ที่:

มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
 เลขที่ 39/1 ถนนรัชดาภิเษก แขวงจันทรเกษม เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร 10900
 โทรศัพท์ 0-2942-6800 (ต่อ 9001-9009)
 อีเมล: research.rdi@chandra.ac.th

Institute of
Research
and ***Development***
Chandrakasem Rajabhat University

ISSN (Online) : 2651-1975
ISSN (Print) : 0858-0006

**สถาบันวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม**

39/1 ถนนรัชดาภิเษก แขวงจันทรเกษม เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900
โทรศัพท์ : 0-2942-5800, 0-2942-6800 (ต่อ 9001-9007)
แฟกซ์ : 0-2512-1845 อีเมล : research.rdi@chandra.ac.th